การศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้
ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social credit)

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้

ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit)

ที่ปรึกษาโครงการ

รองศาสตราจารย์ นพ.สุริยเดว ทรีปาตี

สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หัวหน้าโครงการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์

นักวิจัย

อาจารย์สรัญญา เตรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัครนัย ขวัญอยู่

ผู้ช่วยนักวิจัย

คุณรุ่งกมล โพธิสมบัติ

คุณสุชาดา โพธิสิงห์

คุณอินทราณี ศรีบุญเรือง

คุณอินทิรา ประกายวงศ์

ได้รับทุนสนับสนุนจาก

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ **1**

1. ที่มาและความสำคัญ 1
2. วัตถุประสงค์ 1
3. ลักษณะการดำเนินงาน 2
4. ขอบเขตการศึกษาวิจัย 2

บทที่ 2 กรอบแนวคิดและทฤษฎี **3**

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครดิตสังคม (Social Credit) 3
2. แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ 10
   - 2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หรือ Social Learning Theory 10
   - 2.2 ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา หรือ Ecological Systems Theory 11
   - 2.3 ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย หรือ Subcultural Theory 13
3. กรอบแนวคิดในการศึกษา 14

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย **15**

1. แนวทางในการศึกษา 15
2. แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ 18
3. กรอบแนวคิดในการดำเนินงาน 24

บทที่ 4 การใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในบริบทของต่างประเทศ **25**

1. สิทธิและสวัสดิการทางสังคม และเงื่อนไขการได้รับสิทธิและสวัสดิการทางสังคมในประเทศรัฐสวัสดิการ 25
   - 1.1 ประเทศเยอรมนี 26
   - 1.2 ประเทศสวีเดน 31
   - 1.3 ประเทศฟินแลนด์ 40
2. แนวคิด กระบวนการพัฒนา รูปแบบ วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรม การกำหนดเกณฑ์คะแนน การให้ผลประโยชน์ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในต่างประเทศ 44
   - 2.1 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน 44
   - 2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา 55
   - 2.3 ประเทศแคนาดา 57

สารบัญ

หน้า

บทที่ 5 แนวทางการปรับใช้เครดิตสังคมในบริบทประเทศไทย **61**

1. ตัวอย่างการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทย 61

1.1 กรณีศึกษาธนาคารความดีของชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี 63

1.2 กรณีศึกษาธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้ม และตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 71

1.3 กรณีศึกษาธนาคารความดีขององค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ 75

1.4 กรณีศึกษาธนาคารความดีของชุมชนบ้านม้าร้อง ตำบลพงศ์ประสาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77

1.5 กรณีศึกษาการใช้ระบบเครดิตสังคมของกองทุนเวลา 81

1.6 กรณีศึกษาการใช้ระบบเครดิตสังคมของสภากาชาดไทย 82

2. พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในประเทศไทย 88

2.1 พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับครอบครัว 90

2.2 พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในสถานศึกษาหรือโรงเรียน 98

2.3 พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับชุมชนหรือองค์กร 105

3. ผลการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 1 119

4. ผลการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 2 121

5. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) 123

6. กรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติ (Conceptual Framework) เกี่ยวกับการพัฒนาการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทย 125

7. ข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้เครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย 128

8. การประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษา 133

เอกสารอ้างอิง **137**

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 รางวัลหรือสิทธิประโยชน์พิเศษ (Privileges) และบทลงโทษ (Punishment) ของเกณฑ์การให้คะแนนในระบบเครดิตสังคม 51

ตาราง 2 เกณฑ์คะแนนของระบบเครดิตสังคมในเมืองหยงเฉิง มณฑลซานตง 52

ตาราง 3 เกณฑ์/ตัวชี้วัด และการประเมินความดีของชุมชนตำบลหนองสาหร่าย 65

ตาราง 4 ตัวอย่างเกณฑ์รายการความดีและคะแนนความดีในรูปแบบธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้ม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 72

ตาราง 5 ตัวอย่างเกณฑ์รายการความดีและคะแนนความดีในรูปแบบธนาคารความดีของชุมชนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 74

ตาราง 6 ตัวอย่างเกณฑ์รายการความดีและคะแนนความดีในรูปแบบธนาคารความดีของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ 76

ตาราง 7 หลักคุณธรรมที่นำมาปรับใช้กับพฤติกรรมเพื่อช่วยเสริมสร้างชุมชนและสังคมคุณธรรม 108

ตาราง 8 หน่วยงานและจำนวนผู้เข้าร่วมการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 1 120

ตาราง 9 หน่วยงานและจำนวนผู้เข้าร่วมการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 2 122

ตาราง 10 หน่วยงานและจำนวนผู้เข้าร่วมหน่วยงานและจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) 123

ตาราง 11 รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมนำเสนอผลการศึกษา 133

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา 14

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดในการดำเนินงาน 24

ภาพประกอบ 3 ระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ที่มี รากฐานแนวคิดมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน 45

ภาพประกอบ 4 การประเมินผลใบหน้าและแสดงให้เห็นถึงคะแนนความน่าเชื่อถือของแต่ละบุคคล 48

ภาพประกอบ 5 เกณฑ์การให้คะแนนและสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับที่ผู้มีอุปการคุณประเภทบุคคลธรรมดา 84

ภาพประกอบ 6 เกณฑ์การให้คะแนนและสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับที่ผู้มีอุปการคุณประเภทนิติบุคคล 84

ภาพประกอบ 7 เจตนารมณ์และเป้าหมายการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน 89

บทที่ 1
บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

จากการที่คณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบให้แผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนแผนการปฏิรูปประเทศ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2563 โดยศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการดำเนินงานตามแผนขับเคลื่อนกิจกรรมปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Big Rock) กิจกรรมที่ 1 การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในทุกช่วงวัย ผ่านการปฏิรูปอุตสาหกรรมบันเทิง และการใช้กลไกร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อนโดยการพัฒนากลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มุ่งเน้นสร้างกลไกส่งเสริมคุณธรรมเชิงพฤติกรรม โดยมุ่งเน้นแนวทางการสร้างแรงจูงใจเชิงบวก (Positive Motivation)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเครดิตสังคมเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทยที่จำเป็นต้องมีศึกษาทบทวนในหลายมิติ ทั้งจากบทเรียนของสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศที่นำระบบเครดิตสังคม (Social Credit) มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดยรัฐบาลเก็บข้อมูลพฤติกรรมของประชาชนผ่านระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จะแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาเป็นค่าคะแนน พร้อมกับกำหนดเกณฑ์คะแนน ซึ่งส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อประชาชนประสบการณ์จากประเทศอื่น และกรณีที่เทียบเคียงได้ของสังคมไทย

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาและทบทวนในประเด็นนี้อย่างรอบด้าน และเห็นควรให้จัดทำโครงการศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ประจำปีงบประมาณ 2564 เพื่อให้ได้ข้อมูลและองค์ความรู้ในการพัฒนาแนวคิด กลไก ระบบต่าง ๆ และความเป็นไปได้ที่จะนำเครดิตสังคมมาใช้อย่างสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย รวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการตัดสินใจในระดับนโยบายได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษารวบรวมแนวคิดและบทเรียนเรื่องเครดิตสังคมในต่างประเทศและในประเทศไทย

2) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำเครดิตสังคมมาใช้ในประเทศไทย

3) เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้เครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

3. ลักษณะการดำเนินงาน

1) ศึกษา ค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และบทเรียนการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) จากงานวิจัย บทความ และการวิพากษ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครดิตสังคมทั้งในและต่างประเทศ

2) ศึกษา และรวบรวมประสบการณ์ขององค์กร ชุมชนหรือกรณีศึกษาที่เทียบเคียงรูปแบบการใช้เครดิตสังคมในไทย

3) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อดี ข้อเสีย และความเป็นไปได้ในการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทย

4) พัฒนาข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้เครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

4. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

1) ทบทวนและสังเคราะห์ความรู้จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย เช่น แนวคิด กระบวนการพัฒนา รูปแบบ วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรม การกำหนดเกณฑ์คะแนน การให้ผลประโยชน์ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ทั้งในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศอื่น ๆ

2) ดำเนินการสำรวจ เปรียบเทียบ และรวบรวมกรณีศึกษาหรือประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ของประเทศไทยในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน องค์กร หรืออื่น ๆ

3) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ และศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเครดิตสังคม (Social Credit) มาใช้ในสังคมไทยในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ข้อดี ข้อเสีย ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อในระดับปัจเจก และระดับสังคม รวมถึงการพิจารณาความขัดแย้งของหลักการเครดิตสังคมกับหลักการของหลักนิติรัฐและนิติธรรมในประเทศไทย

4) การพัฒนากรอบแนวคิดและข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทย พร้อมแนวทางปฏิบัติในการนำเครดิตสังคมมาใช้ในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กร โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

บทที่ 2
กรอบแนวคิดและทฤษฎี

โครงการศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ปีงบประมาณ 2564 มีกรอบแนวคิดและทฤษฎี เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และอธิบายแนวคิดระบบเครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ประกอบด้วย 4 หัวข้อหลัก ได้แก่

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครดิตสังคม (Social Credit)

2. แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หรือ Social Learning Theory ของ Albert Bandura

2.2 ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา หรือ Ecological Systems Theory ของ Urie Bronfenbrenner

2.3 ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย หรือ Subcultural Theory ของ Albert K. Cohen

โดยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการรวบรวมแนวคิด และบทเรียนเรื่องเครดิตสังคมทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการนำเอาเครดิตสังคมมาใช้ในประเทศไทย และสามารถนำไปพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้เครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยได้ต่อไป ซึ่งแต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครดิตสังคม (Social Credit)

ก่อนที่จะมีการขับเคลื่อนและพัฒนากลไกเครดิตสังคม (Social Credit) เพื่อสร้างกลไกส่งเสริมคุณธรรมเชิงพฤติกรรม โดยมุ่งเน้นแนวทางการสร้างแรงจูงใจเชิงบวก (Positive Motivation) ในประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครดิตสังคมก่อน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

J.t. Morley (2006) กล่าวว่า หลักการเครดิตสังคม (Social Credit) ถูกกำหนดขึ้นโดย C.H. Douglas (1932) เนื่องจากในช่วงศตวรรษที่ 20 ระบบเศรษฐกิจอยู่ในภาวะตกต่ำและเป็นผลให้ประชาชนต้องประสบกับปัญหาเป็นอย่างมาก และยังมีความยากลำบากจากการขาดแคลนรายได้หรือรายรับที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นมาจากการที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมขาดประสิทธิภาพและล้มเหลวต่อการจัดสรรทรัพยากรที่สอดคล้องกับทุนทรัพย์ของประชาชนในประเทศอย่างแท้จริง ทำให้ C.H. Douglas เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้มีการคิดค้นแนวคิดที่เรียกว่าเครดิตสังคมขึ้นมาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้มีรายได้อย่างเพียงพอและเหมาะสมจนสามารถนำเงินดังกล่าว

ไปใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจได้ และช่วยกระจายความมั่งคั่งภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอีกด้วย โดยประเด็นสำคัญของเครดิตสังคมในแนวทางด้านเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย 7 ประเด็น (J.t. Morley, 2006) ดังนี้

1) แนวทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการและสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด นั่นคือ การผลิตเพื่อประโยชน์ในการบริโภค ไม่ใช่เพื่อการรวบรวมความมั่งคั่งของผู้ที่มีอำนาจหรือผู้มีเจ้าของปัจจัยการผลิต

2) ระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมนั้นขัดขวางไม่ให้ผู้บริโภคสามารถบรรลุเป้าหมายของตนเองได้ โดยเฉพาะความต้องการในการซื้อสินค้าหรือบริการ เนื่องจากโครงสร้างทางการเงินไม่เอื้อให้ผู้บริโภคสามารถครอบครองผลผลิตต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น สังคมขาดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และมีราคาสินค้าและบริการหรือค่าครองชีพที่สูงเกินรายได้ของผู้บริโภค กล่าวคือ ระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมก่อให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจและผู้บริโภคขาดกำลังซื้อ อันส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจไม่มีความสมดุลในท้ายที่สุด

3) ปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ เช่น การใช้เงินออมในการลงทุนซ้ำ นโยบายการเงินและการจัดเก็บภาษี และต้นทุนของการผลิตที่สูงกว่ารายได้ของผู้บริโภค เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ด้วยส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจชะลอตัว

4) ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน มีการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการหรือแนวทางต่าง ๆ เช่น การพึ่งพารัฐบาล ธุรกิจเอกชนและบุคคลทั่วไปในการกู้เงินเพิ่มเพื่อให้เกิดเงินหมุนเวียนเข้าระบบธนาคาร รวมถึงการเพิ่มกำลังการผลิตของรัฐบาลหรือเอกชน และการกู้ยืมเงินของผู้บริโภคก็สามารถช่วยให้ผู้บริโภคสามารถดำรงชีวิตได้ต่อไปด้วยมีกำลังซื้อที่มากขึ้น เป็นต้น

5) ผลที่ตามมาของการแก้ไขปัญหาแบบเดิม คือ กลายเป็นวัฏจักรของธุรกิจที่มีอัตราเงินเฟ้อคงที่ และเป็นการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจอย่างไร้ประสิทธิภาพ ซึ่งก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตการณ์ทางการเงินที่ไม่สามารถชำระคืนได้ การเก็บภาษีที่เพิ่มขึ้น ความขัดแย้งทางสังคม ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่อาจอยู่ในระดับรุนแรงจนนำไปสู่สงครามได้ในท้ายที่สุด

6) วิธีการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ คือ การมีหน่วยงานที่เป็นอิสระทางการเมือง รวมถึงก่อตั้งสำนักงานเครดิตแห่งชาติ เพื่อควบคุมและกระจายปริมาณของเครดิตสังคมให้เพียงพอกับจำนวนประชากรในสังคมอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถซื้อส่วนเกินของสินค้าและบริการที่กำลังผลิตได้ รวมถึงช่วยให้ประชาชนอยู่ในภาวะปลอดหนี้ และแทนการใช้จ่ายแบบประคับประคองทั่วไป

7) ผลลัพธ์ของการปฏิรูประบบการเงินเครดิตสังคม คือ การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่สมบูรณ์สำหรับประชาชน เพื่อการกระจายอำนาจของความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ กำจัดความยากจนและการบริหารจัดการให้ชีวิตทางสังคมของประชาชนอยู่ในภาวะสมดุล รวมถึงการกำจัดภาระหนี้สินเรื้อรัง การกำจัดขยะทางเศรษฐกิจและการก่อวินาศกรรม เพื่อแทนที่อัตราเงินเฟ้อ ตลอดจนลดการแทรกแซงของรัฐบาล ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการปรับปรุงการค้าระหว่างประเทศเพื่อเศรษฐกิจที่ดี

จากปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเงินและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้หลายคนมีรายได้และอัตรากำลังในการซื้อต่ำกว่ามาตรฐาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินรอบด้านทั้งในภาครัฐ ภาคประชาสังคม และเอกชน รวมไปถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างคนจนและคนรวย (Ferreira et al., 2014) ระบบเครดิตสังคมจึงเป็นระบบหนึ่งที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อแก้ไขความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมครอบคลุมทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน โดยไม่ต้องกู้ยืมเงินเพื่อชำระคืน แต่เป็นการปรับระดับทางสังคมให้เท่าเทียมกันมากขึ้น (Xavier, Ferreira & Esperanca, 2018)

โดยเครดิตสังคม (Social Credit) มีเป้าประสงค์ที่จะพัฒนาระบบเครดิตสังคมให้มีความครอบคลุมให้ได้ทั้งในด้านการเงิน ด้านการบังคับใช้ทางกฎหมาย ด้านการพาณิชย์ ด้านสื่อออนไลน์ทางสังคม และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบกัน เพื่อนำมาใช้ในการตรวจสอบให้เห็นถึงความร่วมมือและความน่าไว้วางใจของแต่ละบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงมีการออกแบบการให้คะแนนความน่าไว้วางใจทั้งในปัจเจกบุคคลและภาคธุรกิจ ด้วยการเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลภายใต้ระบบดังกล่าวร่วมกับระบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการประเมินและให้คะแนนผู้คนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังมีการจัดทำโครงการนำร่องเกี่ยวกับการใช้เครดิตสังคมในระดับชุมชน เพื่อทดลองและประเมินถึงความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคมก่อน เพื่อเพิ่มความเสถียรและความมีประสิทธิภาพให้แก่ระบบก่อนนำมาใช้จริง ตลอดจนสามารถช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับบุคคลและหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ต่าง ๆ ในรูปแบบของเครดิตสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วย (Blackman, Arne et al. 2020)

ทั้งนี้ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมและช่วยให้เกิดความร่วมมือกันของคนในสังคม (Chen, Chie and Zhang, 2015) รวมทั้งยังทำให้เกิดความสามัคคีทั้งในภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนย่านเยาวราช ซึ่งเป็นแหล่งพื้นที่ที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนมาอาศัยอยู่รวมกัน และปัจจัยที่ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจนั้นมีหลักสำคัญคือความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ด้วยผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนย่านเยาวราชมีวัฒนธรรมประเพณี บรรทัดฐาน

และแหล่งที่มาเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน จึงทำให้เกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่สามารถช่วยเหลือกันและกัน รวมทั้งสามารถไว้วางใจซึ่งกันและกันได้ และเมื่อทุกคนมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ก็สามารถที่จะร่วมลงทุนและพัฒนาเศรษฐกิจให้ยั่งยืนกว่าเดิมได้ เนื่องจากความไว้วางใจสามารถนำมาประกอบการตัดสินใจและพิจารณาได้ว่า พื้นที่นั้น ๆ เหมาะแก่การลงทุนด้วยหรือไม่ เป็นต้น (อรวรรณ แซ่ว่าง, 2563) ซึ่งความมั่นคงของทุนทางสังคมจะเกิดขึ้นจากการมีระบบและองค์ประกอบที่ดีในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการมีความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาคนและเศรษฐกิจให้ยั่งยืนได้นั้นจำเป็นต้องมีทุนทางสังคมระดับสูง ดังนั้นการมีความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่ายทางสังคมที่ดีจะส่งผลให้ทุนทางสังคมอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงหรือดีขึ้นได้ด้วยเช่นกัน (Hamrin, 2006; สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2562)

นอกจากนี้ระบบเครดิตสังคมยังสามารถศึกษาได้จากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี โดยเฉพาะแนวคิดการให้คะแนน และกลไกควบคุมในลักษณะต่าง ๆ ด้วยกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีจะช่วยในการวิเคราะห์รูปแบบเศรษฐกิจตามระบบเครดิตสังคม รวมถึงกลไกการสร้างและการประเมินเครดิตที่เป็นอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทฤษฎีแบบดั้งเดิม และทฤษฎีแบบประยุกต์ ซึ่งประกอบด้วยรากฐานแนวคิดหลักของระบบเครดิตสังคมคือ แนวคิดการให้คะแนน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้เพื่อให้การประเมินพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการให้เครดิตสังคมมีความแม่นยำมากขึ้น และแนวคิดกลไกควบคุม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงกลไกควบคุมความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากระบบเครดิตสังคม เพื่อป้องกันการฉ้อโกงคะแนนเครดิตสังคม รวมถึงป้องกันความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ครอบคลุมทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน (Yu, Li, Tang and Zhang, 2015)

และนอกจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครดิตสังคมจะถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจเป็นหลักแล้วนั้น ยังได้มีการนำระบบเครดิตสังคม (Social Credit System) มาประยุกต์ใช้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คะแนนแก่ประชาชนทุกคนผ่านการประเมินพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่ง ๆ แสดงออกมาในทุกด้านได้อีกด้วย ซึ่งระบบเครดิตสังคมในลักษณะดังกล่าวถือเป็นเครื่องมือในการสร้างบรรทัดฐานเดียวกันทั่วประเทศ โดยใช้ฐานข้อมูลที่มีอยู่ในระบบเครดิตสังคมในการสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมแห่งความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม มีจิตสำนึก และความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลและการลงโทษ เพื่อยกระดับเครดิตโดยรวมของสังคมให้ดีขึ้น (อัจฉรา ชิดเครือ, 2562) กล่าวคือประชาชนทุกคนจะมีคะแนนเป็นของตนเอง (Social Credit Score) โดยคะแนนสามารถปรับขึ้นลงได้ตลอดเวลาตามพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้แสดงออกมา รวมทั้งยังสามารถให้คะแนนคนอื่นได้อีกด้วย ซึ่งคะแนนดังกล่าวสามารถเป็นได้ทั้งคุณและโทษต่อบุคคลนั้น ๆ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในทุกมิติ

ของมนุษย์ ยกตัวอย่างเช่น การทำพฤติกรรมเชิงลบจะถูกหักคะแนน เช่น การทะเลาะวิวาท การเห็นแก่ตัว หรือการไม่เอาการเอางาน เป็นต้น และการทำพฤติกรรมเชิงบวกจะได้รับคะแนนเพิ่ม เช่น การทำความดี หรือการไม่พูดคำหยาบ เป็นต้น ซึ่งบุคคลที่เป็นพลเมืองดีเด่นหรือมีคะแนนที่ค่อนข้างสูงจะได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ จำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการได้ซื้อของราคาถูก การเข้าถึงสาธารณูปโภคในราคาพิเศษ หรือการได้รับเชิญไปร่วมงานสังคมแบบพิเศษ (Exclusive) ในขณะที่บุคคลที่มีคะแนนต่ำก็จะไม่ได้รับสิทธิพิเศษใด ๆ และอาจถูกจำกัดสิทธิต่าง ๆ ได้อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการไม่ได้เลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงาน หรือการตัดสิทธิในการใช้บริการสาธารณะ เป็นต้น ทั้งนี้การเพิ่มหรือลดคะแนนจะต้องมีเอกสารที่ได้รับการรับรองโดยองค์กรภาครัฐเป็นองค์ประกอบด้วย (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ, 2561)

อย่างไรก็ตาม การสร้างคะแนนทางสังคมในระบบเครดิตสังคมนั้นก่อให้เกิดผลเชิงลบในมิติที่ว่าระบบดังกล่าวได้คุกคามและรุกล้ำความเป็นส่วนตัวของประชาชน รวมถึงสามารถบ่อนทำลายความเป็นปกติของวิถีชีวิตหรือความสัมพันธ์ทางสังคมอีกด้วย แต่ในทางกลับกัน ระบบดังกล่าวยังก่อให้เกิดผลเชิงบวกด้วยระบบการให้คะแนนในระบบเครดิตสังคมสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือเชิงนโยบาย (Policy Lever) เพื่อขจัดความล้มเหลวของกลไกตลาด (Market Failure) และลดต้นทุนการทำธุรกรรม (Transaction Cost) ได้ กล่าวคือ การนำเอาเครดิตสังคมมาปรับใช้นั้น ในทางหนึ่งจะสามารถช่วยผลักดันและหล่อหลอมให้ประชาชนมีวิถีชีวิตในทิศทางเดียวกันกับที่กรอบ แนวคิด และแนวทางในการปฏิบัติที่รัฐได้วางหรือกำหนดเอาไว้ได้ และจะส่งผลให้สังคมเกิดความไว้วางใจ (Trust) ซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น ด้วยความไว้วางใจนั้นถือเป็นคุณลักษณะหรือต้นทุนสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญและมีประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจทุกรูปแบบ เช่น หากบุคคลใดบุคคลหนึ่งเริ่มการทำธุรกิจแล้วมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันสูงจากการที่แต่ละฝ่ายมีคะแนนเครดิตสังคมที่ค่อนข้างสูง ย่อมก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในความสัมพันธ์ทางธุรกิจที่สูงขึ้นตามไปด้วย และในท้ายที่สุดแล้วก็จะไม่มีใครเสียผลประโยชน์หรือได้รับผลประโยชน์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในทุกฝ่าย เป็นต้น ในขณะเดียวกันการใช้เครดิตสังคมยังช่วยให้ผู้คนในสังคมอยู่ในกรอบทางกฎหมายอย่างเป็นระบบและมีความเคร่งครัดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จะลดลง จากการสร้างแรงจูงใจและบทลงโทษในระบบเครดิตสังคมที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร และความโปร่งใสในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้กับประชาชนที่มีความเหมาะสมอย่างตรงชัดและวัดได้ จึงสามารถส่งเสริมให้โครงสร้างทางสังคม ประชาชน และการบริหารจัดการของรัฐเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบมากขึ้นตามไปด้วย (ณภัทร จาตุศรีพิทักษ์, 2561)

โดยระบบเครดิตสังคมในลักษณะดังกล่าวถูกนำมาใช้อย่างชัดเจนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งนับเป็นประเทศที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล และเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและก้าวกระโดด กล่าวคือ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความก้าวหน้าในเรื่องเทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้อินเตอร์เน็ตเป็นอย่างมาก

และทำให้ในปัจจุบันมีผู้เข้าใช้อินเตอร์เน็ตเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Statista, 2021) ซึ่งส่งผลให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์ หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ตระหนักถึงการป้องกันความปลอดภัยของข้อมูลที่อาจจะเกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ครอบคลุมความเสี่ยงในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากอาจพบกับปัญหาการรั่วไหลของข้อมูลบนโลกออนไลน์ รวมถึงอาจเอื้อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมากขึ้น โดยในปี พ.ศ.2545 ได้มีการจัดทำโครงการ Golden Shield หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Great Firewall หมายถึง กำแพงกรองข้อมูลจากโลกอินเตอร์เน็ตภายนอก ซึ่งพัฒนามาจากกระทรวงความมั่นคงสาธารณะของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยโครงการดังกล่าวจัดทำขึ้นมาบนฐานแนวคิดที่ว่า การพัฒนาประเทศในบริบทปัจจุบันจำเป็นต้องขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและระบบสารสนเทศผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหลัก รวมทั้งยังต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของประชาชนและประเทศชาติด้วย ดังนั้นภายใต้การพัฒนาประเทศด้วยระบบดังกล่าวรัฐบาลจึงได้ตระหนักถึงความปลอดภัยบนโลกออนไลน์ด้วย นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจากบริษัท Nortel บริษัท Sun Microsystems และ บริษัท Cisco ซึ่งเป็นบริษัทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรง อันจะช่วยให้การพัฒนาประเทศสาธารณรัฐประชาชนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Jia, 2020; Elsa, Sacks, Triolo and Webster, 2017) และภายใต้การจัดตั้งโครงการฯ ดังกล่าวก็ได้มีการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาระบบเครดิตสังคมขึ้นมา เพื่อรองรับและสนับสนุนให้โครงการฯ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยนอกจากจะให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของประชาชนแล้ว ยังสนับสนุนให้มีการศึกษาครอบคลุมถึงความมีจริยธรรมในมนุษย์ (Backer, 2018; Creemers, 2018) เนื่องจากระบบเครดิตสังคมสามารถปรับเปลี่ยนและควบคุมทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในทิศทางเชิงบวก หรืออยู่ในกรอบบรรทัดฐานด้านการเป็นคนดีตามที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ ตลอดจนสามารถรู้เท่าทันผู้อื่นได้

ด้วยเหตุนี้ ระบบเครดิตสังคม (Social Credit System) หรือระบบการให้คะแนนรูปแบบใหม่จึงได้ถูกนำมาใช้อย่างเป็นทางการครั้งแรกในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 โดยคาดว่าจะนำระบบดังกล่าวมาใช้ทั่วประเทศภายในปี พ.ศ.2563 และถือเป็นประเทศต้นแบบของการใช้ระบบเครดิตทางสังคมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนให้เป็นไปในเชิงบวกอย่างจริงจัง ด้วยการใช้ข้อมูลเครดิตในการสร้างและส่งเสริมให้การจัดระเบียบทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ผ่านการอบรม ขัดเกลา ปลูกฝังและปรับเปลี่ยนอุปนิสัยและพฤติกรรมเชิงบวกให้แก่ประชาชนชาวจีน ด้วยระบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้สังคมอยู่ในกรอบแนวคิดและบรรทัดฐานเดียวกัน โดยภาครัฐจะจัดเก็บข้อมูลพฤติกรรมของประชาชนโดยเชื่อมโยงกับระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ร่วมกับภาคเอกชน ผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอัจฉริยะ เช่น กล้องวงจรปิด และหุ่นยนต์ เป็นต้น ซึ่งระบบการให้คะแนนจะคำนวณจากข้อมูลพฤติกรรมที่แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้จ่าย (เช่น การจ่ายภาษี การชำระหนี้ การจ่ายบัตรเครดิต

หรือการจ่ายค่าปรับ เป็นต้น) ด้านสังคม (เช่น การปฏิบัติตามกฎจราจร ประวัติอาชญากรรม การจ่ายขนส่งสาธารณะ หรือการเป็นอาสาสมัครสังคม เป็นต้น) และด้านอินเทอร์เน็ต (เช่น การซื้อของออนไลน์ หรือการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น เนื่องจากรัฐบาลต้องการที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ รวมถึงผลักดันให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎระเบียบมากขึ้น และสามารถก้าวสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้อย่างมีคุณภาพและประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ, 2561; อัจฉรา ชิดเครือ, 2562; ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2564)

จากที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เครดิตสังคมเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดการและแก้ปัญหาในอุตสาหกรรมด้านการเงินและด้านการพาณิชย์เป็นหลัก และได้ถือกำเนิดอย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ.2534 (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ, 2561) และนอกจากเครดิตสังคมจะปรากฏให้เห็นในลักษณะดังกล่าวแล้วนั้น ยังสะท้อนให้เห็นในลักษณะของการนำเครดิตสังคมมาปรับใช้ในรูปแบบของระบบการใช้เครดิตสังคม เพื่อควบคุมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนให้เป็นไปในเชิงบวกหรือเป็นไปตามที่ผู้นำของแต่ละพื้นที่ต้องการด้วย กล่าวคือ ตัวชี้วัดที่สำคัญของระบบเครดิตทางสังคมในรูปแบบดังกล่าวนั้นไม่ได้หมายถึงความน่าเชื่อถือทางการเงิน (Financial Creditworthiness) หากแต่เป็นพฤติกรรมหรือความรู้สึกที่เรียกว่า “ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness)” ซึ่งประเทศที่นำเอาระบบเครดิตสังคมมาใช้เป็นเครื่องมือคือ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีการเก็บข้อมูลพฤติกรรมของประชาชนผ่านระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการประเมินและให้คะแนนประชาชน จากนั้นจึงแปลงออกมาเป็นค่าคะแนน เพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานด้านการมีทัศนคติและการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเชิงบวกของชาวจีน และบังคับใช้ร่วมกันในทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม ระบบดังกล่าวได้ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบไปทั่วโลก เช่น บางกลุ่มเห็นว่าระบบดังกล่าวจะเป็นก้าวแรกสู่โลกที่ไม่พึงปรารถนา (Dystopia) ของเทคโนโลยี ด้วยถูกนำมาปรับและประยุกต์ใช้ในการสอดส่องพฤติกรรมในทุกมิติของมนุษย์ ซึ่งจะเป็นการริดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในขณะที่ผู้คนบางกลุ่มคิดว่าระบบเครดิตสังคมเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่จะช่วยให้มนุษยชาติอยู่ร่วมกันได้ดีขึ้น ด้วยสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมและจัดระบบระเบียบของสังคมมนุษย์ เป็นต้น (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ, 2561; อัจฉรา ชิดเครือ, 2562; ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2564) ทั้งนี้ในการศึกษาวิจัยภายใต้โครงการ “ศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกเครดิตสังคม (Social Credit) ปีงบประมาณ 2564” มุ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกเครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทยให้มีกระแสตอบรับในเชิงบวก กล่าวคือ ระบบดังกล่าวจะเป็นการปลูกฝังและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนให้เป็นไปในเชิงบวกหรือเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รวมถึงการพัฒนาให้คนไทยในทุกช่วงวัยเป็น

คนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ ด้วยการที่ผู้คนมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีนั้น นับเป็นรากฐานสำคัญของการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างทุกภาคส่วน ด้วยการมีคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกนั้นจะต้องอาศัยหรือทำควบคู่ไปกับการให้ความร่วมมือหรือบูรณาการร่วมกันกับทุกภาคส่วน ซึ่งช่วยให้การพัฒนาประเทศในระยะยาวเกิดประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง เนื่องจากเครื่องมือดังกล่าวสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งและความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้กับสังคมอย่างแท้จริง

2. แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมศาสตร์

แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่จะใช้เป็นกรอบในการศึกษา วิเคราะห์ และอธิบายแนวคิดเครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยในการศึกษาครั้งนี้มีทั้งหมด 3 ทฤษฎี ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Albert Bandura ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย (Subcultural Theory) ของ Albert K. Cohen และทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา (Ecological Systems Theory) ของ Urie Bronfenbrenner ซึ่งแต่ละทฤษฎีนั้นมีความสอดคล้องกันในการนำมาใช้ในการอธิบายถึงการศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หรือ Social Learning Theory

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หรือ Social Learning Theory ของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมนั้นสามารถส่งผลให้มนุษย์เกิดการลอกเลียนแบบและแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบุคคลรอบข้าง สังคม และสภาพแวดล้อมรอบตัวได้ โดยการอธิบายถึงแหล่งที่มาของพฤติกรรมของมนุษย์ได้ถูกกล่าวถึงในหลากหลายระดับ ทั้งในระดับชีววิทยา ระดับความคิด และระดับสังคม ซึ่ง Albert Bandura พยายามชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นและถูกสะสมมาตั้งแต่ในวัยเด็ก โดยอาศัยการเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลรอบข้างและสภาพแวดล้อมของปัจเจกบุคคล กล่าวคือ พฤติกรรมของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทางความคิดและสภาพแวดล้อมของบุคคล นำมาสู่การเรียนรู้ เลียนแบบ และตัดสินใจแสดงพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมผ่านการมองเห็น และการรับข้อมูลที่เต็มไปด้วยสัญลักษณ์และความหมายเชิงพฤติกรรมผ่านคำพูดภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปัจเจกบุคคลดำรงอยู่ การรับรู้ข้อมูลเหล่านี้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และนำมาสู่การเลียนแบบพฤติกรรมตามต้นแบบ ทั้งนี้เมื่อปัจเจกบุคคลแสดงพฤติกรรมออกไปแล้วและได้รับปฏิกิริยาเชิงบวก จะนำมาซึ่งการจดจำการกระทำนั้นเอาไว้ในความทรงจำ เพื่อนำเอามาใช้ในการแสดงการกระทำในโอกาสถัดไป ในทางกลับกัน หากปัจเจกบุคคลแสดงพฤติกรรมออกไปแล้วและได้รับปฏิกิริยาในเชิงลบ ย่อมมีแนวโน้มว่า ปัจเจกบุคคลจะจดจำเพื่อไม่แสดงการกระทำนั้นอีกหรือปรับเปลี่ยนการกระทำนั้นเพื่อให้ได้รับปฏิกิริยาเชิงบวก ด้วยเหตุนี้ ทำให้ปัจเจกบุคคลมีการแสดงพฤติกรรมที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (Bandura, 1977; 1986; 1989; 2006)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ถูกพัฒนาขึ้นโดยอัลเบิร์ต แบนดูรา ภายใต้ความเชื่อว่าปัจเจกบุคคลอาศัยอยู่ในภายในสิ่งแวดล้อมทางสังคมและชุดความสัมพันธ์ทางสังคม สภาพแวดล้อม จึงเป็นหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการปลูกฝังลักษณะพฤติกรรม โดยการเรียนรู้การแสดงพฤติกรรมนี้เกิดขึ้นจากการเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบ โดยตัวแบบในที่นี้ครอบคลุมทั้งตัวแบบที่เป็นบุคคลในชีวิตจริง เช่น ผู้ปกครอง พี่น้อง หรือเพื่อน เป็นต้น และตัวแบบเชิงสัญลักษณ์ เช่น ตัวแบบที่ปรากฏในโทรทัศน์ การ์ตูน รวมถึงข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือ เป็นต้น โดยพฤติกรรม ปัจเจกบุคคล และสภาพแวดล้อมต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ในการเรียนรู้พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลนั้นปัจเจกบุคคลสามารถเป็นผู้เลือกตัวแบบเฉพาะในการสังเกตและประเมินว่า พฤติกรรมที่ตนเองสังเกตนั้นสามารถเลียนแบบได้หรือไม่ และสามารถควบคุมพฤติกรรมนั้นเมื่อตนเองแสดงได้หรือไม่ หลังจากการประเมินจะนำมาสู่การเข้ารหัส (Encoding) พฤติกรรมเพื่อจดจำพฤติกรรมนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้พฤติกรรมเข้าไปในความทรงจำของปัจเจกบุคคลนั้นมิได้เป็นการยืนยันว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาทั้งหมด เนื่องจากการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมหนึ่ง ๆ นั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการคิดก่อน เช่น มนุษย์เรียนรู้การโกหก แต่อาจไม่แสดงพฤติกรรมการโกหก เป็นต้น (Bandura, 1977; 1986; 1989; 2006)

2.**2 ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา หรือ** Ecological Systems Theory

การให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ Albert Bandura สอดคล้องกับข้อเสนอของทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา หรือ Ecological Systems Theory) ของยูรี บรอนเฟนเบรนเนอร์ (Urie Bronfenbrenner) ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการการแสดงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ Urie Bronfenbrenner อธิบายรายละเอียดของสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลมากยิ่งขึ้น รวมถึงให้ความสำคัญกับเงื่อนไขของเวลาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการแสดงพฤติกรรมด้วย (Bronfenbrenner, 1986)

และทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา ของ Urie Bronfenbrenner ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน (Bronfenbrenner, 1992; Bronfenbrenner and Morris, 2006) ดังนี้

(1) กระบวนการ (Process) คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในระบบนิเวศ ซึ่งอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลโดยเฉพาะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใกล้ชิด

(2) บุคคล (Person) คือ ศูนย์กลางของระบบนิเวศ ด้วยลักษณะของบุคคลนั้นมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการเรียนรู้การแสดงพฤติกรรม โดยลักษณะบุคคลนั้นสามารถแบ่งได้ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

(2.1) ด้านลักษณะความต้องการของบุคคลที่จะเข้าร่วมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

(2.2) ด้านทรัพยากรทางชีวนิเวศวิทยาภายในบุคคลที่สนับสนุนและรักษาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

(2.3) ด้านการแสดงออก หรือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างและการรักษาปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

(2.4) ด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์มีผลต่อการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

(3) บริบทสภาพแวดล้อม (Context) คือ สภาพแวดล้อมที่ห่อหุ้มบุคคลเอาไว้ แบ่งออกเป็น 4 ระบบ ได้แก่

(3.1) ระบบเล็ก (Micro-System) คือ สภาพแวดล้อมหรือสถานที่ที่อยู่รอบตัวบุคคลอย่างใกล้ชิด

(3.2) ระบบกลาง (Meso-System) คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในระบบเล็ก

(3.3) ระบบภายนอก (Exo-System) คือ สภาพแวดล้อมภายนอกที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงต่อบุคคล แต่มีอิทธิพลต่อระบบกลางและระบบเล็ก

(3.4) ระบบใหญ่ (Macro-System) คือ สิ่งแวดล้อมที่เป็นโรงสร้างของระบบทั้งหมด เช่น สังคม วัฒนธรรม หรือศาสนา เป็นต้น

(4) เวลา (Time) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเชื่อมต่อและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงตามช่วงระยะเวลาของชีวิต เช่น วัยเข้าเรียน วันทำงาน วัยเกษียณอายุ หรือการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิด เช่น ความเจ็บป่วย การหย่าร้าง การสูญเสีย เป็นต้น

2.3 ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย หรือ Subcultural Theory

อิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อแสดงพฤติกรรมของปัจเจกบุคลตามข้อเสนอของ Albert Bandura และ Urie Bronfenbrenner สอดคล้องกับทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย (Subcultural Theory) ของอัลเบิร์ต โคเฮน (Albert Cohen) ที่กล่าวว่า การแสดงพฤติกรรมที่หลุดออกไปจากความคาดหวังทางสังคมของผู้คนนั้นเกิดขึ้นจากเงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อมที่ปัจเจกบุคคลอาศัยอยู่ และภายใต้บริบททางสังคมที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ

ทางสังคมจะทำให้สมาชิกทางสังคมบางกลุ่มถูกผลักให้อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ถูกเอารัดเอาเปรียบและบีบให้จำเป็นจะต้องเอาตัวรอดผ่านการสร้างวัฒนธรรมย่อยที่ขัดกับวัฒนธรรมหลักของสังคม ซึ่งการเติบโตภายใต้สภาพแวดล้อมในลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้สามารถเห็นผู้คนที่เกิดการเรียนรู้บรรทัดฐานและมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังทางสังคม ซึ่งงานศึกษาของ Albert Cohen ได้อธิบายถึงสาเหตุที่เด็กชายและผู้คนที่ก่ออาชญากรรมไว้ว่า เกิดขึ้นจากการถูกกีดกันและการถูกปฏิเสธสถานะทางสังคมและการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม อันก่อให้เกิดการสร้างกลุ่มเฉพาะและวัฒนธรรมเฉพาะขึ้น เพื่อให้ตนเองได้สถานะและได้รับการยอมรับในกลุ่มของตนเอง ด้วยเหตุนี้ สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขเชิงโครงสร้างทางสังคมจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างและกระตุ้นการแสดงพฤติกรรมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง (Cohen, 1955)

จากแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา และทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย ชี้ให้เห็นถึง แหล่งที่มาหรือการอ้างอิงพฤติกรรมของบุคคลว่าเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้และปรับเปลี่ยนได้ โดยพฤติกรรมของผู้คนนั้นสัมพันธ์กับการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรม อย่างไรก็ตาม ทั้ง 3 ทฤษฎีได้ชี้ให้เห็นว่า ภายใต้อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่รายล้อมรอบปัจเจกบุคคลนั้นมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ในขณะเดียวกันปัจเจกบุคคลเองมีส่วนร่วมในการรับเอาชุดพฤติกรรมและตัดสินเลือกการแสดงพฤติกรรมของตนเองได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การสร้างสภาพแวดล้อมที่ผลักดันและสนับสนุนการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกของปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการอย่างเป็นระบบระหว่างหน่วยย่อยต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คน ในการผลักกันและสร้างต้นแบบการแสดงพฤติกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเชิงบวกขึ้นในทุกสภาพแวดล้อม ทั้งนี้อีกหนึ่งกลไกที่สำคัญในการกระตุ้นการพฤติกรรม คือ การสร้างเป้าหมายและแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของสังคม (Prochaska, 1997)

จากกรอบแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ดังนั้น การปรับใช้แนวคิดทางสังคมอาจตั้งอยู่บนฐานการดำเนินงานในระดับหน่วยย่อยทางสังคมที่ปัจเจกบุคคลใช้ชีวิตประจำวัน ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน และองค์กร เพื่อกระตุ้นการแสดงพฤติกรรมในเชิงบวกในอย่างเป็นรูปธรรม

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น จึงนำมาสู่การเสนอรูปแบบการปรับใช้ระบบเครดิตทางสังคมในบริบทของประเทศไทย อาจเป็นการเริ่มต้นจากการสร้างรากฐานในการกระตุ้นการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกของสมาชิกในสังคม ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่เป็นสภาพแวดล้อม

ที่สำคัญและเป็นพื้นที่ที่ปัจเจกบุคคลใช้ระยะเวลาค่อนข้างมากในการดำเนินชีวิตในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้สภาพแวดล้อมเป็นพื้นที่ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คน รวมถึงมีการสร้างแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวก เพื่อช่วยส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลมีกำลังใจในการแสดงพฤติกรรมที่ดีสังคม และการกำหนด “พฤติกรรมที่ดี” การจัดเก็บเครดิตสังคม และสิทธิประโยชน์จากการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกนั้นอาจปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของแต่พื้นที่และธรรมชาติของหน่วยย่อยนั้น ๆ ภายใต้กรอบการให้คุณค่าเชิงพฤติกรรมของสังคมไทย โดยหน่วยย่อยหลักในที่นี้ คือ ครอบครัว ชุมชน และองค์กร ซึ่งจะแบ่งออกไปตามเขตพื้นที่เมือง กึ่งเมือง และชนบท เป็นต้น เพื่อให้การปรับใช้ระบบเครดิตสังคมมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ของพื้นที่ และสามารถตอบสนองความต้องการและความจำเป็นของหน่วยย่อยนั้นได้อย่างเหมาะสม

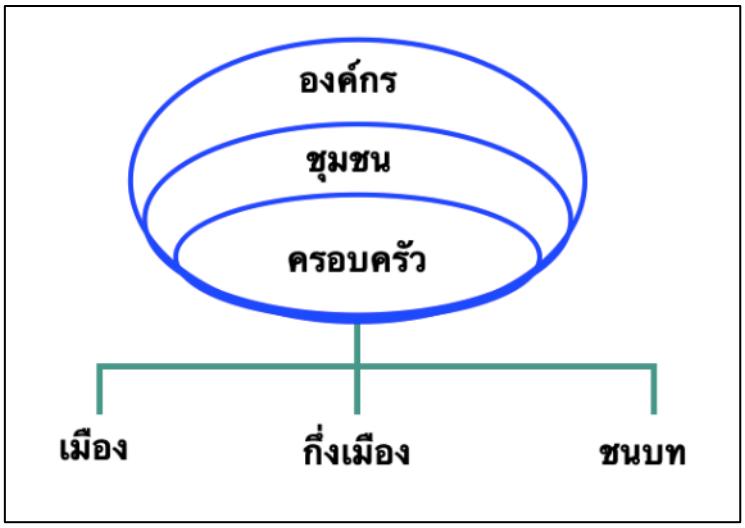

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3
ระเบียบวิธีวิจัย

1. แนวทางในการศึกษา

ในการศึกษาโครงการ “ศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ปีงบประมาณ 2564” อาศัยกระบวนการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลใน 4 วิธี ได้แก่

1) การทบทวนบทเรียนหรือกรณีศึกษาการใช้ระบบเครดิตสังคมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด รูปแบบการใช้กลไกเครดิตสังคม และการให้สิทธิประโยชน์แก่พลเมืองหรือผู้เข้าร่วมระบบเครดิตสังคมที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางการใช้ระบบเครดิตสังคมเชิงบวกในประเทศไทย การทบทวนบทเรียนในกรณีศึกษาของต่างประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) การศึกษาระบบการให้สวัสดิการของประเทศรัฐสวัสดิการ เช่น ประเทศเยอรมนี ประเทศฟินแลนด์ ประเทศสวีเดน หรือประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น ทั้งนี้แม้ว่าประเทศในกลุ่มดังกล่าวอาจไม่ได้มีการใช้ระบบเครดิตสังคมโดยตรง แต่สามารถทำให้เห็นถึงกลไกหรือเงื่อนไขในการให้สิทธิประโยชน์หรือสวัสดิการแก่พลเมือง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจูงใจให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมในระบบเครดิตสังคมอย่างสมัครใจในประเทศไทยได้ และ (2) การศึกษาประเทศที่มีการใช้ระบบเครดิตสังคม เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ซึ่งแม้ว่าประเทศที่มีการใช้ระบบเครดิตสังคมกลุ่มนี้อาจมีรูปแบบและการดำเนินการที่เน้นไปที่การควบคุมและลงโทษ ซึ่งไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการใช้ระบบเครดิตสังคมในประเทศไทยนัก แต่ข้อมูลในการใช้ระบบเครดิตสังคมในประเทศเหล่านี้ จะชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการใช้เครดิตสังคม การจัดเก็บข้อมูล เกณฑ์การให้คะแนน และการให้สิทธิประโยชน์ รวมถึงผลกระทบและข้อจำกัดในการใช้ระบบเครดิตสังคม

และการทบทวนบทเรียนในกรณีศึกษาของประเทศไทย แม้ว่าประเทศไทยไม่ได้มีการใช้ระบบเครดิตสังคมอย่างเป็นรูปธรรมในระดับประเทศ แต่พบว่าในระดับชุมชนและองค์กรมีแนวทางการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับแนวคิดระบบเครดิตสังคม เช่น ธนาคารความดี หรือกองทุนเวลาเพื่อสังคม เป็นต้น โดยการทบทวนบทเรียนนี้ จะชี้ให้เห็นถึงแนวคิด รูปแบบการดำเนินงาน ตัวชี้วัด และการให้สิทธิประโยชน์

ข้อมูลจากการทบทวนบทเรียนทั้งกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ นำมาสู่การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ และการวางแนวทางการปรับใช้ระบบเครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กร เช่น ขอบเขตของพฤติกรรมเชิงบวก ตัวชี้วัด การประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูล เกณฑ์การให้คะแนน การให้สิทธิประโยชน์หรือผลตอบแทน และปัญหาและการตอบรับจากคนในสังคม เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนและจูงใจให้สมาชิกในสังคมแสดงพฤติกรรมในเชิงบวก

2) การทบทวนกรอบแนวคิดและทฤษฎี เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และอธิบายแนวคิดระบบเครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดของการศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หรือ Social Learning Theory ของ Albert Bandura ที่กล่าวถึง ความสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่สามารถนำมาสู่การลอกเลียนแบบและการแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบุคคลรอบข้าง สังคม และสภาพแวดล้อมรอบตัว ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย หรือ Subcultural Theory ของ Albert K. Cohen ที่กล่าวถึงสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมว่าส่งผลต่อการเรียนรู้และการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา หรือ Ecological Systems Theory ของ Urie Bronfenbrenner ที่กล่าวไว้ว่า พัฒนาการของมนุษย์นั้นได้รับอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมที่ได้รับอยู่ตลอดเวลาในแต่ละวัน ทำให้การส่งเสริมพัฒนาการของมนุษย์ จึงจำเป็นจะต้องอาศัยการทำงานหลากหลายองค์กรในทุกระดับทางสังคม ตั้งแต่ระดับจุลภาคไปจนถึงระดับมหภาค เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกในทุกด้านของมนุษย์ ซึ่งการจะทำให้มนุษย์มีการแสดงพฤติกรรมในเชิงบวกและเป็นไปในทิศทางเดียวกันนั้น จะต้องอาศัยการบูรณาการอย่างเป็นระบบของหน่วยย่อยต่าง ๆ ในสังคม อันจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การผลักดัน และการกระตุ้นการแสดงพฤติกรรมในเชิงบวก ตามแนวคิด Transtheoretical Model ของ James O. Prochaska ซึ่งหนึ่งในวิธีการกระตุ้นที่ดี คือ การสร้างเป้าหมายและการให้ผลตอบแทนบางประการแก่ผู้ที่บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดเอาไว้

3) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน การพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมกิจการเด็กและเยาวชน สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และสร้างความสามัคคีปรองดอง กรมสรรพากร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน นักวิชาการด้านพฤติกรรมศาสตร์และพัฒนาการมนุษย์ และองค์กรภาคประชาสังคม เป็นต้น จำนวนไม่น้อยกว่า 10 ท่าน เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้ระบบเครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นไปที่ขอบเขตของพฤติกรรม แนวทางการประเมิน การเก็บข้อมูล และการให้สิทธิประโยชน์ ซึ่งการจัดประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้อยู่ในรูปแบบของการประชุมออนไลน์ เนื่องจากอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของการควบคุมการแพร่ระบาดโรคโควิด-19

4) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากหน่วยงาน องค์กร และชุมชนที่มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวคิดระบบเครดิตสังคม เช่น ธนาคารความดี กองทุนเวลาเพื่อสังคม และร้านปันกัน (มูลนิธิยุวพัฒน์) เป็นต้น เพื่อให้เห็นถึงสถานการณ์การดำเนินโครงการในปัจจุบัน จุดเริ่มต้นของโครงการ แนวทางการดำเนินงาน การเก็บรวมรวบข้อมูล และข้อจำกัดในการดำเนินการ รวมถึงคำแนะนำและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ระบบเครดิตสังคมในประเทศไทย

ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น นำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อพัฒนาแนวคิด ข้อเสนอแนะ และแนวทางการปฏิบัติการใช้ระบบเครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยภายใต้หลักนิติรัฐและนิติธรรมในประเทศไทย

2. แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

โครงการ “ศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ปีงบประมาณ 2564” มีระยะเวลาดำเนินการทั้งสิ้น 180 วัน (6 เดือน) โดยสัญญาเริ่มตั้งแต่วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2564 และมีแผนการดำเนินงานตลอดโครงการ (Gantt Chart) ดังนี้

ลำดับที่	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลาที่ดำเนินงาน (ปี พ.ศ.2564)																											
		มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม				กันยายน				ตุลาคม				พฤศจิกายน				ธันวาคม			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1	ลงนามสัญญา	**22 มิ.ย.**																											
งานงวดที่ 1 (ระยะเวลา 15 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา) กำหนดส่งงานวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2564 จัดส่งรายงานแผนการดำเนินงานขั้นตอน (Inception Report) ตามขอบเขตของงาน (Term of Reference: TOR) ในรูปแบบเอกสาร จำนวน 3 ชุด และแผ่นซีดีบรรจุไฟล์ข้อมูล จำนวน 3 ชุด โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย ข้อเสนอโครงการและแผนการดำเนินงาน																												
2	จัดทำแผนการดำเนินงานโครงการ ตามรายละเอียดและคุณลักษณะขอบเขตของโครงการในรูปแบบ Gantt Chart																												
3	จัดทำและส่งมอบรายงานแผนการดำเนินงานขั้นต้น (Inception Report)				**8 ก.ค.**																								
งานงวดที่ 2 (ระยะเวลา 150 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา) กำหนดส่งงานวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2564 จัดส่งรายงานความก้าวหน้า (Interim Report) ตามขอบเขตของงาน (Term of Reference: TOR) ในรูปแบบเอกสาร จำนวน 3 ชุด และแผ่นซีดีบรรจุไฟล์ข้อมูล จำนวน 3 ชุด พร้อมทั้งนำเสนอรายงานความก้าวหน้าในที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิที่จัดขึ้นโดยศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย รายงานเรื่อง “ศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้																												

ลำดับที่	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลาที่ดำเนินงาน (ปี พ.ศ.2564)																											
		มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม				กันยายน				ตุลาคม				พฤศจิกายน				ธันวาคม			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit)” ครอบคลุมการทบทวนและสังเคราะห์ความรู้จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย รวมถึงผลการดำเนินการสำรวจเปรียบเทียบ และรวบรวมกรณีศึกษาหรือประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ของประเทศไทยในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน องค์กร หรืออื่น ๆ																												
4	จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อหารือแนวทางในการดำเนินงาน รวบรวมหรือระดมความคิดเห็น และข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาแนวคิด บทเรียน และความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทย โดยให้มีผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมอย่างน้อย 10 ท่าน																												
5	จัดทำสรุปการประชุม เพื่อนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษา ทบทวน รวบรวม และเปรียบเทียบกรณีศึกษาหรือประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับการใช้เครดิตสังคม (Social																												

ลำดับที่	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลาที่ดำเนินงาน (ปี พ.ศ.2564)																											
		มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม				กันยายน				ตุลาคม				พฤศจิกายน				ธันวาคม			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
	Credit) ของประเทศไทยในระดับต่าง ๆ ตลอดจนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเครดิตสังคมมาใช้ในสังคมไทยในแง่มุมต่าง ๆ																												
6	ร่างกรอบแนวคิดการใช้ระบบเครดิตสังคม (Social Credit)																												
7	ทบทวนเอกสาร และรวบรวมข้อมูล และสังเคราะห์ความรู้จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย																												
8	ดำเนินการสำรวจ เปรียบเทียบ และรวบรวมกรณีศึกษาหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกับการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ของประเทศไทยในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว																												

ลำดับที่	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลาที่ดำเนินงาน (ปี พ.ศ.2564)																											
		มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม				กันยายน				ตุลาคม				พฤศจิกายน				ธันวาคม			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
	ชุมชน องค์กร หรืออื่น ๆ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมที่ใกล้เคียงกับการใช้เครดิตสังคม อย่างน้อย 10 คน																												
9	การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ และศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเครดิตสังคมมาใช้ในสังคมไทยในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ข้อดี ข้อเสีย ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อในระดับปัจเจก และระดับสังคม รวมถึงการพิจารณาความขัดแย้งของหลักการเครดิตสังคมกับหลักการของหลักนิติรัฐและนิติธรรมในประเทศไทย																												

ลำดับที่	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลาที่ดำเนินงาน (ปี พ.ศ.2564)																											
		มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม				กันยายน				ตุลาคม				พฤศจิกายน				ธันวาคม			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
10	จัดทำและส่งมอบรายงานความก้าวหน้า (Interim Report) พร้อมทั้งนำเสนอรายงานความก้าวหน้าในที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิที่จัดขึ้น																	**21 ต.ค.**											
งานงวดที่ 3 (ระยะเวลา 180 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา) กำหนดส่งงานวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2564 จัดส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) ตามขอบเขตของงาน (Term of Reference: TOR) ในรูปแบบเอกสาร จำนวน 5 ชุด และแผ่นซีดีหรือแฟลชไดรฟ์ (Flash Drive) จำนวน 3 ชุด โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย รายงานเรื่อง “การศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit)” ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัยทั้งหมด																												
11	การพัฒนากรอบแนวคิดและข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทย พร้อมแนวทางปฏิบัติในการนำเครดิตสังคมมาใช้ในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กร โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย																												
12	การจัดประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษาแนวคิดและความ																												

ลำดับที่	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลาที่ดำเนินงาน (ปี พ.ศ.2564)																											
		มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม				กันยายน				ตุลาคม				พฤศจิกายน				ธันวาคม			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
	เป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกเครดิตสังคม (Social Credit) โดยมีผู้เข้าร่วมอย่างน้อย 50 ท่าน																												
13	จัดทำสรุปการประชุม ผลการศึกษา และ (ร่าง) รายงานฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report)																												
14	จัดทำและส่งมอบรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)																									20 ธ.ค.			

3. กรอบแนวคิดในการดำเนินงาน

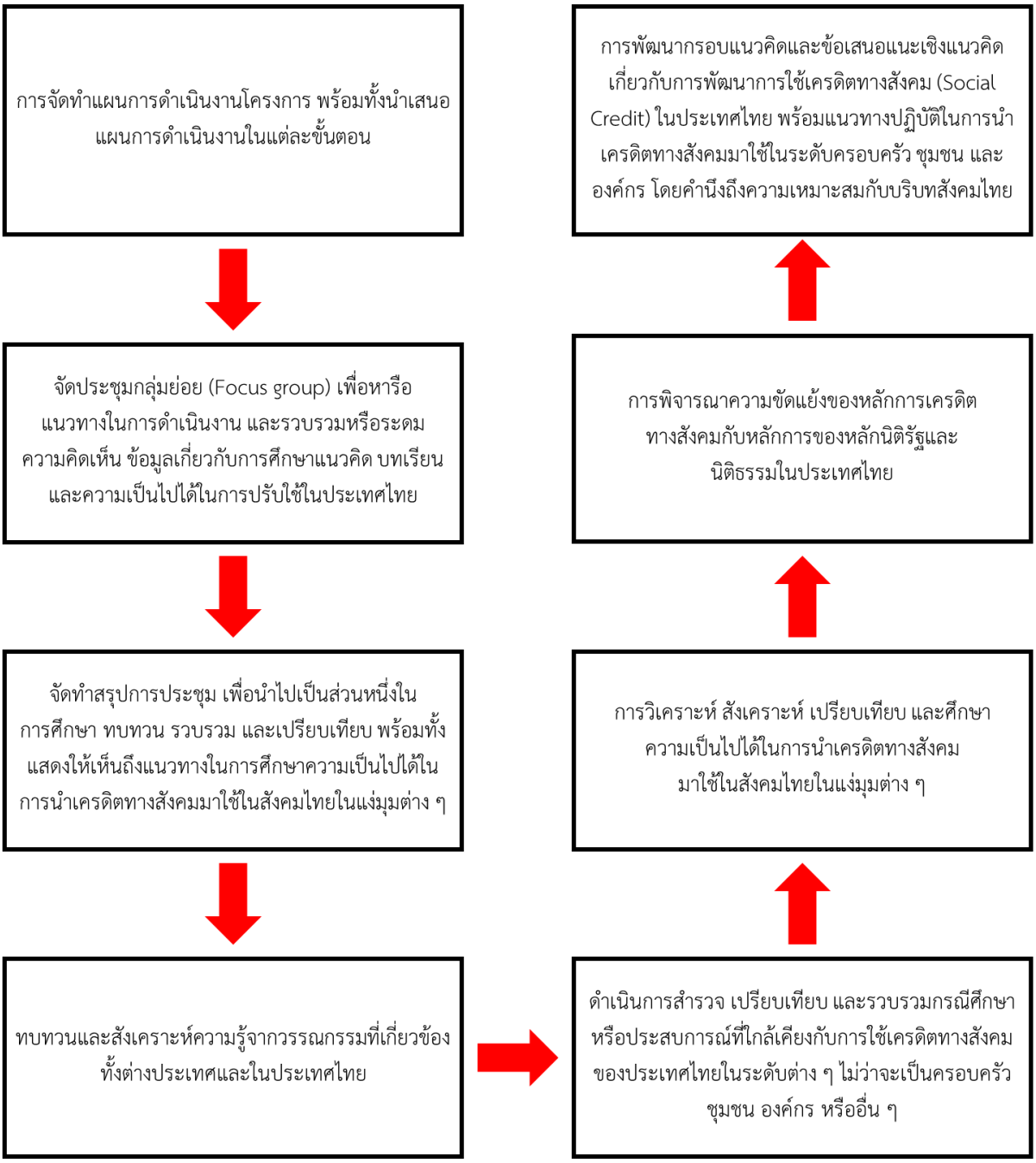

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดในการดำเนินงาน

บทที่ 4
การใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในบริบทของต่างประเทศ

ก่อนที่จะมีการศึกษาถึงแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกเครดิตสังคม (Social Credit) มาใช้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมเชิงพฤติกรรม โดยมุ่งเน้นแนวทางการสร้างแรงจูงใจเชิงบวก (Positive Motivation) ในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลและบทเรียนเรื่องการใช้เครดิตสังคมจากต่างประเทศก่อน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด กระบวนการพัฒนา รูปแบบ วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรม การกำหนดเกณฑ์คะแนน การให้ผลประโยชน์ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครดิตสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้เครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ก็ควรที่จะสะท้อนให้เห็นถึงสิทธิและสวัสดิการทางสังคม และเงื่อนไขการได้รับสิทธิและสวัสดิการทางสังคมในต่างประเทศด้วย โดยเฉพาะในประเทศรัฐสวัสดิการ เนื่องจากจะช่วยให้ทราบถึงแนวทางในการให้สิทธิประโยชน์ ตลอดจนแรงจูงใจในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือบรรทัดฐานที่สังคมได้กำหนดเอาไว้อย่างจริงจังและเป็นระบบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สิทธิและสวัสดิการทางสังคม และเงื่อนไขการได้รับสิทธิและสวัสดิการทางสังคมในประเทศรัฐสวัสดิการ

หลายประเทศทั่วโลกได้นำเอาระบบรัฐสวัสดิการ (Welfare State) มาใช้เป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองและส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ด้วยการดูแลและจัดสรรสวัสดิการพื้นฐานที่จำเป็น ทั้งในมิติของเศรษฐกิจและสังคม เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล การจ้างงาน หรือบริการสาธารณะ เป็นต้น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความเท่าเทียมทางสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งที่มาของเงินที่ใช้นั้นมาจากการจัดเก็บภาษีจากประชาชน โดยจะยกตัวอย่างสิทธิและสวัสดิการทางสังคมจากประเทศรัฐสวัสดิการมาทั้งหมด 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ประเทศสวีเดน และประเทศฟินแลนด์ เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบ เงื่อนไข และแนวทางการให้และได้รับสิทธิประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ครั้งนี้ได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยตัวอย่างสิทธิและสวัสดิการทางสังคมในประเทศรัฐสวัสดิการทั้ง 3 ประเทศนั้นมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศแรกเริ่มที่จุดประกายแนวคิดการสร้างระบบสวัสดิการสังคม ด้วยในช่วงทศวรรษ 1880 ประเทศเยอรมนีถือเป็นประเทศแรกที่ให้บริการเกี่ยวกับการประกันสุขภาพและอุบัติเหตุ สวัสดิการและเงินบำนาญของพนักงานชั่วคราว (Part-Time) และพนักงานประจำ (Full-Time) นอกจากนี้ ระบบรัฐสวัสดิการของเยอรมนีเป็นระบบที่ตั้งขึ้นบนฐานแนวคิดที่ว่า ผู้ที่จะได้รับสิทธิและสวัสดิการรวมถึงเงินช่วยเหลือจากรัฐ จะต้องมีการทำงานตามที่รัฐจัดหาหรือเสนอให้เพื่อเป็นข้อแลกเปลี่ยน กล่าวคือ สวัสดิการทางสังคมของประเทศเยอรมนีมุ่งเน้นแนวคิดเรื่องแรงงานเป็นหลัก จึงมีจุดเริ่มต้นจากชนชั้นแรงงานและสนับสนุนการกระจายความเสี่ยงในกลุ่มแรงงาน ซึ่งเรียกแนวคิดดังกล่าวว่า Bismarck (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2553) โดยมุ่งเน้นการพึ่งพิงและอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและกลุ่มหรือคณะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอาชีพต่าง ๆ เป็นหลัก ได้แก่ กลุ่มลูกจ้างและนายจ้าง จนส่งผลให้ระบบสวัสดิการของประเทศเยอรมนีปรากฏให้เห็นในลักษณะของการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนในรูปแบบการประกันสังคม และถือเป็นข้อบังคับทางกฎหมาย (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2550) และเป็นเหตุให้ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่มีภาระด้านเงินสมทบเพื่อความมั่นคงทางสังคมที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรัฐสวัสดิการในประเทศอื่น ๆ นั่นคือ ชาวเยอรมนีจะได้รับการคุ้มครองภายใต้ระบบประกันสังคมเกือบร้อยละ 90

โดยลักษณะของระบบสวัสดิการทางสังคมในประเทศเยอรมนีนั้นมีทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่

(1) ระบบที่แบ่งแยกออกเป็นส่วน ๆ ทั้งในรูปแบบกระจายอำนาจ และรูปแบบการปกครองตนเองหรือไม่ได้บริหารไปในแนวทางเดียวกับส่วนกลาง

(2) ระบบที่มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ทางการเงิน และความช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อรักษาระดับรายได้ของผู้ว่างงานในระยะสั้น

(3) การพึ่งพิงระบบประกันทางสังคมเป็นหลัก ทำให้สวัสดิการทางสังคมไม่ได้ถือเป็นสิทธิและสวัสดิการพื้นฐานสำหรับพลเมือง แต่เป็นไปในลักษณะของการให้ประโยชน์โดยที่ต้องมีการจ่ายเงินสมทบ

(4) การให้ความสำคัญต่อแรงงาน และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับตลาดแรงงาน

จากลักษณะดังกล่าวจึงเป็นผลให้ระบบสวัสดิการทางสังคมในประเทศเยอรมนีวางอยู่บนหลักการ 3 ประการ ดังนี้ (อมรเทพ จาวะลา, 2555)

(1) หลักการด้านการประกันสังคม (Social Security Principle) คือ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประกันตนหรือสมาชิกที่มีการจ่ายสมทบเงินเข้ากองทุนประกันสังคม ซึ่งจะได้รับผลตอบแทนในรูปแบบของเงินทดแทนกรณีว่างงาน

(2) หลักการรักษารายได้ (Maintenance Principle) คือ การให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลทั่วไป โดยที่ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ประกันตนหรือสมาชิกที่มีการจ่ายสมทบเงินเข้ากองทุนประกันสังคม เช่น การได้รับการรับประกันว่าจะไม่หักรายได้หรือเงินเดือนที่จะได้รับ เป็นต้น ซึ่งงบประมาณที่ใช้สำหรับสวัสดิการดังกล่าวนั้นมาจากการจัดเก็บภาษี และจะให้ความช่วยเหลือเฉพาะประชาชนที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคมเท่านั้น เช่น ทหารผ่านศึก หรือบุคคลที่ยากจน เป็นต้น

(3) หลักการด้านรัฐสวัสดิการ (Public Welfare Principle) คือ การให้ความช่วยเหลือทางสังคม ซึ่งงบประมาณที่ใช้สำหรับสวัสดิการดังกล่าวนั้นมาจากการจัดเก็บภาษีในระดับท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ ระบบรัฐสวัสดิการของประเทศเยอรมนีจึงมุ่งเน้นให้ผู้คนในสังคมรับสิทธิและสวัสดิการภายใต้ระบบประกันสังคมเป็นหลัก ด้วยระบบประกันสังคมในประเทศเยอรมนีมีการดำเนินการของประกันสังคมตามกฎหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างทั่วถึงตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยชรา ซึ่งประกอบด้วย 5 รูปแบบหลัก ได้แก่ (1) ประกันการว่างงาน (2) ประกันบำเหน็จบำนาญ (3) ประกันสุขภาพ (4) ประกันการดูแลระยะยาว และ (5) ประกันอุบัติเหตุจากการทำงาน นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงสิทธิและสวัสดิการด้านสุขภาพ สวัสดิการด้านการศึกษา สวัสดิการด้านผู้สูงอายุ สวัสดิการด้านการว่างงาน และสิทธิและสวัสดิการพิเศษอื่น ๆ สำหรับกลุ่มคนที่มีคุณลักษณะเฉพาะ โดยจะยกตัวอย่างรายละเอียดของสิทธิและสวัสดิการทางสังคมและเงื่อนไขในการได้รับสิทธิและสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ของประเทศเยอรมนีมาพอสังเขป ดังนี้

ตัวอย่างสิทธิและสิทธิสวัสดิการของรัฐสวัสดิการประเทศเยอรมนี

1) สิทธิและสวัสดิการด้านสุขภาพ

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 มีชาวเยอรมนีประมาณ 9 ใน 10 คนได้รับการคุ้มครองโดยการประกันสุขภาพตามกฎหมาย (สาธารณะ) และเป็นผลให้ประเทศเยอรมนีได้รับการจัดอันดับว่าเป็นประเทศที่มีค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลสูงที่สุดในโลก ซึ่งครอบคลุมประมาณร้อยละ 90ของค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและสวัสดิการทางสังคมทั้งหมด และเมื่อมีการปฏิรูประบบประกันด้านสุขภาพในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 มีผลให้ประกันสุขภาพกลายเป็นระบบประกันแบบภาคบังคับ ซึ่งทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศเยอรมนีจะต้องทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ระบบการรักษาพยาบาลและระบบการดูแลสุขภาพในประเทศเยอรมนียังได้รับการยอมรับว่ามีศักยภาพที่ค่อนข้างสูง ด้วยมีการให้บริการอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกันครอบคลุมทุกพื้นที่ แม้แต่พื้นที่ชนบทก็ได้รับการบริการอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการรักษาพยาบาลทันตกรรม ยารักษาโรค การรักษาพยาบาลที่บ้าน (Home Care) และการคลอดบุตร นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงความต้องการที่จะขอรับความช่วยเหลือเกี่ยวกับสุขอนามัยส่วนบุคคล การบริโภค การเคลื่อนไหว และความสะอาดได้อีกด้วย

2) สิทธิและสวัสดิการด้านครอบครัว

สิทธิและสวัสดิการที่พลเมืองพึงจะได้รับในรูปแบบของการขอคืนเงินภาษี สำหรับครอบครัวใดที่มีบุตรหลานอายุต่ำกว่า 18 ปี หรืออาจครอบคลุมถึงบุคคลที่อายุมากกว่า 18 ปี ภายใต้เงื่อนไขและสถานการณ์ที่กำหนด ซึ่งปัจจุบันนั้นจะได้รับสิทธิและสวัสดิการในรูปแบบของเงินเป็นจำนวน 184 ยูโร (หรือประมาณ 7,238.98 บาท) และจะได้รับเพิ่มเติมเมื่อมีบุตรคนที่ 2 และคนที่ 3 เป็นจำนวน 190 ยูโร (หรือประมาณ 7,439.63 บาท) และ 215 ยูโร (หรือประมาณ 8,458.60 บาท) ตามลำดับ ทั้งนี้ในกรณีที่ครอบครัวใดมีบุตรคนที่ 4 หรือประสงค์ที่จะรับอุปการะบุตรบุญธรรมเพิ่มเติมจะได้รับสิทธิประโยชน์และความช่วยเหลือเพิ่มเติมก็ต่อเมื่อครอบครัวหรือผู้ปกครองนั้นมีฐานรายได้ที่ต่ำกว่าระดับที่กำหนด (Research Office Legislative Council Secretaria, 2015)

3) สิทธิและสวัสดิการด้านการศึกษา

เด็กที่อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ก่อนเข้ารับการศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาจะได้รับการศึกษาภาคบังคับแบบเต็มเวลาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด ด้วยรัฐบาลเยอรมนีจะช่วยสนับสนุนสิทธิและสวัสดิการด้านการศึกษาให้แก่ชาวเยอรมนีทั้งหมด และยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติขึ้นมา เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร ข้อกำหนด และมาตรฐานเกี่ยวกับการศึกษาของประชาชนในประเทศให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับหนังสือและสื่อการเรียน และความช่วยเหลือทางการเงินและการสนับสนุนรูปแบบอื่น ๆ ในกรณีที่มีความยากลำบาก (Peter John Heather, 2021)

4) สิทธิและสวัสดิการด้านบำเหน็จและบำนาญ

การประกันสังคมตามกฎหมายนั้นให้สิทธิและสวัสดิการด้านบำเหน็จและบำนาญครอบคลุมบุคคลที่อาศัยอยู่ในประเทศเยอรมนีเกือบทั้งหมด รวมถึงกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระ เช่น พ่อค้าหรือแม่ค้า หรือศิลปินอิสระ เป็นต้น เว้นแต่กลุ่มอาชีพอื่น ๆ เช่น แม่บ้าน เป็นต้น ที่สามารถเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจได้ ซึ่งประเภทของการจ่ายบำเหน็จบำนาญตามโครงการมีทั้งหมด 4 ประเภท ได้แก่ บำเหน็จบำนาญชราภาพมาตรฐานสำหรับผู้ประกันตนที่ถึงกำหนดตามกฎหมายอายุเกษียณ บำเหน็จบำนาญข้าราชการระยะยาวสำหรับผู้ประกันตนที่มีสิทธิก่อนกลุ่มผู้ถึงวัยเกษียณตามกฎหมาย เงินบำนาญชราภาพสำหรับผู้ที่มีทุพพลภาพขั้นรุนแรง และเงินบำนาญชราภาพเนื่องจากการว่างงานหรือหลังจากเกษียณอายุ

5) สิทธิและสวัสดิการด้านการทำงาน

สวัสดิการด้านการทำงานในเยอรมนีเรียกว่า Help Towards Work (HTW) ซึ่งครอบคลุมลักษณะงานทั้งที่มีสัญญาจ้างและได้รับความคุ้มครองด้วยระบบประกันสังคม และงานที่ไม่ได้ระบุสัญญาว่าจ้างและไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ใด ๆ ซึ่งระบบสวัสดิการทำงานแบบ HTW มีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือให้แรงงานที่ว่างงานสามารถกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสิทธิและสวัสดิการด้านการว่างงานนั้นจะมีประเด็นหลักเกี่ยวกับการอบรมและฝึกทักษะให้แก่แรงงาน และทำไปพร้อมกับการช่วยจัดหางานให้แก่กลุ่มคนดังกล่าว ซึ่ง HTW สามารถจำแนกรูปแบบความช่วยเหลือได้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (อมรเทพ จาวะลา, ม.ป.ป.)

5.1) งานทั่วไปที่รัฐจะช่วยเหลือในรูปแบบการให้เงินอุดหนุนแก่นายจ้างที่ทำการจ้างงานแรงงานในกรณีที่ว่างงาน และต้องมีการจ้างงานในสัญญาจ้างเป็นอย่างน้อย 1 ปีขึ้นไป

5.2) งานที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือสาธารณะหรือบริการทางสังคม ผ่านการให้หน่วยงานท้องถิ่นมีการจ้างงานกลุ่มคนที่แตกต่างไปจากแรงงานทั่วไป เช่น แรงงานที่ไม่มีทักษะเฉพาะ แรงงานที่มีปัญหาในการเข้าสู่ตลาดแรงงานหลัก หรือแรงงานที่มีปัญหาด้านทักษะการเขียนและอ่าน เป็นต้น โดยรัฐบาลจะให้เงินสนับสนุนแก่หน่วยงานที่มีการจ้างงานกลุ่มคนดังกล่าว ทั้งนี้แรงงานที่ได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบนี้จะได้รับค่าตอบแทนทั้งในรูปแบบค่าจ้างและการมีโอกาสได้ช่วยเหลือสังคมของตนเอง

5.3) งานพิเศษที่มักจะจัดให้ผู้ที่มีปัญหาในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งส่วนใหญ่นั้นมักจะเป็นรูปแบบความช่วยเหลือที่ใช้ต้นทุนค่อนข้างสูง ซึ่งหน่วยงานท้องถิ่นอาจให้การศึกษาหรือการฝึกฝนทักษะแก่คนว่างงานเพื่อเตรียมความพร้อมให้แรงงานกลุ่มดังกล่าวมีศักยภาพอย่างเพียงพอในการทำงานด้วย ซึ่งหากผู้ใดที่ไม่เข้าร่วมโครงการจัดหางานจะถูกลงโทษ เช่น การถูกลดเงินช่วยเหลือ เป็นต้น

6) สิทธิและสวัสดิการอื่น ๆ เพิ่มเติม

ประเทศเยอรมนียังมีสิทธิและสวัสดิการอื่น ๆ เพิ่มเติม ซึ่งครอบคลุมกลุ่มคนต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน เช่น หญิงม่ายสงคราม เด็กกำพร้า เกษตรกร และผู้ทุพพลภาพจากการบาดเจ็บจากสงคราม ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรทางทหารหรือในฐานะพลเรือน เป็นต้น รวมทั้งยังมีการจัดตั้งโครงการช่วยเหลือทางสังคมอีกด้วย นั่นคือ การให้ความปลอดภัยแก่ประชาชนที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ ขาดทรัพยากรที่เพียงพอ หรือมีความประสงค์ที่จะรับสวัสดิการอื่น ๆ ที่สามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้ โดยครอบคลุมรูปแบบการให้ความช่วยเหลือทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่

6.1) เงินช่วยเหลือค่าครองชีพ

6.2) ความต้องการอาหารเสริม

6.3) การช่วยเหลือด้านสุขภาพ

6.4) ความช่วยเหลือในลักษณะของการบูรณาการ ครอบคลุมคนหลายกลุ่ม

เงื่อนไขการได้รับและเข้าถึงสิทธิและสิทธิสวัสดิการของรัฐสวัสดิการประเทศเยอรมนี

โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้สิทธิและสวัสดิการของประเทศเยอรมนี คือ รัฐบาลกลาง และหน่วยงานการประกันภัยแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี (GFIA) ซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลผู้ให้บริการประกันสังคมที่ให้บริการตามกฎหมาย รวมถึงมีอำนาจในการกำกับดูแลทางกฎหมายสำหรับเงินบำนาญและประกันอุบัติเหตุจากการทำงาน โดย GFIA จะรับผิดชอบในส่วนของกระทรวงแรงงานและกิจการสังคมแห่งสหพันธรัฐ (BMAS) เกี่ยวกับการกำกับดูแลของผู้ให้บริการประกันสุขภาพและการดูแลระยะยาวเป็นหลักตลอดจนทำงานร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขของรัฐบาลกลาง ในขณะเดียวกันสำนักงานจัดหางานสหพันธรัฐซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของ BMAS ยังมีหน้าที่ในการบริหารโครงการประกันการว่างงานและสิทธิประโยชน์การว่างงานที่ได้รับเงินภาษีอีกด้วย ซึ่งจะดูแลและรับผิดชอบในส่วนของสิทธิและสวัสดิการทางสังคมต่าง ๆ ครอบคลุมระบบบำเหน็จบำนาญ สุขภาพ การดูแลระยะยาว และ หรือประกันอุบัติเหตุจากการทำงาน

โดยประเทศเยอรมนีถือว่าเป็นประเทศที่มีการกระจายความมั่งคั่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเงื่อนไขหลักที่ชาวเยอรมนีจะได้รับสิทธิและสวัสดิการทั้งหมดนั้นมาจากการเข้าสู่ระบบประกันสังคม นอกจากนี้รัฐยังเสนอแรงจูงใจอื่น ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพทางการออมของชาวเยอรมนีนอกเหนือไปจากการจ่ายเงินสมทบและเงินอุดหนุนภายใต้ระบบประกันสังคมอีกด้วย นั่นคือ การจัดทำนโยบายการออมเงินที่สามารถนำไปใช้ในการลดหย่อนภาษีได้ และการดำเนินการเรื่องแผนการออมระยะยาวเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่มีรายได้น้อย กล่าวคือ ผู้ใดที่เข้าฝากเงินออมทรัพย์ในธนาคารหรือสถาบันออมทรัพย์ในระบบดังกล่าวด้วยจำนวนเงินคงที่ตามเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนดเอาไว้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 7 ปี จะได้รับโบนัสในรูปแบบของเงินตอบแทนจากรัฐบาลเป็นจำนวนมาก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นใจให้แก่ประชาชนในลักษณะที่ว่า ประชาชนทุกกลุ่มจะได้รับรายได้ที่เพียงพอกับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยุติธรรม เหมาะสม และเท่าเทียมกัน

โดยสรุปแล้ว ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่มีระบบสวัสดิการทางสังคมที่ค่อนข้างครอบคลุมและซับซ้อนมากที่สุดในโลก ด้วยรัฐมีการใช้งบประมาณเพื่อสิทธิและสวัสดิการดังกล่าวแก่ประชาชนสูงถึงประมาณร้อยละ 27.6 ของ GDP ซึ่งประกอบด้วย สวัสดิการด้านการศึกษา (เช่น เด็กจะได้รับการอุดหนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาทั้งหมด โดยที่ผู้ปกครองไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ จนถึงอายุ 16 ปี เป็นต้น) สวัสดิการ

ด้านสุขภาพ (เช่น การประกันสุขภาพที่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายทั้งหมดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การประกันอุบัติเหตุ และค่าใช้จ่ายในการคลอดบุตร เป็นต้น) สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ (เช่น การประกันบำนาญในจำนวนร้อยละ 70 ของรายได้เฉลี่ยตลอดช่วงที่ยังทำงาน เมื่อมีอายุ 67 ปี ทั้งนี้จะต้องจ่ายค่าเบี้ยประกันครบระยะเวลา 45 ปี เป็นต้น) สวัสดิการด้านการว่างงาน (เช่น หากว่างงานหรือตกงานจะได้รับเงินชดเชยสูงถึงร้อยละ 60 ของเงินเดือน เป็นต้น) และสวัสดิการสำหรับครอบครัว (เช่น เมื่อมีบุตรสามารถลาคลอดได้ยาวนานถึง 20 ปี และจะได้รับการสงเคราะห์เงินเป็นรายเดือนแก่ครอบครัวที่มีบุตร ซึ่งจะได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มขึ้นตามจำนวนบุตร สูงสุดถึง 4 คน เป็นต้น) ทั้งนี้สิทธิและสวัสดิการทางสังคมในประเทศเยอรมนีมีทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่ ระบบประกันสังคม ระบบประกันสุขภาพของรัฐ ระบบประกันบำนาญของรัฐ และระบบการช่วยเหลือทางสังคมของรัฐบาล ซึ่งการที่จะรับและเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการทั้งหมดนั้นจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการเสียภาษีในระดับที่สูงมากถึงร้อยละ 45 และมีการสะสมหรือจ่ายเงินสมทบตามที่รัฐได้กำหนดเอาไว้เท่านั้น แต่พลเมืองชาวเยอรมนีล้วนเต็มใจที่จะจ่ายด้วยสิทธิและสวัสดิการที่ได้รับนั้นค่อนข้างมีความคุ้มค่า นอกจากนี้ยังได้รับบริการและการดูแลจากรัฐบาลที่ดีอีกด้วย (Sutheemon Kumkoom, 2564; Voice Online, 2563; พ่อบ้านเยอรมนี, 2563; Kenneth Barkin, 2021; DAAD, 2021)

1.2 ประเทศสวีเดน

ระบบรัฐสวัสดิการของประเทศสวีเดนเป็นระบบที่ตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการให้ประชาชนได้รับโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งนโยบายด้านสวัสดิการสังคมที่รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญในช่วงปี พ.ศ.2557-2563 ครอบคลุม 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาระบบบริหารจัดการสิทธิและสวัสดิการทางสังคม เพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น (2) การศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาให้มีความเท่าเทียมกันในทุกพื้นที่ (3) การแพทย์ เพื่อส่งเสริมให้การเข้าถึงทางการแพทย์เป็นไปอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม (4) การดูแลผู้สูงอายุ เพื่อลดปัญหาการทอดทิ้งให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยว และยกระดับมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ และ (5) การดูแลหรือช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชน (ดลวีร์ วรานนท์ และ สวิตา ศิริรัตน์, 2564) ซึ่งรากฐานแนวคิดดังกล่าวมาจากการที่ประเทศสวีเดนได้ตระหนักถึงความสำคัญ ของเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ว่า มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม ต้องสามารถเข้าถึงและได้รับสิทธิและสวัสดิการที่เป็นของตนเองอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน (มาณริกา จันทาโภ, 2563)

ระบบรัฐสวัสดิการของสวีเดนมุ่งเน้นให้ผู้คนในสังคมได้รับสิทธิและสวัสดิการจะที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นไปอย่างครอบคลุมและเท่าเทียมกัน ซึ่งประกอบด้วย สวัสดิการสำหรับครอบครัว สวัสดิการด้านการศึกษา สวัสดิการด้านสุขภาพ สวัสดิการเมื่อตั้งครรภ์ สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย สวัสดิการสำหรับด้านทุพพลภาพ สวัสดิการด้านผู้สูงอายุ และสวัสดิการด้านการว่างงาน โดยขอยกตัวอย่างรายละเอียดของสิทธิและสวัสดิการทางสังคมและเงื่อนไขในการได้รับสิทธิและสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ พอสังเขป ดังนี้

ตัวอย่างสิทธิและสิทธิสวัสดิการของรัฐสวัสดิการประเทศสวีเดน

1) สวัสดิการสำหรับครอบครัว คือ สิทธิและสวัสดิการที่พลเมืองพึงจะได้รับในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง โดยที่สามารถเรียกร้องสิทธิและสวัสดิการสำหรับครอบครัวในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นเงินสงเคราะห์บุตร เงินสงเคราะห์บุตรแบบขยายเวลา และเงินสงเคราะห์เพิ่มเติมสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ รวมถึงสวัสดิการและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ สำหรับผู้ปกครอง สิทธิและสวัสดิการสำหรับนักเรียน และสวัสดิการด้านที่พักอาศัย ซึ่งรูปแบบและเงื่อนไขที่จะได้รับสวัสดิการสำหรับครอบครัวมีรายละเอียด ดังนี้ (European Union, 2020)

1.1) เงินสงเคราะห์บุตร คือ รูปแบบสิทธิและสวัสดิการของพลเมืองที่อาศัยอยู่ในประเทศสวีเดนพึงจะได้รับเมื่อมีบุตร ซึ่งเป็นเงินช่วยเหลือที่รัฐจ่ายให้กับพลเมืองทุกคนที่มีบุตรนับตั้งแต่แรกเกิดจนบุตรมีอายุครบ 16 ปี ซึ่งจำนวนเงินที่จะได้รับนั้นคือ 1,250 โครนสวีเดนต่อเดือน และหลังจากนั้นอาจได้รับเงินสงเคราะห์บุตรเพิ่มเติมหรือในรูปแบบของเงินสงเคราะห์สำหรับนักเรียน และในกรณีที่มีบุตรหลายคนก็สามารถที่จะขอรับสิทธิและสวัสดิการในรูปแบบเงินสงเคราะห์เพิ่มเติมสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ได้อีกด้วย

1.2) เงินสงเคราะห์บุตรแบบขยายเวลา คือ รูปแบบสิทธิและสวัสดิการของพลเมืองที่อาศัยอยู่ในประเทศสวีเดนพึงจะได้รับเมื่อมีบุตรที่อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 16-20 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยจะจ่ายในไตรมาสที่บุตรมีอายุครบ 16 ปี จนถึงเดือนมิถุนายนในปีที่บุตรมีอายุครบ 20 ปี ซึ่งเงินในส่วนดังกล่าวนั้นจะได้รับในรูปแบบของเบี้ยเลี้ยงทางการศึกษาเมื่อบุตรได้สำเร็จการศึกษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้หากครอบครัวใดมีบุตรอยู่ในช่วงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาภาคบังคับหรือระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็จะสามารถขยายเวลาสูงสุดในการขอรับเงินสงเคราะห์บุตรเพิ่มเติมได้จนถึงเดือนที่เรียนจบหลักสูตร จบการศึกษา หรือเมื่อมีการยุติการศึกษา

1.3) เงินสงเคราะห์เพิ่มเติมสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ คือ สิทธิและสวัสดิการที่พลเมืองพึงจะได้รับในรูปแบบของเงินสงเคราะห์ในกรณีที่ครอบครัวใดมีบุตรหลายคน ซึ่งจะมีผลใช้ได้จนถึงเดือนมิถุนายนในปีที่บุตรแต่ละคนมีอายุครบ 20 ปี

ทั้งนี้สิทธิและสวัสดิการสำหรับครอบครัวทั้งในรูปแบบของเงินสงเคราะห์บุตร เงินสงเคราะห์บุตรแบบขยายเวลา และเงินเพิ่มเติมสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่นั้นจะปลอดภาษีทั้งหมด ซึ่งอยู่บนเงื่อนไขสำคัญที่ว่า การที่จะได้รับสิทธิและสวัสดิการในรูปแบบของเงินสงเคราะห์บุตรได้ ครอบครัวนั้น ๆ จะต้องมีและทำประกันสังคมของประเทศสวีเดนก่อน นอกจากนี้ บุคคลใดที่เป็นพลเมืองสวีเดนและมีประกันสังคมของประเทศสวีเดน แต่อาศัยหรือทำงานอยู่ภายใต้ประเทศอื่นในสหภาพยุโรป ก็สามารถที่จะได้รับสิทธิและสวัสดิการที่เป็นของประเทศสวีเดนดังกล่าวได้เช่นเดียวกัน (European Union, 2020)

และในกรณีที่ครอบครัวใดมีการรับบุตรบุญธรรมก็จะได้รับสิทธิประกันสังคมและสวัสดิการสำหรับครอบครัวในรูปแบบของเงินสงเคราะห์บุตร และเงินสงเคราะห์บุตรแบบขยายเวลานับตั้งแต่เดือนแรกที่รับ

อุปการะบุตรบุญธรรมได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้หากบุตรบุญธรรมมีอายุต่ำกว่า 16 ปี จะได้รับเงินสงเคราะห์สำหรับครอบครัวขนาดใหญ่โดยทันที แต่ในกรณีที่บุตรมีอายุมากกว่า 16 ปีขึ้นไป บุคคลในครอบครัวหรือผู้ปกครองจะต้องขอทางการเพื่อรับสิทธิและสวัสดิการในส่วนดังกล่าวเพิ่มเติม เนื่องจากเงินสงเคราะห์สำหรับครอบครัวขนาดใหญ่เป็นสิทธิและสวัสดิการที่นอกเหนือไปจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับ (European Union, 2020)

1.4) สิทธิประโยชน์อื่น ๆ สำหรับผู้ปกครอง คือ สิทธิประโยชน์ที่ผู้ปกครองจะได้รับนอกเหนือไปจากสิทธิและสวัสดิการสำหรับครอบครัวดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น เนื่องจากสิทธิประโยชน์อื่น ๆ สำหรับผู้ปกครองนั้นจะได้รับในกรณีที่บุคคลในครอบครัวหรือผู้ปกครองและบุตรไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในรูปแบบของค่าบำรุงรักษา กล่าวคือ เมื่อบุตรไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกับบุคคลในครอบครัวหรือผู้ปกครอง ก็จะได้รับความช่วยเหลือด้านค่าบำรุงรักษาต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของบุตร นอกจากนี้ในกรณีที่ครอบครัวใดมีการรับอุปการะบุตรบุญธรรมจำนวนตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ก็สามารถขอรับความช่วยเหลือเกี่ยวกับการบำรุงรักษาและค่าใช้จ่ายในการนำไปใช้เป็นทุนเพื่อรับอุปการะบุตรบุญธรรมในรูปแบบของเงินก้อนได้เช่นกัน ซึ่งจำนวนเงินที่จะได้รับนั้นจะขึ้นอยู่กับช่วงอายุของเด็ก เช่น เด็กที่อยู่ในช่วงอายุ ตั้งแต่ 0-10 ปี 11-14 ปี และ 15 ปีขึ้นไป จะได้รับเงินค่าบำรุงรักษาสูงสุด 1,573 1,723 และ 2,073 โครนสวีเดนต่อเดือนต่อเด็ก 1 คน ตามลำดับ ทั้งนี้หากครอบครัวใดที่มีบุตรพิการอาจได้รับสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่จำเป็นเพิ่มเติมได้อีกด้วย

1.5) สิทธิและสวัสดิการสำหรับนักเรียน คือ สิทธิและสวัสดิการที่จัดทำขึ้นเพื่อมอบให้แก่เด็กนักเรียนโดยเฉพาะ ซึ่งเด็กนักเรียนนั้นจะสามารถขอรับการสนับสนุนสิทธิสวัสดิการที่จำเป็นในรูปแบบของเงินช่วยเหลือ สินเชื่อในรูปแบบของส่วนลด และการประกันพิเศษ รวมถึงการได้รับสนับสนุนทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น เงินสงเคราะห์บุตรพิเศษ เงินกู้เสริม และเงินกู้เพิ่มเติมในฐานะนักเรียน เป็นต้น ด้วยสิทธิประโยชน์ทั้งหมดล้วนอยู่ภายใต้ประกันสังคมของประเทศสวีเดน ทั้งนี้ยังสามารถขอรับการสนับสนุนทางการเงินจากคณะกรรมการเงินนักศึกษา (CSN) เพิ่มเติมได้อีกด้วย โดยสิทธิและสวัสดิการสำหรับนักเรียนมีรายละเอียด ดังนี้ (European Union, 2020)

(1) ค่าเล่าเรียน คือ สิทธิและสวัสดิการที่จะได้รับเงินช่วยเหลือทางการศึกษา หากเด็กนักเรียนอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 16-20 ปี และกำลังศึกษาแบบเต็มเวลาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โปรแกรมการศึกษาระดับมัธยมศึกษาผู้ใหญ่ หรือโรงเรียนมัธยมพื้นบ้าน ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนในรูปแบบของเงินช่วยเหลือ และเงินอุดหนุนในบางกรณี เช่น เบี้ยเลี้ยงเสริม และค่าเบี้ยเลี้ยงเพิ่มเติม เป็นต้น

(2) ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อการศึกษา คือ ในกรณีที่เด็กและเยาวชนมีอายุครบ 20 ปี จะสามารถสมัครขอรับเงินช่วยเหลือเพื่อการศึกษาในรูปแบบของการได้รับทุนการศึกษาหรือการกู้ยืมเพื่อการศึกษาได้ ซึ่งสามารถดำเนินการได้จนถึงอายุ 56 ปี โดยที่ไม่มีเงื่อนไขและข้อจำกัดใด ๆ อย่างไรก็ตาม รัฐก็ไม่ได้จำกัดอายุขั้นต่ำสำหรับบุคคลที่ต้องการขอความช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นผู้ที่มีอายุต่ำกว่า

20 ปี สามารถดำเนินการขอรับสวัสดิการดังกล่าวได้ เพียงแค่ภายใต้เงื่อนไขของการกู้ยืมเพื่อการศึกษานั้น จะต้องชำระเงินคืนภายใน 25 ปี นับตั้งแต่ปีที่ทำการกู้ยืมมา และจะต้องชำระเงินคืนเต็มจำนวนเมื่อมีอายุครบ 60 ปี

(3) เงินช่วยเหลือค่าเล่าเรียนสำหรับผู้ทุพพลภาพ คือ ผู้ที่ทุพพลภาพหรือผู้พิการสามารถขอรับความช่วยเหลือทางการศึกษาและได้รับสนับสนุนทางการเงิน รวมถึงสามารถได้รับสิทธิและสวัสดิการในการเข้าศึกษาในโรงเรียนที่มีความเฉพาะหรือเหมาะสมกับพวกเขา โดยที่ไม่จำกัดว่าจะต้องอยู่ภายในพื้นที่ประเทศสวีเดนเท่านั้น ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า การเข้ารับการศึกษาของผู้ที่รับสิทธิและสวัสดิการจะต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพหรือสามารถใช้ในการหางานทำได้

(4) เงินช่วยเหลือพิเศษอื่น ๆ คือ สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ นอกเหนือไปจากสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่พึงจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นส่วนลดหรือความคุ้มครองพิเศษจากประกันชีวิต ทุนการศึกษาเพื่อไปศึกษาต่อต่างประเทศ หรือแม้แต่การให้สิทธิประโยชน์แก่ชาวต่างชาติที่ต้องการเข้ามาศึกษาเล่าเรียนในประเทศสวีเดน ทั้งนี้การที่จะได้รับเงินช่วยเหลือพิเศษนั้นขึ้นอยู่กับอายุและสาขาวิชาที่เลือกเรียน ซึ่งผู้ที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ได้นั้นจะต้องตรงตามคุณสมบัติและข้อกำหนดที่ต้องการด้วย

1.6) สิทธิและสวัสดิการด้านที่พักอาศัย คือ การได้รับสนับสนุนสิทธิและสวัสดิการในด้านที่พักอาศัยในรูปแบบของเงินช่วยเหลือสำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเกี่ยวกับการชำระค่าเช่าหรือค่าบริการรายเดือนที่เกี่ยวข้องกับที่พักอาศัย ทั้งนี้ครอบครัวของผู้ที่จะได้รับสิทธิสวัสดิการจะต้องมีรายได้ที่รวมค่าตอบแทนอื่น ๆ เพิ่มเติมถึงจำนวนรายได้ขั้นต่ำที่รัฐได้กำหนดเอาไว้ด้วย ซึ่งรูปแบบของเงินช่วยเหลือด้านที่พักอาศัยมีรายละเอียดดังนี้ (European Union, 2020)

(1) เงินช่วยเหลือด้านค่าที่พักอาศัยสำหรับเยาวชน คือ เงินช่วยเหลือหรือเงินสนับสนุนด้านที่พักอาศัยในกรณีที่พลเมืองสวีเดนที่มีอายุระหว่าง 18 ถึง 28 ปี พึงจะได้รับ

(2) เงินช่วยเหลือด้านค่าที่พักอาศัยสำหรับครอบครัวที่มีบุตร คือ เงินช่วยเหลือหรือเงินสนับสนุนด้านที่พักอาศัยในกรณีที่พลเมืองสวีเดนอาศัยอยู่ร่วมกันกับบุตรที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยจะได้รับในรูปแบบเงินสงเคราะห์สำหรับที่อยู่อาศัย ทั้งค่าที่พักอาศัย และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับที่พักอาศัย แต่ในกรณีที่ไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกับบุตร ผู้ปกครองก็จะได้รับเงินช่วยเหลือสำหรับค่าที่พักเช่นกัน ซึ่งจำนวนเงินที่จะได้รับการสนับสนุนนั้นจะขึ้นอยู่กับค่าบ้าน ขนาดของบ้าน รายได้ครัวเรือน และจำนวนบุตร ทั้งนี้เด็กที่อายุมากกว่า 18 ปี ก็ยังสามารถรับสิทธิและสวัสดิการดังกล่าวได้ด้วยเช่นกัน

(3) เงินช่วยเหลือด้านค่าที่พักอาศัยสำหรับผู้ที่ทุพพลภาพและผู้สูงอายุ คือ เงินช่วยเหลือหรือเงินสนับสนุนด้านที่พักอาศัยในกรณีที่พลเมืองสวีเดนเป็นผู้ที่ทุพพลภาพ หรือเป็นผู้สูงอายุพึงจะได้รับนอกเหนือไปจากสวัสดิการสำหรับผู้ทุพพลภาพ ผู้สูงอายุ ระบบบำนาญ หรือเงินช่วยเหลือเพื่อยังชีพ

1.7) สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ปกครอง ประกอบด้วย เงินสนับสนุนและชดเชยในกรณีที่มีการคลอดบุตรและต้องเลี้ยงดูบุตรอยู่ภายในบ้าน เงินสนับสนุน และเงินชดเชยในกรณีที่ต้องการลาพักผ่อน ลาจากการทำงานหรือลาป่วย ทั้งก่อนการคลอดบุตร ระหว่างการคลอดบุตร และหลังการคลอดบุตร รวมถึงต้องการอยู่ที่บ้าน เช่น ผู้ปกครองสามารถหยุดงานได้รวมกัน 480 วันต่อบุตร 1 คน โดยสามารถใช้สิทธิได้ตั้งแต่ 60 วันก่อนหน้าวันกำหนดคลอดบุตร และได้รับเงินช่วยเหลือเมื่อหยุดงานเป็นรายวัน รวมถึงผู้ปกครองยังสามารถลดชั่วโมงการทำงานปกติลงได้ถึงร้อยละ 25 จนกว่าบุตรจะมีอายุครบ 8 ขวบ (แต่จะได้รับค่าตอบแทนเฉพาะเวลาที่ทำงานเท่านั้น) และจะได้รับเงินเดือนประมาณร้อยละ 80 เมื่อจำเป็นต้องอยู่บ้านกับเด็กที่มีอายุไม่เกิน 12 ปี และกำลังป่วยอยู่ ซึ่งจะสามารถขอลาชั่วคราวได้ถึง 120 วันต่อปี เป็นต้น (มาณริกา จันทาโก, 2563) ทั้งนี้ สิทธิประโยชน์ดังกล่าวยังครอบคลุมถึงผู้ปกครองที่ต้องการรับอุปการะบุตรบุญธรรมด้วย โดยพลเมืองสวีเดนที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ดังกล่าวนั้นจะต้องมีการทำประกันสังคมของประเทศสวีเดนก่อน

2) สวัสดิการด้านการศึกษา คือ สิทธิและสวัสดิการด้านการศึกษาที่รัฐจะเปิดโอกาสให้พลเมืองในประเทศได้เรียนฟรีทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับปริญญาเอก รวมทั้งให้การสนับสนุนเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนหรือในรูปแบบของเงินเดือน อุปกรณ์ในการเรียน อาหารเช้า และอาหารกลางวันอีกด้วย ซึ่งในส่วนของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยนั้นจะมีการบังคับเรียกเก็บเฉพาะค่าบำรุงองค์การนักศึกษาเท่านั้น ทำให้พลเมืองสวีเดนทุกคนล้วนได้รับและเข้าถึงสวัสดิการด้านการศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกันโดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น เด็กที่มีอายุระหว่าง 16-20 ปี จะได้รับค่าตอบแทนรายเดือนประมาณ 3,750 บาทต่อเดือน และผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไปจะได้รับเงินสนับสนุนด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ประมาณ 9,936 บาทต่อเดือน เป็นต้น (ดลวีร์ วรานนท์ และสวิตา ศิริรัตน์, 2564)

3) สวัสดิการด้านสุขภาพ คือ สิทธิและสวัสดิการด้านสุขภาพซึ่งจะให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และการบริการสุขภาพระยะยาว ซึ่งพลเมืองสวีเดนนั้นสามารถเลือกโรงพยาบาลที่ต้องการรักษาได้อย่างอิสระ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขตามที่สภาเขตกำหนดเอาไว้ (Sutheemon Kumkoom, 2564) โดยประเทศสวีเดนให้ความสำคัญในเรื่องของการใช้ชีวิตและพฤติกรรมด้านสุขภาพ การลงทุนทางด้านการส่งเสริมสุขภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงการวิจัยและประเมินผลที่เกี่ยวเนื่องกับสุขภาพเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศสวีเดนมีเป้าหมายสำคัญคือ การให้ประชาชนทั่วประเทศมีเงื่อนไขทางสังคมที่ดีต่อสุขภาพอย่างเท่าเทียมกัน (จิรบูรณ์ โตสงวน, ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฎ์ และหทัยชนก สุมาลี, 2553) นอกจากนี้ การปกครองของประเทศสวีเดนยังมุ่งเน้นกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและมีการแบ่งหน้าที่ด้านการบริการสาธารณสุขออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ (Rath Panyowat, 2559)

3.1) ระดับท้องถิ่น ดำเนินการโดยเทศบาลเมือง (Municipalities) ซึ่งจะมุ่งเน้นการดูแลด้านสุขภาพและสาธารณสุขในผู้สูงอายุ และการสังคมสงเคราะห์

3.2) ระดับภูมิภาคหรือระดับเขต ดำเนินการโดยสภามณฑล (Country Councils) ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักในการให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 เขต เพื่อดำเนินงานให้ครอบคลุมถึงระดับภูมิภาค

3.3) ระดับประเทศหรือรัฐบาลกลาง ดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการสังคม (Ministry of Health and Social Affairs) ซึ่งจะทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ระเบียบกฎหมายการจัดบริการสังคม การประกันสุขภาพ และดำเนินการควบคุมหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้สังกัดของกระทรวงดังกล่าว รวมถึงดูแลกำกับให้การจัดบริการเกิดประสิทธิภาพและเป็นไปตามนโยบายอย่างเป็นระบบ

โดยค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศสวีเดนนั้นคิดเป็นร้อยละ 11 ของ GDP และเป็นการใช้จ่ายโดยภาครัฐสูงถึงร้อยละ 84 กล่าวคือ ระบบบริหารสุขภาพของประเทศสวีเดนเป็นการผูกขาดโดยรัฐ แต่ว่าการรับบริการด้านสุขภาพของประเทศสวีเดนจะปรากฏให้เห็นในรูปแบบของระบบ Cost-Sharing ซึ่งเป็นระบบที่ประชาชนจะต้องจ่ายค่าบริการส่วนหนึ่ง และรัฐบาลช่วยสนับสนุนอีกส่วนหนึ่ง (Subsidize) (Rath Panyowat, 2559) ซึ่งจะให้ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพครอบคลุมการช่วยค่ารักษาพยาบาล ค่ารักษาสุขภาพฟันหรือทันตกรรม ค่านอนพักรักษาผู้ป่วยในโรงพยาบาล ค่ายารักษา และการช่วยชดเชยรายได้ระหว่างเจ็บป่วย (มาณริกา จันทาโก, 2563) โดยบริการสุขภาพในประเทศสวีเดนนั้นมีอยู่ 5 ระดับ ได้แก่ (1) ระบบบริการปฐมภูมิ (Primary Care) (2) ระบบบริการพยาบาลฉุกเฉิน (Emergency Care) (3) ระบบบริการแบบผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอก (Inpatient-Outpatient Care) (4) ระบบบริการด้านสุขภาพจิต (Mental Health Care) และ (5) ระบบการบริการดูแลสุขภาพผู้ป่วยที่บ้าน (Home Care) (Rath Panyowat, 2559)

และสวัสดิการด้านสุขภาพของประเทศสวีเดนมีตัวอย่างดังเช่น เด็กและเยาวชนที่อายุไม่เกิน 21 ปี จะได้รับการนัดหมายให้ตรวจสุขภาพ ฉีดวัคซีน ทันตกรรม และตรวจสายตา โดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย รวมทั้งเมื่อบุตรป่วย รัฐจะจ่ายเงินให้กับบุคคลในครอบครัวหรือผู้ปกครองที่ต้องการลาเพื่อดูแลลูกอยู่ที่บ้าน (Home Care) (ดลวีร์ วรานนท์ และสวิตา ศิริรัตน์, 2564) และผู้ที่มีโรคประจำตัว ป่วยหนัก หรือเป็นผู้ป่วยติดเตียงจะได้รับการบริการด้านสุขภาพแบบพิเศษที่บ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นผลให้ระบบประกันสุขภาพของประเทศสวีเดนนั้น เป็นการรักษาที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย (Rath Panyowat, 2559) ตลอดจนจะได้รับเงินชดเชยรายวันในกรณีที่มีการเจ็บป่วยสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 90 ของรายได้ที่สูงสุด 917 โครนสวีเดน (SEK) และต่ำสุด 130 โครนาสวีเดน (SEK) เป็นต้น (มาณริกา จันทาโก, 2563)

4) สวัสดิการด้านผู้สูงอายุ คือ สิทธิและสวัสดิการที่จะได้รับเมื่อพลเมืองสวีเดนมีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป และจะได้รับในรูปแบบของระบบบำนาญ ซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบหลัก ดังนี้ (มาณริกา จันทาโก, 2563)

4.1) ผู้สูงอายุที่เกิดตั้งแต่ปี พ.ศ.2481 และอยู่ในสถานภาพโสด จะได้รับเงินช่วยเหลือประมาณ 94,356 โครนสวีเดน (SEK) ต่อปี และในกรณีที่ผู้สูงอายุแต่งงานแล้วจะได้รับเงินช่วยเหลือประมาณ 84,168 โครนสวีเดน (SEK) ต่อปี

4.2) ผู้สูงอายุที่เกิดก่อนปี พ.ศ.2481 และอยู่ในสถานภาพโสด จะได้รับเงินช่วยเหลือประมาณ 96,636 โครนสวีเดน (SEK) ต่อปี และในกรณีที่ผู้สูงอายุแต่งงานแล้วจะได้รับเงินช่วยเหลือประมาณ 86,093 โครนสวีเดน (SEK) ต่อปี

ทั้งนี้เงื่อนไขดังกล่าวถือเป็นระบบบำนาญผู้สูงอายุในรูปแบบ Guarantee Pension การที่ได้รับบำนาญจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า มีการพำนักและอาศัยอยู่ในประเทศสวีเดนอย่างน้อย 40 ปี ซึ่งผู้ที่อาศัยอยู่น้อยกว่า 40 ปีนั้นจะได้รับเงินบำนาญลดลงร้อยละ 2.5 (มาณริกา จันทาโก, 2563; Sutheemon Kumkoom, 2564)

5) สวัสดิการด้านทุพพลภาพ คือ สิทธิและสวัสดิการที่พลเมืองพึงจะได้รับในรูปแบบของเงินช่วยเหลือกรณีทุพพลภาพ มีความพิการ หรือเจ็บป่วย ตลอดจนต้องการความช่วยเหลือในการทำกิจกรรมประจำวัน ซึ่งผู้ทุพพลภาพไม่จำเป็นต้องเสียภาษีใด ๆ และจะได้รับเงินช่วยเหลือใน 3 ระดับ ตามค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของผู้ทพพลภาพแต่ละคน ดังนี้ (มาณริกา จันทาโก, 2563)

ระดับที่ 1 คือ ได้รับ 1,419 โครนสวีเดน (SEK) ต่อเดือน
ระดับที่ 2 คือ ได้รับ 2,089 โครนสวีเดน (SEK) ต่อเดือน
ระดับที่ 3 คือ ได้รับ 2,720 โครนสวีเดน (SEK) ต่อเดือน

นอกจากนี้ ผู้ทพพลภาพสามารถจ้างผู้ช่วยส่วนตัวได้อีกด้วย ซึ่งจะได้รับเงินช่วยเหลือเพื่อจ่ายค่าจ้างในส่วนดังกล่าวประมาณ 304 โครนสวีเดน (SEK) ต่อชั่วโมง และสูงสุดไม่เกิน 340 โครนสวีเดน (SEK) ต่อชั่วโมง (มาณริกา จันทาโก, 2563)

6) สวัสดิการด้านการว่างงาน คือ สิทธิและสวัสดิการที่พลเมืองพึงจะได้รับเงินอุดหนุนเมื่อตกงาน ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ในช่วง 200 วันแรกของการว่างงาน ผู้ที่ตกงานจะได้รับเงินประกันตนเป็นจำนวนร้อยละ 80 ของเงินเดือนที่ได้รับก่อนตกงาน แต่ไม่เกิน 680 โครนสวีเดน (SEK) ต่อวัน และหากยังตกงานอยู่หลังจาก 100 วันถัดไป จะได้รับเงินประกันตนลดเหลือประมาณร้อยละ 70 โดยเมื่อครบวันที่ 300 แล้วนั้น ผู้ที่ตกงานหรือว่างงานและมีบุตรที่อายุต่ำกว่า 18 ปี จะได้รับวันเพิ่มขึ้นอีก 150 วัน ซึ่งเป็นผลให้ผู้ประกันตนที่ยังไม่มีบุตรและผู้ประกันตนที่มีบุตรอายุต่ำกว่า 18 ปี จะได้รับเงินอุดหนุนสูงสุด 300 วัน และ 450 วัน ตามลำดับ ทั้งนี้พลเมืองที่จะได้รับสิทธิและสวัสดิการดังกล่าวจะต้องจ่ายภาษีเงินได้สำหรับการว่างงานอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งยังต้องมีความตั้งใจที่จะหางานใหม่ รวมถึงพร้อมเริ่มงานได้ในทันทีเมื่อได้รับการจ้างงาน

ที่เหมาะสม กล่าวคือ เงินชดเชยด้านการตกงานหรือการว่างงานนั้นจะได้รับเมื่อเป็นผู้ประกันตนในกองทุนว่างงาน (เกตน์สิรี ทศพลไพศาล, 2562; ThaiWISE, 2563)

เงื่อนไขการได้รับและเข้าถึงสิทธิและสิทธิสวัสดิการของรัฐสวัสดิการประเทศสวีเดน

การเข้าถึงและได้รับสิทธิและสวัสดิการในประเทศสวีเดนดังที่ได้ยกตัวอย่างและกล่าวไปทั้งหมดข้างต้น เป็นผลให้ชาวสวีเดนจะต้องจ่ายภาษีในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากการจ่ายภาษีถือเป็นหัวใจสำคัญของระบบรัฐสวัสดิการ ซึ่งเป็นผลให้บริการสาธารณะหรือสวัสดิการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนหรือพลเมืองในประเทศนั้นไม่ต้องเสียค่าบริการ เช่น บริการด้านการศึกษา อุปกรณ์การเรียนการสอน บริการด้านสาธารณสุข และบริการห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ของรัฐ หรือสวนสาธารณะ เป็นต้น โดยสิทธิและสวัสดิการทางสังคมที่ชาวสวีเดนให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การคุ้มครองทางสังคม เช่น การประกันการว่างงาน ศูนย์ดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เป็นต้น ทำให้งบประมาณสำหรับสวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐบาลมีให้แก่ประชาชนคิดเป็นร้อยละ 42 รองลงมา คือ บริการด้านสุขภาพหรือสุขอนามัย และการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 27 และค่าใช้จ่ายด้านความมั่นคงของประเทศ คิดเป็นร้อยละ 5 (ดลวีร์ วรานนท์ และสวิตา ศิริรัตน์, 2564; เกตน์สิรี ทศพลไพศาล, 2562; มาณริกา จันทาโก, 2563) ทั้งนี้การใช้จ่ายในงบประมาณเกี่ยวกับสวัสดิการทั้งหมดนั้นคิดเป็นร้อยละ 26 ของ GDP ทั้งหมดทั่วประเทศ (PPTV Online, 2564) โดยระบบการจัดเก็บภาษีของประเทศสวีเดนนั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (ดลวีร์ วรานนท์ และสวิตา ศิริรัตน์, 2564; เกตน์สิรี ทศพลไพศาล, 2562; มาณริกา จันทาโก, 2563)

(1) ภาษีเงินได้ คือ ภาษีที่รัฐจะทำการจัดเก็บจากรายได้ในแต่ละเดือน ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 30-32 ของเงินเดือน โดยอัตราการจัดเก็บภาษีรายได้บุคคลนั้นจะจัดทำในลักษณะของขั้นบันไดหรือแบบอัตราก้าวหน้า กล่าวคือ ใครมีรายได้มากก็จ่ายภาษีมาก และใครมีรายได้น้อยก็จ่ายน้อย ซึ่งภาษีส่วนใหญ่นั้นจะถูกจัดเก็บในระดับท้องถิ่นก่อน จากนั้นเงินส่วนที่เหลือสำหรับผู้มีรายได้สูงหรือมีส่วนต่างของรายได้จึงจะนำภาษีแบ่งไปให้แก่รัฐบาลในระดับชาติ ซึ่งทำให้พลเมืองกลุ่มดังกล่าวอาจจ่ายภาษีเงินได้สูงถึงร้อยละ 57.20 โดยเงินภาษีดังกล่าวนั้นจะถูกหักจากเงินเดือนโดยนายจ้าง และจะถูกจ่ายโดยตรงให้กับกรมสรรพากรของประเทศสวีเดน ซึ่งรายละเอียดของการจัดเก็บภาษีเงินได้มีดังนี้ (ดลวีร์ วรานนท์ และสวิตา ศิริรัตน์, 2564; เกตน์สิรี ทศพลไพศาล, 2562)

(1.1) พลเมืองที่มีรายได้มากกว่า 640,000 โครนสวีเดน (SEK) ต่อปีขึ้นไป จะต้องถูกหักภาษีเงินได้ 2 ทาง คือ หักครั้งที่ 1 ประมาณร้อยละ 32 ของรายได้ เพื่อนำไปจ่ายให้กับเทศบาลเมือง (Municipal Income Tax) กล่าวคือ จะถูกแบ่งเข้าองค์การบริหารส่วนภูมิภาค (Region) และเทศบาล (Municipality) ตามสัดส่วน และหักครั้งที่ 2 คือ ประมาณร้อยละ 25 ของรายได้นั้นจะถูกนำไปจ่ายให้กับรัฐบาลกลาง (National Income Tax)

(1.2) พลเมืองที่มีรายได้ระหว่าง 468,700-675,700 โครนสวีเดน (SEK) ต่อปี จะถูกหักภาษีเงินได้ 2 ทาง ได้แก่ ร้อยละ 32 ของรายได้นั้นจะถูกหักภาษีและนำไปบริหารจัดการให้กับเทศบาลเมือง (Municipal Income Tax) และอีกร้อยละ 20 ของรายได้จะต้องจ่ายภาษีให้กับรัฐบาลกลาง (National Income Tax)

(1.3) พลเมืองที่มีรายได้ระหว่าง 20,008-468,700 โครนสวีเดน (SEK) ต่อปี จะถูกหักภาษีเงินได้ประมาณร้อยละ 31 ของรายได้ โดยภาษีดังกล่าวจะถูกนำไปบริหารจัดการในองค์การบริหารส่วนภูมิภาค (Region) และเทศบาล (Municipality) ตามสัดส่วน นั่นคือ ร้อยละ 11 จะต้องเสียภาษีให้กับองค์การบริหารส่วนภูมิภาค ซึ่งเรียกว่า ภาษีมณฑล (Country Tax) และอีกประมาณร้อยละ 20 จะเสียให้กับเทศบาล ซึ่งเรียกว่า ภาษีเทศบาล (Municipality Tax)

(1.4) พลเมืองที่มีรายได้น้อยกว่า 20,008 โครนสวีเดน (SEK) ต่อปี ไม่จำเป็นต้องเสียภาษี

(2) ภาษีนายจ้างหรือนิติบุคคล คือ ภาษีที่นายจ้างจะถูกรัฐจัดเก็บ ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 30 ของเงินเดือนลูกจ้างหรือแรงงานต่อคนต่อเดือน

(3) ภาษีมูลค่าเพิ่ม คือ ภาษีที่รัฐจะจัดเก็บจากสินค้าและบริการต่าง ๆ ประมาณร้อยละ 25 ของราคา

และระบบการบริหารจัดการรูปแบบรัฐสวัสดิการของประเทศสวีเดนนั้นเป็นไปในลักษณะของการกระจายอำนาจ ซึ่งได้แบ่งบทบาทและหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการสวัสดิการทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ (ดลวีร์ วรานนท์ และสวิตา ศิริรัตน์, 2564)

(1) รัฐบาลกลาง ประกอบด้วย รัฐสภา รัฐบาล และหน่วยงานราชการ ซึ่งมีอำนาจในการกำกับดูแลและรับผิดชอบภาพรวมของระบบรัฐสวัสดิการ รวมถึงกำหนดข้อกฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้องโดยตรง

(2) องค์การบริหารส่วนภูมิภาค มีทั้งหมด 21 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลและรับผิดชอบการให้บริการด้านการแพทย์ การรักษาพยาบาล การให้บริการด้านทันตกรรมแก่เยาวชนที่มีอายุไม่เกิน 22 ปี รวมถึงบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับระบบขนส่งสาธารณะในพื้นที่แต่ละภูมิภาค

(3) เทศบาล มีทั้งหมด 290 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งมีหน้าที่ในการรับผิดชอบและดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ รวมถึงสิทธิและสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและสถานศึกษา และบริการด้านสังคมในลักษณะอื่น ๆ ที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของประชาชน

โดยที่องค์การบริหารส่วนภูมิภาคและเทศบาลจะมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีเงินได้ของแต่ละบุคคลและมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นหลัก รวมถึงดูแลและรับผิดชอบด้านสวัสดิการสังคมด้วย ซึ่งการจัดเก็บและแบ่งภาษีเงินได้นั้นจะดำเนินการในพื้นที่ภูมิภาคที่หน่วยงานนั้น ๆ รับผิดชอบ และส่วนใหญ่แล้วนั้นองค์การบริหารส่วนภูมิภาคจะจัดเก็บประมาณร้อยละ 12 และส่วนเทศบาลจะจัดเก็บประมาณร้อยละ 18 (ดลวีร์ วรานนท์ และสวิตา ศิริรัตน์, 2564)

ทั้งนี้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีและออกเลขประจำตัวประชาชนให้กับพลเมืองทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศสวีเดนนั้น Skatteverket หรือกรมสรรพากรของประเทศสวีเดน และยังทำหน้าที่ในการดูแลและรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดสรรสิทธิและสวัสดิการให้แก่พลเมืองตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิต รวมถึงมีโครงข่ายรองรับทางสังคม (Universal Safety Net) หรือมาตรการที่รัฐให้ในการช่วยเหลือแก่ประชาชนในการบรรเทาวิกฤติต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ Skatteverket ยังเป็นหน่วยงานที่ชาวสวีเดนให้ความไว้วางใจ มีผลงานโดดเด่น และได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ค่อนข้างมาก แม้ว่าจะต้องจ่ายภาษีในสัดส่วนที่สูงก็ตาม ด้วยล้วนได้รับการยอมรับจากชาวสวีเดนว่าเป็นองค์กรที่ให้บริการอย่างยุติธรรม เป็นมิตรต่อประชาชน มีความสะดวกและรวดเร็ว และมีการให้บริการในรูปแบบออนไลน์ที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนบริการสาธารณะ รวมถึงสิทธิและสวัสดิการทางสังคมที่ชาวสวีเดนได้รับและสามารถเข้าถึงได้นั้นมีความคุ้มค่าและช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของพวกเขาได้อย่างมีคุณภาพ (เกตน์สิรี ทศพลไพศาล, 2562) จึงเป็นผลให้ชาวสวีเดนยินดีที่จะจ่ายภาษีในอัตราที่สูง

1.3 ประเทศฟินแลนด์

ประเทศฟินแลนด์เป็นหนึ่งในประเทศที่เป็นรัฐสวัสดิการ (State Welfare) กล่าวคือ รัฐเป็นผู้สร้างและดูแลหลักประกันทางสังคมและสวัสดิการพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงจะได้รับให้เป็นไปอย่างเป็นธรรมเท่าเทียมกัน และไม่เลือกปฏิบัติ ในขณะเดียวกันยังมีการจัดหาสวัสดิการตามความแตกต่างและหลากหลายของประชาชนตลอดช่วงชีวิตอย่างครอบคลุม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างแท้จริง รวมทั้งยังเป็นการช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สิทธิและสวัสดิการเป็นบริการสาธารณะที่ประชาชนหรือพลเมืองในประเทศพึงจะได้รับจากรัฐ ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการด้านการศึกษา สุขภาพ การคมนาคม แรงงาน และผู้สูงอายุ เป็นต้น (ลฎาภา อินทรมหา, 2564) โดยลักษณะดังกล่าวได้ส่งผลให้ประเทศฟินแลนด์ติดอันดับ 1 ในประเทศที่ประชาชนมีความสุขมากที่สุดในโลกตามรายงานของ The World Happiness ปี ค.ศ.2020 (Heliwell et. Al, 2020)

สิทธิและสวัสดิการทางสังคมของประเทศฟินแลนด์มีดังนี้ (Blockdit, 2563)

(1) สิทธิและสวัสดิการสำหรับครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการได้รับของขวัญตั้งแต่แรกเกิด (Maternity Package/Grant) ในรูปแบบของเงินหรือของใช้ที่จำเป็นสำหรับครอบครัวที่มีเด็กอายุครรภ์ตั้งแต่

5 เดือนขึ้นไป สิทธิลาคลอดและได้รับเงินช่วยเหลือ (Parental Allowance) รวมถึงมีสิทธิในการขอพี่เลี้ยงในช่วงเวลากลางวัน สิทธิได้รับค่าเลี้ยงดูบุตรจนบุตรมีอายุครบ 16 ปี และสิทธิประโยชน์อื่น ๆ (Child Benefit) เช่น บุตรจะได้รับวัคซีนพื้นฐานก่อนเข้าโรงเรียน และได้บริการตรวจสุขภาพพื้นฐานฟรี เป็นต้น

(2) สิทธิและสวัสดิการด้านการศึกษาในรูปแบบของเงินช่วยเหลือ (Financial Aid for Students) ซึ่งเด็กและเยาวชนจะได้รับสิทธิเรียนฟรีจนถึงอายุ 16 ปี จากนั้นรัฐจะช่วยสนับสนุนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าที่พัก ค่าอุปกรณ์การเรียน และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ซึ่งมาพร้อมกับการให้ทุนการศึกษาหรือการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

(3) สิทธิและสวัสดิการกรณีว่างงานหรือถูกเลิกจ้าง ซึ่งจะได้รับในรูปแบบของเงินช่วยเหลือ (ไม่เกิน 400 วัน) และยังช่วยเพิ่มโอกาสในการถูกจ้างงานหรือช่วยหางานอีกด้วย (Unemployment Benefit) ทั้งนี้ยังมีการสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านแรงงาน ซึ่งสามารถรับสิทธิและสวัสดิการดังกล่าวได้ ณ ศูนย์การเรียนรู้ที่มีอยู่ทั่วประเทศ

(4) สิทธิและสวัสดิการในช่วงที่มีการเกณฑ์ทหาร ซึ่งจะได้รับในรูปแบบของเงินช่วยเหลือในกรณีที่ครอบครัวไม่มีรายได้ (Conscript’s Allowance)

(5) สิทธิและสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งจะได้รับในรูปแบบของเงินช่วยเหลือ (Housing Benefits) โดยจะได้รับสินเชื่อผ่านกองทุนการเคหะแห่งประเทศฟินแลนด์ เพื่อให้พลเมืองฟินแลนด์ได้พักอาศัยในบ้านที่มีมาตรฐานและมีคุณภาพในราคาที่สมเหตุสมผล

(6) สิทธิและสวัสดิการด้านผู้สูงอายุหรือเมื่อเข้าสู่ช่วงวัยเกษียณ (อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป) ผ่านระบบบำนาญที่จะได้ทุกคน อย่างน้อยคนละ 837.59 ยูโร/เดือน (หรือคิดเป็น 31,000 บาท/เดือน) โดยไม่ถูกหักภาษีหากไม่มีรายได้จากที่อื่น

(7) สิทธิและสวัสดิการด้านการให้ความช่วยเหลือกรณีเจ็บป่วย (Parental Allowance) ซึ่งชาวฟินแลนด์จะสามารถรับการบริการด้านสาธารณสุขแบบครบวงจร ณ ศูนย์สุขภาพ ประจำท้องถิ่นที่กระจายอยู่ทั่วประเทศมากกว่า 200 แห่งได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

ตัวอย่างสิทธิและสิทธิสวัสดิการของรัฐสวัสดิการประเทศฟินแลนด์

ประชาชนและพลเมืองทุกคนในประเทศฟินแลนด์จะได้รับสิทธิเรียนฟรีจนถึงระดับมหาวิทยาลัย โดยที่โรงเรียนแต่ละแห่งนั้นมีคุณภาพการศึกษาในระดับที่เท่าเทียมกันและปราศจากการจัดลำดับโรงเรียน ด้วยถือว่าทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน ซึ่งผลการจัดอันดับของ NJ MED (New Jersey Minority Educational Development) ในไตรมาสแรกของปี ค.ศ.2019 พบว่า ประเทศฟินแลนด์เป็น

ประเทศที่มีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดในโลก จากการที่อัตราการอ่านออกของพลเมืองในประเทศสูงถึงร้อยละ 100 และส่วนใหญ่ยังพูดได้มากกว่า 1 ภาษา ทั้งนี้เป็นผลมาจากการมุ่งพัฒนารากฐานสำคัญของประเทศ นั่นคือ ทรัพยากรมนุษย์ ผ่านการผลักดันให้พลเมืองได้รับการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในลักษณะดังเช่น การกำหนดอายุเริ่มต้นที่เด็กทุกคนควรจะเข้าสู่เส้นทางของการศึกษาไว้อยู่ที่อายุ 7 ปี ซึ่งภายในห้องเรียนนั้นจะผสมผสานระหว่างเด็กที่มีความแตกต่างกันให้มาอยู่ร่วมกัน ทั้งในด้านฐานะหรือความรู้ความสามารถ อันช่วยปลูกฝังให้เด็กมีพื้นฐานในประเด็นเรื่องการยอมรับและเคารพในความแตกต่างซึ่งกันและกัน รวมถึงยังมีการกำหนดเวลาเริ่มเรียนอยู่ที่ 9 โมงเช้า และเลิกเรียนไม่เกินบ่าย 3 โมงเย็น การลดชั่วโมงเรียนด้วยการที่เด็กจะมีเวลาพัก 15 นาที ใน ทุก ๆ 45 นาที ตลอดจนยกเลิกระบบการสอบประเมินผลในช่วง 5 ปีแรกอีกด้วย เพื่อส่งเสริมอิสระทางความคิด ความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างความผ่อนคลาย และสนับสนุนให้เด็กรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้เด็กทุกคนยังมีสิทธิที่จะเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ค่าอาหาร ค่านวัตกรรรม และค่าดูแลสุขภาพ รวมทั้งยังกำหนดให้มีบุคคลสนับสนุนและส่งเสริมด้านพัฒนาการของเด็กอีกด้วย เช่น นักจิตวิทยาเป็นต้น นอกจากนี้ประเทศฟินแลนด์ยังให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพและคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาอีกด้วย ซึ่งกำหนดเอาไว้ว่า คุณครูทุกคนต้องจบการศึกษาระดับปริญญาโทและต้องผ่านการสอบคัดเลือกที่เคร่งครัด พร้อมทั้งจะต้องดูแลเด็กบนพื้นฐานที่ว่า “เด็กทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้หากได้รับการสนับสนุนและโอกาส” และเพื่อให้สอดคล้องกับการเสริมสร้างความเท่าเทียมทางสังคม บุคลากรทางการศึกษาจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในความแตกต่างของมนุษย์ รวมถึงมีความรู้ด้านจิตวิทยาเด็กและสามารถรับมือกับห้องเรียนที่มีความหลากหลายได้อีกด้วย (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), ม.ป.ป.)

เงื่อนไขการได้รับและเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการของประเทศฟินแลนด์

ประชาชนในประเทศฟินแลนด์ต้องเสียภาษีให้กับรัฐในสัดส่วนที่ค่อนข้างมาก จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่มีอัตราการเสียภาษีมากที่สุดในโลก นั่นคือ คิดเป็นร้อยละประมาณ 51.6 เนื่องจากรัฐจำเป็นต้องให้สวัสดิการพื้นฐานครอบคลุมทุกช่วงชีวิตของประชาชนและพลเมืองดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ทั้งนี้อัตราการเสียภาษีที่สูงนั้นก็นับว่าคุ้มค่า ด้วยทำให้ประชาชนและพลเมืองประเทศฟินแลนด์ยินยอมที่จะจ่ายเพื่อรับสิทธิสวัสดิการ รวมถึงหลักประกันทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ซึ่งสามารถสะท้อนข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ผ่านข้อมูลทางสถิติของ The World Happiness ปี ค.ศ.2020 ที่กล่าวไว้ว่าประเทศฟินแลนด์ติดอันดับ 1 ในประเทศที่ประชาชนมีความสุขมากที่สุดในโลก

ดังนั้นการมีรัฐสวัสดิการจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้มากขึ้น เมื่อทุกคนได้รับและเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน อันจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและความยากจนลงได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การได้รับสิทธิประโยชน์ในมิติ

ด้านการศึกษา ด้านครอบครัว และด้านบริการสาธารณะ ได้ส่งผลให้พลเมืองในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างแท้จริง เป็นต้น รวมทั้งยังส่งผลให้ประชาชนได้รับความปลอดภัยในทุกด้านของการใช้ชีวิตด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ประเทศรัฐสวัสดิการจะมีอัตราการก่ออาชญากรรมอยู่ในระดับต่ำ ยกตัวอย่างเช่น สำนักข่าว Welt.de ของประเทศเยอรมนีระบุว่า สถิติการก่ออาชญากรรมตั้งแต่ปี พ.ศ.2559-2561 ลดลงอย่างต่อเนื่อง และมีอัตราอยู่ในระดับต่ำที่สุดในรอบ 25 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 (บริษัท บางกอก โพสต์ จำกัด (มหาชน), 2562) โดยจากการสำรวจข้อมูลของ Numbeo ที่มีการสำรวจอัตราการเกิดอาชญากรรมในเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งผลการศึกษาพบว่า รัฐมิวนิก ประเทศเยอรมนี อันดับเมืองที่มีความปลอดภัยมากที่สุดเป็นอันดับ 9 ของโลก (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2561) นอกจากนี้ จากข้อมูลของ The Economist ก็ได้แสดงให้เห็นถึงเมืองจากประเทศสวีเดนและเยอรมนีที่มีความปลอดภัยทั้งด้านสุขภาพ ด้านการรักษาความปลอดภัย และด้านระบบดิจิทัลรักษาความปลอดภัย โดยมีคะแนนเต็ม 86.72 และ 84.86 จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ซึ่งติดอันดับ 8 และ 11 ของโลก ตามลำดับด้วย เป็นต้น (ประชาชาติธุรกิจ, 2560) ซึ่งแม้ว่าเงื่อนไขในการรับสิทธิประโยชน์ดังกล่าวจะต้องแลกมาด้วยการจ่ายภาษีในอัตราที่ค่อนข้างสูง แต่พลเมืองทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศรัฐสวัสดิการก็ยอมจ่ายภาษีอย่างสมัครใจ ด้วยสิทธิประโยชน์หรือผลตอบแทนที่ได้รับกลับมานั้นคุ้มค่าและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างแท้จริง

2. แนวคิด กระบวนการพัฒนา รูปแบบ วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรม การกำหนดเกณฑ์คะแนน การให้ผลประโยชน์ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในต่างประเทศ

แม้ว่าเครดิตสังคม (Social Credit) จะถูกนำมาใช้เพื่อควบคุมและตัดสินพฤติกรรม วิถีชีวิต และความน่าเชื่อถือของมนุษย์ในทุกมิติหรือทุกด้าน และได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ไปทั่วโลก แต่ยังคงมีประเทศที่นำเอาระบบเครดิตสังคม (Social Credit System) มาใช้อย่างเป็นรูปธรรมด้วยเช่นกัน ซึ่งจะยกตัวอย่างแนวคิด กระบวนการพัฒนา รูปแบบ วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรม การกำหนดเกณฑ์คะแนน การให้ผลประโยชน์ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครดิตสังคมในประเทศที่มีการใช้ระบบเครดิตสังคมจำนวนทั้งหมด 3 ประเทศ ซึ่งได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา ซึ่งในแต่ละประเทศมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

แนวคิด กระบวนการพัฒนา รูปแบบ วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรม การกำหนดเกณฑ์คะแนน การให้ผลประโยชน์ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สามารถแบ่งได้ออกเป็น 4 หัวข้อหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานของการใช้เครดิตสังคม 2) แนวทางการใช้เครดิตสังคม 3) การเก็บข้อมูลและเกณฑ์การประเมิน รวมถึงสิทธิประโยชน์หรือผลตอบแทน และ 4) ปัญหาและการตอบรับจากคนในสังคม ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1) แนวคิดพื้นฐานของการใช้เครดิตสังคม (Social Credit)

การใช้ระบบเครดิตสังคม (Social Credit System) เพื่อให้คะแนนความประพฤติและควบคุมพฤติกรรมของประชาชนนั้นได้ถูกสร้างและพัฒนาขึ้นมาให้เห็นอย่างเด่นชัดเป็นอย่างมากในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยระบบดังกล่าวได้ถูกประกาศใช้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2557 (รายงานเศรษฐกิจและการเงินมณฑลยูนนาน, 2560) เนื่องจากในทศวรรษที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนทำให้รัฐบาลเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านสังคม โดยเฉพาะการเป็นสังคมที่โปร่งใส มีธรรมาภิบาลในการทำธุรกิจ และป้องกันการฉ้อฉลและรับสินบนอันเกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยตรง รวมถึงการจัดระเบียบประชาชนด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในประเทศให้เป็นไปอย่างมีระเบียบและมีมารยาททางสังคมมากยิ่งขึ้น เช่น การไม่ส่งเสียงดัง การไม่แซงคิว และการรักษาความสะอาด เป็นต้น ซึ่งการจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิตของประชากรชาวจีนที่มีจำนวนมากกว่า 1.4 พันล้านคนนั้นจะต้องใช้เครื่องมือและระบบการบริหารจัดการสังคมที่มีคุณภาพที่สามารถควบคุม ตัดสิน ขัดเกลาและปลูกฝังพฤติกรรมเชิงบวกให้แก่ชาวจีนที่มีอยู่จำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว เด็ดขาดและมีความน่าเชื่อถือ เพื่อให้สอดรับ

กับสถานการณ์ความเจริญของเศรษฐกิจในประเทศ จึงได้พัฒนาและนำเอาคะแนนความน่าเชื่อถือทางสังคม (Social Credit Score) ที่อยู่ภายใต้ระบบเครดิตสังคมมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างกรอบและบรรทัดฐานเดียวกันทั้งประเทศ โดยมีเกณฑ์และตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) และนำเอาปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจทั้งการให้รางวัลและการลงโทษเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อจัดอันดับและให้คะแนนแก่พลเมืองในประเทศของตนเอง กล่าวคือ หากบุคคลหนึ่งบุคคลใดละเมิดความน่าไว้วางใจในสังคม บุคคลนั้น ๆ ก็จะถูกตัดคะแนน เช่น การสูบบุหรี่ในพื้นที่ต้องห้าม การทุจริต หรือการชำระภาษีล่าช้า เป็นต้น แต่หากสร้างหรือเพิ่มความน่าไว้วางใจให้กับตนเองก็จะได้คะแนนเพิ่ม เช่น การซื้อสินค้าและบริการที่ดีต่อสุขภาพ การทำงานเพื่อการกุศล หรือการบริจาคหรือช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น โดยความสูงต่ำของคะแนน รวมถึงอันดับที่ประชาชนทุกคนมีนั้นจะส่งผลต่อสิทธิประโยชน์และบริการพิเศษที่จะได้รับ เช่น สิทธิในการโดยสารรถไฟหรือเครื่องบิน สิทธิในการเข้าพักในโรงแรม สิทธิในการใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โอกาสที่จะถูกเลือกเข้าทำงาน โอกาสที่บุตรจะได้เข้าโรงเรียนชั้นนำ และการได้รับคำชื่นชม หรือแม้แต่การถูกประจานต่อสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งปฏิบัติการดังกล่าวนั้นเป็นไปเพื่อให้ระบบเครดิตสังคมมีการจัดอันดับพฤติกรรมและทัศนคติทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งรัฐบาลจะใช้ระบบดังกล่าวในการเข้าถึง สอดส่องและควบคุมพลเมืองของตนเองได้ทุกคน ครอบคลุมถึงการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมและวิถีชีวิตของบุคคล ชุมชน และองค์กรหรือหน่วยงานทุกภาคส่วน ทุกมิติ และทุกด้าน ตั้งแต่การบริโภคไปจนถึงประเด็นทางสังคมและการเมืองในประเทศ โดยที่ไม่ผิดกฎหมายหรือหลักสิทธิมนุษยชนของประเทศแต่อย่างใด เช่น การติดตามผู้ใช้งานผ่านการตัดบัตรเครดิตหรือบัตรเดบิตในระบบทุกครั้งที่มีการใช้จ่าย หรือการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่ไปหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำอยู่ เป็นต้น (ทีม Reality Check, 2561; K. Hong, 2017; อธิป อัศวานันท์, 2561)

ภาพประกอบ 3 ระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ที่มีรากฐานแนวคิดมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา: Next Empire, 2561

โดยพื้นฐานแนวคิดดังกล่าวได้อยู่ภายใต้หลักธรรมาภิบาลที่รัฐบาลได้จัดทำขึ้นมาในระบบเครดิตทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยธรรมาภิบาล 4 ส่วน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ในการบริหารการเงินของรัฐบาล (Honesty in Government Affairs) ความซื่อสัตย์ในการทำธุรกิจ (Commercial Integrity) ความซื่อสัตย์ของสังคม (Societal Integrity) และความน่าเชื่อถือของตุลาการ (Judicial Credibility) เพื่อสร้างเสริมให้พลเมืองในประเทศของตนเองเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีระเบียบวินัย จนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีสันติและความสงบสุข (อธิป อัศวานันท์, 2561; ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2560; อัจฉรา ชิดเครือ, 2562; ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2564)

2) แนวทางการใช้เครดิตสังคม (Social Credit)

ในระยะแรกเริ่มของการใช้เครดิตสังคมนั้น (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2557-2563) ได้ทดลองและนำร่องใช้งานระบบดังกล่าวกระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ จำนวน 12 เมือง ได้แก่ เมืองหังโจว (มณฑลเจ้อเจียง) เมืองหนานจิง (มณฑลเจียงซู) เมืองเซี่ยเหมิน (มณฑลฝูเจี้ยน) เมืองเฉิงตู (มณฑลเสฉวน) เมืองซูโจว (มณฑลเซี่ยงไฮ้) เมืองซู่เซียน (มณฑลเจียงซู) เมืองฮุ่ยโจว (มณฑลกวางตุ้ง) เมืองเวินโจว (มณฑลเจ้อเจียง) เมืองเวยไห่ (มณฑลซานตง) เมืองเหวยฟาง (มณฑลซานตง) เมืองอี้อู (มณฑลเจ้อเจียง) และเมืองหยงเฉิง (มณฑลซานตง) และส่งเสริมให้มีการใช้จริงอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่พบในพื้นที่นำร่องไปใช้ในการปรับปรุงให้ระบบมีเสถียรภาพ มีความมั่นคง และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น (อธิป อัศวานันท์, 2561; ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2560; อัจฉรา ชิดเครือ, 2562; ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2564)

กระบวนการพัฒนาระบบการให้คะแนน (Social Credit Score) มีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีหลายสิ่งในการสร้างแพลตฟอร์มและเชื่อมโยงพลเมืองแต่ละคนไว้กับฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จากหลายแหล่ง เช่น เมื่อบุคคลใช้เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ ระบบดังกล่าวจะทำการเก็บข้อมูลรายบุคคลไว้ทั้งหมด หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางการและระบบราชการจะทำผ่านระบบไบโอเมทริกซ์ (Biometrics) ยกตัวอย่างเช่น การทำบัตรประชาชน ซึ่งเป็นฐานข้อมูลทั้งทางชีวภาพและกายภาพของแต่ละบุคคลก็จะถูกบันทึกไว้ทั้งหมด เป็นต้น รวมถึงเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวกับภาครัฐและเอกชนเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อแบ่งปัน เผยแพร่ รายงาน และตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับเครดิตสังคมในรูปแบบสาธารณะ (Public) เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน (อธิป อัศวานันท์, 2561; ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2560; อัจฉรา ชิดเครือ, 2562; ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2564)

ทั้งนี้ได้กำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบและร่วมกันดูแลข้อมูลในเรื่องดังกล่าวอยู่หลายองค์กรด้วยกัน เช่น องค์กร National Development and Reform Commission (NDRC) องค์กร The People’s

Bank of China องค์กร State Administration for Market Regulation (SAIC) องค์กร State Administration of Taxation และสำนักงานกฎหมาย เป็นต้น ต่อมาในวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2560 รัฐบาลจีนได้ออกร่างแผนสำหรับการสร้างระบบเครดิตสังคม (Social Credit System: SCS) อย่างเป็นทางการ และ NDRC ได้ออกแถลงการณ์ว่าจะมีการนำเอาระบบการให้คะแนนของประชาชนมาใช้ตามนโยบายของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2561 และกำหนดให้ภายในปี พ.ศ.2563 ระบบดังกล่าวจะต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองชาวจีนทุกคนอย่างเลี่ยงไม่ได้ โดยที่พลเมืองชาวจีนแต่ละคนนั้นจะต้องเข้าสู่ระบบการให้คะแนนด้านมารยาทและสังคมที่อยู่บรรทัดฐานเดียวกันเหมือนกันทั้งหมด นั่นคือ พลเมืองทุกคนทั่วประเทศจะได้รับรหัสเครดิตสังคมและบัตรความน่าเชื่อถือ (Trustworthy Card) ที่มีความสำคัญเทียบเท่ากับหมายเลขสถานภาพหรือหมายเลขบัตรประชาชน และรหัสดังกล่าวนั้นคือ คะแนนที่พลเมืองทุกคนจะได้รับจากการมีพื้นฐานจากพฤติกรรมความซื่อสัตย์หรือความน่าไว้วางใจ รวมถึงจะถูกจัดอันดับ (Ranking) พฤติกรรมและทัศนคติทางสังคม ซึ่งคะแนนดังกล่าวจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะได้รับพื้นฐานและสิทธิพิเศษหรือสิทธิประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิต โดยผู้มีความประพฤติดีนั้นจะอยู่ในระบบคะแนนในรูปแบบของบัญชีแดง (Red List) หรือเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจะได้รับสิทธิประโยชน์หรือสิทธิพิเศษต่าง ๆ ตามที่รัฐได้กำหนดเอาไว้ เช่น การขอสินเชื่อเพื่อซื้อสินค้าออนไลน์ได้สูงถึง 5,000 หยวน (ประมาณ 25,000 บาท) การเช่ารถโดยไม่ต้องมีค่ามัดจำ หรือการได้สิทธิไปเที่ยวต่างประเทศโดยไม่ต้องมีเอกสารประกอบการยื่นคำร้อง เป็นต้น ในขณะที่ผู้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จะอยู่ในระบบคะแนนในรูปแบบของบัญชีดำ (Gray List) หรือเป็นผู้ที่ไร้ความน่าเชื่อถือ และจะถูกลงโทษด้วยการไม่ให้สิทธิประโยชน์หรือสิทธิพิเศษใด ๆ รวมถึงอาจถูกจำกัดสิทธิที่พึงจะได้รับด้วย เช่น การให้ความเร็วในการใช้อินเทอร์เน็ตลดลง การไม่ให้เข้าร้านอาหารบางร้าน หรือการไม่ได้รับการจ้างงาน เป็นต้น (อธิป อัศวานันท์, 2561; ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2560; อัจฉรา ชิดเครือ, 2562; ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2564)

นอกจากนี้ ข้อมูลพฤติกรรมของประชาชนยังสามารถเห็นได้ผ่านกล้องวงจรปิดที่มีอยู่ทั่วประเทศอีกด้วย โดยในปี พ.ศ.2561 รัฐบาลจีนได้ติดตั้งกล้องวงจรปิดไปแล้วทั้งหมด 200 ล้านตัว และจะเพิ่มให้ถึง 400 ล้านตัวภายในปี พ.ศ.2563 ซึ่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมดังกล่าวจะสามารถใช้ประเมินผลใบหน้าและจดจำรายละเอียดหน้าตาของผู้คนได้ (Facial Recognition) โดยข้อมูลดังกล่าวนั้นจะถูกส่งไปประเมินผลวิเคราะห์ และสามารถนำไปเชื่อมโยงกับสถิติพฤติกรรมและทัศนคติที่แสดงออกมาในอดีตได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงสามารถใช้ในการคาดการณ์แนวโน้มพฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนเชื่อมโยงข้อมูลส่วนบุคคลของแต่ละบุคคลกับคนอื่นรอบตัวในฐานเครือข่ายทางสังคมได้อีกด้วย โดยข้อมูลทั้งหมดนั้นจะถูกดำเนินการโดยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence – AI) ซึ่งมีโปรแกรมหุ่นยนต์ (Robot หรือ BOT) ในการช่วยคัดแยก จัดหมวดหมู่ และคำนวณเชิงสถิติ รวมถึงเชื่อมโยงข้อมูลว่าพฤติกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นสาเหตุให้เกิดอีกพฤติกรรมหนึ่งได้อย่างไร (จันจิรา สมบัติพูนศิริ, 2562)

นอกจากนี้ ระบบ AI ยังมีลักษณะเรียนรู้เชิงสถิติได้เอง (Machine Learning) จากการสะสมฐานข้อมูลและประเมินความผิดพลาดจากการทำงานในอดีต โดยมีทักษะที่คล้ายคลึงกับสมองของมนุษย์ ซึ่งในท้ายที่สุดนั้นจะเกิดสิ่งที่เรียกว่า การเรียนรู้ลึกซึ้ง (Deep Learning) กล่าวคือ ยิ่งโปรแกรมระบบ AI สั่งสมประสบการณ์มากเท่าใด ระบบดังกล่าวก็จะยิ่งฉลาดและเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ที่ซับซ้อนได้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น (จันจิรา สมบัติพูนศิริ, 2562) ทำให้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ช่วยรวบรวมข้อมูลที่ได้กล่าวไปทั้งหมดนั้นเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมและขัดเกลาให้ประชาชนชาวจีนมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐบาลและผู้มีอำนาจเห็นว่าเหมาะสมได้อย่างเคร่งครัดและเกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการให้คะแนนที่จะเกิดขึ้นในทุกมิติของชีวิต และทุกคนล้วนถูกจับจ้องและสอดส่องจากรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา

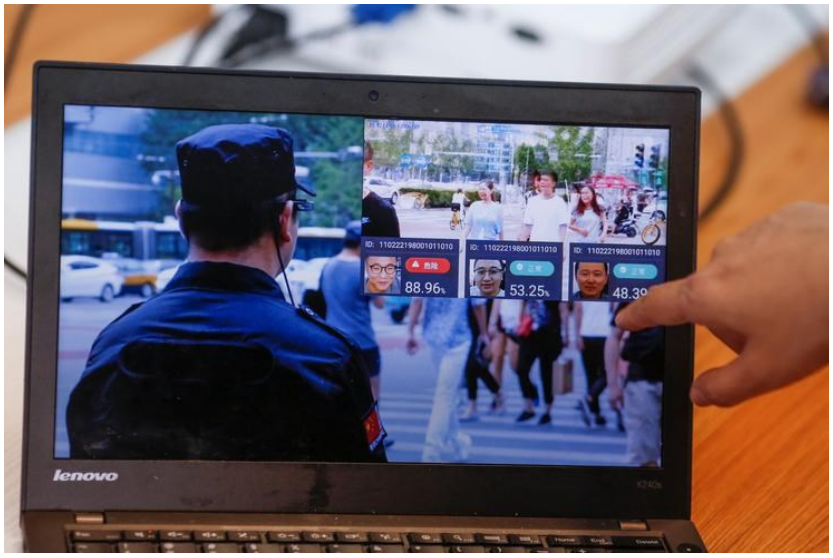

ภาพประกอบ 4 การประเมินผลใบหน้าและแสดงให้เห็นถึงคะแนนความน่าเชื่อถือของแต่ละบุคคล

ที่มา: Karoonp. Chetpayark, 2561

และรัฐบาลจีนยังได้จำแนกและแบ่งประเภทของกลุ่มคนที่จะต้องถูกประเมินภายใต้ระบบเครดิตสังคมออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ การประเมินในกรณีที่เป็นประชาชนทั่วไปหรือภาคประชาชน (Individuals) และการประเมินในกรณีที่เป็นองค์กรภาคธุรกิจ (Enterprises) ซึ่งประชาชนแต่ละกลุ่มนั้นจะมีปัจจัยในการพิจารณาคะแนนหรือเครดิตสังคมในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้ (ThinkaboutWealth, 2563)

1) การประเมินในกรณีที่เป็นประชาชนทั่วไปหรือภาคประชาชน (Individuals) คือ การที่ประชาชนจะต้องเข้าสู่ระบบการให้คะแนนในรูปแบบของเครดิตสังคม และถูกรวบรวมข้อมูลและพฤติกรรมส่วนบุคคลทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนทั่วประเทศใน 3 ด้านหลัก ได้แก่

1.1) ด้านสังคม เช่น ประวัติอาชญากรรม การปฏิบัติตาม และกฎจราจร เป็นต้น

1.2) ด้านการใช้จ่าย เช่น การชำระ ค่าสาธารณูปโภค และการจ่ายชำระภาษี เป็นต้น

1.3) ด้านออนไลน์ เช่น การแสดงความคิดเห็นหรือเผยแพร่ข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) และพฤติกรรมการซื้อของออนไลน์ เป็นต้น

2) การประเมินในกรณีที่เป็นองค์กรภาคธุรกิจ (Enterprises) คือ การที่ภาคธุรกิจจะต้องเข้าสู่ระบบการให้คะแนนในรูปแบบของเครดิตสังคม ทั้งในส่วนของบริษัทที่จดทะเบียนในนามของชาวจีนและบริษัทที่จดทะเบียนในนามของชาวต่างชาติ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะใช้ในการพิจารณาคะแนนเครดิตสังคมของภาคส่วนธุรกิจนั้นจะมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมาหรือวิธีการปฏิบัติ เช่น การละเมิด กฎหมายและการปฏิบัติตามนโยบายรัฐ เป็นต้น โดยจะอ้างอิงข้อมูลดังกล่าวจากรายงานประจำปี การชำระภาษี และความประพฤติของพนักงานและผู้บริหาร ส่วนในด้านอื่น ๆ นั้นทำการประเมินจากพฤติกรรมและการกระทำผิดต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงคุณภาพสินค้าและบริการ เป็นต้น

โดยประเด็นสำคัญของระบบเครดิตสังคม คือ การที่รัฐบาลจะมีระบบติดตามและสอดส่องพฤติกรรมของประชาชนในทุกสถานที่และทุกเวลา ซึ่งแหล่งข้อมูลสำคัญที่ได้รับนั้นมาจากบริษัท E-commerce ระดับโลก อย่างเช่น Alibaba และ Tencent เป็นหลัก รวมถึงรูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว และเสียงจากกล้องวงจรปิด CCTV ที่ทำงานอยู่ตลอด 24 ชั่วโมง รวมทั้งยังได้วางเป้าหมายที่จะพัฒนาระบบเครดิตสังคมที่แทรกซึมอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ให้สามารถตรวจสอบข้อมูลได้แบบ Real-time (Real-time and Remote Monitoring) ภายในปี ค.ศ.2020 อีกด้วย จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไว้ในระบบดิจิทัล ซึ่งมีรูปแบบการเก็บข้อมูลครอบคลุม 3 พฤติกรรมหลัก ดังนี้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2560)

(1) พฤติกรรมทางด้านการเงิน เช่น การจ่ายภาษี การจ่ายค่าปรับ การชำระหนี้ การจ่ายค่าบัตรเครดิต การจ่ายค่าเช่าบ้าน หรือการจัดสรรค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นต้น

(2) พฤติกรรมทางด้านสังคม เช่น การช่วยเหลือสังคมหรือการกุศล การเป็นอาสาสมัคร การมีระเบียบวินัย การมีความกตัญญู การคบหาเพื่อน การมีประวัติอาชญากรรม การจ่ายค่าบริการขนส่งสาธารณะ หรือการปฏิบัติตามกฎจราจร เป็นต้น

(3) พฤติกรรมทางด้านการใช้อินเทอร์เน็ตหรือบนโลกออนไลน์ เช่น การซื้อของออนไลน์ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ หรือแม้แต่บทสนทนาหรือความเคลื่อนไหวทุกประการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์อยู่บนโลกออนไลน์ เป็นต้น

ในขณะเดียวกันยังสามารถจัดประเภทพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ในระบบเครดิตทางสังคมได้ ดังนี้ (ทีม Reality Check, 2561; ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2560)

(1) พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น การบริจาคโลหิต การบริจาคเงิน การช่วยเหลืองานการกุศล การแยกขยะ และการซื้อสินค้าและบริการที่มีภาพลักษณ์ในเชิงบวก เป็นต้น ซึ่งหากมีความประพฤติในรูปแบบดังกล่าวจะได้รับคะแนนสะสมเพิ่มขึ้น และสามารถได้รับรางวัลเมื่อถึงระดับเกณฑ์คะแนนที่ได้กำหนดเอาไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นส่วนลดการใช้บริการขนส่งสาธารณะ การเข้าพักในโรงแรม การใช้อินเทอร์เน็ต ทุนการศึกษา และการเข้ารับราชการ เป็นต้น

(2) พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การทุจริต การหลบเลี่ยงภาษี การไม่จ่ายเงินประกันสังคม การฉ้อโกง การมีมารยาททางสังคมที่ไม่ดี การทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และการเผยแพร่ข้อมูลที่ทางการมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น ซึ่งหากมีความประพฤติในรูปแบบดังกล่าวจะได้รับคะแนนสะสมต่ำลง และจะส่งผลต่อการตัดสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นการถูกตัดสิทธิไม่ให้ใช้บริการสาธารณะ (เช่น การใช้บริการรถไฟความเร็วสูงและเครื่องบิน) การถูกตัดสิทธิในการรับสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ (เช่น การรักษาพยาบาล) การถูกตัดสิทธิไม่ให้ขอวีซ่าเดินทางไปต่างประเทศ การไม่สามารถขอสินเชื่อและทำธุรกรรมทางการเงินที่ต้องการได้ และการไม่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกเข้าทำงาน เป็นต้น

3) การเก็บข้อมูลและเกณฑ์การประเมิน รวมถึงสิทธิประโยชน์หรือผลตอบแทน

เกณฑ์คะแนนในระบบเครดิตสังคมจะถูกแสดงเป็นรหัสเครดิตที่ปรากฏอยู่ในบัตรความน่าเชื่อถือ ซึ่งได้กำหนดคะแนนความน่าเชื่อถือทางสังคมที่ทุกคนจะได้รับสูงสุด คือ 1,000 คะแนน ซึ่งบุคคลที่มีคะแนนต่ำกว่า 600 คะแนน จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มบุคคลที่ไม่น่าเชื่อถือ ซึ่งในภาพรวมนั้นข้อมูลและพฤติกรรมของประชาชนแต่ละคนจะถูกจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ตามช่วงคะแนนที่ได้รับ ดังนี้

กลุ่ม A คือ บุคคลที่มีช่วงคะแนนตั้งแต่ 960 – 1,000 คะแนน

กลุ่ม B คือ บุคคลที่มีช่วงคะแนนตั้งแต่ 850 – 959 คะแนน

กลุ่ม C คือ บุคคลที่มีช่วงคะแนนตั้งแต่ 600 – 849 คะแนน

กลุ่ม D คือ บุคคลที่มีช่วงคะแนนต่ำกว่า 600 คะแนน

โดยผู้ที่มีคะแนนอยู่ในกลุ่ม A ไปจนถึงกลุ่ม C นั้นจะได้รับรางวัลหรือสิทธิประโยชน์พิเศษ (Privileges) ด้วยถูกจัดอยู่ในกลุ่มของผู้ที่มีคะแนนสูงหรือเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งมักถูกเรียกว่า ผู้ที่มีความประพฤติดี หรือผู้ที่อยู่ในบัญชีแดง (Red List) ในขณะที่ผู้ที่มีคะแนนอยู่ในกลุ่ม D จะได้รับบทลงโทษ (Punishment)

ซึ่งมักถูกเรียกว่า ผู้มีความประพฤติไม่ดีหรือผู้ที่อยู่ในบัญชีดำ (Gray List) ซึ่งเกณฑ์การให้รางวัลและการลงโทษมีรายละเอียดสำคัญดังนี้ (อุทัยวรรณ ของศิริวัฒนกุล,2562; ไทยโพสต์, 2562)

ตาราง 1 รางวัลหรือสิทธิประโยชน์พิเศษ (Privileges) และบทลงโทษ (Punishment) ของเกณฑ์การให้คะแนนในระบบเครดิตสังคม

ความน่าเชื่อถือหรือความน่าไว้วางใจ	เกณฑ์คะแนน	การให้รางวัล/การลงโทษ
1. ผู้ที่มีคะแนนสูงหรือเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ	มีคะแนนตั้งแต่ 600 – 649 คะแนน	- สามารถขอสินเชื่อผ่านช่องทาง Alibaba เพื่อซื้อสินค้าออนไลน์ได้สูงถึง 5,000 หยวน (ประมาณ 25,000 บาท)
	มีคะแนนตั้งแต่ 650 – 699 คะแนน	- สามารถเช่ารถได้โดยไม่ต้องมีค่ามัดจำ - สามารถใช้ช่องทาง Check-in พิเศษหรือช่องทาง VIP ของโรงแรมต่าง ๆ ที่สนามบินนานาชาติได้
	มีคะแนนตั้งแต่ 666 – 699 คะแนน	สามารถขอสินเชื่อได้สูงถึง 50,000 หยวน (ประมาณ 250,000 บาท)
	มีคะแนนตั้งแต่ 700 – 749 คะแนน	สามารถขอวีซ่า (Visa) ไปเที่ยวสิงคโปร์ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีเอกสารประกอบการยื่นคำร้องหรือเอกสารยืนยันการจ้างงาน
	มีคะแนนตั้งแต่ 750 คะแนนขึ้นไป	- ได้รับ Fast Track ในการขอวีซ่าเชงเก้นไปยุโรป - เพิ่มโอกาสในการหาคู่บนเว็บไซต์จัดหาคู่ Baihe ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่ใหญ่ที่สุดในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน - การได้รับทุนการศึกษาหรืออาจได้รับการเลื่อนตำแหน่งงานที่ดีขึ้น
2. ผู้ที่มีคะแนนต่ำหรือเป็นบุคคลที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ		- การถูกจำกัดสิทธิไม่ให้ซื้อตั๋วเครื่องบิน หรือไม่สามารถเดินทางออกนอกประเทศได้ - การถูกจำกัดสิทธิไม่ให้ซื้อตั๋วรถไฟ รถไฟชั้นธุรกิจหรือรถไฟความเร็วสูงได้ - การถูกจำกัดสิทธิไม่ให้เข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวหรือเข้าพักตามโรงแรมชั้นนำ

ความน่าเชื่อถือหรือความน่าไว้วางใจ	เกณฑ์คะแนน	การให้รางวัล/การลงโทษ
		- การถูกกีดกันไม่ให้เข้ารับการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา - การถูกปรับลดความเร็วอินเทอร์เน็ต - การไม่ได้รับการจ้างงาน - บุตรหลานจะไม่สามารถสมัครเข้าเรียนต่อในสถาบันการศึกษาชั้นนำได้

นอกจากนี้ยังมีการใช้ระบบเครดิตสังคมและผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบดังกล่าวในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกด้วย โดยจะยกตัวอย่างมา 1 กรณีศึกษา ดังนี้

การทดลองใช้ระบบเครดิตสังคมและนำร่องเป็นครั้งแรกในเมืองหยงเฉิง มณฑลซานตงในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีประชากรประมาณ 5,100 ครัวเรือน หรือคิดเป็นจำนวนประมาณ 740,000 คนนั้น พบว่า พลเมืองทุกคนได้รับคะแนนเริ่มต้นที่ 1,000 คะแนน โดยมีเกณฑ์คะแนนที่แบ่งตามระดับเกรดได้ดังนี้ (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ, 2561)

ตาราง 2 เกณฑ์คะแนนของระบบเครดิตสังคมในเมืองหยงเฉิง มณฑลซานตง

คะแนน	ระดับเกรด
มากกว่า 960	A
820 – 959	B
600 – 849	C
น้อยกว่า 600	D

โดยการให้คะแนนนั้นจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของแต่ละบุคคล เช่น ทะเลาะกับเพื่อนบ้านจะถูกหักไป 10 คะแนน บริจาคเงินให้กับองค์กรการกุศลจะได้รับคะแนนเพิ่มขึ้น 5 คะแนน การปล่อยข่าวลือในโลกออนไลน์จะถูกหักคะแนนมากถึง 50 คะแนน หรือการเมาแล้วขับจะถูกลดระดับเกรดลงเหลือขั้น B ทันที เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ทำการจัดเก็บคะแนนจะมีผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง นั่นคือ ทีมผู้บริหาร โดยในหนึ่งทีมนั้นจะดูแลพื้นที่ทั้งหมดราว 300 ครัวเรือน และการเพิ่มหรือลดคะแนนนั้นจะต้องมีเอกสารที่รับรองโดยองค์กรภาครัฐเป็นองค์ประกอบอย่างเป็นรูปธรรมด้วย และเมื่อเวลาผ่านไปจึงพบว่าร้อยละ 90 ของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองข้างต้นนั้นล้วนมีคะแนนอยู่ในระดับ A ทั้งสิ้น และประชากรที่มีคะแนนอยู่ในระดับ A

จะถูกเรียกว่าเป็นพลเมืองดีเด่นที่ได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการได้ซื้อสินค้าราคาถูก การเข้าถึงสาธารณูปโภคราคาพิเศษ การได้เพิ่มช่องโทรทัศน์ฟรี การได้รับเชิญไปร่วมงานสังคมแบบพิเศษ (Exclusive) และการได้รับการยกย่องบนป้ายกระดานสาธารณะประจำเมือง พร้อมทั้งรายละเอียดในการได้คะแนน ในขณะที่ผู้ที่มีคะแนนต่ำจนอยู่ในบัญชีดำหรืออยู่ในระดับเกรด D นั้นจะไม่ได้รับสิทธิพิเศษใด ๆ และอาจถูกจำกัดสิทธิด้วย เช่น ไม่ได้เลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงาน หรือไม่ได้ใช้บริการรถไฟความเร็วสูง เป็นต้น รวมถึงจะถูกประจานผ่านมาตรการทางสังคม เช่น การเผยแพร่ชื่อและรูปบนป้ายประกาศในพื้นที่กระดานสาธารณะ พร้อมทั้งรายละเอียดที่ถูกหักคะแนน หรือการได้รับการแจ้งเตือนบนโทรศัพท์มือถือว่ากลายเป็นบุคคลที่ไร้ความน่าเชื่อถือ เป็นต้น (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ, 2561)

นอกจากนี้ผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้ระบบเครดิตสังคมยังพบต่อไปอีกว่า จากรายงานประจำปี พ.ศ.2561 ของศูนย์ข้อมูลเครดิตสาธารณะแห่งชาติ (National Public Credit Information Centre) ระบุว่า จำนวนผู้ประกอบการที่ถูกขึ้นบัญชีดำในปีที่แล้วมีจำนวนมากกว่า 3.59 ล้านราย และถูกห้ามเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ห้ามเข้าร่วมการประมูลโครงการต่าง ๆ ห้ามเข้าลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ห้ามเข้าประมูลที่ดิน หรือห้ามออกหุ้นกู้ เป็นต้น ในทำนองเดียวกันพลเมืองประมาณ 17.46 ล้านคน ยังถูกตัดสินว่าไร้ความน่าเชื่อถือและถูกตัดสิทธิในการซื้อตั๋วโดยสารเครื่องบิน รวมถึงพลเมืองจำนวน 5.47 ล้านคน ได้ถูกจำกัดการซื้อตั๋วโดยสารรถไฟความเร็วสูง และจำนวน 6.15 ล้านคน ยังถูกห้ามไม่ให้โดยสารและเดินทางด้วยเครื่องบินอีกด้วย เนื่องจากพลเมืองดังกล่าวแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเชิงลบในลักษณะต่าง ๆ เช่น ผิดนัดการชำระหนี้ การระดมทุนอย่างผิดกฎหมาย การโฆษณาหลอกลวง การกระทำผิดฐานเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับการก่อการร้าย ตลอดจนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นมีประวัติการก่อปัญหาในสถานที่หรือบริเวณต่าง ๆ การนั่งบนที่นั่งที่ถูกจองไว้แล้วบนรถไฟ ก่อความวุ่นวายในโรงพยาบาล ใช้ตั๋วที่หมดอายุ หรือสูบบุหรี่ในสถานที่ต้องห้าม เป็นต้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2562; ทีม Reality Check, 2561)

4) ปัญหาและการตอบรับจากคนในสังคม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเกณฑ์คะแนนจากระบบเครดิตสังคมจะส่งผลต่อการใช้ชีวิตของประชาชนชาวจีนในทุกมิติ แต่การนำเอาระบบเครดิตสังคมมาใช้ก็ได้รับความร่วมมือจากประชาชนชาวจีนเป็นอย่างดี เนื่องจากผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครดิตสังคมนั้นพบว่า ชาวจีนส่วนใหญ่ล้วนให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามข้อตกลงจากระบบดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยชาวจีนให้ความเห็นว่าแรงจูงใจหรือสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับจากการเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือหรือน่าไว้วางใจค่อนข้างคุ้มค่าต่อการปฏิบัติตามกรอบที่รัฐได้กำหนดเอาไว้ (Kristin Houser, 2562) ซึ่งจะเห็นได้จากงานวิจัยของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ได้ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนชาวจีนหลายภูมิภาค ระบุว่า อัตราการยอมรับระบบเครดิตทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงมาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้และการศึกษาสูง รวมถึง

กลุ่มที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมือง เนื่องจากมองว่าระบบดังกล่าวจะช่วยให้สามารถเข้าถึงสินเชื่อและบริการทางธนาคารได้ดีขึ้น ทั้งนี้ยังมีความกังวลต่อการที่ภาครัฐจะเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวค่อนข้างน้อยอีกด้วย ด้วยเห็นว่ารัฐบาลมีอำนาจในการเข้าถึงข้อมูลทุกอย่างของประชากรชาวจีนได้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และระบบเครดิตสังคมก็ช่วยเสริมให้พลเมืองได้รับผลประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ, 2561) รวมถึงงานวิจัยของประเทศเยอรมนีที่ได้เผยแพร่ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบเครดิตสังคมไว้ว่า ร้อยละ 80 ของพลเมืองชาวจีนที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตนั้นมีมุมมองเชิงบวกต่อระบบดังกล่าวของรัฐบาลและภาคเอกชน เนื่องจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสร้างผลกระทบต่อการใช้ชีวิตให้แก่ประชาชน จนส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อถือซึ่งกันและกันมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัญหานมผงเป็นพิษ (เหตุการณ์นี้ส่งผลให้เด็กทารกได้รับผลกระทบมากถึง 300,000 คน) หรือขบวนการต้มตุ๋นทางอินเทอร์เน็ตที่คุกคามประชาชน เป็นต้น ซึ่งการมีอยู่ของระบบเครดิตสังคมนั้นสามารถช่วยให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น (ทีม Reality Check, 2561)

ด้วยเหตุนี้ พลเมืองชาวจีนส่วนใหญ่จึงเห็นว่า ระบบการใช้เครดิตสังคมส่งผลให้สังคมจีนนั้นมีภาพลักษณ์เชิงบวกและเป็นระบบระเบียบมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ผู้คนมีพฤติกรรมบนท้องถนนที่ดีและมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในเวลาที่ข้ามถนนนั้นคนขับรถยอมหยุดให้ผู้คนได้เดินข้ามไป เป็นต้น และจากผลลัพธ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นนักสังคมวิทยา Zhang Lifan ได้วิเคราะห์ไว้ว่า ระบบการใช้เครดิตทางสังคมได้ส่งผลให้ประชาชนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ตามกรอบที่รัฐได้กำหนดเอาไว้อย่างเคยชินหรือเป็นปกติวิสัย และเกิดความรู้สึกว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้แสดงออกมานั้นไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองหรือส่วนรวม เนื่องจากได้รับผลตอบแทนที่ดี (Karoonp. Chetpayark, 2561)

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การใช้ระบบเครดิตสังคมของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นมีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ความน่าเชื่อถือทางการเงิน การทำตามกฎหมาย และการปฏิบัติตนตามกรอบปรัชญาของรัฐบาลจีน โดยมีการจัดทำบัญชีแดง (รวบรวมรายชื่อของประชาชนตัวอย่าง/ดีเด่น) และบัญชีดำ (รวบรวมรายชื่อของประชาชนที่ได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์) ขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงกรอบบรรทัดฐานทางสังคมที่ประชาชนในประเทศควรประพฤติและไม่ควรประพฤติหรือควรปฏิบัติตามและไม่ควรปฏิบัติตาม ซึ่งทำให้ตัวชี้วัดที่สำคัญของระบบเครดิตสังคมเป็นพฤติกรรมหรือความรู้สึกที่เรียกว่า “ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness)” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นคะแนนความน่าเชื่อถือทางสังคม (Social Credit Score) และทำให้ระบบดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ครอบคลุมทุกภาคส่วน ทั้งในภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาครัฐ (ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2564)

2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาก็เป็นหนึ่งในประเทศที่ได้นำเอาระบบเครดิตสังคม (Social Credit System) มาใช้ในประเทศด้วยเช่นกัน เพียงแต่มีแนวคิดและหลักปฏิบัติที่แตกต่างกับระบบเครดิตสังคมของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะมีการนำเอาระบบเทคโนโลยีอัจฉริยะและระบบการจดจำใบหน้า (Facial Recognition) เข้ามาใช้เป็นส่วนหนึ่งในระบบเช่นเดียวกับในจีน แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานระบบดังกล่าวที่แตกต่างไปจากจีนอย่างสิ้นเชิง ด้วยเห็นว่าการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ใช้ตรวจจับวิถีชีวิตในทุกมิติของพลเมืองนั้นถือเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงนำเอาคุณลักษณะบางประการที่เป็นประโยชน์ต่อการธำรงไว้ซึ่งความปลอดภัยของประชาชนมาปรับใช้ในบางระดับของสังคมเท่านั้น กล่าวคือ ส่วนใหญ่นำมาปรับใช้กับภาคธุรกิจหรือบริษัทเอกชนแทนการควบคุมโดยอำนาจของรัฐบาลอย่างเบ็ดเสร็จหรือเต็มรูปแบบเฉกเช่นการใช้งานในประเทศสาธารณัฐประชาชนจีน เช่น บริษัทประกันชีวิตสามารถให้เบี้ยประกันเพิ่มเติมสำหรับลูกค้าที่ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) อย่างสร้างสรรค์ ผ่านการสอดส่องพฤติกรรมต่าง ๆ ผ่านช่องทางที่ลูกค้าได้ให้ไว้ ในขณะเดียวกันบริษัทที่เรียกว่า PatronScan ยังคงมีรายชื่อของลูกค้าที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมที่จะเข้ามาใช้บริการอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร รวมไปถึงร้านอาหารและบาร์ที่สามารถใช้ข้อมูลชุดนี้เป็นข้อกำหนดเพื่อยกเว้นกลุ่มคนบางกลุ่มได้ (Tharadhol, 2562) เป็นต้น และเมื่อนำระบบเครดิตทางสังคมในรูปแบบดังกล่าวเข้ามาปรับใช้กับภาคธุรกิจเอกชนจึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อกลุ่มเป้าหมายหรือลูกค้าที่ทางภาคธุรกิจไม่พึงประสงค์ที่จะให้เข้าใช้บริการ ด้วยผู้ที่ไม่พึงประสงค์จะถูกตัดสิทธิในการใช้บริการ ซึ่งข้อมูลชุดเหล่านั้นจะไปเอื้อผลประโยชน์ต่อให้ภาคธุรกิจสามารถควบคุมพฤติกรรมและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ตนเองไม่พึงประสงค์ได้

ยกตัวอย่างเช่น แอปพลิเคชัน Uber หรือการให้บริการเรียกรถโดยสารสาธารณะผ่านช่องทางออนไลน์ (Mobile Application) เป็นธุรกิจที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการบริการรถสาธารณะในรัฐซานฟรานซิสโกที่ยังคงทำได้ไม่ดีอย่างเพียงพอ จนส่งผลให้ประชาชนมีความพึงพอใจต่อคุณภาพการใช้บริการรถสาธารณะที่น้อยลงอย่างต่อเนื่อง แอปพลิเคชัน Uber จึงเป็นหนึ่งในแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับเปลี่ยนวิธีการชำระเงินให้อยู่ในรูปแบบการตัดผ่านบัตรเครดิตหรือบัตรเดบิต เพื่อมุ่งสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless) โดยเริ่มก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2552 และเริ่มทดลองใช้ครั้งแรกในรัฐนิวยอร์ก ในปี พ.ศ.2553 จากนั้นจึงเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการในเดือนพฤษภาคมภายในปีเดียวกัน และได้ขยายตัวออกไปยังเมืองและรัฐต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นวงกว้าง (Tharadhol, 2562) นอกจากนี้ ใน Uber ยังมีการนำเอาระบบเครดิตสังคมมาปรับใช้ควบคู่ไปกับสังคมไร้เงินสดอีกด้วย ซึ่งจากระบบดังกล่าวได้ส่งผลให้ Uber สามารถปฏิเสธผู้ใช้บริการบางรายไม่ให้

เข้ามาใช้บริการกับตนเอง หรือถูกกีดกันไม่ให้เดินทางด้วย Uber ได้ จากการที่มีคะแนนพฤติกรรมที่อยู่ในระดับต่ำ และจากผลลัพธ์ดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ผู้กระทำผิดทั้งทางสังคมและทางกฎหมาย หรือแม้แต่ผู้ที่ต้องการก่ออาชญากรรมก็จะลดลงตามไปด้วย เนื่องจากหากกระทำผิดไม่ว่าในลักษณะใดก็ตามจะถูกลดคะแนนลง และถูกจำกัดสิทธิไม่ให้เดินทางด้วยบริการสาธารณะ ตลอดจนได้รับบทลงโทษตามกฎหมายอีกด้วย

และในปี พ.ศ.2560 ประธานาธิบดีได้มีการลงนามในรัฐบัญญัติให้มีการบันทึกข้อมูลผ่านระบบการจดจำใบหน้าของผู้โดยสารที่มาจากต่างประเทศทุกคนที่เดินทางผ่านสนามบินหลักจำนวน 20 แห่งในประเทศให้แล้วเสร็จก่อนปี พ.ศ.2564 เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในมิติด้านความปลอดภัยในชีวิตในแง่ของกระบวนการศาลและความยุติธรรมในลักษณะของการติดตามหาผู้กระทำผิด คนร้าย หรือผู้ต้องหาที่อยู่ระหว่างการหลบหนี เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมด้วยระบบ ดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกรณีของการนำระบบเครดิตสังคมมาใช้กับสหรัฐอเมริกานั้นจะถูกปรับใช้ร่วมกับระบบการรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ เพื่อป้องกันอาชญากรรมและการทุจริตตามกฎหมาย รวมถึงความต้องการในการสร้างความไว้วางใจให้กับประชาชนด้วย เนื่องด้วยระบบการติดตามบุคคลจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมการตรวจจับใบหน้านั้นสามารถใช้ในการยืนยันตัวตนได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ยังสามารถติดตามข้อมูลได้จากสถานที่หรือบริเวณต่าง ๆ ที่บุคคลแต่ละคนไป และการใช้เงินตัดผ่านบัตรเครดิตหรือการอายัดการเข้าถึงบัญชีธนาคารอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การนำเอาระบบเครดิตสังคมเพื่อการควบคุมสังคมในลักษณะของการให้คะแนนประชาชนทุกคนผ่านการประเมินพฤติกรรมในทุกมิติที่บุคคลหนึ่ง ๆ ได้แสดงออกมาตามแนวคิดของ รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ (2560) มาใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นอาจยังไม่ตอบโจทย์เทียบเท่ากับการนำมาใช้งานประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องด้วยประชาชนส่วนใหญ่ของอเมริกาให้ความสำคัญและกังวลในเรื่องของความเป็นส่วนตัว รวมถึงสิทธิและเสรีภาพของตนเองเป็นอย่างมาก ในขณะที่ประชาชนชาวจีนมองข้ามข้อกังวลนั้นไปและสามารถให้ความร่วมมือแก่รัฐบาลได้เป็นอย่างดี เนื่องจากแรงจูงใจของการใช้ระบบเครดิตสังคมในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นมีความคุ้มค่าและเหมาะสมอย่างเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนชาวจีน

2.3 ประเทศแคนาดา

การนำเอาระบบเครดิตสังคมมาใช้ในประเทศแคนาดานั้นอาจจะไม่ได้ปรากฏให้เห็นชัดเจนมากนัก หากเทียบกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยประเทศแคนาดาได้นำเอาระบบเครดิตสังคมมาปรับใช้ในมิติของการพัฒนาพลเมืองให้มีองค์ความรู้และพฤติกรรมเป็นไปตามกรอบแนวคิดและข้อกำหนดของประเทศผ่านการพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองหรือความเป็นชาวแคนาดา ซึ่งงานวิจัยของ Laura Edgar (2554) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ระบบการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศแคนาดาปรากฏในลักษณะของการผสมผสาน ซึ่งมีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมทุกระดับ/ภาคส่วน รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมอีกด้วย (ครอบคลุมการมีส่วนรวมทุกรูปแบบ ทั้งในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม) โดยจากการศึกษาพบว่า การศึกษาเพื่อเรียนรู้และขัดเกลาความเป็นพลเมืองของประเทศแคนาดานั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ ได้แก่ (1) การทำความเข้าใจเรื่องสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และ (2) การทำความเข้าใจเรื่องบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งองค์ประกอบข้างต้นนั้นครอบคลุมประเด็นสำคัญต่าง ๆ หลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง การช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชน การปกป้อง คุ้มครอง และรักษาสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การเคารพกฎหมาย และการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการมีความพยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงการให้ความร่วมมือกับภาครัฐ (เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะลูกขุนในชั้นศาล เป็นต้น) อย่างไรก็ตาม รากฐานแนวคิดดังกล่าวนั้นมาจากการที่พลเมืองในประเทศไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางสังคมมากเท่าที่ควร โดยจะเห็นได้จากข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของพลเมืองในประเทศที่พบว่า มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งและลงคะแนนเสียงแค่เพียงร้อยละ 60 เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของชาวแคนาดานั้นยังคงเป็นไปอย่างไม่ครอบคลุม (จินตนา ศรีนุกูล,2557)

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการส่งเสริมและสนับสนุนให้พลเมืองในประเทศได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของประเทศแคนาดาและเข้ามามีส่วนร่วมทางสังคมอย่างจริงจัง รวมถึงในประเด็นอื่น ๆ ที่มีความสำคัญ เช่น การตระหนักถึงกฎหมาย และการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง เป็นต้น ดังนั้นจึงควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางสังคม ผ่านการสร้างเสริมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่นักเรียน รวมทั้งต้องมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องด้วย เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวถือเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นชาวแคนาดา โดยต้องมีการวางรากฐานทางความคิดและขัดเกลาตั้งแต่พลเมืองแคนาดายังคงเป็นเยาวชน เพื่อให้ระบบการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของประเทศแคนาดาเกิดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งกฎเกณฑ์ รูปแบบ และข้อกำหนดหลักที่รัฐบาลใช้ในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องดังกล่าวนั้นมีดังนี้ (จินตนา ศรีนุกูล, 2557)

(1) การจัดโครงการ Apathy is Boring เพื่อประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนและการบริหารจัดการของภาครัฐเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยประเทศแคนาดามีการเปิดโอกาสให้เยาวชนมีการหารือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผ่านการใช้ศิลปะและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในลักษณะ 3 ประการ ประการแรกคือ การประชาสัมพันธ์และรณรงค์เชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในประเด็นต่าง ๆ ที่มุ่งหวังเอาไว้ผ่านเว็บไซต์ที่จัดทำขึ้น รวมถึงใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลกับกลุ่มเป้าหมาย ประการต่อมา คือ การนำนักดนตรีหรือศิลปินมาช่วยในการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ และสุดท้ายคือ การประชาสัมพันธ์และรณรงค์ในรูปแบบพื้นฐาน/ทั่วไป เช่น การติดป้าย หรือการโฆษณาบนสื่อต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งโครงการดังกล่าวก็ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายได้ออกมามีส่วนร่วมและใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้น

(2) การส่งเสริมให้โรงเรียนให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางสังคมและองค์ความรู้เพื่อความเป็นพลเมืองของประเทศแคนาดาในโรงเรียนและสถาบันการศึกษา ซึ่งในเมืองออนตาริโอ (Ontario) ของประเทศแคนาดานั้นได้มีการบรรจุหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในหลักสูตรดังกล่าวให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาได้ศึกษาด้วย โดยมุ่งให้นักเรียนนั้นเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนของตนเองก่อนจบการศึกษา ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้ขัดเกลาเกี่ยวกับกระบวนการคิดและวิเคราะห์ร่วมไปกับคนในชุมชนของตนเอง อันเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในหลักสูตรนั้นได้กำหนดหลักการสำคัญไว้ 3 ประการ ประการแรกคือ ประชาชนต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง รวมถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด โครงสร้าง และกระบวนการที่เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ประการต่อมาคือ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของความเป็นพลเมือง (Purposeful Citizenship) และรับรู้และรับทราบเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทั้งในการเป็นผู้นำและผู้ตาม ตลอดจนรู้ว่าบทบาทของตนเองคืออะไร เป็นอย่างไร และมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร และประการสุดท้ายคือ เมื่อศึกษาแล้วจะต้องมีความเป็นพลเมืองที่สามารถมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ตลอดจนสามารถนำองค์ความรู้และทักษะที่ได้รับมาใช้ในการปรับปรุงบทบาทหน้าที่ของตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อีกด้วย ทั้งนี้อาจมีการลงพื้นที่เข้าไปให้ความรู้ความเข้าใจในพื้นที่ที่เยาวชนอาศัยอยู่จริง เพื่อสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวอย่างเข้มข้นและเกิดประสิทธิผลว่า ความเป็นพลเมืองประเทศแคนาดานั้นควรมีคุณลักษณะอย่างไร

(3) การจัดการศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองให้กับผู้ที่อพยพเข้ามาในประเทศแคนาดาเพื่อให้พลเมืองที่มาจากต่างพื้นที่มีคุณลักษณะและอุปนิสัยเหมือนกับชาวแคนาดา รวมถึงมีความรับผิดชอบต่อชาติ แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศแคนาดายังไม่มีบรรจุประเด็นดังกล่าวไว้ในแผนงานและยุทธศาสตร์ระดับประเทศ ด้วยมีการนำร่องและทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ผ่านหลักสูตรความเป็นพลเมืองของประเทศแคนาดาที่ได้พัฒนาขึ้น โดยให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าไปให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ

ความเป็นพลเมืองของประเทศแคนาดา ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ ประการแรกคือ การมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำ และเป็นผู้ตาม ประการต่อมาคือ การรับรู้ว่าตนเองมีบทบาทอย่างไรและมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร และ ประการสุดท้ายคือ จะกลายเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างไร นอกจากนี้ รัฐบาลกลางยังได้สร้างระบบการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสามัญสำนึกและความเป็นพลเมืองของประเทศแคนาดา โดยจัดทำในรูปแบบของคู่มือที่เรียกว่า Discovery Canada Study Guide และนำเอาคู่มือดังกล่าวไปกระจายและเผยแพร่สู่สาธารณชน เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในบทบาทของตนเอง รวมถึงให้ผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ได้รับการขัดเกลาและปลูกฝังเพื่อเป็นชาวแคนาดาโดยสมบูรณ์

โดยสามารถสรุปได้ว่า การนำเอาระบบเครดิตสังคม (Social Credit System) มาปรับใช้ในแต่ละประเทศนั้นล้วนมีความแตกต่างกัน ด้วยมีจุดประสงค์ของการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน โดยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นมุ่งใช้ระบบดังกล่าวเพื่อจัดระเบียบประชาชนทั้งประเทศโดยควบคุมอย่างเบ็ดเสร็จ ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกานำเอาเครดิตสังคมมาใช้เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยของประชาชนในประเทศควบคู่ไปกับการปรับใช้ในภาคธุรกิจหรือบริษัทเอกชนเป็นหลัก เนื่องจากต้องการที่จะสร้างสังคมที่ปลอดภัยและมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกันผ่านคะแนนเครดิตสังคมที่ปรากฏให้เห็นในระบบฐานข้อมูล ในขณะที่ประเทศแคนาดานำมาใช้เพื่อพัฒนาให้พลเมืองปฏิบัติและมีพฤติกรรมตามแบบแผนตามที่รัฐบาลได้จัดวางและกำหนดเอาไว้ โดยเฉพาะการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดานำเอากลไกระบบเครดิตสังคมมาปรับใช้เพื่อส่งเสริม กระตุ้น และจูงใจให้ประชาชนมีพฤติกรรมที่เป็นไปในทิศทางเชิงบวกในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างจากระบบเครดิตสังคมในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างสิ้นเชิง

จากที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่า ข้อมูลและบทเรียนเรื่องการใช้เครดิตสังคมจากต่างประเทศทั้งในเรื่องของแนวคิด กระบวนการพัฒนา รูปแบบ วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรม การกำหนดเกณฑ์คะแนน การให้ผลประโยชน์ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครดิตสังคมสามารถส่งผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ ซึ่งในส่วนของผลกระทบเชิงบวกนั้นสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำมาต่อยอดถึงความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) เพื่อส่งเสริมคุณธรรมเชิงพฤติกรรม โดยมุ่งเน้นแนวทางการสร้างแรงจูงใจเชิงบวก (Positive Motivation) ในประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้จะต้องมีการตระหนักถึงการปรับใช้บนพื้นฐานบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทยด้วย เพื่อให้การปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคมในประเทศไทยมีรูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมและก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบที่ตามมาต่อประชาชนน้อยที่สุด นอกจากนี้ เป้าหมายหลักของการใช้ระบบเครดิตสังคมควรที่จะมุ่งเน้นไปที่การสร้างสังคมที่สมาชิกอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขภายใต้บรรทัดฐานเดียวกัน เพื่อที่จะนำมาพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการใช้เครดิต

ทางสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยให้มีการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยแท้จริง พร้อมแนวทางปฏิบัติในการนำเครดิตสังคมมาใช้ในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กร

ทั้งนี้ยังควรที่จะมีการศึกษาถึงแนวทางการปรับใช้เครดิตสังคมในบริบทประเทศไทยด้วย เนื่องจากจะช่วยให้การศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคมในประเทศไทยเป็นไปอย่างครอบคลุมและสอดรับกับบริบทของแต่ละพื้นที่ในประเทศไทยได้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 5
แนวทางการปรับใช้เครดิตสังคมในบริบทประเทศไทย

1. ตัวอย่างการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทย

ประเทศไทยได้เริ่มนำเอาระบบเครดิตสังคมเข้ามาปรับใช้ด้วยเช่นกัน แต่เป็นการปรับใช้ในระดับชุมชนเป็นหลักก่อน โดยเชื่อว่าการเสริมความเข้มแข็งในระดับพื้นฐานจะทำให้สังคมเกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนมากกว่า จากนั้นจึงค่อยพัฒนาไปสู่ระดับที่ใหญ่กว่าต่อไป ยกตัวอย่างการนำเอาเครดิตสังคมไปใช้ในระดับชุมชน เช่น การสร้างพื้นที่และกิจกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมและค่านิยมในชุมชน ด้วยการสอดแทรกการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานเข้าไป ทั้งในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต การมีจิตสาธารณะ การเป็นอยู่อย่างพอเพียง การกระทำอย่างรับผิดชอบ และความเป็นธรรมทางสังคม นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาพัฒนากลไกใหม่ ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว โดยเฉพาะการผลักดันและขับเคลื่อนให้สังคมเกิดความสงบสุข ผ่านการอาศัยการวางแผน พัฒนา กำหนดเป้าหมาย และการหาวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อจัดระบบระเบียบของชุมชน สร้างความสงบสุข และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และเครือข่ายด้วย ผ่านกระบวนการและเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในรูปแบบของธรรมนูญชุมชน รวมไปถึงในลักษณะของการให้รางวัลและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ แก่ผู้ที่มีความประพฤติที่ดี เช่น รูปแบบของธนาคารความดี เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมตามแนวทางที่รัฐได้กำหนดเอาไว้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563: น.404; ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562: น.13-14)

โดยแนวคิดธนาคารความดีนั้นได้ถูกนำมาใช้ในโรงเรียน สถาบันการศึกษา บริษัท และชุมชนต่าง ๆ และขยายผลสู่สังคมในวงกว้าง ซึ่งมีตัวอย่างงานวิจัยเกี่ยวกับธนาคารความดีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นระบบเครดิตสังคมในประเทศไทยอยู่หลากหลาย เช่น งานวิจัยของสิงห์คำ ไชยวงศ์ (2555) ได้ศึกษาถึงกระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมภายใต้รูปแบบธนาคารความดี สำหรับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลหนเหนือ อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างสังคมคุณธรรมภายใต้แนวคิดธนาคารความดีของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลหัวง้ม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย โดยผลการศึกษาพบว่า การจัดตั้งกลุ่มธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูลตำบลหัวง้ม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เกิดขึ้นภายใต้หน่วยงานที่เรียกว่า “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)” โดยมีแนวคิดในการจัดตั้งธนาคารความดี 2 ประการ คือ (1) เพื่อป้องกันสิ่งไม่ดี มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณภาพ สามารถที่จะดำเนินชีวิตไปได้อย่างสงบสุข และเกิดความเรียบร้อยดีงามในสังคมโดยส่วนรวม โดยมุ่งขจัดหรือป้องกันไม่ให้พฤติกรรมไม่เหมาะสมปรากฏขึ้นในสังคม เช่น ยาเสพติด หรือการพนัน เป็นต้น และ (2) เพื่อพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนความดี โดยนำหลักการทางพระพุทธศาสนามา

ประยุกต์ใช้ในลักษณะของคะแนนความดี โดยได้ดำเนินกิจกรรมตามหลักการที่ว่า “ทำความดีสร้างค่าความเป็นคน ยามขัดสนเราให้แลกเป็นสิ่งของ” กล่าวคือ ทำความดีจะอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยได้รับค่าความดีเป็นสิ่งตอบแทนแล้วสามารถนำมาแลกเป็นสิ่งของได้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนให้คนในสังคมสามารถทำความดีได้ด้วยความมั่นใจและมีทัศนคติที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมุ่งหวังว่าผลจากการดำเนินการธนาคารความดีสามารถทำให้คนในชุมชนมีความสุขได้อีกด้วย ซึ่งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลหัวง้มนั้นมีการดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาคส่วนที่ตั้งอยู่ในตำบลหัวง้ม และมีการจัดกิจกรรมหลายโครงการ ทั้งในส่วนของโครงการเพื่อป้องกันปัญหาที่พึงจะเกิดขึ้นในอนาคตและโครงการเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว (สิงห์คำ ไชยวงศ์, 2555)

ยกตัวอย่างเช่น โครงการร้อยคนร้อยดวงใจร้อยความห่วงใยมอบแด่ผู้สูงวัยที่ขาดแคลน และโครงการ 1 วัน 1 บาท เพื่อเติมโอกาสให้ผู้ยากไร้ ที่เป็นโครงการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง เจ็บป่วย และผู้ด้อยโอกาสในด้านต่าง ๆ รวมถึงส่งเสริมฟื้นฟูสังคมแห่งการให้และมีความเอื้อเฟื้อห่วงใยซึ่งกันและกัน เป็นต้น โดยการจัดตั้งธนาคารความดีนั้นได้นำเอาแนวคิดของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์มาเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมทั้ง 8 ประการ คือ ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวที และสามัคคีธรรม โดยเหตุจูงใจสำคัญในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของธนาคารความดี คือ (1) การมีคนในชุมชนและคณะกรรมการบริหารงานมาชักชวนให้เข้าร่วม (2) การเล็งเห็นผลประโยชน์ที่เกิดต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและการช่วยเหลือผู้อื่น (3) การมีคนในชุมชนและคณะกรรมการบริหารงานมาชักชวนให้เข้าร่วม (4) การเล็งเห็นผลประโยชน์บางอย่างของธนาคารความดีและการแสดงความร่วมมือกับชุมชน และ (5) เหตุผลส่วนบุคคล โดยผลตอบแทนที่จะได้รับจากการเป็นสมาชิกของธนาคารความดีนั้นสามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) ผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งของเครื่องใช้ เกียรติบัตรเชิดชูความดี ทุนการศึกษา แฟ้มสะสมงานตัวอย่างชีวิตเข็มทิศคนดีระดับตำบล เกณฑ์ในการให้ความช่วยเหลือ และการทัศนศึกษาดูงาน 2) ผลตอบแทนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความสุขที่สัมผัสได้ ความรู้สึกดี ความสุขทางใจที่ได้ทำดีและเห็นคนรอบข้างทำดี การได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ความรู้สึกภาคภูมิใจกับการทำดี การได้เป็นตัวอย่างที่ดี และการได้ปลูกฝังค่านิยมที่ดี (สิงห์คำ ไชยวงศ์, 2555)

โดยการใช้ระบบเครดิตสังคม (Social Credit System) ในประเทศไทยนั้นได้มีตัวอย่างและรายละเอียดของชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 กรณีศึกษาธนาคารความดีของชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ถือเป็นต้นแบบสำคัญของชุมชนที่มีธนาคารชุมชน หรือสถาบันการเงินชุมชนที่เอาไว้ช่วยเหลือและจุนเจือกันระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง ซึ่งสามารถช่วยให้ชาวบ้านลดปัญหาหนี้นอกระบบ และมีแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำที่สามารถนำไปประกอบอาชีพหรือนำไปใช้จ่ายยามจำเป็นได้ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ความดีของตนเองมาเป็นหลักในการค้ำประกันเงินกู้ได้ (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563)

โดยตำบลหนองสาหร่ายมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 27 ตารางกิโลเมตร และมีจำนวนประชากรประมาณ 3,600 คน ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนา การปลูกอ้อย ข้าวโพด หรือผักต่าง ๆ เป็นต้น และบางส่วนอาจมีการเลี้ยงสัตว์ หรือประกอบอาชีพอิสระและรับจ้างทั่วไปด้วย นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มการทำนา กลุ่มการปลูกผัก กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกลุ่มฌาปนกิจ รวมถึงการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการด้วย เป็นต้น (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563)

และประธานสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายได้กล่าวเอาไว้ว่า จากการสำรวจข้อมูลในตำบลของตนเองเพื่อนำมาจัดทำแผนแม่บทชุมชนในปี พ.ศ.2545 นั้นพบว่า ชาวบ้านในตำบลหนองสาหร่ายมีรายได้รวมกันประมาณปีละ 76 ล้านบาท และมีรายจ่ายรวมกันประมาณปีละ 72 ล้านบาท แต่กลับมีหนี้สินรวมกันสูงกว่า 86 ล้านบาท และต้องจ่ายดอกเบี้ยปีละไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท จนทำให้เกิดแนวคิดใหม่ที่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านหนี้สินที่เกิดขึ้นในชุมชน ผ่านการรวบรวมและสะสมเงินออมของคนทั้งตำบลร่วมกันเพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งเงินทุนของตำบล จากนั้นจึงนำไปสู่การจัดตั้ง “สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย” ขึ้นมาอย่างเป็นทางการ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นจากพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญคือ (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563)

“ตำบลเรามีประชากรประมาณ 3,000 กว่าคน หากเราออมเงินรวมกันวันละ 3 บาทหรือประมาณเดือนละ 100 บาท ก็จะสามารถปลดหนี้ได้ภายใน 20 ปี และจากแนวคิดดังกล่าวจึงทำให้ผู้นำชุมชนได้นำเอาแนวคิดนี้มาใช้ในการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนฯ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนเกิดการออมเงินได้ตลอดทั้งเดือนหรือทุกเวลา” (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563)

การจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายได้มีการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบ เช่น ในปี พ.ศ.2548 จะดำเนินการจัดประชุมกรรมการกองทุนหมู่บ้านในทุกหมู่บ้านเพื่อรวมกองทุนหมู่บ้านให้กลายเป็นสถาบันการเงินฯ โดยมีการประชุมร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

ให้มีการพัฒนาการกองทุนฯ ร่วมกับอำเภอพนมทวน เพื่อทำความเข้าใจและเตรียมขั้นตอนในการจัดตั้งสถาบันการเงินฯ อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งยังมีการประชุมร่วมกับ อบต.หนองสาหร่าย และตัวแทนจากกลุ่มองค์กรทุกกลุ่มในตำบลอีกด้วย เพื่อให้ผู้คนในชุมชนทุกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการทำประชาคมและลงมติในการเข้าร่วมจัดตั้งสถาบันทางการเงินฯ รวมถึงจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดำเนินการ (เช่น ผู้จัดการ ผู้ช่วย ฝ่ายการเงิน ฝ่ายสินเชื่อ ฝ่ายบัญชี และฝ่ายตรวจสอบ เป็นต้น) จากนั้นจึงเริ่มดำเนินการเปิดสถาบันการเงินฯ ในเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ.2549 ทำให้นับแต่นั้นมา ธนาคารความดีก็อยู่ในรูปแบบของสถาบันทางการเงินที่มีกระบวนการทางการเงินในรูปแบบเช่นเดียวกับธนาคารทั่วไป และเปิดให้ชาวบ้านในพื้นที่สามารถนำเงินมาฝากได้ตั้งแต่วันจันทร์จนถึงวันศุกร์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนั้นตั้งอยู่บนรากฐานแนวคิดที่ว่า “เราแจกกระปุกออมสินให้สมาชิกทุกคนเพื่อเอาไว้ออมเงิน โดยมีหลักคิดที่ว่าไม่ต้องออมเงินจากรายได้ แต่ให้ออมจากรายจ่าย กล่าวคือ ต้องลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง เมื่อมีเงินเหลือนั้นก็จะสามารถนำเงินส่วนดังกล่าวมาใช้เก็บออมได้ อย่างน้อยเดือนละ 100 บาท นอกจากนี้เมื่อสถาบันทางการเงินฯ มีเงินออมในจำนวนที่ค่อนข้างมากแล้วนั้นก็จะสามารถนำเอาเงินดังกล่าวมาเปิดให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อนำไปประกอบอาชีพ หรือนำไปใช้จ่ายที่จำเป็นได้ต่อไปได้ ทั้งนี้เมื่อสถาบันทางการเงินฯ มีผลกำไรก็จะนำมาช่วยเหลือสมาชิกหรือพัฒนาชุมชนต่อไป” (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายจะเปิดดำเนินการแล้ว และสามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนทางด้านการเงินให้แก่ชาวบ้านได้ในระดับหนึ่ง แต่เมื่อพบปะพูดคุยและสอบถามความคิดเห็นของคนในชุมชนกลับสะท้อนออกมาให้เห็นว่า “ชีวิตยังไม่มีความสุข” และทำให้ประธานชุมชนฉุกคิดและนำไปคิดต่อว่า “ต้องทำอย่างไรชาวบ้านจึงจะมีความสุข” ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การถอดบทเรียนและทบทวนชุมชนร่วมกันในตำบล ผ่านวงแลกเปลี่ยนของการจัดเวที ทั้งกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำองค์กร กลุ่มเด็กและเยาวชน และตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ และเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยในการจัดการตนเองได้คือ “แผนแม่บทชุมชน” โดยค้นพบว่า มีปัจจัยความดีอย่างน้อย 9 ประการ ที่จะทำให้ทุกคนในตำบลมีความสุข นั่นคือ (1) การมีผู้นำและผู้ตามที่ดี (2) การมีสุขภาพที่ดี (3) การมีอาชีพที่ดี (4) การมีกลุ่มองค์กรที่ดี (5) การมีครอบครัวที่ดี (6) การเรียนรู้ดี (7) การมีสวัสดิการที่ดี (8) การมีสามัคคีดี และ (9) การมีสัจจะดี ซึ่งจากคุณลักษณะของความดีดังกล่าวนั้นจึงนำไปต่อยอดและพัฒนาแนวคิดดังกล่าวให้อยู่ในรูปแบบของ “ธนาคารความดี” ตั้งแต่ช่วงปลายปี พ.ศ.2549-2550 และแปลงแนวคิดสู่แนวปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมโดยการคิดเกณฑ์ชี้วัดความดีในแต่ละข้อว่าจะต้องเป็นอย่างไร โดยอยู่ในรูปแบบของธรรมนูญตำบล 22 ความดี 63 ตัวชี้วัด พร้อมทั้งเกณฑ์ประเมินต่าง ๆ ที่ออกแบบมาจากความต้องการของชุมชน และประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติที่สำคัญ คือ การให้สมาชิกสถาบันการเงินฯ ทุกคนนั้นจดบันทึกความดีของตนเองและนำมารายงานในที่ประชุมหมู่บ้านในทุก ๆ เดือน เพื่อให้ที่ประชุมรับรอง และเมื่อที่ประชุมหมู่บ้านรับรองเรียบร้อยแล้วนั้น จะถูกนำส่งไปยังที่ประชุมระดับตำบล (สภาองค์กรชุมชนตำบล) เพื่อรับรองและบันทึกไว้

ในธนาคารความดี ซึ่งความดีของสมาชิกที่ผ่านการรับรองแล้วจะสามารถนำไปใช้แทนหลักทรัพย์เพื่อค้ำประกันเงินกู้ของตนเองจากสถาบันฯ ได้ อย่างไรก็ตาม หากสมาชิกต้องการที่จะกู้เงินจากกลุ่มหรือสถาบันทางการเงินฯ ในกรณีที่เป็นเพียงสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์หรือสถาบันการเงินชุมชนทั่วไป จะต้องมีสมาชิกคนอื่นมาช่วยในการค้ำประกัน หรือใช้หลักทรัพย์ต่าง ๆ ค้ำประกัน (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563)

นอกจากนี้ ธนาคารความดีของชุมชนตำบลหนองสาหร่ายในปัจจุบันยังได้กำหนดให้มีคุณลักษณะของความดีเพิ่มขึ้นเป็น 23 ประการ 67 ตัวชี้วัด จากเดิมที่มีเพียงแค่ 9 ประการ นั่นคือ (10) การเรียนรู้ดี (11) มีความกตัญญูดี (12) การปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย (13) การประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี (14) การประหยัดและพอเพียง (15) การเก็บออมดี (16) การนิยมใช้ของไทย (17) การมีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย (18) การมีวินัยดี (19) การตรงต่อเวลา (20) การละเว้นสิ่งเสพติดและอบายมุข (21) การมีมารยาทและวัฒนธรรมไทย (22) การมีส่วนร่วมดี และ (23) การอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดี โดยสำหรับความดีทั้ง 23 ประการนั้น ยังได้กำหนดเกณฑ์หรือตัวชี้วัดในแต่ละข้อเพื่อใช้ในการประเมินว่าสมาชิกรายใดผ่านเกณฑ์หรือไม่อีกด้วย (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563) ซึ่งทางศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) (2562) ได้ชี้ให้เห็นถึงการประเมิน และเกณฑ์/ตัวชี้วัดความดีของชุมชนตำบลหนองสาหร่าย ดังนี้

ตาราง 3 เกณฑ์/ตัวชี้วัด และการประเมินความดีของชุมชนตำบลหนองสาหร่าย

ลำดับ	ความดีในชุมชน	เกณฑ์และตัวชี้วัด	การประเมิน
1	ผู้นำดี/ผู้ตามดี - ผู้นำโดยตำแหน่ง - ผู้ตามโดยตำแหน่ง	คิดดี พูดดี ทำดี เป็นประโยชน์โดยรวมต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ	ได้รับการรับรองหรือใบประกาศเกียรติบัตร
		ซื่อสัตย์ มุ่งมั่น ตั้งใจจริง ทำงานโปร่งใส	ประเมินโดยประชาชนปีละ 1 ครั้ง
		เสียสละ กล้าคิด กล้านำ กล้าตัดสินใจ รับผิดชอบ	คนในชุมชนเป็นผู้ประเมิน
2	สุขภาพดี	ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง	มีการป้องกัน ควบคุมโรค/เจ็บป่วยดูแลอย่างดี - รพ.สต.
		จิตใจผ่องใสไม่เป็นโรคเครียด โรคซึมเศร้า	มีการดูแลสุขภาพร่างกายตามช่วงวัยอายุ - รพ.สต.
		ร่างกายไม่มีกลิ่นเหม็น	คนในชุมชนเป็นผู้ประเมิน
		เครื่องแต่งกายสะอาด	
		บ้านเรือนสะอาดเรียบร้อย ทั้งภายในและภายนอกบริเวณบ้าน	ตามเกณฑ์บ้านน่าอยู่ - อสม. รพ.สต.
		ช่วยทำความสะอาดในหมู่บ้านอย่างน้อย 6 ครั้งต่อปี	

ลำดับ	ความดีในชุมชน	เกณฑ์และตัวชี้วัด	การประเมิน
		การบริโภคอาหาร	น้ำหนักตามเกณฑ์ อายุวัดส่วนสูง - อสม. รพ.สต.
		การออกกำลังกายสม่ำเสมอ ทั้งต่อเนื่อง 30 นาที และสะสม	
3	อาชีพดี	อาชีพสุจริต	ไม่ผิดกฎหมาย – ตำรวจ
		มีรายได้พอเลี้ยงครอบครัว	ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. 23,000 บาทต่อปี
		ไม่มีคนว่างงาน	องค์การการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายเป็นผู้ประเมิน
4	กลุ่มองค์กรดี	มีการรวมกลุ่มกันทำงานและสามารถแก้ไขปัญหาได้	
		มีโครงสร้างการบริหารและมีคณะกรรมการ	
		มีระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน	ประเมินโดยสภาผู้นำองค์กรชุมชนตำบล
		ผ่านการยอมรับของชุมชน	สภาองค์กรชุมชนรับรองสถานภาพ
5	สวัสดิการดี (ดูการมี/เข้าร่วมของผู้นำ ประชาชน กลุ่มองค์กรหมู่บ้าน)	มีกองทุนสวัสดิการของชุมชน	
		จัดสวัสดิการโดยชุมชนเป็นแกนหลัก	
		ครอบคลุมทุกคน ครบวงจรชีวิตตั้งแต่เกิดถึงตาย	
		เท่าเทียม/เสมอภาคกัน	กองทุนสวัสดิการเป็นผู้ประเมิน
6	ครอบครัวดี (ครอบครัวอบอุ่น)	ไม่มีการทะเลาะ/เฆี่ยนตี	ชุมชนบ้านข้างเคียงเป็นผู้ประเมิน
		ทำกิจกรรมร่วมกัน อย่างน้อย อาทิตย์ละ 1 ครั้ง	
		รับประทานอาหารพร้อมกัน อาทิตย์ละ 3 มื้อ	
		ช่วยกันทำงาน	
7	สามัคคีดี	ไม่มีการทะเลาะวิวาทในชุมชน	
		ร่วมมือกันทำงานส่วนรวมเสร็จตามเวลาที่กำหนด	
8	จิตใจดี	มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	บริจาคให้วัด โรงเรียน ชุมชน สาธารณะ
		มีเมตตา กรุณา มุฑิตา อุเบกขา	
9	มีสัจจะ	ซื่อตรง	เมื่อยืมเงิน/กู้เงิน มีการชำระคืนตามกำหนดเวลา
10	เรียนรู้ดี	ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป ร้อยละ 90 อ่านและเขียนภาษาไทยได้	ผู้นำเป็นผู้ประเมิน

ลำดับ	ความดีในชุมชน	เกณฑ์และตัวชี้วัด	การประเมิน
		มีเรื่องเรียนรู้ในชุมชนอย่างน้อย 2 เรื่อง	ชุมชน กลุ่มโรงเรียนเป็นผู้ประเมิน
		มีการเพิ่มเติมหลักสูตรท้องถิ่นสอนในโรงเรียนอย่างน้อยที่ละ 1 หลักสูตร	
11	มีความกตัญญูดี	เลี้ยงดูเอาใจใส่พ่อแม่	สอบถามคนข้างบ้านอย่างน้อย 2 บ้าน
		ดูแล เชื่อฟัง เคารพ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า นา อา	
12	ปฏิบัติตามระเบียบ/กฎหมาย	ไม่ทำผิดกฎหมาย	ดูข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ
		ปฏิบัติตามระเบียบของหมู่บ้าน/ตำบล	ดูข้อมูลจากหมู่บ้าน
		ระเบียบกลุ่มองค์กร	
13	ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี	ถือศีล 5 ข้อ ภายในระยะเวลา 1 เดือนจะต้องละเมิดไม่เกิน 3 ข้อ	
		ตักบาตร/ทำบุญอย่างน้อย 12 ครั้งต่อปี	
14	ประหยัด/อยู่แบบพอเพียง	ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย	จดบันทึกรายจ่ายแล้วลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลงได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5
		ใช้น้ำและไฟอย่างประหยัด	ค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้าลดลง
15	การเก็บออมดี	มีการออมเงินฝากไว้กับกลุ่มออมทรัพย์เป็นประจำ อย่างน้อย 20 บาทต่อเดือน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ของครอบครัวในตำบลหนองสาหร่าย	
		มีการออมเงินฝากไว้กับสถาบันการเงินชุมชนฯ เป็นประจำอย่างน้อย 100 บาทต่อเดือน	องค์กรการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายเป็นผู้ประเมิน
16	นิยมใช้ของไทย	ร้องเพลงชาติไทย/ยืนตรงเมื่อได้ยินเพลงชาติไทย	ทุกครั้งยกเว้นมีภารกิจ
		ใช้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนร้อยละ 10 ของผลิตภัณฑ์ที่เคยใช้อย่างน้อยร้อยละ 50 ต่อครัวเรือน	
17	มีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย	ยอมรับและปฏิบัติตามเสียงข้างมาก	
		เคารพและปฏิบัติตามมติตามมติที่ประชุม	ประชาคมเป็นผู้ประเมิน

ลำดับ	ความดีในชุมชน	เกณฑ์และตัวชี้วัด	การประเมิน
		การใช้สิทธิ์ออกเสียง ในการเลือกตั้งทุกระดับ	
18	มีวินัยดี	ปฏิบัติตามลำดับก่อน-หลัง (เข้าคิว) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80	
		ปฏิบัติตามกฎจราจร (คาดเข็มขัด - ใส่หมวกนิรภัย) ไม่เคยถูกจับกุม	
19	ตรงเวลา	การเข้าประชุม/นัดหมาย	ลงเวลาที่ประชุม
		การมาทำงาน	ลงเวลาที่ทำงาน/โรงเรียน
20	การละเว้นสิ่งเสพติดและอบายมุข	ไม่เสพยาเสพติด เช่น ยาบ้า ยาเค ยาอี หรือเฮโรอีน เป็นต้น	
		ไม่สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ	
		ไม่ดื่มสุรา	ในเวลาทำงานและเวลาขับรถ
		ไม่เล่นการพนัน เช่น ไพ่ ไฮโล กำถั่ว หรือหวยเถื่อน เป็นต้น	
21	มีมารยาทและวัฒนธรรมไทยที่ดี	การไหว้	
		การเคารพผู้อาวุโส	
		การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีไทยในวันต่าง ๆ	อย่างน้อย 5 ครั้งต่อปี
22	การมีส่วนร่วมดี	เข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน อย่างน้อยปีละ 8 ครั้ง	
		เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างน้อยปีละ 12 ครั้ง	
23	สิ่งแวดล้อมดี	ลดการใช้สารเคมี	กลุ่มเกษตรกรทำนาปลอดภัยเป็นผู้ประเมิน
		ทำนาไม่เผาฟาง	
		คัดแยกขยะ	
		ปลูกผักไว้กินเอง	

โดยสมาชิกคนใดที่มีคุณลักษณะความดีในชุมชนตั้งแต่ 4 ข้อ ขึ้นไป และผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้รวมกันแล้ว 11 ข้อขึ้นไปก็จะสามารถกู้ยืมเงินจากสถาบันทางการเงินฯ ได้ไม่เกิน 20,000 บาท ต่อมาถ้าสามารถสะสมความดีได้ตั้งแต่ 9 ข้อขึ้นไป จะสามารถกู้เงินได้เพิ่มขึ้นหรือกู้เงินได้ไม่เกิน 40,000 บาท และหากมีความดีตั้งแต่ 11 ข้อขึ้นไปก็จะสามารถกู้เงินได้สูงถึง 60,000 บาท โดยที่ไม่ต้องใช้หลักทรัพย์หรือบุคคลมาค้ำประกัน นอกจากนี้ หากสมาชิกรายใดที่มีคุณลักษณะความดีในชุมชนครอบคลุมทั้ง 23 ข้อ และผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดรวมแล้ว 67 ข้อ ยังสามารถนำเอาหลักทรัพย์มาใช้ในการค้ำประกันและสามารถกู้เงินได้สูงสุดถึง 300,000 บาท และเมื่อนำเอาความดีมาใช้ในการค้ำประกันก็จะเสียดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 7 บาทต่อปีเท่านั้น ทั้งนี้ในกรณีดังกล่าวหากบุคคลนั้น ๆ กู้เงินไม่เกิน 20,000 บาท ยังไม่ต้องเสียดอกเบี้ยอีกด้วย และสำหรับบุคคลใดที่กู้ยืมเงินเพื่อนำไปประกอบอาชีพนั้นจะเสียดอกเบี้ยร้อยละ 9 บาทต่อปี และสามารถชำระเงินคืนในระยะเวลาตั้งแต่ 1 จนถึง 8 ปี (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563) ทั้งนี้ในส่วนของความต้องการในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจะต้องมีการแจ้งความจำนงสำหรับผู้ที่ต้องการกู้เงินผ่านการประชุมประชาคมหมู่บ้านประจำเดือน และต้องผ่านการประเมินผลจากสภาผู้นำองค์กรชุมชนทั้ง 9 หมู่บ้านก่อน รวมถึงต้องผ่านหลักเกณฑ์การพิจารณาความดีที่ได้กำหนดไว้ด้วย เช่น การเป็นสมาชิกของสถาบันการเงินสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน มีการออมประจำเดือน หรือมีการจดบัญชีรับ-ร่ายในครัวเรือน เป็นต้น พร้อมทั้งยังมีการส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจ พลัง หรือกลยุทธ์เชิงบวกในการดูแล กำกับ และติดตามผู้คนในชุมชนที่แสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ รวมถึงเพิ่มทางเลือกต่าง ๆ สำหรับช่วยแก้ไขปัญหาด้วย เพื่อกระตุ้นให้คนกลุ่มดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วมและปฏิบัติตนตามแนวทางของธนาคารความดีของชุมชนตำบลหนองสาหร่ายมากขึ้น เช่น คนในชุมชนบางส่วนมีการชำระเงินล่าช้า ทางคณะกรรมการฯ จะเรียกเข้ามาพูดคุยหรือเข้าไปดูแลความเป็นอยู่ รวมถึงติดตามและให้กำลังใจ เพื่อช่วยปรับโครงสร้างหนี้ใหม่ หรือการส่งเสริมการพัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความชำนาญของคนในชุมชน เป็นต้น (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562)

และการที่สถาบันการเงินชุมชนและธนาคารในรูปแบบของธนาคารความดีของชุมชนตำบลหนองสาหร่ายสามารถใช้ความดีมาทำธุรกรรมและค้ำประกันเงินกู้ได้นั้น มีรากฐานแนวคิดมาจาก “ความดีต้องกินได้” โดยเชื่อมโยงกับเกณฑ์ความดีในชุมชนทั้ง 23 ข้อ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถฝากและสะสมความดีสะสมเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ ซึ่งนับเป็นรากฐานแนวคิดที่นำมาสู่การพัฒนาเครื่องมือเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้คนในชุมชนอยู่ดีมีสุขได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562)

และนอกจากสิทธิประโยชน์ในรูปแบบของการให้กู้เงินที่มีดอกเบี้ยต่ำแล้วนั้น ผู้ที่มีความดีอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้ยังสามารถแปลงความดีเป็นที่ดินสำหรับใช้ทำมาหากินหรือการประกอบอาชีพในกรณีที่สมาชิกรายใดได้รับความเดือดร้อนและไม่มีที่ดินเป็นของตนเองได้อีกด้วย โดยสถาบันทางการเงินจะนำที่ดินสาธารณะ

ในตำบลมาให้สมาชิกได้ประกอบอาชีพ เช่น ในหมู่ที่ 4 มีที่ดินสาธารณะจำนวน 8 ไร่ สถาบันฯ ก็จะนำมาแบ่งให้สมาชิกที่ขาดแคลนที่ดินทำกินจำนวน 4 ครอบครัว ครอบครัวละ 2 ไร่ โดยที่ไม่จำเป็นต้องเสียค่าเช่า แต่สมาชิกที่ได้รับสิทธิประโยชน์ดังกล่าวจะต้องมีการทำและสะสมความดีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลืองานส่วนรวม เป็นต้น (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563) ในขณะเดียวกันยังมีการสร้างแรงจูงใจในการจัดกิจกรรมอบรมต่าง ๆ เช่น การจัดทำเกียรติบัตรมอบให้แก่ชุมชน ซึ่งตรงตามตัวชี้วัดด้านการเรียนรู้ดี หรือด้านสุขภาพดี เช่น เมื่อมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ผู้หญิงไปตรวจหามะเร็งปากมดลูกและสามารถนำใบตรวจมาค้ำประกันกู้เงินได้ หรือหากมีการเข้าประชุมครบจำนวน 8 ครั้ง ก็สามารถนำหลักฐานหรือลายเซ็นการเข้าร่วมประชุมมาใช้ในการค้ำประกันเงินกู้ได้ด้วยเช่นกัน เป็นต้น (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562)

จากที่กล่าวไปข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความดี 23 ข้อ และตัวชี้วัดความดี 67 ข้อของชุมชนตำบลหนองสาหร่ายนับว่าช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และสามารถบรรลุเป้าหมายของชุมชนได้อย่างแท้จริง ด้วยในการกำหนดเกณฑ์พฤติกรรมเพื่อใช้ในการประเมินนั้นอยู่บนฐานของการให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมทั้งตระหนักถึงเกณฑ์/ตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการและบริบทของคนในชุมชน ผ่านแนวคิด “ความดีต้องกินได้” ในรูปแบบของธนาคารความดีที่เน้นการทำธุรกรรมโดยใช้ความดีแทนมูลค่าของเงินได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมของคนในชุมชนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี ด้วยคนในชุมชนส่วนใหญ่ล้วนปฏิบัติตามเกณฑ์ตัวชี้วัดความดีต่าง ๆ จนสามารถดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรมและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รวมทั้งยังช่วยสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชนอีกด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนหนองสาหร่ายมีกลไกที่ใช้ในการจัดการกับชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม และออกแบบเครื่องมือและแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562)

ดังนั้นจากการศึกษาระบบเครดิตสังคมของธนาคารความดี ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ธนาคารความดีสามารถช่วยเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและกลไกในการพัฒนาชุมชนได้ ผ่านการใช้เงินเป็นเครื่องมือและหลักประกันในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมให้เกิดการทำความดี รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนในชุมชนให้ลดลงจนกระทั่งหมดไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม ระบบเครดิตสังคมนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยมีข้อดี คือ ทำให้สังคมมีบรรทัดฐานการใช้ชีวิตที่เหมือนกัน เป็นการสนับสนุนการทำความดี และให้ความเท่าเทียมทางสังคม ส่วนข้อเสีย คือ เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เป็นระบบใหม่และยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก การมีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกัน ไม่มีเทคโนโลยีที่เอื้อต่อระบบ และกฎหมายในประเทศยังไม่พร้อม ทั้งนี้จะสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ รัฐบาลต้องให้

ความร่วมมือในการจัดนโยบายและกฎหมายที่เอื้อต่อระบบ พัฒนาเทคโนโลยีและบุคลากรให้ก้าวไกล ทันสมัย และเข้าใจบทบาททางสังคมมากขึ้น (อาทิตย์ วันนารี และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช, 2563)

1.2 กรณีศึกษาธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้ม และตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

การจัดตั้งกลุ่มธนาคารความดีของอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จำแนกออกเป็น 2 พื้นที่หลัก นั่นคือ ธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้ม และธนาคารความดีของชุมชนตำบลป่าหุ่ง ซึ่งในส่วนของวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานในธนาคารความดีของพื้นที่ทั้งสองนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ในลักษณะที่ว่า เมื่อมีการทำความดีแล้วก็จะได้รับค่าคะแนนความดีที่สามารถนำมาใช้ในการแลกรางวัล สิทธิประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนตามเกณฑ์ที่แต่ละชุมชนกำหนดเอาไว้ได้ ด้วยล้วนมุ่งหวังว่า ผลที่ได้รับจากการดำเนินการจัดตั้งธนาคารความดีนั้นจะสามารถช่วยให้คนในชุมชนมีความสุข รวมทั้งยังมีการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันเป็นการช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมกันภายในชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม ระบบการให้คะแนนเครดิตสังคมของทั้งสองพื้นที่จะแตกต่างกันในมิติของการสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของธนาคารความดี โดยธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้ม และตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีสาระสำคัญตามลำดับ ดังนี้ (พระราชปัญญาภรณ์ (สิงห์คำ ชัยวโส), 2556 : 193 - 194)

1) ธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้ม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้ม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เกิดขึ้นภายใต้หน่วยงานที่เรียกว่า “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล” ซึ่งมีรากฐานแนวคิดในการจัดตั้งธนาคารความดีอยู่ 2 ประการ ได้แก่

(1) เพื่อป้องกันสิ่งไม่ดี รวมถึงมุ่งเน้นในประเด็นเรื่องการพัฒนาคนให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและสามารถที่จะดำเนินชีวิตไปได้อย่างสงบสุข

(2) เพื่อพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนความดี ผ่านการนำเอาหลักการทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในลักษณะของการให้เครดิตสังคมหรือในรูปแบบของการให้คะแนนความดี

และวรางคณินทร์ ศรีวงค์ (2556:น.206 - 207) พบว่า ปัจจัยหรือแรงจูงใจสำคัญที่ผลักดันให้ผู้คนในชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของธนาคารความดีตำบลหัวง้มมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่

(1) การมีคนในชุมชนและคณะกรรมการบริหารงานมาชักชวนให้เข้าร่วม

(2) การเล็งเห็นผลประโยชน์ที่เกิดต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงได้มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและการช่วยเหลือผู้อื่นด้วย

โดยในส่วนของผลตอบแทนที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกของธนาคารความดีตำบลหัวง้ม สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย

(1) ผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งของเครื่องใช้ เกียรติบัตรเชิดชูความดี ทุนการศึกษา และเข็มทิศคนดีประจำตำบลหัวง้ม

(2) ผลตอบแทนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความสุขที่สัมผัสได้ การได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ความรู้สึกภาคภูมิใจกับการทำดี และการได้เป็นแบบอย่างที่ดี

ทั้งนี้เกณฑ์ความดีและการให้คะแนนความดีในรูปแบบของธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้มปรากฏให้เห็นในลักษณะของการทำธุรกรรมทั้งการฝากและถอนในลักษณะเช่นเดียวกับสถาบันการเงินหรือธนาคารทั่วไป แต่เปลี่ยนจากการทำธุรกรรมในรูปแบบของเงินมาเป็นรูปแบบของการฝากหรือสะสมความดีแทน พร้อมทั้งยังสามารถเบิกถอนคะแนนความดีออกมาเพื่อแลกรับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามเกณฑ์และเงื่อนไขที่ชุมชนได้กำหนดเอาไว้ โดยตัวอย่างของคุณลักษณะความดีและคะแนนความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูลมีรายละเอียดดังนี้ (Apisak Phan, 2556)

ตาราง 4 ตัวอย่างเกณฑ์รายการความดีและคะแนนความดีในรูปแบบธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้ม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ลำดับที่	รายการความดี	คะแนนความดี
1	การบริจาคโลหิต 1 cc	1
2	การบริจาคทรัพย์	5
3	การพัฒนาชุมชนและเข้าร่วมการประชุม	15
4	การลดพุงและการเป็นครูอาสา	50
5	การงดดื่มเหล้า	300
6	การเลิกสูบบุหรี่	500

โดยปัจจัยที่ทำให้แนวการจัดการของธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้มสำเร็จได้นั้น คือ การได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนแบบจตุรภาคี การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล การสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) การสนับสนุนจากธนาคารเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ธนาคารกรุงไทย และชุมชน การมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ความโปร่งใสและเป็นธรรม ความน่าเชื่อถือ การมีจิตสาธารณะและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนในชุมชน (นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ, 2561)

นอกจากนี้ ธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูล ตำบลหัวง้มยังมีการต่อยอดพัฒนาธนาคารความดีให้อยู่ในรูปแบบของแอปพลิเคชันอีกด้วย โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างผู้ก่อตั้งธนาคารความดี ปลัดจังหวัดเชียงราย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวง้ม อำเภอพาน อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงราย ผู้จัดการธนาคารความดี และคณะกรรมการธนาคารความดีในการสร้างและพัฒนาแอปพลิเคชันธนาคารความดี CNB SMART Community ที่สามารถฝาก-ถอนความดี รวมถึงสะสมความดีได้ในลักษณะเช่นเดียวกับแอปพลิเคชันทั่วไปของธนาคารหรือสถาบันทางการเงิน (วัดศรีเมืองมูล, 2561)

2) ธนาคารความดีของชุมชนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เป็นอีกหนึ่งตำบลที่มีแนวคิดและแนวปฏิบัติในรูปแบบของธนาคารความดี ด้วยสามารถช่วยตอบคำถามในประเด็นเรื่อง “เมื่อทำความดีแล้วจะได้อะไร” ได้อย่างชัดเจน ซึ่งธนาคารความดีของชุมชนตำบลป่าหุ่งนั้นได้รับการต่อยอดมาจากแนวคิดและแนวปฏิบัติของโครงการ “ศูนย์ 3 วัย ใฝ่คุณธรรม” ที่จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2553 โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และได้รับคัดเลือกให้เป็นโครงการต้นแบบระดับประเทศจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในปี พ.ศ.2556 (มัณฑนา แจ่มศรี, 2555)

ปัจจัยหรือแรงจูงใจสำคัญที่ผลักดันให้ผู้คนในชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของธนาคารความดีตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย

(1) การมีคนในชุมชนและคณะกรรมการบริหารงานฯ มาชักชวนให้เข้าร่วม

(2) การเล็งเห็นผลประโยชน์ที่ได้รับจากธนาคารความดี และความต้องการที่จะแสดงความร่วมมือกับคนในชุมชน

(3) เหตุผลส่วนบุคคล

นอกจากนี้ จุดเด่นในการเชิญชวนและจูงใจให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำความดีกับธนาคารความดีของชุมชนตำบลป่าหุ่งนั้นประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ ได้แก่

(1) กระบวนการดำเนินงานของธนาคารความดีไม่ยุ่งยากหรือซับซ้อน และมีความทันสมัย

(2) การสร้างแรงจูงใจเชิงบวกที่มีคุณค่าทางจิตใจต่อผู้คนที่เป็นสมาชิกของธนาคารความดี

(3) การสร้างสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมที่มีความเหมาะสมต่อการจูงใจและกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามาทำความดี

(4) การสร้างให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดพลัง

และผลตอบแทนที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกของธนาคารความดีตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงรายสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ (ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับธนาคารความดีของชุมชนตำบลหัวง้ม) ดังนี้

(1) ผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งของเครื่องใช้ ทุนการศึกษา แฟ้มสะสมงาน เกียรติบัตรเชิดชูความดี เกณฑ์ในการให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ และการไปทัศนศึกษาหรือการศึกษาดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ

(2) ผลตอบแทนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความรู้สึกดี ความสุขทางใจที่ได้ทำดีและเห็นคนรอบข้างทำดีความภาคภูมิใจกับการทำดี การได้เป็นตัวอย่างที่ดี และการได้รับการปลูกฝังค่านิยมที่ดี

แนวทางจัดการของธนาคารความดีคือ แต่ละคนจะได้รับสมุดพกความดีหลังจากการสมัคร จากนั้นทุกคนสามารถบันทึกความดีลงสมุดพกและนำไปฝากไว้กับธนาคารความดีเพื่อสะสมสมแต้มความดี และนำมาแลกกับสิ่งของเครื่องใช้ตามคะแนนความดีที่ได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ (ธนาคารความดี, 2555)

ตาราง 5 ตัวอย่างเกณฑ์รายการความดีและคะแนนความดีในรูปแบบธนาคารความดีของชุมชนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ลำดับที่	รายการความดี	คะแนนความดี
1	การมีส่วนร่วม เช่น ร่วมงานบุญ พัฒนาวัด	10
2	การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เชิน จิตอาสา	10
3	การปฏิบัติธรรม	10
4	การสร้างเสริมสุขภาพ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวไว้ทานเอง การจัดการขยะ	10
5	การดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง	10
6	การงดและเลิกดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เสพยา และอบายมุขทุกชนิด	100-500

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการประเมินการทำความดีของแต่ละคนเพื่อสะสมคะแนนและรับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ สำหรับธนาคารความดีของชุมชนตำบลป่าหุ่งนั้นจะต้องได้รับการรับรองจากคนในชุมชนอย่างน้อย 3 คน จึงจะได้รับคะแนนความดีและสามารถสะสมคะแนนความดีเอาไปฝากไว้ในสมุดบัญชีความดีของธนาคารความดีได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำคะแนนความดีมาใช้ในการเบิกถอนหรือแลกผลตอบแทนและสิทธิประโยชน์ต่อไป เช่น ทุกคนสามารถเบิกถอนคะแนนความดีของตนมาใช้แลกกับสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านได้ เป็นต้น ทั้งนี้จะได้รับผลประโยชน์ก็ต่อเมื่อทำการฝากและสะสมคะแนนความดีครบ 6 เดือน (Sirintip, 2553) ซึ่งแนวคิดและแนวปฏิบัติข้างต้นนั้นไม่เพียงแต่จะช่วยให้คนในชุมชนสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนลงได้เท่านั้น หากแต่ยังช่วยพัฒนาบุคคลและชุมชนให้เข้มแข็งได้อีกด้วย

1.3 กรณีศึกษาธนาคารความดีขององค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

องค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้เล็งเห็นความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในตำบลของตนเอง โดยมุ่งเน้นให้มีการพึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เน้นความสามัคคีของคนในชุมชน (องค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา, ม.ป.ป.) รวมทั้งยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน มุ่งบูรณาการด้านการทำงาน ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และองค์ความรู้จากทุกภาคส่วน โดยอาศัยศักยภาพของเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกที่ชุมชนมีอยู่ ผ่านแนวคิดการสร้างเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อช่วยในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปาได้กำหนดกลยุทธ์ในการบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยใช้หลักการ “5ร” นั่นคือ ร่วมคิด ร่วมมือ ร่วมทำ ร่วมติดตาม และร่วมเป็นเจ้าของ โดยมีแนวคิดที่ทำให้เกิดเป้าหมายเดียวกันคือ ความเป็นเจ้าของชุมชน และมีองค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปาทำหน้าที่เป็นผู้ประสานเครือข่าย ส่งเสริม และสนับสนุนให้แต่ละเครือข่ายทำงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนกลายเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาสังคมที่เข้มแข็งภายใต้วิถีชีวิตแบบพอเพียงอย่างยั่งยืน” (วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า, 2560)

และเมื่อมีการศึกษาถึงสภาพปัญหาด้านสังคมในพื้นที่ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีหนี้สิน และมีรายได้ต่ำ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งการที่จะสร้างชุมชนและสังคมที่น่าอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนนั้น จะต้องเริ่มจากการสร้างพื้นฐานให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขหรือมีกินมีใช้อย่างเข้มแข็งก่อน ด้วยเหตุนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปาจึงไม่ต้องการให้ประชาชนเป็นหนี้ และได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งโครงการธนาคารความดีขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และสามารถนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปด้วยหลักคุณธรรมและจริยธรรม โดยการจัดตั้งธนาคารความดีมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิต และ (2) สร้างความตื่นตัวให้ผู้คนตระหนักและหมั่นกระทำความดีอยู่เสมอ จนสามารถยึดนำพฤติกรรมดังกล่าวมาเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของตนเอง ซึ่งรายการความดีในชุมชนและการให้คะแนนความดีของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียด ดังนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา, ม.ป.ป.)

ตาราง 6 ตัวอย่างเกณฑ์รายการความดีและคะแนนความดีในรูปแบบธนาคารความดีของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับที่	รายการความดี	คะแนนความดี
1	สมัครเป็นสมาชิกธนาคารความดี (เปิดบัญชีใหม่)	50
2	เป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ของ อบต. (ต่อคำสั่ง/ประกาศ)	50
3	ประกาศเลิกเหล้า (ตลอดชีวิต)	50
4	ประกาศเลิกบุหรี่ (ตลอดชีวิต)	50
5	บริจาคโลหิต (ต่อครั้ง)	50
6	เป็นสมาชิกกอทุนสวัสดิการชุมชนตำบลข่วงเปา	30
7	เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนฌาปนกิจสงเคราะห์ ต.ข่วงเปา	30
8	เข้าร่วมโครงการของ อบต. เช่น อบต.สัญจร อบรมสัมมนา เป็นต้น	20
9	ชำระภาษี แก่ อบต. ตรงต่อเวลา (ต่อครั้ง)	20
10	บริจาคเงิน และสิ่งของในกรณีพิเศษต่าง ๆ (ต่อครั้ง)	20
11	ปลูกผักปลอดสารพิษ /ผักสวนครัวรั้วกินได้	20
12	เข้าเป็นสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุ	20
13	เข้าร่วมกิจกรรมนันทาการ ออกกำลังกาย บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม	10
14	เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	10
15	เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา	10
16	เข้าร่วมกิจกรรม ประชุมหมู่บ้าน	10
17	เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	10

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ยังได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ต้องการสมัครเป็นสมาชิกโครงการธนาคารความดีไว้ว่า จะต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตำบลข่วงเปา ไม่จำกัดเพศ และมีอายุตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ซึ่งการสมัครเป็นสมาชิกนั้นจะไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ และเมื่อเปิดบัญชีผ่านธนาคารความดีครั้งแรกจะได้รับคะแนนความดี 50 คะแนน พร้อมทั้งยังกำหนดไว้อีกด้วยว่า การเบิก-ถอนความดีที่สะสมเอาไว้เพื่อนำไปแลกสิ่งตอบแทนในแต่ละครั้งนั้น จะต้องมียอดความดีคงเหลือในบัญชีอย่างน้อย 150 คะแนนความดีด้วย ทั้งนี้ความดีที่ทำจะต้องเป็นความดีที่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด (องค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา, ม.ป.ป.)

และในส่วนของการบริหารโครงการธนาคารความดีขององค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปานั้นให้มีคณะกรรมการธนาคารความดี โดยมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปาเป็นกรรมการอำนวยการ รวมถึงคอยควบคุมและรับผิดชอบเรื่องการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการฯ อีกด้วย ซึ่งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธนาคารความดีตั้งอยู่ ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ หมู่ 8 บ้านใหม่สันตึง ตำบล

ข่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นในศูนย์ฯ ประกอบด้วย (องค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา, ม.ป.ป.)

(1) การจัดประชุมคณะกรรมการธนาคารความดีเป็นประจำทุก 3 เดือน

(2) การจัดให้มีการเบิก-ถอนความดี ทุกวันพุธ ในช่วงเวลา 13.00-16.30 น.

(3) การจัดกิจกรรมถวายความดี เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวันที่ 5 ธันวาคม ของทุกปี

(4) การจัดกิจกรรมเบิก-ถอนความดี เพื่อนำมาแลกสิ่งของ เครื่องอุปโภคหรือบริโภค ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ภายใต้การให้บริการ “แก้ทุกข์-เพิ่มสุข”

(5) การจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่

1.4 กรณีศึกษาธนาคารความดีของชุมชนบ้านม้าร้อง ตำบลพงศ์ประสาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ธนาคารความดีของชุมชนบ้านม้าร้อง ตำบลพงศ์ประสาสน์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2555 โดยอยู่ในความดูแลของสภาผู้นำชุมชน และมีผู้ใหญ่บ้านเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนบ้านม้าร้อง ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากการศึกษา พูดคุย และสำรวจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านม้าร้อง นั่นคือ ปัญหาการแบ่งพรรคแบ่งพวกของคนในพื้นที่จนส่งผลให้ชุมชนเกิดความแตกแยกและไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และเมื่อได้ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับแนวคิดของสภาผู้นำชุมชนที่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปี พ.ศ.2555 จากนั้นจึงนำมาปรับใช้ในการทำงานและมีการจัดกลุ่มเพื่อพูดคุย ระดมความคิดเห็น และปรึกษาแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มคนในระดับแกนหลักหรือคีย์แมน (Key Man) ร่วมกันก่อน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำทางการ (เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น) ตัวแทนกลุ่ม (เช่น คุ้มบ้าน หรือโซนบ้าน เป็นต้น) ตัวแทนกลุ่มอาชีพ (เช่น เกษตร ประมง เลี้ยงสัตว์ หรือรับราชการ เป็นต้น) ตัวแทนเฉพาะกลุ่ม (เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น) ด้วยผู้ใหญ่บ้านมองว่าสภาผู้นำชุมชนเป็นเครื่องมือที่ตอบโจทย์และแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเองได้อย่างตรงจุด โดยภารกิจหลักของสภาผู้นำชุมชน คือ การเข้าร่วมประชุมเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เข้ารับการฝึกอบรม การศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพ หรือการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการกำหนดเป็นโครงสร้างของสภาผู้นำชุมชนในแต่ละระดับ โดยจะแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายเศรษฐกิจ ฝ่ายสังคมวัฒนธรรม และฝ่ายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงาน รวมทั้งสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและกำหนดทิศทางของการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้ผู้ที่จะสามารถเข้ามาเป็นคีย์แมนได้นั้นจะต้องมีคุณลักษณะของการเป็นคนดี คนเก่ง และ

มีความเสียสละ ครอบคลุมคุณสมบัติ 6 ประการ ได้แก่ (ข่าวสด, 2562; ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562)

(1) เป็นคนเก่งและคนดี

(2) มีความเสียสละ

(3) มีศรัทธาและเชื่อมั่นในทีม

(4) มีทักษะประสานงานและการสื่อสารที่ดี

(5) กล้าคิด กล้าพูด และกล้าทำ

(6) ทำงานจริงจังและทำอย่างต่อเนื่อง

และนอกจากสภาชุมชนจะช่วยให้คนในชุมชนสามารถนำข่าวสารมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหาในชุมชนร่วมกันแล้วนั้น ยังช่วยให้ค้นพบปัญหาสำคัญต่อไปอีกว่า ชุมชนบ้านม้าร้องมีปัญหาเกี่ยวกับการที่คนในชุมชนไม่รู้จักการเก็บออมเงิน เนื่องจากระยะทางระหว่างหมู่บ้านกับสถาบันการเงินหรือธนาคารค่อนข้างห่างไกลกัน และไม่สะดวกในการเดินทางไปฝากเงิน ทำให้ในปี พ.ศ.2553 ชุมชนมีการจัดตั้งธนาคารชุมชนขึ้นมา เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการออมเงิน ในขณะเดียวกันคนในชุมชนยังประสบกับปัญหาหนี้นอกระบบด้วย เหตุเพราะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งใช้ต้นทุนที่ค่อนข้างสูง และได้รับผลผลิตที่ค่อนข้างต่ำ ทำให้รายได้ที่ได้รับไม่เพียงพอหรือสอดคล้องกับรายจ่าย จนทำให้มีการยืมเงินจากคนรู้จัก หรือ เรียกว่า “เงินกู้นอกระบบ” ด้วยไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากภาครัฐได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ยังค้นพบต่อไปอีกว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวเกิดจาก 2 ประเด็นหลักคือ (1) ขาดความสามัคคีในชุมชน และ(2) ขาดวินัยในการออม จึงได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดแผนพัฒนาชุมชน และวางแผนในการจัดตั้งธนาคารความดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น สามารถชำระหนี้นอกระบบและรู้จักการเก็บออม (ข่าวสด, 2562; ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562)

ด้วยเหตุนี้ ภายใต้ธนาคารชุมชนจึงเปิดให้มีการกู้เงินเพื่อให้คนในชุมชนนำไปประกอบอาชีพและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเงินกู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน และจากแนวคิดดังกล่าวจึงนำมาสู่ การค้ำประกันเงินกู้ด้วยความดีสำหรับผู้ที่เป็นสมาชิกในธนาคารความดีของชุมชนบ้านม้าร้อง ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ.2558 โดยมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกู้ยืมเงินผ่านความดีที่สะสมไว้ในสมุดบันทึกความดี ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน หรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสามากขึ้น ทั้งนี้ความดีที่สะสมไว้ในสมุดบันทึกความดีนั้นไม่จำเป็นต้องระบุถึงเรื่องที่ทำ แต่เพียงแค่บันทึกตามสิ่งที่ได้ทำจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับ 2 เรื่องหลักด้วยกัน ได้แก่ จำนวนครั้งของการเข้าร่วมประชุม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การทำความสะอาดวัด หรือการเก็บขยะ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน

หลักเกณฑ์การใช้สมุดบันทึกความดีเพื่อกู้เงินนั้นจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังนี้ (ข่าวสด, 2562; ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562)

(1) ต้องเป็นสมาชิกของธนาคารชุมชนและมีการออมเงินจนครบ 1 ปี

(2) เข้าร่วมประชุมไม่ต่ำกว่า 6 ครั้งต่อปี (จากจำนวนทั้งหมด 12 ครั้ง)

(3) เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน ไม่น้อยกว่า 1 ใน 2 ของกิจกรรมทั้งหมดที่จัดขึ้นใน 1 ปี

(4) เข้าร่วมประชุมสามัญประจำปีของธนาคารชุมชน

โดยการจัดตั้งธนาคารความดีมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคน การสร้างชุมชนและเครือข่ายทางชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น โครงการกำจัดขยะในหมู่บ้าน ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อศึกษาดูงาน ณ บริษัทวงษ์พาณิชย์เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ ซึ่งจากโครงการฯ ดังกล่าวส่งผลให้คนในชุมชนมากถึงร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั้งหมดรับรู้และเข้าใจในวิธีการคัดแยกขยะ และสำหรับผู้ที่ช่วยเก็บ คัดแยก และกำจัดขยะในชุมชนจะได้รับความดีที่สามารถใช้สะสมในสมุดบันทึกความดี พร้อมทั้งยังได้รับการลงนามจากนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย จนอาจกล่าวได้ว่า สมุดบันทึกความดีเป็นเกียรติบัตรที่ใช้เชิดชูเกียรติของตนเอง ซึ่งนอกจากสามารถใช้ความดีที่ได้รับการลงนามเรียบร้อยแล้วและได้สะสมมาตลอดทั้งปีมาใช้ในการกู้ยืมเงินหรือค้ำประกันเงินกู้แล้วนั้น ยังสามารถนำมาใช้ในการลดดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงิน การขยายวงเงินกู้ให้สูงขึ้น รวมทั้งใช้เป็นเครื่องมือในการมอบรางวัลเชิดชูเกียรติ “คนดีศรีม้าร้อง” ซึ่งพิจารณาผ่านสภาผู้นำชุมชน ปีละ 1 ครั้ง ได้อีกด้วย (มติชน, 2563; ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562) ซึ่งวิธีการดังกล่าวสามารถช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจเชิงบวกและผลักดันให้คนในชุมชนทำความดีได้มากขึ้น ด้วยการกระทำดังกล่าวได้ส่งผลให้ผู้คนสามารถทำความดีไปพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ชุมชนบ้านม้าร้องยังมีแนวคิดดำเนินการพัฒนาชุมชนให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งในปัจจุบันมีหลากหลายโครงการเช่น กลุ่มเลี้ยงโคพันธ์พื้นเมือง ตลาดนัดสีเขียว กองทุนปุ๋ยอินทรีย์ การจัดการขยะ ป่าเศรษฐกิจ วิสาหกิจแปรรูปไม้ การปลูกป่ารักษาสิ่งแวดล้อม การมอบเกียรติบัตรคนดีศรีม้าร้อง ชุมชนความดีมีสมุดความดีประจำตัวทุกคน และธนาคารชุมชน เป็นต้น เพื่อดำเนินการตามวิสัยทัศน์ของชุมชนที่ว่า “ม้าร้องสามัคคี สิ่งแวดล้อมดี ชีวีมีสุข” (สยามรัฐออนไลน์, 2562)

นอกจากนี้ธนาคารความดีของชุมชนบ้านม้าร้องยังได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ในการจัดตั้งธนาคารขยะ (อยู่ภายใต้ธนาคารความดีของชุมชนบ้านม้าร้อง) โดยธนาคารขยะเป็นธนาคารที่เชื่อมโยงกันระหว่างผู้ขายและผู้รับซื้อ โดยขยะที่นำไปฝากส่วนใหญ่เป็นขวดพลาสติก รองลงมาคือ กระดาษ และขวดแก้ว ตามลำดับ และเมื่อมีการนำขยะมาฝากขายไว้กับธนาคาร ทางธนาคารจะทำการบันทึกไว้ในบัญชีเพื่อเก็บเป็นหลักฐานในการทำความดี จากนั้นจึงนำส่งต่อไปยังผู้รับซื้อ

ซึ่งธนาคารจะนำรายได้มาเก็บไว้ให้เป็นเงินออมสำหรับผู้ฝากและนำผลกำไรไปเงินปันผลต่อไป (ThaiPR.NET, 2564)

จากการกล่าวถึงธนาคารความดีของชุมชนบ้านม้าร้อง นับว่าเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างการทำความดีและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับ พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนจากขยะเป็นเงินตรา ซึ่งมีธนาคารเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมโยงกับสิ่งเหล่านี้ อีกทั้งเป็นแหล่งเงินทุนที่เข้าถึงง่าย และช่วยเหลือชุมชนให้มีวินัยในการเก็บออมเพื่อการใช้จ่ายที่ยั่งยืนและไม่เป็นหนี้ สำหรับผู้ที่ทำความดีจะได้รับสมุดพกความดีการเชิดชูเกียรติที่บันทึกความดีไว้เพื่อรับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การลดดอกเบี้ย และการเพิ่มวงเงินกู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการกู้ยืมเงินในอนาคต อีกทั้งธนาคารขยะยังเป็นโอกาสที่ดีสำหรับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่และลดปริมาณขยะในสังคมไปได้มากเช่นกัน ทั้งนี้จุดเริ่มต้นของธนาคารความดีของชุมชนบ้านม้าร้อง เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ ศึกษาดูงานจากพื้นที่จริง และนำแนวทางดังกล่าวมาปรับใช้กับชุมชน ไปพร้อมกับการสร้างความเชื่อมั่นและความน่าไว้วางใจในการดำเนินงาน เพื่อให้การจัดตั้งธนาคารความดีของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยแท้จริง รวมถึงภายในองค์กรจะต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ผ่านการคัดเลือกสมาชิกของสภาผู้นำชุมชนนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตอาสาและเสียสละ (ข่าวสด, 2562; ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2562)

ดังนั้นสมุดบันทึกความดีจึงกลายเป็นหนึ่งในแนวคิดที่ใช้ในการเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นหนึ่งในภารกิจในการสร้างคนเก่งและคนดีเพื่อมุ่งสร้างความสุขในชุมชน ทั้งนี้กระบวนการของการกำหนดพฤติกรรมเชิงบวกหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในธนาคารความดีนั้นอยู่บนพื้นฐานความสุขของชุมชนที่แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ สุขทางกาย สุขทางใจ สุขทางปัญญา และสุขทางสังคม จากนั้นจึงเริ่มกำหนดและนิยามความดี โดยเริ่มต้นจากสิ่งที่สามารถทำได้จริง สิ่งที่ทำได้ง่าย หรือเป็นสิ่งที่คนในชุมชนปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้วมาจัดทำเป็นระบบและแบ่งประเภทตามหมวดหมู่ โดยการกำหนดข้อปฏิบัติ ข้อห้าม บทลงโทษ การยกย่องพฤติกรรม และการให้รางวัล เพื่อให้ความดีที่นิยามและกำหนดไว้ให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น จากนั้นจึงส่งต่อให้คนในชุมชนร่วมกันพิจารณาและนำเข้าเวทีสภาผู้นำชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนทุกคนได้มีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความเห็น และทำข้อตกลงร่วมกัน จึงนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมความดีที่ใช้ในการประเมินร่วมกัน กล่าวคือ ธนาคารความดีเป็นเหมือนธนาคารทั่วไปที่สามารถฝากและถอนได้ แต่ธนาคารความดีมีความพิเศษตรงการนำความดีมาแลกกับแต้มหรือคะแนนความดีและฝากไว้ในบัญชีหรือที่เรียกว่า “สมุดบันทึกความดี” เหมือนการฝากเงิน

จากที่กล่าวถึงกรณีศึกษาเกี่ยวกับธนาคารความดีที่เป็นกรณีศึกษาหรือประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ของประเทศไทยมากที่สุดนั้น พบว่า ในการดำเนินการของแต่ละองค์กรและชุมชนมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน โดยในส่วนของความเหมือนนั้นพบว่า ธนาคารความดีของแต่ละชุมชนมีความเหมือนกันในลักษณะของการทำความดีเพื่อสะสมคะแนน และสามารถนำคะแนนความดีไปใช้แลก

สิทธิประโยชน์ได้เหมือนกับการออมเงินทั่วไป โดยผู้ที่เก็บออมความดีในบัญชีสามารถถอนออกมาเพื่อแลกกับสิ่งของที่เป็นรูปธรรม เช่น สิ่งของเครื่องใช้ เกียรติบัตรเชิดชูเกียรติ ทุนการศึกษา ของที่ระลึก การลดดอกเบี้ย และการเพิ่มวงเงินกู้ เป็นต้น อีกทั้งยังได้สิ่งที่เป็นนามธรรมตอบแทนกลับคืนมาด้วย เช่น ความภาคภาคภูมิใจ ความสุขทางกายและใจ และสังคมที่น่าอยู่ เป็นต้น ในขณะเดียวกันเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดพฤติกรรมการทำความดีของแต่ละชุมชนนั้นเป็นไปในทางเดียวกันคือ การเน้นพัฒนาบุคคล และชุมชนให้เข็มแข็งมากขึ้น โดยการเสริมสร้างแรงจูงใจและพฤติกรรมเชิงบวกให้กับคนในชุมชน รวมถึงมุ่งลดพฤติกรรมที่ไม่ดี เช่น การติดยาเสพติด การเล่นการพนัน การดื่มเหล้า หรือการสูบบุหรี่ เป็นต้น ทำให้การจะผลักดันให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องเกิดจากความร่วมมือกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะการมีความสามัคคี การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการสร้างชีวิตให้เกิดคุณค่า ในขณะที่ความแตกต่างในการดำเนินการของธนาคารความดีของแต่ละชุมชนพบว่ามีความแตกต่างกันในด้านรายละเอียดของพฤติกรรมที่ใช้ในการประเมิน การกำหนดเกณฑ์คะแนน และการให้ผลประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การผลักดันให้ผู้คนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเชิงบวกหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยใช้ธนาคารความดีเป็นเครื่องมือนั้นนับเป็นองค์ความรู้และแรงขับเคลื่อนใหม่ที่ช่วยกระตุ้นให้คนมีการทำความดีเพิ่มขึ้นผ่านการให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ทำให้ธนาคารความดีมีความแตกต่างไปจากการทำจิตอาสาทั่วไปในลักษณะที่ว่า การทำจิตอาสาหรือการเป็นองค์กรเพื่อจิตอาสาจะเป็นการให้เปล่าเน้นการให้ด้วยใจ และไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยเป็นการปลูกฝังสิ่งที่ดีจากการช่วยเหลือผู้อื่น

1.5 กรณีศึกษาการใช้ระบบเครดิตสังคมของกองทุนเวลา

กองทุนเวลามีวิธีการดำเนินกิจกรรมหลัก คือ เป็นการบริหารจัดการด้านอุปทานของเวลาและทำหน้าที่ในการจัดโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคนในสังคมและสามารถสะสมคะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้ได้ โดยทางกองทุนเวลาจะมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความต้องการให้อาสาสมัครไปทำงาน เช่น โครงการห้องสมุดสำหรับคนจน โครงการหนังสือมือสอง โครงการอ่านหนังสือลงแผ่นซีดีให้คนตาบอดฟัง โครงการสอนภาษาอังกฤษให้เด็กในชุมชน การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพและครอบครัว การช่วยซ่อมแซมที่อยู่อาศัย หรือการสร้างสิ่งของถาวรให้แก่คนในชุมชน เป็นต้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสนใจหรือสมัครใจที่จะเป็นอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานภายใต้กองทุนเวลา โดยอาจจะแบ่งเป็นกลุ่มตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม และตามความสนใจหรือความสมัครใจ เช่น กลุ่มนักศึกษา กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มคนทำงาน กลุ่มผู้เกษียณอายุ กลุ่มที่สนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน หรือกลุ่มที่สนใจปัญหาสุขภาพในผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยภายในกองทุนเวลานั้นจะมีการสร้างระบบ หรือวิธีการในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมผ่านการจัดระบบสารสนเทศเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเวลาและกิจกรรมที่อาสาสมัครแต่ละคนได้ทำงานช่วยเหลือสังคมผ่านกองทุนฯ แล้วทำการคำนวณออกมาเป็นหน่วยคะแนนที่สามารถนับได้ ซึ่งระดับคะแนนสะสมที่อาสาสมัครแต่ละคนได้รับจะถูกใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดรางวัลในรูปแบบต่าง ๆ ให้แก่อาสาสมัครแต่ละคน ด้วยวิธีการดังกล่าว

จะช่วยให้อาสาสมัคร เกิดแรงจูงใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือสังคมมากยิ่งขึ้น และมีการทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข รวมทั้ง ยังสามารถจูงใจให้คนอื่น ๆ เข้ามาร่วมทำงานในกองทุนฯ อย่างต่อเนื่องอีกด้วย

โดยกองทุนเวลาอยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่า ผู้คนแต่ละคนนั้นมีความสามารถที่แตกต่างกันและอาจนำความสามารถนั้นมาช่วยเหลือผู้อื่นได้ ผ่านการนำเอาเวลาว่างที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ซึ่งหากผู้คนจำนวนมากมีการสละเวลาของตนเองได้ เมื่อมารวมตัวกันแล้วนั้นก็จะเกิดเป็นพลังเวลาที่มีคุณค่ามหาศาลและหนุนนำให้สังคมของเราแข็งแกร่งขึ้นมาได้

จากที่กล่าวไปข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนเวลามีความคล้ายคลึงกับธนาคารความดีตรงที่มีการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ให้และผู้รับ แต่แตกต่างกันในลักษณะของการมีสถานะเป็นผู้ให้ที่จะต้องเป็นผู้ที่นำเอาความสามารถของตนเอง และเวลาว่างที่ตนเองมีไปใช้ประโยชน์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ในขณะเดียวกันกองทุนเวลายังเปรียบเสมือนเป็นผู้เชื่อมโยงและหล่อหลอมให้ผู้คนสามารถเป็นได้ทั้งผู้รับและผู้ให้ โดยในฐานะผู้รับนั้นจะได้รับผ่านการสะสมคะแนนจากเวลาและกิจกรรมที่ทำเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้จากธนาคารเพื่อสร้างแรงจูงใจให้อาสาสมัครมีกำลังใจในการทำเพื่อสังคมต่อไป

1.6 กรณีศึกษาการใช้ระบบเครดิตสังคมของสภากาชาดไทย

สภากาชาดไทยเป็นองค์กรหนึ่งที่มีการนำเอาระบบเครดิตสังคมมาใช้อย่างแยบยล โดยผู้ที่เข้ามาใช้บริการและทำความดีผ่านสภากาชาดไทยนั้นจะถูกเรียกว่า “ผู้มีอุปการคุณสภากาชาดไทย” ซึ่งหมายถึง บุคคลที่ได้บริจาคเงิน สิ่งของ ที่ดิน หรือทรัพย์สินอื่น ๆ ในคราวเดียวกัน เพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม รวมทั้งสำหรับกิจการของสภากาชาดไทย ซึ่งอาจหมายรวมถึงผู้บริจาคอวัยวะ หรือการบริจาคโลหิตด้วยตนเองและทายาทผู้ที่ได้รับสิทธิจากผู้บริจาคให้แก่สภากาชาดไทยด้วย โดยรูปแบบหลักของการบริจาคให้แก่สภากาชาดไทยนั้นประกอบด้วย (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

(1) การบริจาคทั่วไป ซึ่งเป็นการบริจาคตามศรัทธาและไม่ได้ระบุวัตถุประสงค์ของการบริจาคอย่างเฉพาะเจาะจง เช่น การบริจาคเงินผ่านตู้รับบริจาคของสภากาชาดไทย การบริจาคด้วยการซื้อบัตรการกุศล หรือมีส่วนร่วมในการช่วยหารายได้เพื่อบำรุงสภากาชาดไทย เป็นต้น

(2) การบริจาคที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง ซึ่งได้แก่

(2.1) การบริจาคโดยแจ้งหรือระบุความจำนง/วัตถุประสงค์ที่เป็นไปเพื่อบำรุงสภากาชาดไทยโดยตรง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการบริจาคในรูปแบบของเงิน และจะนำเอาเงินบริจาคดังกล่าวไปใช้เพื่อกิจการทั่วไปทั้งหมดของสภากาชาดไทย หรือผู้บริจาคสามารถระบุวัตถุประสงค์ในการบริจาคให้แก่สภากาชาดไทยเพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ เช่น เพื่อการก่อสร้างอาคาร เพื่อซ่อมแซมอาคาร เพื่อจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ หรือเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยหรือพระภิกษุอาพาธ เป็นต้น

(2.2) การบริจาคเพื่อให้จัดตั้งเป็นเงินทุนของสภากาชาดไทย โดยได้กำหนดเกณฑ์เริ่มต้นของการบริจาคตั้งแต่ 50,000 บาท ขึ้นไป โดยผู้บริจาคสามารถกำหนดชื่อทุนที่ได้บริจาค รวมถึงวัตถุประสงค์ของทุนของตนเองได้อีกด้วย ซึ่งผลประโยชน์หรือสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับนั้นจะอยู่ในรูปแบบของดอกเบี้ย

ทั้งนี้สิทธิประโยชน์หรือผลตอบแทนที่จะได้รับจากการบริจาคที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงนั้นประกอบด้วย การนำใบเสร็จรับเงินการบริจาคไปใช้ในการลดหย่อนภาษี และการสามารถขอสิทธิเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสภากาชาดไทยได้ ทั้งในนามของตนเอง บิดา มารดา สามี ภรรยา หรือบุตร (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

โดยเกณฑ์การให้คะแนนในรูปแบบของการบริจาคของสภากาชาดไทยนั้นจะได้รับสิทธิประโยชน์หรือผลตอบแทนที่แตกต่างกันไปตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดเอาไว้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

ลำดับที่	เกณฑ์การให้คะแนน	สิทธิประโยชน์/ผลตอบแทน
1	บริจาค 100 บาทขึ้นไป	สามารถขอรับใบเสร็จรับเงินเพื่อใช้ในการลดหย่อนภาษีได้ตามประกาศกระทรวงการคลัง
2	บริจาค 100,000 บาทขึ้นไป	รับสิทธิเป็นผู้มีอุปการคุณในการลดหย่อนค่ารักษาพยาบาล
3	บริจาค 300,000 บาทขึ้นไป	สามารถดำเนินการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และรับสิทธิผู้มีอุปการคุณในการลดหย่อนค่ารักษาพยาบาล
4	บริจาค 300,000 บาทขึ้นไป	ได้รับเหรียญกาชาดสัมมนาคุณชั้นที่ 2 ควบคู่ไปกับการได้รับสิทธิผู้มีอุปการคุณในการลดหย่อนค่ารักษาพยาบาล
5	บริจาค 600,000 บาทขึ้นไป	ได้รับเหรียญกาชาดสัมมนาคุณชั้นที่ 1 ควบคู่ไปกับการได้รับสิทธิผู้มีอุปการคุณในการลดหย่อนค่ารักษาพยาบาล

นอกจากนี้สภากาชาดไทยยังได้กำหนดประเภทของผู้มีอุปการคุณสภากาชาดไทยไว้อีกด้วย ซึ่งประกอบด้วยผู้มีอุปการคุณทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่ (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

(1) ผู้มีอุปการคุณที่เป็นบุคคลธรรมดา

(2) ผู้มีอุปการคุณที่เป็นนิติบุคคล

โดยจะเห็นเกณฑ์การให้คะแนนและสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับที่ผู้มีอุปการคุณแต่ละประเภทได้ ดังนี้ (สภากาชาดไทย, 2560)

1. ผู้มีอุปการคุณประเภทบุคคลธรรมดา	ลดหย่อนค่ารักษาพยาบาล		การตรวจสุขภาพประจำปีฟรี
	ผู้ป่วยนอก [OPD]	ผู้ป่วยใน [IPD]	
1. ผู้มีอุปการคุณระดับ 1 บริจาคตั้งแต่ 40,000 บาท แต่ไม่ถึง 100,000 บาท	-	10%	-
2. ผู้มีอุปการคุณระดับ 2			
2.1 บริจาคตั้งแต่ 100,000 บาท แต่ไม่ถึง 300,000 บาท	10%	10%	-
2.2 บริจาคตั้งแต่ 300,000 บาท แต่ไม่ถึง 600,000 บาท	15%	15%	-
2.3 บริจาคตั้งแต่ 600,000 บาท แต่ไม่ถึง 1,000,000 บาท	20%	20%	-
3. ผู้มีอุปการคุณระดับเงิน			
3.1 บริจาคตั้งแต่ 1,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 3,000,000 บาท	25%	30%	-
3.2 บริจาคตั้งแต่ 3,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 5,000,000 บาท	30%	30%	-
3.3 บริจาคตั้งแต่ 5,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 10,000,000 บาท	40%	50%	-
4. ผู้มีอุปการคุณระดับทอง			
4.1 บริจาคตั้งแต่ 10,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 20,000,000 บาท ตนเองและผู้มีอุปการะสมทบ จำนวน 1 คน	50%	50%	✓
4.2 บริจาคตั้งแต่ 20,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 30,000,000 บาท ตนเองและผู้มีอุปการะสมทบ จำนวน 2 คน	50%	75%	✓
4.3 บริจาคตั้งแต่ 30,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 40,000,000 บาท ตนเองและผู้มีอุปการะสมทบ จำนวน 2 คน	75%	75%	✓
4.4 ผู้บริจาคดวงตา อวัยวะหรือทายาท	50%	50%	✓
5. ผู้มีอุปการคุณระดับเพชร			
5.1 บริจาคตั้งแต่ 40,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 50,000,000 บาท ตนเองและผู้มีอุปการะสมทบ จำนวน 2 คน	100%	100%	✓
5.2 บริจาคตั้งแต่ 50,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 100,000,000 บาท ตนเองและผู้มีอุปการะสมทบ จำนวน 3 คน	100%	100%	✓
5.3 บริจาคตั้งแต่ 100,000,000 บาท ขึ้นไป ตนเองและผู้มีอุปการะสมทบ จำนวน 7 คน	100%	100%	✓

ผู้บริจาคเงินตั้งแต่ 5,000,000 บาทขึ้นไป หากต้องการบริจาคเงินสะสม ภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี ซึ่งจะได้รับสิทธิเมื่อบริจาคครบตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถทำได้โดยจะต้องแจ้งความจำนงให้เจ้าหน้าที่การเงินบันทึกไว้ในใบเสร็จรับเงินทุกครั้ง

ภาพประกอบ 5 เกณฑ์การให้คะแนนและสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับที่ผู้มีอุปการคุณประเภทบุคคลธรรมดา

ที่มา: สภากาชาดไทย, 2560

2. ผู้มีอุปการคุณที่เป็นนิติบุคคล	ลดหย่อนค่ารักษาพยาบาล		การตรวจสุขภาพประจำปีฟรี
	ผู้ป่วยนอก [OPD]	ผู้ป่วยใน [IPD]	
1. ผู้มีอุปการคุณนิติบุคคลระดับ 1 บริจาคตั้งแต่ 10,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 20,000,000 บาท ผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ จำนวน 1 คน	50%	50%	✓
2. ผู้มีอุปการคุณนิติบุคคลระดับ 2 บริจาคตั้งแต่ 20,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 30,000,000 บาท ผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ จำนวน 1 คน	50%	75%	✓
3. ผู้มีอุปการคุณนิติบุคคลระดับ 3 บริจาคตั้งแต่ 30,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 40,000,000 บาท ผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ จำนวน 1 คน	75%	75%	✓
4. ผู้มีอุปการคุณนิติบุคคลระดับ 4 บริจาคตั้งแต่ 40,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 50,000,000 บาท ผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ จำนวน 1 คน	100%	100%	✓
5. ผู้มีอุปการคุณนิติบุคคลระดับ 5 บริจาคตั้งแต่ 50,000,000 บาท แต่ไม่ถึง 100,000,000 บาท ผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ จำนวน 3 คน	100%	100%	✓
6. ผู้มีอุปการคุณนิติบุคคลระดับ 6 บริจาคตั้งแต่ 100,000,000 บาท ขึ้นไป ผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ จำนวน 7 คน	100%	100%	✓

ภาพประกอบ 6 เกณฑ์การให้คะแนนและสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับที่ผู้มีอุปการคุณประเภทนิติบุคคล

ที่มา: สภากาชาดไทย, 2560

โดยสามารถใช้สิทธิประโยชน์ด้านการรักษาพยาบาลได้ดังนี้

(1) โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย

(2) โรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชเทวี ณ ศรีราชา สภากาชาดไทย

(3) สถานีกาชาดต่าง ๆ ของสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์

(4) ศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟูสภากาชาดไทย

ทั้งนี้ต้องมีการแสดงบัตรผู้มีอุปการคุณต่อเจ้าหน้าที่ก่อนเข้ารับการรักษาพยาบาลทุกครั้ง โดยการขึ้นทะเบียนผู้มีอุปการคุณสภากาชาดไทยจะต้องอยู่บนเงื่อนไขสำคัญคือ ผู้ที่บริจาคตั้งแต่ 40,000 บาทขึ้นไป จะได้รับสิทธิการขึ้นทะเบียนเป็นผู้มีอุปการคุณสภากาชาดไทย ตามระเบียบฯ ปี พ.ศ.2560 และจะได้รับสิทธิประโยชน์ ดังนี้ (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

(1) บัตรผู้มีอุปการคุณ เพื่อรับสิทธิผู้มีอุปการคุณในระดับต่าง ๆ ณ สถานพยาบาลของสภากาชาดไทย

(2) เข็มเครื่องหมายสมาชิกสภากาชาดไทย

(3) ใบอนุโมทนาบัตร

โดยค่ารักษาพยาบาลที่ผู้มีอุปการคุณจะได้รับการลดหย่อนจากสถานพยาบาลของสภากาชาดไทย ในรายการดังต่อไปนี้เท่านั้น (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

(1) ค่าห้อง และค่าอาหาร

(2) ค่ารักษาพยาบาล ค่ายา และค่าเวชภัณฑ์

(3) ค่าอวัยวะเทียม และค่าอุปกรณ์ทางการแพทย์ ตามประกาศกรมบัญชีกลาง

(4) ค่าตรวจวิเคราะห์โรคทางห้องปฏิบัติการ และค่าตรวจรักษาทางรังสีวิทยาที่เป็นไปตามข้อบ่งชี้

(5) ค่าหัตถการ ค่าผ่าตัด ค่าคลอดบุตร ค่าบริการวิสัญญี ค่าบริการเวชศาสตร์ฟื้นฟู และค่าบริการตรวจรักษาอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในข้อยกเว้นตามที่สภากาชาดไทยกำหนด

ทั้งนี้จะไม่ครอบคลุมการลดหย่อนค่ารักษาพยาบาลตามเกณฑ์ของสภากาชาดไทยดังนี้ (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

(1) การเข้าใช้บริการในคลินิกพิเศษ ค่าพยาบาลพิเศษ

(2) ค่ายาที่อยู่ในบัญชีเฉพาะ ได้แก่ ยาเพื่อการเสริมสวยหรือความงาม ยาเพื่อการมีบุตร อาหารเสริม วัคซีนป้องกันโรค (ยกเว้น วัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้า วัคซีนป้องกันบาดทะยัก และวัคซีนป้องกันโรคสำหรับผู้ป่วยที่มีภาวะม้ามบกพร่อง) ยารักษาโรคมะเร็งและหรือยาเคมีบำบัดกลุ่ม High Cost

(3) ค่าเวชภัณฑ์ที่อยู่ในบัญชีเฉพาะ ได้แก่ เวชภัณฑ์ที่เกี่ยวกับการป้องกันโรคเวชสำอาง เวชภัณฑ์ฝากขาย

(4) ค่ารังสีรักษา และค่าฉายแสง

(5) ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิเศษที่ส่งไปทำนอกสถานพยาบาลของสภากาชาดไทย

(6) ค่าใช้จ่ายในการตรวจวินิจฉัยในบัญชีเฉพาะ เช่น การตรวจ PET SCAN เป็นต้น

(7) ค่าใช้จ่ายในการรักษาในบัญชีเฉพาะ เช่น การปลูกถ่ายอวัยวะ การรักษากรณีมีบุตรยาก และการเสริมความงามและการแปลงเพศ เป็นต้น

(8) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่นอกเหนือค่ารักษาพยาบาล เช่น ค่าโทรศัพท์ ค่าไฟฟ้า และน้ำดื่ม เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีสิทธิประโยชน์สำหรับผู้บริจาคเลือดที่จะได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลในกรณีที่เจ็บป่วยได้ใน 2 กรณี นั่นคือ สิทธิได้รับการรักษาในโรงพยาบาลในสังกัดสภากาชาดไทย และสิทธิได้รับการรักษาโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

สิทธิได้รับการรักษาในโรงพยาบาลในสังกัดสภากาชาดไทย

(1) กรณีที่บุคคลทั่วไปมีการบริจาคตั้งแต่ 7 ครั้งขึ้นไป จะได้รับสิทธิประโยชน์ในด้านการลดหย่อนค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล กล่าวคือ จะเสียค่ารักษาพยาบาลในประเภทผู้ป่วยสามัญ และเมื่อประสงค์ที่จะอยู่ห้องพิเศษในกรณีที่มีการผ่าตัด หรือการผ่าตัดคลอดบุตร จะเสียค่าใช้จ่ายเพียงกึ่งหนึ่งของอัตราที่กำหนด

(2) กรณีที่บุคคลทั่วไปมีการบริจาคโลหิต 24 ครั้งขึ้นไป จะได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาลที่อยู่ในส่วนประเภทผู้ป่วยสามัญทั้งหมด และเมื่อประสงค์ที่จะอยู่ห้องพิเศษในกรณีที่มีการผ่าตัด หรือการผ่าตัดคลอดบุตรจะเสียค่าใช้จ่ายเพียงกึ่งหนึ่งของอัตราที่กำหนด

สิทธิได้รับการรักษาโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

สำหรับผู้ที่บริจาคโลหิตในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมถึงผู้บริจาคโลหิตในพื้นที่ต่างจังหวัด จะต้องมีหนังสือรับรองจากภาคบริการโลหิตแห่งชาติ และโรงพยาบาลสาขาบริการโลหิตทั่วประเทศเพื่อรับสิทธิประโยชน์ด้วย ซึ่งการได้รับสิทธิประโยชน์นั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังนี้ (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

(1) กรณีที่บุคคลทั่วไปมีการบริจาคโลหิต 7 ครั้งขึ้นไป จะได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในห้องพิเศษ รวมถึงค่าอาหารในห้องพิเศษด้วย ซึ่งหากมีค่าใช้จ่ายส่วนเกินก็จะให้เรียกเก็บค่าใช้จ่ายจากบุคคลกลุ่มนี้เพียงร้อยละ 50 หรือจ่ายเพียงครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมดตามอัตราที่กำหนดเอาไว้

(2) บริจาคโลหิต 18 ครั้งขึ้นไป จะได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาล รวมถึงจะได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในห้องพิเศษ และค่าอาหารในห้องพิเศษด้วย ซึ่งหากมีค่าใช้จ่ายส่วนเกินก็จะให้เรียกเก็บค่าใช้จ่ายจากบุคคลกลุ่มนี้เพียงร้อยละ 50 หรือจ่ายเพียงครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมดตามอัตราที่กำหนดเอาไว้

ทั้งนี้การขอรับสิทธิประโยชน์สำหรับผู้ที่บริจาคโลหิตข้างต้นได้นั้นจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังนี้ (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

(1) ต้องไม่มีสิทธิอื่น ๆ ที่เป็นสิทธิประโยชน์ทับซ้อนกัน เช่น ประกันสังคม หรือสิทธิสำหรับข้าราชการ เป็นต้น

(2) ผู้บริจาคโลหิตจะต้องมีสถานะเป็นผู้ป่วยใน

(3) ผู้ขอรับสิทธิจะต้องพกบัตรประจำตัวประชาชนของผู้บริจาคโลหิตมาด้วย เพื่อที่จะสามารถใช้ในการขอหนังสือรับรองของผู้บริจาคโลหิต ที่สามารถนำไปใช้เบิกจ่ายหรือได้รับสิทธิประโยชน์ตามเกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้

จากที่กล่าวมาการใช้ระบบเครดิตสังคมในโรงเรียน สถาบันการศึกษา บริษัทและชุมชนต่าง ๆ สามารถนำแนวคิดระบบเครดิตสังคมปรับใช้โดยมุ่งสร้างพฤติกรรมและผลกระทบที่เป็นเชิงบวกได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยแนวทางกำหนดผลตอบแทนหรือรางวัล เช่น การนำแต้มสะสมมาใช้แลกสิ่งของเครื่องใช้หรืออาหาร การมอบเกียรติบัตรยกย่องเชิดชูเกียรติ การให้ทุนการศึกษา การทัศนศึกษาดูงาน การมอบสิทธิพิเศษต่าง ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนได้แสดงออกถึงพฤติกรรมในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การนำระบบเครดิตสังคมมาปรับใช้ในประเทศไทยในมิติของโครงสร้างทางสังคมระดับจุลภาคนั้นเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และก้าวเข้าสู่ความเป็นไปได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น (ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2564)

2. พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในประเทศไทย

นอกจากการให้สิทธิประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้ระบบเครดิตสังคมจะมีความสำคัญแล้วนั้น การตระหนักถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในประเทศไทยก็เป็นประเด็นที่จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจเช่นเดียวกัน เนื่องจากจะสามารถช่วยให้ได้มาซึ่งรูปแบบพฤติกรรมที่สามารถนำไปพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้ระบบเครดิตสังคมที่เหมาะสมกับสังคมไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการพัฒนากรอบมาตรฐานด้านคุณธรรม ทั้งนี้พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในประเทศไทยในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน องค์กร หรืออื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2564) ที่ระบุว่า รากฐานสำคัญสำหรับการยกระดับให้องค์กรและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้นจะต้องอยู่บนฐานคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน ดังนี้

1) ฐานระบบการเงินและทุน เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ องค์กรการเงิน การสนับสนุนระบบสินเชื่อเพื่อการพัฒนา การบูรณาการกองทุน การแก้ปัญหาหนี้นอกระบบ และสถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น

2) ฐานการพัฒนาอาชีพและรายได้ เช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การจัดตั้งธุรกิจชุมชน-วิสาหกิจชุมชน และการจัดทำแผนชุมชน เป็นต้น

3) ฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหาร การประมงชายฝั่ง และการจัดการขยะ เป็นต้น

4) ฐานการสร้างสวัสดิการ คือ องค์กรชุมชนหรือกลุ่มที่แต่ละชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง หรือได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน กองทุนรักษาบ้าน-รักษาดิน หรือกองทุนฌาปณกิจ เป็นต้น

5) ฐานการพัฒนาจากเครือข่ายงานประเด็น หรือเครือข่ายคลัสเตอร์ (Cluster) ที่เป็นการเชื่อมโยงและประสานการทำงานร่วมกันกับขบวนองค์กรชุมชนที่ทำงานในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและเครือข่ายต่าง ๆ ที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายร้านค้าชุมชน สภาองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายภูมินิเวศน์วิถีและวัฒนธรรม เป็นต้น

โดยเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนมีอยู่ 4 ระดับ ดังนี้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2564)

1) ระดับที่ 1 ระดับครอบครัว คือ การที่ทุกครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบคลุมประเด็น “กินอิ่ม นอนอุ่น ทุนมี หนี้ลด” โดยดูได้จาก 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่

(1) การอยู่ดีกินดี (ปากท้องอิ่ม)

(2) การเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต

(3) การมีผลผลิตขายได้ และมีรายได้ที่มั่นคง

(4) การมีสุขภาพร่างกาย และจิตใจที่แข็งแรง

2) ระดับที่ 2 ระดับกลุ่มองค์กร/ชุมชน/หมู่บ้าน คือ การมีกลุ่มองค์กรชุมชนด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมั่นคงทางอาหาร ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ และสุขภาพกายใจแข็งแรง

3) ระดับที่ 3 ระดับพื้นที่/ ตำบล คือ การมีฐานงานเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

4) ระดับที่ 4 ระดับจังหวัด คือ การเชื่อมโยงเครือข่ายเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาระดับนโยบาย เพื่อยกระดับให้เป็นจังหวัดการตนเองด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชน

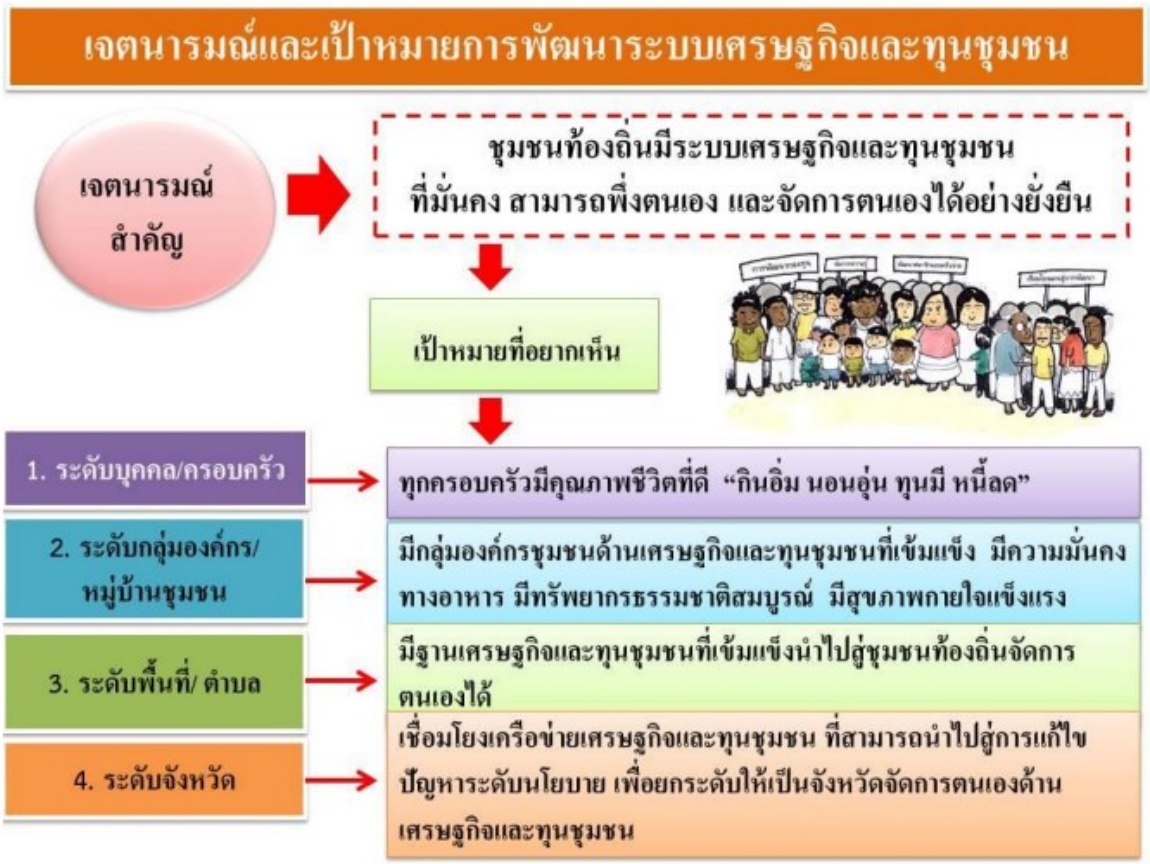

ภาพประกอบ 7 เจตนารมณ์และเป้าหมายการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน

ที่มา: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2564

โดยในโครงการวิจัยครั้งนี้สามารถจำแนกพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับได้ออกเป็น 3 ระดับ นั่นคือ ในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กร โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.1 พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับครอบครัว

พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับครอบครัวสามารถสะท้อนให้เห็นผ่านสถานการณ์ครอบครัวเข้มแข็งในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย การประเมินความเข้มแข็งภายในครอบครัวทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสัมพันธภาพ (จำแนกเป็น การแสดงความเอาใจใส่ระหว่างกัน การยอมรับเคารพความคิดเห็นกัน การสื่อสารกันอย่างมีคุณภาพ และการแก้ไขความขัดแย้งอย่างมีเหตุผล) ด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว ด้านการพึ่งตนเอง (จำแนกเป็น ด้านที่ 1 การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ด้านที่ 2 การพึ่งตนเองด้านสุขภาพ และด้านที่ 3 การพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้) ด้านทุนทางสังคม และด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก (กองส่งเสริมสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2564)

สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคนเป็นอย่างมาก ด้วยจุดเริ่มต้นของมนุษย์นั้นเกิดมาจากครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นสถาบันสำคัญที่ใช้ในการหล่อหลอมให้บุคคลมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยการที่ครอบครัวจะมีความอบอุ่น ความมั่นคง และความเข้มแข็งได้นั้น สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีความรักความเข้าใจ รวมถึงให้กำลังใจและสนับสนุนซึ่งกันและกัน (เพ็ญนภา กุลนภาดล, 2547: น.21 อ้างถึงใน วนัญญา แก้วแก้วปาน, 2560) ทั้งนี้การมีครอบครัวที่ดีจะต้องมีการสร้างเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวด้วย เนื่องจากสัมพันธภาพในครอบครัวถือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวซึ่งมีความผูกพันต่อกัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้คนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับครอบครัว อันจะช่วยผลักดันให้ผู้คนมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมเชิงบวกในสังคมระดับอื่น ๆ ได้ต่อไป และยังสามารถเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุข เกิดความรักใคร่ หรือมีความสามัคคีกันด้วย ทั้งนี้ยังสามารถช่วยป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในระดับครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ประกอบด้วย (ศิริกุล อิศรานุรักษ์, 2542: 24 อ้างถึงใน วนัญญา แก้วแก้วปาน, 2560)

(1) การชื่นชมคุณค่าบุตรหลานและสมาชิกในครอบครัว การชื่นชมและเห็นคุณค่าของกันและกัน

(2) การที่สมาชิกมีเวลาอยู่ร่วมกัน ได้ทำกิจกรรมหลายอย่างด้วยกัน

(3) การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัว

(4) การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว ใช้เวลาสำหรับการพูดคุยในครอบครัว อาศัยบุคคลที่สามหรือบุคคลนอกครอบครัวเป็นสื่อ

(5) การมีศรัทธาต่อศาสนาร่วมกัน บุคคลในครอบครัวมักจะมีกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันอยู่เสมอ

(6) การที่สมาชิกใช้สมรรถนะที่ตนมีจัดการกับวิกฤตที่เกิดขึ้นในครอบครัว

จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวเข้มแข็ง ทิพวัลย์ รามรง และมาตรินี รักษ์ตานนท์ชัย (2554) พบว่า แนวทางที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งสามารถแบ่งออกเป็น 8 ด้าน 54 ตัวชี้วัด ได้แก่

(1) ด้านการจัดการปัญหา ภาวะเสี่ยงและการจัดการให้ภาวะยากลำบาก ประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัด

(1.1) ความสามารถรับรู้ถึงปัญหาในครอบครัว

(1.2) ความสามารแก้ไขปัญหาโดยใช้สติและการวิเคราะห์ด้วยเหตุผล

(1.3) ความสามารถเตรียมความพร้อมในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดในอนาคต

(1.4) ความสามารถจัดการอารมณ์เมื่อเกิดปัญหาในสภาวะเครียด

(1.5) การมีความอดทนเมื่อเจอสถานการณ์ที่ยากลำบาก

(1.6) การให้กำลังใจต่อกัน และร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรค

(1.7) การมีบุคคลหรือองค์กรที่สามารถปรึกษาปัญหาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้

(1.8) การไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เช่น บุหรี่ สุรา ยาเสพติด การพนัน

(1.9) การมีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ครอบครัวดำรงอยู่และฟื้นตัวได้

(1.10) การมีอารมณ์ขันหรือมองโลกในแง่ดีในช่วงที่ครอบครัวมีความขัดแย้งและมีปัญหาต่าง ๆ

(2) ด้านสัมพันธภาพ ประกอบด้วย 9 ตัวชี้วัด

(2.1) การมีเวลาอยู่ร่วมกัน

(2.2) การเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

(2.3) การมีการสื่อสารแลกเปลี่ยน และการสื่อสารเชิงบวก เช่น การกอด การชื่นชม และการให้กำลังใจ เป็นต้น

(2.4) การลด ละ เลิก นอกใจคู่ครอง

(2.5) การไม่ทะเลาะกัน

(2.6) การดูแลเอาใจใส่ ไม่ทำให้รู้ว่าถูกทอดทิ้ง

(2.7) การรับรู้ความเคลื่อนไหว และการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในครอบครัว เช่น การเจ็บป่วย เป็นต้น

(3) ด้านสุขภาพ มี 8 ตัวชี้วัด

(3.1) การมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ

(3.2) การมีการดูแลสุขภาพของตนเอง

(3.3) พ่อแม่สร้างสุขนิสัยที่ดีให้ลูก

(3.4) การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ

(3.5) การมีน้ำสะอาดบริโภค

(3.6) การมีหลักประกันสุขภาพ และเข้าถึงสวัสดิการในการรักษาพยาบาล

(3.7) ความสามารถในการดูแลคนในครอบครัวเมื่อเจ็บป่วย

(3.8) การไม่มีบุคคลที่มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ยาเสพติด และพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม

(4) ด้านการอบรมเลี้ยงดู มี 6 ตัวชี้วัด

(4.1) การมีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบตามช่วงวัย

(4.2) ทุกรุ่นของครอบครัวได้รับความรัก ความอบอุ่น และการเอาใจใส่

(4.3) การได้รับปลูกฝังเกี่ยวกับการพึ่งพาตัวเองตามช่วงวัย

(4.4) การวางกฎกติกาเพื่อเสริมสร้างวินัยให้แก่ลูก

(4.5) พ่อแม่เป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับลูก

(4.6) พ่อแม่ให้ลูกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญในครอบครัว

(5) ด้านทุนทางสังคม มี 6 ตัวชี้วัด

(5.1) การช่วยเหลือระหว่างเครือญาติ

(5.2) การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อบ้าน

(5.3) การมีเพื่อนบ้านที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(5.4) สภาพแวดล้อมดี และปลอดภัย

(5.5) การเป็นที่พึ่งให้ญาติและเพื่อนบ้านเมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ

(5.6) การมีโอกาสได้ใช้พื้นที่สาธารณะ สาธารณูปโภค และบริการต่าง ๆจากภาครัฐ

(6) ด้านคุณธรรม มี 5 ตัวชี้วัด

(6.1) การมีความเชื่อต่อหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ

(6.2) การมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต และสามารถถ่ายทอดให้ครอบครัว

(6.3) พ่อแม่ประพฤติตนเป็นคนดี และเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก

(6.4) การพร้อมให้อภัย

(6.5) ความตระหนักถึงครอบครัวมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

(7) ด้านการเรียนรู้ มี 5 ตัวชี้วัด

(7.1) การได้รับการศึกษา

(7.2) การนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

(7.3) พ่อแม่เป็นต้นแบบในการใฝ่รู้

(7.4) การมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติขิงลูก

(7.5) การถ่ายทอดความรู้แก่บุตร

(8) ด้านเศรษฐกิจ มี 5 ตัวชี้วัด

(8.1) การมีอาชีพสุจริตและมั่นคง

(8.2) การมีรายได้เพียงพอในการดูแลครอบครัว

(8.3) การมีเงินออมไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน

(8.4) การไม่มีหนี้ หรือการชำระหนี้ได้ตามกำหนด

(8.5) การรู้สภาวะทางการเงินของครอบครัวเพื่อให้สอดคล้องกับรายได้

และจากการสำรวจค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเหมาะสมของตัวชี้วัดทั้ง 8 ด้าน (ณภัสสรส์ เหมาะประสิทธิ์, 2560) พบว่า มีตัวชี้วัดที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในแต่ละด้าน ดังนี้

(1) ด้านการจัดการปัญหา ภาวะเสี่ยงและการจัดการให้ภาวะยากลำบาก คือ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาโดยใช้สติและการวิเคราะห์ด้วยเหตุผล

(2) ด้านสัมพันธภาพ คือ การมีเวลาอยู่ร่วมกัน และทำกิจกรรมร่วมกัน

(3) ด้านสุขภาพ คือ การมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ รู้จักการดูแลสุขภาพตนเอง รับประทานอาหารและน้ำที่สะอาดถูกหลักอนามัย มีหลักประกันสุขภาพต่าง ๆ และสามารถดูแลผู้อื่นได้ รวมถึงสามารถปลูกฝังแก่ลูกหลานในการดูแลสุขภาพ

(4) ด้านการอบรมเลี้ยงดู คือ พ่อแม่ให้ความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่แก่บุตรหลาน รวมถึงอบรมสั่งสอนให้พวกเขามีพัฒนาการที่ดีเหมาะสมกับช่วงวัย และรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองตามศักยภาพ

(5) ด้านทุนทางสังคม คือ การอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ดี และปลอดภัย

(6) ด้านคุณธรรม คือ การมีคู่สมรสที่มีคุณธรรมเสมอกัน เช่น ศีลเสมอกัน สติปัญญาเสมอกัน ความเชื่อเสมอกัน และจาคาเสมอกัน เป็นต้น

(7) ด้านเศรษฐกิจ คือ ครอบครัวมีอาชีพที่สุจริต สามารถมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและมั่นคง พร้อมทั้งมีเงินเก็บเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน

(8) ด้านการเรียนรู้ คือ พ่อแม่เป็นต้นแบบของเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดความรู้สู่ลูกได้ และมีความเข้าใจธรรมชาติของเด็ก สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมต่าง ๆได้ รวมถึงได้รับการศึกษาเพื่อนำความรู้มาปรับใช้ตามความต้องการของสังคม

และเมื่อนำตัวชี้วัดทางพฤติกรรมของครอบครัวที่เข้มแข็งเหล่านี้ไปเชื่อมโยงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จะสอดคล้องกับทั้ง 5 หลักธรรม ได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม พรหมวิหาร 4 ฆราวาสธรรม 4 และสมชีวิธรรม 4 ซึ่งสามารถสรุปได้ 10 ประการ ดังนี้

(1) การมีพฤติกรรมที่ดีอยู่ในศีลธรรม และมีความศรัทธาและความเชื่อที่เสมอกัน

(2) การมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งมีความเมตตากรุณาต่อกัน และช่วยเสริมสร้างกันและกัน

(3) การมีความขยันหมั่นเพียรและรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ให้สำเร็จด้วยตนเอง

(4) การมีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก และสามารถรับผิดชอบทั้งตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น

(5) การรู้จักประหยัดอดออมและเรียนรู้กระบวนการทางการเงิน

(6) การเป็นแบบอย่างที่ดีต่อครอบครัว รับฟังกันและกัน และให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่

(7) การละเว้นพฤติกรรมที่ไม่ดีและอบายมุข เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เสพยาเสพติด และเล่นการพนัน

(8) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และทำหน้าที่โดยสุจริต

เดวิด เอช ออลซัน และคณะ ได้สร้างโมเดลแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวเข้มแข็งที่มีชื่อว่า The Family Circumplex Model or Family Map ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ การยึดเหนี่ยวระหว่างกัน ความยืดหยุ่น และการสื่อสาร ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ (ยุทธนา ไชยจูกุล และคณะ, 2552)

(1) การยึดเหนี่ยวระหว่างกัน หมายถึง ความรู้สึกใกล้ชิดและผูกพันทางอารมณ์อย่างแนบแน่นกับบุคคลหนึ่ง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ Disengaged (ระดับต่ำมาก) Separated (ระดับต่ำ) Connected (ระดับปานกลาง) และ Enmeshed (ระดับสูง) สำหรับครอบครัวที่มีระดับการยึดเหนี่ยวระหว่างกันสูงและต่ำเกินไปนั้น จะส่งผลต่อการเกิดปัญหาในความสัมพันธ์ ด้วยการมีความยึดเหนี่ยวระหว่างกันสูงเกินไปจะทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างความเป็นอิสระและการใช้เวลาร่วมกัน เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกันมากเกินไป อาจทำให้รู้สึกอึดอัด ไม่มีอิสระในการใช้ชีวิต และไม่สนใจโลกภายนอก ส่วนความยึดเหนี่ยวที่ต่ำเกินไปจะทำให้ความสัมพันธ์มีความห่างเหิน ต่างคนต่างอยู่ และเห็นแก่ตนเองมากเกินไป ในขณะที่การมีความยึดเหนี่ยวระหว่างกันในระดับปานกลางแบบ Connected จะก่อให้เกิด

ความสมดุลระหว่างการอยู่คนเดียวและการอยู่ร่วมกันมากขึ้น เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีความสนใจร่วมกัน เน้นการให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกัน แต่ไม่ได้แนบชิดกันเกินไปจนทำให้อึดอัด และยังให้ความสำคัญและสนใจกับสิ่งแวดล้อมรอบข้างด้วย เช่น เพื่อน และครอบครัว เป็นต้น

(2) ความยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถในการปรับตัว และเปลี่ยนแปลงได้ตามโครงสร้างของบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ เมื่อเกิดสถานการณ์ที่จำเป็น โดยความยืดหยุ่น แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ Rigid (ระดับต่ำมาก) Structured (ระดับต่ำ) Flexible (ระดับปานกลาง) Chaotic ระดับสูงมาก ทั้งนี้ความยืดหยุ่นที่สูงเกินไปและต่ำเกินไปจะส่งผลต่อการเกิดปัญหาในความสัมพันธ์ ด้วยการมีความยืดหยุ่นสูงเกินไปจะทำให้คนในครอบครัวเป็นคนที่ไร้ระเบียบวินัย และทำตามใจตนเอง ส่วนการมีความยืดหยุ่นที่ต่ำเกินไปจะทำให้คนในครอบครัวเป็นคนที่เคร่งครัดในกฎระเบียบ และไม่รู้จักปรับเปลี่ยนทำให้อาจรู้สึกอึดอัดได้ ในขณะที่ความสัมพันธ์ที่มีความสมดุลในความยืดหยุ่นอยู่ในระดับ Structured and Flexible โดยระดับ Structured จะมีภาวะความเป็นผู้นำ และมีกฎระเบียบในการควบคุมเล็กน้อยเพื่อไม่ให้ยืดหยุ่นเกินไป และสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ที่จำเป็น ส่วน Flexible เป็นความยืดหยุ่นระดับปานกลาง ซึ่งมีความเป็นประชาธิปไตย รับฟังความเห็นของคนรอบข้าง และสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างได้เสมอ โดยระดับที่มีความสมดุลนี้จะทำให้คนในครอบครัวช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(3) การสื่อสาร การพูดคุยและการรับฟังกันและกันเป็นสิ่งสำคัญ เป็นการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และทำให้เข้าใจกันมากขึ้น โดยครอบครัวที่ไม่มีการสื่อสารกันจะส่งผลให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันได้ภายหลัง และเกิดความไม่สบายใจ หรือความไม่ปลอดภัยในครอบครัว แต่ครอบครัวที่มีการสื่อสารที่ดีนั้นจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่มั่นคงยั่งยืน ทำให้เกิดคุณค่าในตัวเอง และเกิดความปลอดภัยในครอบครัว

และแนวทางการผลักดันให้สถาบันครอบครัวมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเชิงบวก คือ

(1) สร้างความตระหนักให้กับครอบครัว ชุมชนและสังคม ด้วยกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ผ่านช่องทางการสื่อสารในสังคมทุกชนิด เพื่อให้ประชาชนรับรู้ในปัญหา และใช้ข้อมูลในการตัดสินใจร่วมกันป้องกันและยุติความรุนแรง

(2) การพัฒนาความรู้สึกและความคิดเห็นการพัฒนาในด้านนี้สามารถดำเนินการโดยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่เหมาะสม เพื่อสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับบุคคล เช่น กิจกรรมที่สร้างความหวังที่ดีกับชีวิต หรือการส่งเสริมให้มองโลกในแง่ดี เป็นต้น

(3) การพัฒนาทักษะด้านพฤติกรรมโดยการเพิ่มความสามารถและความชำนาญในการเรียนรู้สิ่งใหม่ และการปฏิบัติตนในสังคมหรือในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยกิจกรรมที่ฝึกการคิดวิเคราะห์ปัญหาและวิธีการหลีกเลี่ยงกับปัญหาที่บุคคลนั้นเผชิญ วิธีการสื่อสารที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและไม่ก่อให้เกิด

ความขัดแย้งในตนเอง หรือวิธีการสื่อสารที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เช่น การควบคุมอารมณ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การทำให้เกิดครอบครัวที่ดีและเข้มแข็งได้นั้น เริ่มต้นจากการพึ่งพาตัวเองได้ ทั้งนี้ในการพึ่งพาตนเองได้ ประกอบไปด้วย ความสามารถในการดูแลตนเอง การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว การประพฤติดีมีศีลธรรม การมีสภาพจิตใจที่เข้มแข็ง และการเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น เมื่อรู้จักพึ่งพาตนเองได้ ก็จะสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ซึ่งหากมีการสื่อสารที่ดี เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้การสนับสนุนและร่วมมือร่วมใจกัน รวมถึงการมองโลกในเชิงบวก แม้เจอปัญหาต่าง ๆ เข้ามาก็ทำให้สามารถผ่านพ้นไปได้ ในทางตรงกันข้ามหากคนในครอบครัวไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีปัญหาในการปรับตัว ก็จะทำให้เกิดความไม่สบายใจ ความไม่ไว้วางใจ และเมื่อเกิดปัญหา เช่น การเป็นหนี้ การทำอาชีพที่ทุจริตและอบายมุข เป็นต้น สามารถทำให้ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวบั่นทอนได้ ขณะเดียวกันหากครอบครัวเข้มแข็งพอก็จะช่วยกันฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นไปได้ ทั้งนี้สภาพแวดล้อมจากชุมชน สังคม และเพื่อนบ้านก็เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านกายและจิตใจ ให้การสนับสนุนกันและกัน และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปอย่างราบรื่นและเกิดการพัฒนาร่วมกัน นอกจากนี้ในการปลูกฝังทัศนคติ และเจตคติที่ดีสู่ลูกหลาน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน และช่วยให้ลูกหลานซึมซับสิ่งที่ดีและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้การศึกษา และการเรียนรู้ยังเป็นสิ่งสำคัญที่มีส่วนช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และปรับตัวเข้ากับสังคมได้อีกด้วย

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับครอบครัวนั้น ล้วนให้ความสำคัญกับความพยายามในการสร้างหรือแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคนในครอบครัวหรือบุคคลรอบข้างที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสภาพแวดล้อม ของบุคคลหนึ่ง ๆ โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาความเป็นตัวตนจากภายในของปัจเจกบุคคลเป็นหลัก เช่น การรักษาสุขภาพ การดูแลเอาใจใส่ การพูดคุยหรือสื่อสารระหว่างกันด้วยเหตุผล หรือการไม่ใช้ความรุนแรง เป็นต้น เนื่องจากการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวจะช่วยให้รากฐานของการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือเป็นที่ยอมรับในตัวบุคคลนั้น ๆ มีความเข้มแข็ง ให้ความเคารพผู้อื่น มีทัศนคติที่ดี และพร้อมที่จะน้อมรับกรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเชิงบวกในสังคมระดับอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ด้วยการถูกหล่อหลอมและได้รับขัดเกลาในทางที่ดีและถูกต้อง จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ตัวตนของบุคคลนั้น ๆ ดีตามไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้ปัจเจกบุคคลสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข รวมถึงมีความสุขได้อย่างยั่งยืน

2.2 พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในสถานศึกษาหรือโรงเรียน

พฤติกรรมการเป็นที่ยอมรับในสถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้นส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการมีระเบียบวินัย เนื่องจากระเบียบวินัยถือเป็นกติกาหนึ่งที่เป็นเครื่องมือหลักในการควบคุมให้ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีระเบียบ โดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2529) ได้มีการจัดจำแนกระเบียบวินัยออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) การมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนสามารถควบคุมตัวเองให้ประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผน มีเหตุและเป้าหมายในการเพิ่มพูนความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง โดยการจัดตารางเวลาไว้สำหรับศึกษาเล่าเรียนและการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามตารางดังกล่าว ตลอดจนมีความตั้งใจเรียนอย่างสม่ำเสมอในทุก ๆ วิชา

(2) การมีระเบียบวินัยในที่อยู่อาศัย หมายถึง การที่นักเรียนสามารถควบคุมตนเอง โดยการประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอในการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย มีการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัยให้น่าอยู่ ไม่รับประทานอาหารในห้องนอน จัดแบ่งเนื้อที่ภายในบ้านให้เป็นสัดส่วนเหมาะสมต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งต้องไม่พูดคุย หัวเราะ จัดงานสังสรรค์ หรือการเปิดโทรทัศน์เสียงดังด้วยเป็นการรบกวนผู้อื่น

(3) การมีระเบียบวินัยในสังคม หมายถึง การที่นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม เคารพปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม เคารพปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบังคับของสังคม รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ละเว้นการใช้อภิสิทธิ โดยต้องรับบริการและให้บริการประชาชนที่เป็นไปตามลำดับก่อน-หลัง อีกทั้งยังต้องมีมารยาทในการใช้ถนนและการขับขี่ยานพาหนะโดยการปฏิบัติตามกฎจราจรด้วย นอกจากนี้ยังควรที่จะแจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเมื่อพบหรือรู้เห็นการกระทำที่ผิดระเบียบวินัยและกฎหมาย

นอกจากนี้ ในสถานศึกษาหรือโรงเรียนยังมีการนำแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามหลักคุณธรรมของการเป็นสถานศึกษาหรือโรงเรียนคุณธรรมมาปรับใช้เพื่อลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ด้วย เนื่องจากนอกจากการมีระเบียบวินัยจะช่วยให้ตัวบุคคลมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับร่วมกันแล้ว ยังต้องมีส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกตามลักษณะอันพึงประสงค์ตามอัตลักษณ์และหลักคุณธรรมด้วย ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความอดทน ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตามระเบียบวินัย ความมุ่งมั่นการใฝ่เรียนรู้ ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเมตตาหรือกรุณา ความกตัญญู การประหยัดและอดออม และมีจิตสาธารณะ ซึ่งการจะขับเน้นให้บุคคลที่อยู่หรือเกี่ยวข้องในสถานศึกษาหรือบุคคลมีพฤติกรรมดังกล่าวนั้น จะต้องได้รับการส่งเสริมผ่านการทำกิจกรรม ดังนี้ (คมลิขิต และคณะ, 2562)

(1) กิจกรรมมุ่งเน้นการสร้างความมีส่วนร่วมทางสังคม

(2) กิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดและวิเคราะห์โดยใช้เหตุผล

(3) กิจกรรมการพัฒนาทักษะการใช้ชีวิต

(4) กิจกรรมมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

(5) กิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจของผู้เรียน

(6) กิจกรรมที่สะท้อนถึงบริบทของโรงเรียน

(7) กิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้

(8) กิจกรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอนบนชั้นเรียน

โดยการส่งเสริมกิจกรรมข้างต้นสามารถช่วยขับเน้นให้ปัจเจกบุคคลมีการแสดงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมมากขึ้น ด้วยสามารถส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกที่มีต่อสภาพแวดล้อมรอบข้าง เช่น การปิดน้ำและไฟเมื่อไม่ใช้ การทิ้งขยะให้ลงถังขยะ การมีผลการเรียนที่ดีขึ้น ความถูกต้องตามกฎระเบียบวินัย และการช่วยงานพ่อแม่หรือคุณครู เป็นต้น นอกจากนี้การมีสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ที่ดีในสถานศึกษาหรือโรงเรียนยังทำให้มีองค์กรและเครือข่ายต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนมากขึ้น เช่น การได้รับบริจาคเงินเพื่อทุนการศึกษา หรือการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงสถานศึกษาให้ดีขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังควรที่จะต้องให้ความสำคัญกับตัวบ่งชี้ลักษณะบรรยากาศของห้องเรียนให้เป็นไปในเชิงบวกด้วย เนื่องจากจะช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลมีความกระตือรือร้นและสนใจเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งประกอบด้วย การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ความใกล้ชิดสนิทสนม การให้ความยอมรับและเคารพซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจ ความสนุกตื่นเต้น การมีระเบียบวินัยในตนเอง ความเป็นอิสรภาพ เป้าหมายที่สำเร็จ การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกัน และความเป็นทีมเดียวกัน (สมฤทัย ทองบุญนุ่ม และ น้ำทิพย์ องอาจวาณิชย์, 2563) ซึ่งหากสถานศึกษามีการปรับปรุงบรรยากาศการเรียนภายในห้องเรียนตามองค์ประกอบดังกล่าว จะช่วยส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนอย่างดี แต่ทั้งนี้คุณครูเป็นตัวกลางสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนในเชิงบวกได้

ทั้งนี้ข้อมูลที่กล่าวไปข้างต้นนั้นเป็นการให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกที่ช่วยเป็นตัวกระตุ้นหรือผลักดันให้ปัจเจกบุคคลที่อยู่ในสถานศึกษาหรือโรงเรียนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับร่วมกันในสังคม ซึ่งพฤติกรรมทั้งกล่าวนั้นจะถูกต่อยอดและกลายเป็นตัวตนของบุคคลนั้น ๆ อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยความเป็นรูปธรรมของพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับนั้นจะถูกเรียกว่า คุณลักษณะที่ดีของการเป็นทั้งนักเรียนและคุณครู ด้วยเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ และควรที่จะต้องตระหนักถึง ด้วยเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาหรือโรงเรียนโดยตรง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์

สนอง ศิริกุลวัฒนา (ม.ป.ป., น.4) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ไว้ว่าจะต้อง

(1) เป็นผู้มีความประพฤติดีมีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัยในตนเอง ขยันหมั่นเพียร อดทน ซื่อสัตย์ และเสียสละ

(2) เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองในสถานภาพที่เป็นทั้งนักเรียน เป็นสมาชิกในครอบครัวเป็นพลเมืองของประเทศ และเป็นพลเมืองของโลก

(3) เป็นผู้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

(4) เป็นผู้มีความสามารถในการคิด การทำงาน การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ

(5) เป็นผู้มีความรู้พื้นฐานทางวิชาการในระดับที่สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการหาความรู้และศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือการศึกษาชั้นสูงต่อไป

(6) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการดูแลสุขภาพเป็นบุคคลที่มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีความร่วมมือกับโรงเรียนและชุมชนในการดูแลอนามัยของส่วนรวม

(7) เป็นผู้มีสำนึกที่ดี ปลอดจากสิ่งเสพติดและโรคเอดส์

(8) เป็นผู้ใฝ่ดี ใฝ่รู้ และใฝ่เรียน อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

(9) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีพื้นฐาน และนำมาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

(10) เป็นผู้มีความสุนทรียภาพ ซาบซึ้งในศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติให้ดำรงอยู่ตลอดไป

(11) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด และรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี มีความยั่งยืนตลอดไป

(12) เป็นผู้มีความศรัทธา และเชื่อมั่นในอุดมการณ์ของระบอบประชาธิปไตย สามารถนำขบวนการประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ

คุณลักษณะของคุณครูที่พึงประสงค์

ลักษณะของคุณครูที่ดีและเป็นที่รักของนักเรียนมีดังนี้ (ทรูปลูกปัญญา, 2560)

(1) การเป็นผู้ที่รอบรู้ทั้งทางวิชาการและลูกศิษย์ กล่าวคือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านวิชาการ และความเข้าใจในตัวของลูกศิษย์ที่กำลังสอนอยู่ เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนให้เข้ากับบริบทของโรงเรียน และภายในห้องเรียนนั้น ๆ ทั้งนี้คุณครูจะต้องสามารถให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่เด็กนักเรียนได้ทั้งเรื่องการเรียนและเรื่องอื่น ๆ ได้

(2) มีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ต้องเตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างมีเป็นระบบและครบทุกขั้นตอน รวมทั้งมีการวางแผนและจัดเตรียมสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนมีการจัดทำกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเข้าไปส่วนร่วมได้ และนำเอาเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น

(3) การรู้หลักการวัด และประเมินผล กล่าวคือ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะแบบทดสอบตามหลักการวัดผลและประเมินผล รวมถึงสามารถออกและปรับปรุงแบบทดสอบหรือข้อสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล รวมทั้งต้องเป็นแบบประเมินผลที่สามารถนำมาใช้งานได้จริงและมีความเหมาะสมกับทุกระดับชั้นของผู้เรียน ทั้งนี้การวัดผลต้องมีความเหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้และสามารถนำผลที่ได้จากการวัดผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนได้ด้วย

(4) การรู้จักแนะแนว กล่าวคือ จะต้องเป็นคนที่ช่างสังเกต รู้จัก และมีความเข้าใจในตัวของนักเรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ควรที่จะมีการบันทึกลงระเบียนประวัตินักเรียนด้วย เพื่อเป็นการสอดส่องและดูความประพฤตินักเรียน ด้วยเมื่อนักเรียนคนใดที่มีปัญหาก็จะได้ช่วยแนะแนวทางหรือแก้ปัญหาให้แก่นักเรียนได้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละบุคคล

(5) การมีความเมตตากรุณา คือ มีความสนใจและห่วงใยในการเรียนและความประพฤติของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องคอยให้คำแนะนำ เอาใจใส่ และให้ความช่วยเหลือเด็ก รวมถึงเพื่อนร่วมงานของตนเองให้ได้รับความสุข และมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกไว้วางใจในตัวคุณครู ด้วยสามารถเป็นที่พึ่งให้แก่พวกเขาได้

(6) การมีความยุติธรรม คือ มีความเป็นธรรมต่อนักเรียน และรู้จักที่จะเอาใจใส่ต่อผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานทุกคนอย่างเสมอภาคและไม่ลำเอียง ตลอดจนตัดสินปัญหาของผู้เรียนด้วยความเป็นธรรมเป็นกลาง และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้เรียน ผู้ร่วมงาน และผู้บริหาร โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

(7) การมีความรับผิดชอบ คือ การมุ่งเน้นสอนให้เด็กนักเรียนได้รับความรู้และมีวิธีปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง รวมถึงสามารถวางแผนการใช้เวลาต่าง ๆ ทั้งในแง่ของแนวคิดและแนวทางในการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เด็กเรียนรู้ที่จะใช้เวลาได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด

(8) การมีวินัยในตัวเอง คือ การที่สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรืออยู่ในระเบียบวินัยตามกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดเอาไว้ รวมทั้งต้องมีวิธีทำงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียนและบุคคลอื่นได้

(9) การมีความขยันและอดทน คือ การมีความตั้งใจ กระตือรือร้น และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ รวมทั้งต้องไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการทำงานและมีความอดทนเมื่อเกิดอุปสรรคในการทำงาน ตลอดจนมีความสามารถในการที่จะควบคุมอารมณ์ของตนเอง

(10) การมีความรักและศรัทธาในอาชีพ คือ การเห็นความสำคัญต่ออาชีพของตนเอง โดยเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาชีพของตนเอง และให้การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพ ร่วมมือและส่งเสริมให้มีการพัฒนามาตรฐานในวิชาชีพของตนเอง รวมถึงรักษาชื่อเสียงวิชาชีพครูและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ตลอดจนรักษาความสามัคคีและให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

(11) การพัฒนาตนเอง คือ การที่ต้องรู้จักประเมินผลและปรับปรุงการทำงานของตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ รวมถึงต้องรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์และนำความคิดเห็นดังกล่าวมาพัฒนาตนเองด้วย ตลอดจนต้องยอมรับต่อความเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล การศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และสนใจติดตามเข้าร่วมประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้อยู่เสมอเมื่อมีโอกาส

(12) การพัฒนาชุมชน คือ การที่นำนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชน หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตามความเหมาะสม รวมถึงช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีการดำเนินชีวิตตามวิถีของชุมชน ตลอดจนชักชวนและโน้มน้าวนักเรียนและคนในชุมชนให้ปฏิบัติตามแนวทางต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน และพยายามใช้ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนหรือแหล่งให้ความรู้ที่สำคัญ ทั้งนี้ตัวคุณครูเองนั้นจะต้องเป็นแบบอย่างให้แก่นักเรียนทั้งในด้านแนวคิด พฤติกรรม และการปฏิบัติด้วย

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของคุณครูที่นักเรียนประทับใจ ซึ่งได้จากการเขียนความประทับใจถึงคุณครูด้วยคำถามปลายเปิด และเหตุการณ์ที่ประทับใจ โดยสอบถามผู้เรียนหรือนักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา พบว่า นักเรียนมีความประทับใจต่อคุณครูทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะนิสัยส่วนตัว ด้านแนวทางการสอน ด้านวิชาการ ด้านการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ และด้านการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ซึ่งแต่ละด้านนั้นมีสาระสำคัญดังนี้ (เรืองวิทย์ นนทภา, 2559)

(1) ด้านลักษณะนิสัยส่วนตัว ประกอบด้วย

- การพูดจา คือ พูดจาไพเราะ สุภาพเรียบร้อย และเป็นกันเอง

- การแสดงอารมณ์ คือ อารมณ์ดี ร่าเริงแจ่มใส และยิ้มแย้มอยู่เสมอ

- การแต่งกาย คือ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ดูมีเอกลักษณ์ สะท้อนถึงการมีบุคลิกภาพที่ดีและสะอาดสะอ้าน

- การใส่ใจ คือ ดูแลเอาใจใส่ ช่างสังเกต ช่างจดจำรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ และให้กำลังใจผู้อื่นอยู่เสมอ

- การมีระเบียบวินัย คือ ปฏิบัติระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่

(2) ด้านแนวทางการสอน ประกอบด้วย

- มีเทคนิคการสอนที่ไม่น่าเบื่อ เข้าใจง่าย ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและกิจกรรม

- การสอนโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- การฝึกให้เด็กคิดวิเคราะห์ และตั้งคำถามให้คิดโดยใช้ปฏิภานไหวพริบ

(3) ด้านวิชาการ ประกอบด้วย

- ทักษะความรู้ และความสามารถในการสอนที่เชี่ยวชาญและมีประสิทธิภาพของคุณครู

- สามารถแก้ไขปัญหา และตัดสินใจด้วยเหตุผลที่ได้มาจากกระบวนการวิเคราะห์

- การพัฒนาและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งติดตามข่าวสารและทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

- มีความรู้รอบตัว และแสวงหาความรู้ใหม่ๆ

(4) ด้านการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ ประกอบด้วย

- การประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียน

- การสร้างแรงจูงเชิงบวก และว่ากล่าวตักเตือน ลงโทษเมื่อกระทำผิด

- การมีความขยันอดทน ประหยัดอดออม และมีความพอประมาณ

- การมีความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ

- การมีความเมตตากรุณาต่อนักเรียน และเคารพในสิทธิส่วนบุคคล

(5) ด้านการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ประกอบด้วย

- การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน นักเรียน และผู้ปกครอง

- การเข้าถึงได้ง่าย และสามารถพูดคุยปรึกษาได้ทุกเรื่อง

- การแสดงถึงความผูกพัน และห่วงใยนักเรียน พร้อมช่วยเหลือ

- การให้ความสนใจ และเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน

และองค์ประกอบที่ทำให้คุณครูมีคุณลักษณะที่ดีนั้นประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การอุทิศตนและการเสียสละ การวัดผลการเรียน การประยุกต์ใช้บทเรียนออนไลน์ การใช้สื่อการเรียนรู้ ความสุภาพอ่อนโยน แนวทางการสอน และการประยุกต์ใช้แอปพลิเคชัน (จันทร์เพ็ญ ทองดี และคณะ, 2563)

(1) การอุทิศตนและการเสียสละ คือ การให้ความช่วยเหลือนักเรียนอย่างเต็มที่และเต็มใจ และการใส่ใจเรื่องเวลาการสอนโดยเข้าสอนตรงเวลา

(2) การวัดผลการเรียน คือ การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน เกณฑ์การทดสอบ และเกณฑ์วัดผลการเรียนต่าง ๆให้ชัดเจน และเน้นการปฏิบัติได้จริง พร้อมทั้งพัฒนาเจคติอย่างเป็นรูปธรรม

(3) การประยุกต์ใช้บทเรียนออนไลน์ คือ การนำเทคโนโลยีประกอบการสอนเข้ามาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนเช่น Google classroom, Moodle, Google site, Zoom และ Meet เป็นต้น ทำให้ส่งผลต่อคุณลักษณะของคุณครูยุคใหม่ตามศตวรรษที่ 21 และพัฒนาตนเองให้ทันต่อเทคโนโลยี พร้อมทั้งทำให้เด็กเรียนรู้อย่างไม่มีสิ้นสุดและส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ตลอดเวลา

(4) การใช้สื่อการเรียนรู้ คือ การนำสื่อการเรียนการสอนจากเทคโนโลยีและสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งจะต้องทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนานและส่งเสริมกระบวนการคิดที่ดี

(5) ความสุภาพอ่อนโยน คือ ความสุภาพตั้งแต่การแต่งกาย พฤติกรรม และรูปลักษณ์ภายนอก รวมถึงการมีบุคลิกภาพการวางตัวที่เหมาะสม มีความสะอาดเรียบร้อย มีสติปัญญาที่ดี และมีความมั่นใจในตนเอง

(6) แนวทางการสอน คือ ความชำนาญด้านวิชาการสอน และมีความรู้ทั่วไป ติดตามข่าวสารอยู่เสมอและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน มีเทคนิคการสอนให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาและสามารถอธิบายเนื้อหาได้เมื่อนักเรียนเกิดข้อสงสัย

(7) การประยุกต์ใช้แอปพลิเคชัน คือ การนำแอปพลิเคชันที่สนุกสนานมาบูรณาการกับเนื้อหาเพื่อใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เข้าใจง่ายและไม่ซับซ้อน

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับสถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้น ล้วนให้ความสำคัญกับความพยายามในการสร้างหรือแสดงออกซึ่งการพัฒนาความเป็นตัวตนหรือการขับเคลื่อนปัจจัยภายในของปัจเจกบุคคลให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ หรือกติกาที่ได้วางเอาไว้ ณ สถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้น ๆ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งน้อมรับและปฏิบัติตามกรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการธำรงไว้ซึ่งความเป็นแบบแผนของสังคมได้อย่างสมัครใจ อันสามารถช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ปัจเจกบุคคลก้าวไปสู่การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในระดับต่อไปได้อย่างเป็นระบบและมีความสุขต่อไป ทั้งนี้จะต้องตระหนักถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษาเรียนรู้ของบุคคลหนึ่ง ๆ ด้วย เนื่องจากการศึกษาและการศึกษาเรียนรู้นับเป็นพื้นฐานสำคัญที่เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กลายเป็นผู้คนที่มีคุณภาพและศักยภาพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้นการที่ปัจเจกบุคคลได้รับการศึกษาหรือเรียนรู้ในสถานศึกษาหรือโรงเรียนได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพนั้น จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้กลายเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาสังคมในระดับต่าง ๆ ได้อย่างมีพลวัตสืบต่อไป

2.3 พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับชุมชนหรือองค์กร

นอกจากพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับครอบครัวและสถานศึกษาหรือโรงเรียนแล้วนั้น ยังมีกรอบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับสำหรับชุมชนหรือองค์กรอีกด้วย ซึ่งส่วนใหญ่นั้นจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างเสริมให้ปัจเจกบุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมของตนเองได้อย่างมีความสุขและสันติสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับชุมชน

หากปัจเจกบุคคลทุกคนได้รับการขัดเกลาและถูกหล่อหลอมจากสถาบันต่าง ๆ (นั่นคือ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา) ที่ถือเป็นพื้นฐานของสังคมเป็นอย่างดี ย่อมช่วยให้ปัจเจกบุคคลมีพฤติกรรมและการปฏิบัติตนที่ดี ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสภาพแวดล้อม รวมถึงรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดีตามไปด้วย ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนั้นจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีภาพลักษณ์ที่ดี และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น หากชุมชนใดรู้จักรักษาความสะอาด จะทำให้ชุมชนมีสภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ ด้วยการมีสภาพแวดล้อมที่ดีนั้นจะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีความสงบปลอดภัย คนในชุมชนมีความสุข และเกิดความภาคภูมิใจในชุมชน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัจเจกบุคคลยังควรที่จะมีการซึมซับเอาแนวทางในการปฏิบัติเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีในชุมชนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นตัวตนด้วย เนื่องจากการอาศัยอยู่ในสังคมแต่ละสังคมนั้นย่อมมีความแตกต่างและหลากหลาย ทำให้ความเป็นตัวตนโดยขับเน้นให้มีการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกในสังคมนั้นจึงต้องมีความยืดหยุ่นและตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอยู่เสมอ ซึ่งตัวอย่างของแนวทางในการปฏิบัติสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีในชุมชนหนึ่ง ๆ นั้นควรยึดถือและปฏิบัติตามหลักการต่าง ๆ ที่กำหนดเอาไว้ร่วมกันอย่างเคร่งครัดด้วยจะช่วยให้สังคมหรือชุมชนน่าอยู่มากยิ่งขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

(1) ตั้งใจเล่าเรียนหนังสือ เพื่อนำความรู้และความสามารถที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าได้

(2) การเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ และข้อบังคับของชุมชนอย่างเคร่งครัดและควรปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ

(3) การดูแลรักษาสาธารณสมบัติที่เป็นของส่วนรวม เช่น สนามเด็กเล่น โรงเรียน สวนสาธารณะ หรือที่ทำการไปรษณีย์ เป็นต้น

(4) การดูแลรักษาความสะอาดภายในบ้านของตนเอง รวมถึงบริเวณหน้าบ้าน และบริเวณโดยรอบบ้าน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชนด้วย เช่น การไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแม่น้ำ ลำคลอง หรือสนามเด็กเล่น เป็นต้น

(5) การปฏิบัติตนให้เป็นศาสนิกชนที่ดี เช่น เว้นจากการทำความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตใจให้หมดจดจากกิเลส ด้วยการบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา

(6) การอยู่ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยกันและกัน

ทั้งนี้การที่ชุมชนใดมีสมาชิกที่ขยันขันแข็ง พร้อมปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความตั้งใจจริง รวมถึงมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ซื่อสัตย์สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมได้นั้น ก็จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนนั้น ๆ มีความเจริญรุ่งเรือง และสมาชิกในชุมชนก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขอีกด้วย (ทรูปลูกปัญญา, 2564)

อย่างไรก็ตาม ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักของ “บวร” หรือทุนทางวัฒนธรรม “ครอบครัว ศาสนา สถานศึกษา” ที่มุ่งเน้นให้นำเอาต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมไทยมาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน นอกจากการเป็นสมาชิกที่ดีแล้ว ยังต้องมีการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งในส่วนราชการระดับจังหวัด อำเภอ และชุมชนด้วย ซึ่งระดับชุมชนประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และคนในชุมชน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้เข้มแข็ง กล่าวคือ แนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจะต้องอาศัย 3 สถาบันหลักของสังคมไทยที่ถือเป็นศูนย์กลางของชุมชน นั่นคือ บ้านหรือสถาบันครอบครัว วัดหรือสถาบันศาสนา และโรงเรียนหรือสถานที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผน (รัชกรณ์ นภาพรพิพัฒน์ และคณะ, ม.ป.ป.;)

นอกจากการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในชุมชนนั้นจะอาศัยการขับเคลื่อนจากปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกในชุมชนแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับผู้นำในชุมชนของตนเองด้วย เนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้ชุมชนมีการพัฒนาในเรื่อง/ประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งผู้นำในชุมชนนั้นมักจะมีความเป็นกันเองกับคนในชุมชนของตนเอง รวมถึงมีความใกล้ชิดกับคนในชุมชนคล้ายคลึงกับระบบเครือญาติ ซึ่งสามารถสรุปองค์ประกอบของผู้นำชุมชนได้ ดังนี้ (จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัด วฑฒโน, 2561)

(1) มีความรู้ ความสามารถในกิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นอย่างดี

(2) มีคุณธรรม เช่น ความโอบอ้อมอารี หรือเป็นที่ยอมรับได้ในชุมชน เป็นต้น

(3) มีความมุ่งมั่นในการทำงาน

(4) สามารถประสานงานหรือต่อรองในเรื่องต่าง ๆ ได้

(5) มีฐานะที่ค่อนข้างมั่นคง

(6) มีความเป็นกันเองสูง หรือมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ในขณะเดียวกันผู้นำชุมชนยังสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัด วฑฒโน, 2561)

(1) ผู้นำที่เป็นทางการ ซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เช่น ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ เป็นต้น

(2) ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น พระภิกษุสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ข้าราชการบำนาญ หรือผู้ที่มีฐานะทางการเงิน เป็นต้น

และคุณลักษณะที่ดีของการเป็นผู้นำ คือ บุคคลที่มีศีล สมาธิ และปัญญาที่จะพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่จุดมุ่งหมายได้ รวมถึงมีความตระหนักในความรับผิดชอบ ซึ่งอาจกล่าวโดยรวมได้ว่า ผู้นำต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชนได้มีข้อตกลงร่วมกัน และพยายามหาทางออก เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน โดยภาวะผู้นำ (Leaders) จะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ (จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัด วฑฒโน, 2561)

L (Listening and Learning) คือ ผู้นำที่ดีจะต้องมีทักษะในการฟัง โดยต้องฟังอย่างตั้งใจและเข้าอกเข้าใจ

E (Ethic) คือ ผู้นำที่ดีจะต้องมีคุณธรรมในลักษณะของความงดงามในจิตใจ (Integrity)

A (Ability) คือ ผู้นำที่ดีจะต้องมีความสามารถ (Competence) และมีบุคลิกลักษณะ (Characters) ที่น่าเชื่อถือและมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

D (Dominance) คือ ผู้นำที่ดีจะต้องสามารถสร้างบารมี (Charisma) ให้กับตนเอง โดยเฉพาะการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น และสามารถทำงานตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเต็มที่โดยไม่รู้สึกว่าถูกบังคับ

E (Employee-Center) คือ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักซื้อใจและประสานน้ำใจระหว่างคนในชุมชน เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้คนในชุมชนทำงานเป็นทีมได้อย่างมีความสุข

R (Reinforcement) คือ ผู้นำที่ดีจะต้องสามารถสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนมีความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จร่วมกัน

S (Stability: No Bias) คือ ผู้นำที่ดีจะต้องมีความยุติธรรม

นอกจากนี้ นิภาพร และคณะ (2562) ยังได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรมที่ดีของภาวะผู้นำชุมชนไว้ว่าสามารถแบ่งลักษณะของภาวะผู้นำที่ดีได้ออกเป็น 3 กรอบแนวคิด ได้แก่ ภาวะผู้นำที่ดีตามทฤษฎีต่าง ๆ ภาวะผู้นำแบบอย่าง และภาวะผู้นำที่ดีจากการสัมภาษณ์ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

(1) ภาวะผู้นำที่ดีตามทฤษฎีต่าง ๆ คือ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตนเอง เพื่อยกระดับค่านิยมทางสังคม เป็นผู้ที่สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น ปลูกฝังแนวคิดคุณธรรมจริยธรรม หมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และเท่าทันต่อเหตุการณ์

(2) ภาวะผู้นำแบบอย่าง คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส รักครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้อื่น น่าเชื่อถือ น่าเคารพ ทำอาชีพที่สุจริต และมีความรู้เรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่

(3) ภาวะผู้นำที่ดีจากการสัมภาษณ์ คือ เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี เฉลียวฉลาด ทำในสิ่งที่ถูกต้องและใช้เหตุผล ยึดหลักไตรสิกขา ทันต่อเหตุการณ์ ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง รักครอบครัว ทำทุกสิ่งอย่างมีสติและให้ความร่วมมือ

ทั้งนี้ยังมีหลักคุณธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้กับพฤติกรรม เพื่อช่วยสร้างชุมชนและสังคมให้มีคุณธรรมได้มากขึ้น ผ่านทั้งตัวผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยคุณธรรมทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และจิตอาสา โดยสามารถจัดอยู่ในตารางได้ดังนี้ (มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2560)

ตาราง 7 หลักคุณธรรมที่นำมาปรับใช้กับพฤติกรรมเพื่อช่วยเสริมสร้างชุมชนและสังคมคุณธรรม

หลักคุณธรรม	**แนวปฏิบัติ**	
	ผู้นำชุมชน	**สมาชิกชุมชน**
ความซื่อสัตย์	1. ปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส และตรวจสอบได้ 2. ไม่คดโกง และเบียดเบียนผู้อื่น 3. เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น	1. ไม่ยุ่งเกี่ยวกับแหล่งอบายมุข เช่น ยาเสพติด สุรา บุหรี่ หรือการพนัน เป็นต้น 2. ไม่ก่อหนี้สิน 3. ทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน
ความรับผิดชอบ	1. จัดอบรม และให้ความรู้กับคนในชุมชน 2. สร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนเรื่องราวต่าง ๆ อย่างทั่วถึง 3. อยู่ในกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด และมีความเป็นธรรม	1. รักครอบครัว และไม่ใช้ความรุนแรง 2. ดูแลเอาใจใส่สมาชิกทุกคนให้เป็นคนดี 3. รักษาแหล่งน้ำของชุมชน 4. รักษาความสะอาดในที่สาธารณะ 5. การคัดแยกขยะในบ้าน เพื่อส่งให้ส่วนกลางของชุมชน
จิตอาสา	1. อนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน 2. ให้ความช่วยเหลือสมาชิกชุมชนอย่างเต็มที่	1. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนสม่ำเสมอ 2. อนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน 3. ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดในชุมชน

ที่มา: ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ

อย่างไรก็ตาม การที่ชุมชนจะมีการพัฒนาและประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายได้อย่างยั่งยืนนั้น จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของสมาชิกหรือคนที่อยู่ในชุมชนด้วย ซึ่งการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนจะต้องทำควบคู่ไปกับการเป็นสมาชิกที่ดีของคนในครอบครัว เนื่องจากการสร้างชีวิตที่ดีของคนในชุมชนต้องเริ่มมาจากคนในครอบครัว เมื่อมีความสัมพันธ์และการปลูกฝังที่ดีจากครอบครัวจะส่งผลต่อการเป็นคนดีในชุมชนต่อไป

นอกจากนี้ ชุมชนยังมีการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาความประพฤติของผู้คนในชุมชนอีกด้วย ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์ทั้งหมด 6 ประการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559)

(1) ประการที่ 1 คือ การมีคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งค่านิยมที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย

(1.1) การมีความจงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นชาติไทย การยึดมั่นในหลักศีลธรรมของศาสนา และการจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

(1.2) การมีความเสียสละ หมายถึง การยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นหรือสังคมโดยรวม เช่น การที่ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการกระทำของตนเอง เป็นต้น

(1.3) การมีสัมมาคารวะ อ่อนน้อม ถ่อมตน พูดจาสุภาพ อ่อนโยน และถูกต้องตามกาลเทศะ

(1.4) การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

(1.5) การมีความเอื้ออาทรระหว่างคนในครอบครัว ชุมชน และสังคม

(1.6) การมีความกตัญญูกตเวทีและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน

(1.7) การมีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำความผิดหรือการทำชั่ว

(1.8) การมีความซื่อสัตย์ ขยัน มานะ อุตสาหะ อดทน ประหยัดและอดออม

(1.9) การมีระเบียบวินัย เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย การปฏิบัติตามกฎระเบียบ การปฏิบัติตามกติกาของสังคม การปฏิบัติตนตรงต่อเวลา การวางแผนและการปฏิบัติตามแผนได้สำเร็จ เป็นต้น

(1.10) การไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข การพนัน ยาเสพติด และของมึนเมา รวมถึงไม่เที่ยวเตร่ยามวิกาล การไม่มั่วสุมทางเพศ และการมีส่วนร่วมกับสังคมในการช่วยลดหรือแก้ปัญหาด้านอบายมุข

(2) ประการที่ 2 มีจิตสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความพร้อมและความปรารถนาที่จะอุทิศตนเพื่อส่วนรวม รวมถึงมีการใช้และการรักษาสิ่งของที่เป็นของส่วนรวมหรือสิ่งของสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วย

(2.1) หลีกเลี่ยงที่จะใช้หรือการกระทำใด ๆ ที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม สิ่งของส่วนรวม สิ่งสาธารณะ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องใช้ประโยชน์ร่วมกันกับผู้อื่น

(2.2) การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมหรือใช้ร่วมกันภายในชุมชน รวมถึงสิ่งของสาธารณะในวิสัยที่ตนเองสามารถทำได้อย่างสม่ำเสมอ

(2.3) การเคารพสิทธิของส่วนรวม

(2.4) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีความตั้งใจที่จะปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตและลักษณะนิสัยของตนเองให้มีการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม

(2.5) การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้คนในชุมชนหรือบุคคลอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรและการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคม

(3) ประการที่ 3 คือ การรักในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง ซึ่งประกอบด้วย

(3.1) การเป็นคนใฝ่รู้และใฝ่ศึกษา รวมถึงการค้นคว้าหาความรู้และมีการติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนสามารถนำความรู้มาพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม

(3.2) การมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ รวมทั้งยังต้องสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

(3.3) การมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ

(3.4) มีความสามารถในการมองและสังเกตเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน รวมถึงสามารถหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมได้

(3.5) การมีความสามารถในการดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม ทั้งทางกายและสุขภาพจิตใจ เช่น ความสามารถในการหาความสุขให้ตนเอง หรือการดูแลรักษาสุขอนามัยของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

(4) ประการที่ 4 คือ การรักความเป็นไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งประกอบด้วย

(4.1) การสืบสานและเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย

(4.2) การปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีไทย

(4.3) การวางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

(4.4) การมีจิตใจที่รักความเป็นชาติไทย

(4.5) การมีความสามารถที่จะเข้าใจ ยอมรับ รู้จักคุณค่า อดทน และมีความใจกว้างต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง

(5) ประการที่ 5 คือ การมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

(5.1) การเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

(5.2) การไปใช้สิทธิเลือกตั้งในทุกระดับ

(5.3) การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมถึงรู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและมีความเหมาะสม

(5.4) การสามารถนำเอาหลักการทางประชาธิปไตยมาใช้เป็นพื้นฐานและแนวคิดสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวัน

(5.5) การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้อื่นมีการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีและอยู่ในวิถีของความเป็นประชาธิปไตย

(6) ประการที่ 6 คือ การมีความเป็นผู้นำ ซึ่งหมายถึง การเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเหนี่ยวนำให้ผู้อื่นหรือกลุ่มคนอื่น ๆ มีเป้าหมายที่เป็นไปอย่างสอดคล้องกัน พร้อมทั้งสามารถนำพาให้ผู้คนกลุ่มดังกล่าวบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วย

(6.1) การมีความเป็นต้นแบบทางความคิด การพูด และการกระทำที่สร้างสรรค์ รวมถึงการเป็นผู้นำด้วยการเป็นแบบอย่างและมีพฤติกรรมที่ดีและเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอและเป็นไปตามธรรมชาติ

(6.2) การมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งสร้างผลกระทบเชิงบวกแก่สังคม ตลอดจนสามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่มีความชัดเจนได้ทั้งเชิงความหมายและความน่าสนใจ

(6.3) การมีความกล้าตัดสินใจที่มีความเหมาะสมและเท่าทันต่อสถานการณ์ รวมถึงต้องมีความกล้าที่จะรับผิดชอบและยอมรับในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจของตนเอง

(6.4) การมีความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญของงาน

(6.5) การสามารถสร้างความศรัทธาและความสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกในกลุ่ม รวมถึงสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่นได้

(6.6) การมีความสามารถในการสื่อสารและการประสานงาน

(6.7) การมีความกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง

(6.8) การเป็นผู้นำหรือสมาชิกชมรม รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อส่วนรวมและสังคม

(6.9) การมีความสามารถในการจัดการกับวิกฤตต่าง ๆ ได้ดี

(6.10) การมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้าและไม่ทำให้งานติดชะงัก

ในทำนองเดียวกัน การที่จะช่วยยกระดับให้ชุมชนมีความสุขและสงบสุขได้อย่างยั่งยืนนั้น จะต้องคำนึงถึงหลักแห่งการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยหลักการทั้งหมด 8 ประการ อีกด้วย ได้แก่

(1) มีความเสียสละ

(2) ไม่พึ่งพานักการเมือง

(3) เป็นคนสาธารณะ เป็นคนที่ชุมชนยอมรับ

(4) รู้จักตนเองว่าสามารถบริหารจัดการได้หรือไม่ พิจารณาตนเองได้

(6) รู้งานและเป็นงาน

(7) ครอบครัวเห็นด้วยกับการทำงานชุมขน

(8) เป็นนักบริหารอิสระไม่ขึ้นตรงกับใคร

นอกจากนี้ บุคคลที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับร่วมกันในชุมชนนั้นจะส่งผลเชิงบวกต่อการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน ทั้งในแง่ของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วย ซึ่งทำให้เกิดการร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยคนในชุมชนจะมีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งยังช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนมีคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นมากขึ้นอีกด้วย โดยคุณพรทิพย์ คำพอ (2544 อ้างถึงใน พระมหาเสรีชน และคณะ, 2563) ได้สรุปว่า การทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การวางแผน การตัดสินใจ การทำงาน และการประเมินผล เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

(1) การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้น เช่น การหาปัญหา และหาหนทางแก้ไขปัญหา รวมถึงการคิดทำโครงการเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชน เป็นต้น

(2) การพัฒนาศักยภาพของประชาชนและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ในการวางแผนและทำโครงการของส่วนราชการ เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤต และส่งเสริมประโยชน์ได้ถูกต้องตามเวลาและสถานที่

(3) การจัดตั้งองค์กรท้องถิ่น ระบบการทำงาน งบประมาณ ปัจจัยการทำงานของทั้งภาครัฐและเอกชนตามความต้องการของประชาชน

และปัจจัยที่ผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่

(1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล คือ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากแรงจูงใจของแต่ละบุคคลเอง เช่น ทัศนคติ ความรู้ ประสบการณ์ หรือความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมภายในชุมชน เป็นต้น

(2) ปัจจัยสภาพแวดล้อม คือ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมหรือสิ่งรอบข้างที่เอื้อให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การได้รับความเดือดร้อนจากสิ่งต่าง ๆ หรือความต้องการในสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคง ความปลอดภัย หรือ

(3) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น คือ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคลหนึ่ง ๆ ที่สามารถกระตุ้น มีอิทธิพล หรือจูงใจให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ผู้นำชุมชน หรือบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือร่วมกันในชุมชน เป็นต้น

(4) ปัจจัยด้านรางวัลตอบแทน คือ ปัจจัยด้านแรงจูงใจต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เมื่อบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนจะได้รับรางวัลในรูปแบบต่าง ๆ ตอบแทนกลับไป เช่น ของขวัญ เกียรติบัตร การได้รับการเชิดชูทางสังคม เป็นต้น

ในทำนองเดียวกันการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม จะสามารถช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงแสดงออกถึงความร่วมมือกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการนำเอาแนวคิดเรื่องสังคหวัตถุ 4 มาใช้เป็นกลไกหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจคน ด้วยสามารถนำพามาซึ่งความสามัคคีได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประกอบด้วย

(1) ทาน คือ การให้ ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมให้คนในชุมชนเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักแบ่งปัน รวมถึงการให้ความรู้และคำแนะนำต่าง ๆ แก่ผู้อื่น

(2) ปิยวาจา คือ การมีคำพูดที่สุภาพและอ่อนโยน จนทำให้ผู้อื่นสัมผัสได้ถึงความรัก ความซาบซึ้ง และความน่าดึงดูด รวมถึงการพูดคุยอย่างเป็นประโยชน์และมีเหตุผล

(3) อัตถจริยา คือ การประพฤติตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมในการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสาธารณะ รวมถึงส่งเสริมจริยธรรมต่าง ๆ

(4) สมานัตตตา คือ การประพฤติตนให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย รวมถึงมีการวางตัวให้เหมาะสมกับภาวะบุคคล สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบข้าง

และสุดท้าย พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในชุมชนยังสัมพันธ์กับการนำเอาแนวคิดชุมชนสุขภาพดีมาปรับใช้อีกด้วย โดยชุมชนสุขภาพดี หมายถึง การที่คนในสังคมร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และลดปัจจัยเสี่ยงที่อาจจะนำไปสู่การทำลายสุขภาพ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งลักษณะดังกล่าวนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนด้วย ซึ่งแนวคิดชุมชนสุขภาพดีนั้นมีประเด็นสำคัญ ดังนี้ (การตลาดเพื่อสังคม, 2558)

(1) การดูแลพื้นที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม รวมถึงสภาพอากาศให้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นสัดเป็นส่วน และปรับปรุงดูแลให้มีความสะอาดอยู่เสมอ

(2) การสร้างเสริมอาชีพ และเพิ่มรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจในชุมชน เนื่องจากหากสมาชิกในชุมชนมีรายได้อย่างเพียงพอก็จะมีโอกาสเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ รวมถึงบริการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากชุมชนใดสามารถสร้างเงินทุนสะสมและเก็บรวบรวมเอาไว้ที่กองทุนของชุมชนเองได้นั้น ก็สามารถใช้เงินดังกล่าวมาพัฒนาด้านสาธารณสุขของชุมชนได้อีกด้วย

(3) การให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ รวมถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลตนเองและการป้องกันโรค ด้วยเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คนในชุมชนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้ปลอดภัยจากภัยคุกคามด้านสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ยังอาจช่วยให้สมาชิกในชุมชนเกิดแนวคิดและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงชุมชนของตนเองให้ดีขึ้นได้อีกด้วย

(4) การส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในครอบครัวและชุมชน เนื่องจากความขัดแย้งและการทะเลาะเบาะแว้งล้วนเป็นที่มาของความเครียดและอารมณ์เชิงลึก ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเจ็บป่วยได้ไม่ว่าจะเป็นโรคทางกายหรือทางใจ นอกจากนี้อาจทำให้ผู้คนแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ออกมาได้อีกด้วย ซึ่งจะเป็นการทำลายสัมพันธไมตรีที่ดีระหว่างคนในชุมชน ดังนั้น แต่ละชุมชนอาจรณรงค์หรือมีการจัดกิจกรรมให้สมาชิกได้ใช้เวลาร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนมีสุขภาพจิตที่ดีจนช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ต่อไป

(5) การป้องกันชุมชนจากสิ่งมึนเมาและสารเสพติด เช่น แอลกอฮอล์ เหล้า เบียร์ บุหรี่ และยาเสพติด เป็นต้น เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนแต่เป็นภัยคุกคามต่อทั้งตัวบุคคลและสังคม เช่น สารเสพติดอาจทำให้ร่างกายของผู้เสพทรุดโทรม มีสติสัมปชัญญะไม่ครบถ้วน และอาจเป็นโรคร้ายแรงถึงแก่ชีวิตได้ ในขณะเดียวกัน อาจนำไปสู่การทะเลาะวิวาท การเกิดอุบัติเหตุ และอาชญากรรมในสังคมได้อีกด้วย ดังนั้น หากชุมชนสามารถลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นทั้งหมดได้นั้น ก็จะช่วยให้ชุมชนนั้นมีสุขภาพดี มีความสงบสุขและน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับชุมชนไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับชุมชนล้วนสัมพันธ์กับการผลักดันให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ซึ่งการที่จะดำเนินการได้อย่างประสบความสำเร็จนั้นจะต้องอาศัยการแสดงออกซึ่งคุณลักษณะที่ดีหรือพฤติกรรมเชิงบวกของแต่ละบุคคลมากระทำการร่วมกัน เช่น การมีความรับผิดชอบต่อสังคม การช่วยเหลือผู้อื่น การมีจิตอาสา หรือการมีความเสมอต้นเสมอปลาย เป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงพลังทางสังคมที่มีคุณภาพและสามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นได้ต่อไป

พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับองค์กร

องค์กรนับเป็นสถาบันทางสังคมรูปแบบหนึ่งที่สามารถจัดอยู่ในรูปแบบเดียวกันกับชุมชน เพียงแต่องค์กรจะมีการขับเน้นเรื่องของผลประโยชน์ร่วมกันอย่างชัดเจนมากกว่าชุมชน ซึ่งในส่วนขององค์กรนั้น

ได้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในรูปแบบของค่านิยมและแนวคิดหลักขององค์กร ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งเน้นไปที่ภาวะความเป็นผู้นำและการพัฒนาองค์กรโดยขับเคลื่อนจากบุคลากรและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกองค์กร ดังนี้

(1) ผู้นำระดับสูงขององค์กรควรให้ความสำคัญต่อทิศทางเชิงกลยุทธ์และลูกค้า รวมถึงต้องตรวจติดตาม ตอบสนอง และจัดการผลการดำเนินการ โดยอาศัยผลลัพธ์เป็นพื้นฐาน

(2) ผู้นำระดับสูงต้องสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ มีการพัฒนาและเรียนรู้ มีนวัตกรรม และสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลง

(3) ผู้นำระดับสูงต้องมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติการและผลการดำเนินการของคณะกรรมการกำกับดูแลองค์กร

(4) ผู้นำระดับสูงจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีส่วนร่วมในการวางแผน สร้างสภาพแวดล้อมเกื้อหนุนต่อการสร้างนวัตกรรมการสื่อสาร การสอนงานและสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร

(5) การยกย่องชมเชยบุคลากร

(6) การสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น และความภักดีของลูกค้าให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของลูกค้า อีกทั้งการเสนอสิ่งใหม่หรือสิ่งที่ปรับปรุงใหม่ซึ่งแตกต่างจากองค์กรคู่แข่ง และรับฟังเสียงลูกค้าอย่างตั้งใจและต้องคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลงในตลาด

(7) การเตรียมบุคลากรสำหรับสมรรถนะหลักในอนาคตขององค์กร การสอนงาน และการจัดฝึกอบรม

(8) การสร้างความร่วมมือภายในและภายนอกองค์กร สร้างเครือข่ายระหว่างบุคลากรข้ามสายในหน่วยงานหรือสาขาต่าง ๆ หรือระหว่างพนักงานและอาสาสมัคร เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นการตอบสนองและการแบ่งปันความรู้

(9) การจัดการองค์ความรู้ขององค์กร โดยปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบันทั้งทางด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม วิกฤตทางเศรษฐกิจ สภาพภูมิอากาศ หรือการเรียกร้องจากชุมชนและสังคมเพื่อนำไปสู่นวัตกรรมใหม่ แนวทางใหม่ และตลาดใหม่ (แหล่งเรียนรู้ในองค์กรมาจากความคิดของพนักงาน ผลการวิจัยและพัฒนาข้อมูลจากลูกค้า การแบ่งปันวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ผลการดำเนินการของคู่แข่งและกระบวนการเทียบเคียง)

(10) การวางแผนงานขององค์กรและการจัดการทรัพยากร โดยคาดการณ์ปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งโอกาสในการสร้างรูปแบบธุรกิจใหม่ คู่ความร่วมมือใหม่ และโอกาสความร่วมมือทางธุรกิจ รวมถึงวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ เช่น ความจำเป็นด้านอัตรากำลังและขีดความสามารถ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัยบนโลกไซเบอร์ และการเปลี่ยนแปลงลูกค้าหรือส่วนตลาด เป็นต้น

(11) การใช้ข้อมูลสารสนเทศ (เช่น ตัวเลข กราฟ หรือข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นต้น) เพื่อนำมาวิเคราะห์และสนับสนุนการตัดสินใจองค์กรสามารถประเมินและปรับตัว จนสามารถนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าประสงค์มากขึ้น

(12) การให้ความสำคัญและแสดงเจตจำนงต่อความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม การคำนึงถึงความสุขและประโยชน์ของสังคม ในเรื่องของการคุ้มครองป้องกันสุขอนามัย ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมของสาธารณะ ครอบคลุมถึงผลกระทบของการปฏิบัติการขององค์กรและวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากร การนำกลับมาใช้ใหม่ การลดความสูญเสียตั้งแต่ต้นทาง และการลดคาร์บอนฟุตพริ้นท์ ซึ่งเป็นวิธีการในการแสดงข้อมูลปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการดำเนินการขององค์กร เพื่อกำหนดแนวทางบริหารและจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น (องค์การบริหารก๊าซเรือนกระจก, ออนไลน์)

(13) การสร้างความไว้ใจและความเชื่อมั่นภายในองค์กร ดำเนินการด้วยความโปร่งใส

(14) การส่งมอบและสร้างสมดุลของคุณค่าระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระบุความต้องการที่ชัดเจนในแผนและการปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อความมั่นใจและสามารถตอบสนองความต้องการทุกฝ่าย เช่น ลูกค้า ผู้ถือหุ้น ผู้ส่งมอบ พันธมิตร และคู่ความร่วมมือ สาธารณะ และชุมชน เป็นต้น

โดยมีแนวทางในการผลักดันให้องค์กรมีการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกและเป็นที่ยอมรับ ดังนี้

(1) การสร้างความสำเร็จด้วยการทำงานร่วมกันเป็นทีม

(2) ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ขององค์กรผ่านกิจกรรมในงานสัมมนาพัฒนาบุคลากรประจำปี และการนำบุคลิกภาพด้านมนุษย์สัมพันธ์ดี มาใช้รณรงค์ในเรื่อง “ยิ้ม แย้ม ทักทาย ยกมือไหว้ เคารพผู้ใหญ่” โดยมีเครื่องมือและช่องทางการรณรงค์ เช่น สติกเกอร์ การใส่เสื้อขาวในวันพุธต่อต้านทุจริต คำขวัญ สโลแกน และการแต่งผ้าไทย เป็นต้น

และนอกจากแนวทางการปฏิบัติในโรงเรียนและชุมชนหรือองค์กรจะสำคัญแล้วนั้น พฤติกรรมและจริยธรรมในการทำงานก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ด้วยจะช่วยเสริมสร้างให้ผู้คนอยู่ร่วมกันในสังคมทุกมิติได้

อย่างมีความสุข ซึ่งพฤติกรรมและจริยธรรมที่ดีในการทำงานนั้น ประกอบด้วย (กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม, ม.ป.ป.)

(1) พฤติกรรมที่ดีในการทำงาน คือ พฤติกรรมที่เราสมควรที่จะทำหรือแสดงออกมาในการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลา การไม่โต้เถียงโดยใช้อารมณ์ การไม่เสียงดังจนรบกวนผู้อื่น การใช้เหตุผลเป็นหลักสำคัญในการพิจารณาหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือการมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายหรือต่อผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการนั่งฟังการประชุมอย่างตั้งใจอีกด้วย

(2) จริยธรรมในการทำงานที่ดี คือ การเป็นคนมีเหตุผล การยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรมที่ดี และมีการแสดงออกและการปฏิบัติที่ดี เช่น การทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การไม่คดโกง การไม่นำความลับของทางบริษัทไปเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกรู้ และการไม่ยักยอกเงินบริษัทไปเป็นของตนเอง เป็นต้น

(3) การทำงานร่วมกับผู้อื่นในทางที่ดี คือ การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี เช่น การสามารถเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ การชอบช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานด้วยกัน การแบ่งปันสิ่งของให้กัน การมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันได้ สามารถทำงานเป็นทีม การยิ้มแย้มแจ่มใส และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี เป็นต้น

(4) บุคลิกภาพในการทำงานที่ดี คือ การแสดงบุคลิกภาพในการทำงานที่ดี เช่น การนั่งอย่างสำรวม การไม่เดินหลังค่อม การไม่กัดหรือแทะเล็บต่อหน้าผู้อื่น การไม่ใช้มือเท้าคางในที่ประชุม การนอนหลับในเวลาทำงาน หรือการสวมใส่เสื้อผ้าที่สุภาพและเหมาะสม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้นำในองค์กรก็มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน ด้วยผู้นำจะสามารถผลักดันให้องค์กรสามารถพัฒนาและประสบความสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการเป็นผู้นำที่ดีนั้นจะต้องมีจริยธรรม ยึดถือปฏิบัติในหลักศีลธรรม (Personal Virtues) หลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามข้อห้ามทางศาสนา (Religious Injunctions) ปฏิบัติตามกฎระเบียบทางราชการหรือรัฐบาล (Government Requirements) และเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และเกิดประสิทธิผลทางเศรษฐกิจ (Economic Efficiency) Linda Klebe Trevino, Laura Pincus Hartman และ Michael Brown (2000) เปิดเผยในงานวิจัยว่า การเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมประกอบด้วยเสาหลัก 2 ต้น (Two Pillars) คือ การเป็นบุคคลที่มีศีลธรรม (Moral Person) และการเป็นผู้บริหารที่ศีลธรรม (Moral Manager) (ชัยเสฏฐ์, ม.ป.ป.)

โดยหลักการสำหรับการเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมและจริยธรรมควรนำเอาเสา 2 ต้น (Two Pillars) ได้แก่ การเป็นบุคคลที่มีศีลธรรม (Moral Person) กับการเป็นผู้บริหารที่มีศีลธรรม (Moral Manager) ซึ่งหากมีทั้งสองต้นรวมเข้าด้วยกันก็จะกลายเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม (Ethical Leadership) ได้ในท้ายที่สุด โดยแต่ละต้นมีสาระสำคัญ ดังนี้ (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, ม.ป.ป.)

เสาต้นที่ 1: การเป็นบุคคลที่มีศีลธรรม (Moral Person)

การเป็นบุคคลที่มีศีลธรรมนับเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งการเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

คุณลักษณะ (Traits) คือ บุคลิกภาพของบุคคลที่สามารถทำนายได้ โดยมีลักษณะของความซื่อสัตย์ (Honesty) และความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness)

พฤติกรรม (Behavior) คือ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น โดยการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง เอาใจใส่ผู้อื่น และการตอบสนองต่อผู้อื่นอย่างถูกต้อง

การตัดสินใจ (Decision Making) คือ การตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม และตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่นเสมอ

เสาต้นที่ 2: การเป็นผู้บริหารที่ศีลธรรม (Moral Manager)

การเป็นผู้บริหารหรือผู้จัดการที่มีศีลธรรมไม่ควรที่จะมุ่งเน้นเพียงแค่การแข่งขันและกำไร โดยที่ไม่สนใจพนักงานในองค์กร ด้วยควรมุ่งเน้นถึงเรื่องการปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมในการทำงานแบบเชิงรุก รวมถึงแลกเปลี่ยนประสบการณ์และค่านิยมของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมให้กับพนักงาน ซึ่งการจะเป็นผู้บริหารที่มีศีลธรรมได้นั้นประกอบด้วย 3 วิธี ได้แก่

การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Modeling through Visible Action) คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านของการกระทำ และระมัดวังการกระทำผิดที่อาจส่งผลต่อพนักงานหรือลูกจ้างได้

การสื่อสารหลักเกณฑ์ทางจริธรรม (Communicating about Ethics and Values) คือ การพูดถึงจริยธรรมหรือคุณค่าที่มีต่อตัวผู้บริหารและองค์กร เพื่อให้พนักงานเข้าใจและเห็นคุณค่าในงานที่ทำ รวมถึงเพื่อสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นภายในองค์กร โดยมีผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ

การให้รางวัล (Reward System) เป็นกลไกที่สอดคล้องกับการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของพนักงาน การให้รางวัลควรมาควบคู่กับการกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนเมื่อเกิดพฤติกรรมไม่เหมาะสม ทั้งนี้ผู้บริหารควรควบคุม และตัดสินใจต่อการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างมีศีลธรรม

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2558 อ้างถึงใน มติชน, 2561) ยังได้สรุปถึงคุณลักษณะที่ดีของการเป็นพลเมืองไทยไว้ว่ามีทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่

(1) การเป็นผู้มีจิตใจด้านวิเคราะห์ (Critical Mind) คือ การรู้จักมองสังคมรอบตัวอย่างรอบด้านและทั่วถึงว่า มีอะไรที่เป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของตนเองบ้าง และควรที่จะมีการแก้ไขอย่างไร รวมถึงมีความเข้าใจถึงเหตุและผลของปัญหาดังกล่าวว่า มีอะไรที่เป็นสาเหตุของปัญหาเพื่อที่จะได้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงสาเหตุ ทั้งนี้จะต้องมีการใช้ปัญญาวิเคราะห์ปัญหาอย่างแยบยลด้วย

(2) การมีจิตคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) คือ การมีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ จนเกิดนวัตกรรม ด้วยการใช้ปัญญาคิดติดต่อยอดความคิดเดิมที่มีอยู่ให้ทันสมัย และสามารถเผยแพร่ผลงานโดยใช้สื่อที่สร้างสรรค์ อันจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมและประเทศชาติ

(3) การมีจิตคิดผลิตภาพ (Productivity Mind) คือ การมีทักษะการคิดและสังเกตการณ์อย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการประเมินผลเพื่อสร้างผลสำเร็จ การมองเห็นคุณค่าและคุณภาพของผลงาน การคำนึงถึงเป้าหมาย การวางแผนงานเป็นขั้นตอน การทำงานร่วมกันเป็นทีม การลงมือปฏิบัติตามแผน และการปรับปรุงพัฒนาประเด็นต่าง ๆ ให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

(4) การมีจิตคิดรับผิดชอบ (Responsibility Mind) คือ การมีทักษะในการมองภาพรวม มีการประเมินเหตุการณ์ และมองเห็นถึงประโยชน์ส่วนรวมด้วยการมีจิตสาธารณะ คุณธรรม และจริยธรรม เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ เป็นต้น

จากที่กล่าวถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับองค์กรไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในระดับองค์กรล้วนสัมพันธ์กับการบริหารระบบงานและกระบวนการทำงานขององค์กรให้สามารถพัฒนาและเติบโตได้ต่อไปอย่างยั่งยืน โดยการที่องค์กรจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องขึ้นอยู่กับผู้นำองค์กรที่จะต้องนำเอาหลักศีลธรรมและจริยธรรมเข้ามาปรับใช้ ไม่ว่าจะเป็นการมีความรับผิดชอบต่อสังคม การมีความโปร่งใสในการทำงาน และมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ตลอดจนต้องมีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันให้พนักงานหรือบุคลากรในองค์กรเป็นผู้ที่มีธรรมาภิบาลบนพื้นฐานของจริยธรรมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักด้วยเช่นกัน

โดยสรุปแล้ว พฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับในประเทศไทยครอบคลุมสังคมในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ชุมชน หรือองค์กรที่หมายรวมถึงสถานศึกษาหรือโรงเรียนด้วยนั้น ล้วนเกี่ยวข้องกับการมีสำนึกที่ดีในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น กล่าวคือ ควรที่จะมีการแสดงออกซึ่งทัศนคติและพฤติกรรมต่อผู้อื่นที่เป็นไปในลักษณะเชิงบวกและไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ตลอดจนมีความเป็นจิตสาธารณะหรือตระหนักถึงผลประโยชน์ของผู้อื่นอยู่เสมอ ซึ่งผู้อื่นที่หมายถึงนั้นไม่ได้หมายถึงบุคคลรอบข้างหรือสังคมในระดับจุลภาค (Micro Level) อย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงชุมชน องค์กร และประเทศชาติหรือสังคมในระดับมหภาค (Macro) ด้วย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้สังคมและประเทศสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศที่อยู่บนรากฐานของคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะความไว้วางใจซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้สังคมมีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น รวมถึงมีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

3. ผลการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 1

การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) เป็นหนึ่งในวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูล ระดมความคิดเห็น และหารือแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาแนวคิด บทเรียน และ

ความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกเครดิตสังคม (Social Credit) ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นไปที่ขอบเขตของพฤติกรรม แนวทางการประเมิน การเก็บข้อมูล และการให้สิทธิประโยชน์ ซึ่งการจัดประชุมกลุ่มย่อยครั้งนี้อยู่ในรูปแบบของการประชุมออนไลน์หรือ Video Conference ผ่านโปรแกรม Cisco Webex Meetings เนื่องจากอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 และเป็นไปตามมาตรการการควบคุมและป้องกันการระบาดของโรค โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมจำนวนทั้งหมด 13 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย

ตาราง 8 หน่วยงานและจำนวนผู้เข้าร่วมการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 1

ลำดับที่	หน่วยงาน	จำนวนผู้เข้าร่วม
1	กรมสรรพากร	1 ท่าน
2	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว	1 ท่าน
3	องค์กรพัฒนาเด็กและครอบครัว	1 ท่าน
4	มูลนิธิและนโยบายสาธารณะ	1 ท่าน
5	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	1 ท่าน
6	สถาบันส่งเสริมภาคประชาสังคม	2 ท่าน
7	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	1 ท่าน
8	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.)	1 ท่าน
9	สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์	1 ท่าน
10	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	1 ท่าน
11	เจ้าหน้าที่สิทธิมนุษยชน	1 ท่าน
12	ผู้เชี่ยวชาญภาคจิตวิทยาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยศิลปากร	1 ท่าน

โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2564 เวลา 10.00 - 12.00 น. และหลังจากจัดประชุมกลุ่มย่อยเรียบร้อยแล้วนั้น มีผลการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า การปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทยนั้นมีทั้งประเด็นที่เป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ ซึ่งประเด็นที่ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าเป็นไปได้จะเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนกลไกส่งเสริมคุณธรรมเชิงพฤติกรรม โดยมุ่งเน้นแนวทางการสร้างแรงจูงใจเชิงบวก (Positive Motivation) ซึ่งต้องวางอยู่บนหลักการของการเคารพสิทธิมนุษยชนทั้งในสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิสาธารณะ รวมถึงความแตกต่างและหลากหลายของบริบททางสังคมในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนต้องมีความชัดเจนในเรื่องของการกำหนดพฤติกรรมเชิงบวกที่พึงประสงค์หรือเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ด้วยจะช่วยให้ประชาชนสามารถแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่

ยอมรับในสังคมได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้จะต้องหลีกเลี่ยงการกำหนดบทลงโทษหรือการลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมเชิงลบ เพื่อส่งเสริมให้การปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคมเป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์อย่างแท้จริง ในขณะที่ประเด็นที่เห็นว่าเป็นไปไม่ได้จะเกี่ยวข้องกับประเด็นของการนำเอาระบบเครดิตสังคมมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมโดยสมบูรณ์เฉกเช่นประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งในมิติของการเก็บข้อมูลพฤติกรรมของประชาชนผ่านระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) การแปลงพฤติกรรมให้เป็นค่าคะแนน การกำหนดเกณฑ์คะแนนการประเมินพฤติกรรม และการให้สิทธิประโยชน์จากคะแนนที่ประชาชนแต่ละคนได้รับ เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่จำเป็นต้องใช้ในระบบเครดิตสังคม ซึ่งทำให้ต้องมีการลงทุนที่สูงและค่อนข้างสิ้นเปลือง รวมทั้งต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับผู้ประเมินที่มีความเป็นกลางเที่ยงธรรม และเชื่อถือได้ ตลอดจนควรศึกษาวิจัยถึงความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตให้ครอบคลุมในทุกมิติก่อน ด้วยควรระลึกเสมอว่า สิทธิประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับควรไม่ทับซ้อนกับสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐาน รวมถึงต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนแต่ละกลุ่มได้อย่างแท้จริง เพื่อให้การปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคมมีความเป็นไปได้อย่างรอบด้านและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม หากประสงค์ที่จะนำเอาระบบเครดิตสังคมมาใช้ในประเทศไทยจริง ควรที่จะมีการนำร่องหรือทดลองใช้ในระดับชุมชนหรือองค์กรก่อน เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของบริบททางสังคมทั้งในระดับจุลภาคและมหภาคในประเทศไทยด้วย เนื่องจากสามารถนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาและใช้ในการต่อยอดหรือขยายสู่สังคมในระดับอื่น ๆ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

4. ผลการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 2

การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 2 จัดขึ้นเพื่อระดมความคิดเห็น อภิปราย และหารือแนวทางในการดำเนินงานและการพัฒนากรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติในการนำเครดิตสังคมมาใช้ในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กร โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยกับผู้ทรงคุณวุฒิจากภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ระบบเครดิตสังคม (Social Credit) อย่างน้อย 10 ท่าน โดยมุ่งเน้นไปที่การอภิปรายและให้ความคิดเห็นต่อการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกเครดิตสังคม (Social Credit) ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ผ่านร่างกรอบแนวคิดและข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทย พร้อมแนวทางปฏิบัติในการนำเครดิตสังคมมาใช้ในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กร ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ซึ่งการจัดประชุมกลุ่มย่อยครั้งนี้อยู่ในรูปแบบของการประชุมออนไลน์หรือ Video Conference ผ่านโปรแกรม Zoom เนื่องจากอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 และเป็นไปตามมาตรการการควบคุมและป้องกันการระบาดของโรค โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งหมด 10 ท่าน ดังตาราง

ตาราง 9 หน่วยงานและจำนวนผู้เข้าร่วมการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 2

ลำดับที่	หน่วยงาน	จำนวนผู้เข้าร่วม
1	ผู้แทนจากพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล	2 ท่าน
2	ผู้แทนจากสถาบันพระปกเกล้า	2 ท่าน
3	ผู้แทนจากธนาคารความดีของชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	1 ท่าน
4	ผู้แทนจากธนาคารความดีของธนาคารความดี องค์การบริหารส่วนตำบลหัวง้ม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	1 ท่าน
5	ผู้แทนจากกองทุนเวลาเพื่อสังคม	1 ท่าน
6	ผู้แทนจากสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา	1 ท่าน
7	ผู้แทนจากสถาบันการศึกษา โรงเรียนมารีย์อนุสรณ์	1 ท่าน
8	ผู้แทนจากบริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสทรี จำกัด	1 ท่าน

โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 2 ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2564 เวลา 10.00 - 12.00 น. และหลังจากจัดประชุมกลุ่มย่อยเรียบร้อยแล้วนั้น มีผลการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า การปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทยนั้นมีความเป็นไปได้ แต่ควรมีการเตรียมความพร้อมและวางโครงสร้างรากฐานของความเป็นเครดิตสังคม และสร้างการรับรู้ในลักษณะที่เป็นข้อตกลงร่วมกันก่อน พร้อมทั้งพิจารณาถึงเจตนาของการนำมาใช้อย่างถี่ถ้วนและรอบคอบ เช่น การปลูกฝังให้เริ่มทำความดีในชีวิตประจำวันที่สามารถปฏิบัติได้ง่ายก่อน และนำเอาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบันทึกคะแนนที่เป็นมาตรฐาน หรือกำหนดให้มีหน่วยงาน/องค์กรรับผิดชอบโดยตรง เป็นต้น จากนั้นจึงค่อยผลักดันให้กลายเป็นกฎหมาย ทั้งนี้ควรที่จะมีการนำร่องหรือทดลองนำเอาเครดิตสังคม มาใช้ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในสังคมระดับย่อยก่อน และค่อยขยายไปสู่สังคมระดับใหญ่

5. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นวิธีการหลักที่นำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เห็นถึงกรณีศึกษาหรือประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ของประเทศไทย ในระดับต่าง ๆ ทั้งในครอบครัว ชุมชน องค์กร หรืออื่น ๆ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมที่ใกล้เคียงกับการใช้เครดิตสังคม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การดำเนินโครงการในปัจจุบัน จุดเริ่มต้นของโครงการ แนวทางการดำเนินงาน การเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อจำกัดในการดำเนินการ รวมถึงคำแนะนำและข้อเสนอแนะในการใช้ระบบเครดิตสังคมในประเทศไทย ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้อยู่ในรูปแบบของการประชุมออนไลน์หรือ Video Conference ผ่านโปรแกรม Cisco Webex Meetings และโปรแกรม Zoom เนื่องจากอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 และเป็นไปตามมาตรการการควบคุมและป้องกันการระบาดของโรค โดยมีหน่วยงาน องค์กร และชุมชนที่มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวคิดระบบเครดิตสังคมให้สัมภาษณ์จำนวนทั้งหมด 10 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย

ตาราง 10 หน่วยงานและจำนวนผู้เข้าร่วมหน่วยงานและจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ลำดับที่	หน่วยงาน	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์
1	ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)	1 ท่าน
2	ธนาคารความดี ตำบลหนองสาหร่าย	2 ท่าน
3	มูลนิธิหัวใจอาสา	1 ท่าน
4	มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม	1 ท่าน
5	กองทุนเวลาเพื่อสังคม	2 ท่าน
6	บริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสทรี จำกัด	2 ท่าน
7	ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย	1 ท่าน
8	สำนักงานอาสากาชาด สภากาชาดไทย	2 ท่าน
9	โรงเรียนมารีย์อนุสรณ์	2 ท่าน
10	บริษัท ไลอ้อน (ประเทศไทย) จำกัด	1 ท่าน
11	มูลนิธิกัลยาณการุณย์	1 ท่าน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมที่ใกล้เคียงกับการใช้เครดิตสังคมนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1) เครดิตสังคม (Social Credit) เป็นประเด็นศึกษาที่ใหม่ และมีผู้ที่มีความรู้และเข้าใจค่อนข้างน้อย/จำกัดอยู่ในวงที่ค่อนข้างแคบ จึงควรที่จะมีการเผยแพร่และสร้างความเข้าใจเพิ่มเติม

2) ในการนำเอา เครดิตสังคม มาใช้มักถูกเชื่อมโยงกับประเด็นสวัสดิการพื้นฐานที่ประชาชนพึงจะได้รับ จึงทำให้แนวคิด เครดิตสังคม มีประเด็นที่ซับซ้อนมากขึ้น

3) การนำเอา เครดิตสังคม มาปรับใช้ องค์กรซึ่งดำเนินกิจกรรมที่สามารถนับว่าเป็น เครดิตสังคม ได้อาจมีภาพลักษณ์ หรือถูกเชื่อมโยงว่ามีความเกี่ยวข้องกับเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มการเมือง การขับเคลื่อนต่อจึงสามารถทำได้ยาก

4) เครดิตสังคม ในบางประเด็นมีความละเอียดอ่อน การเข้าถึงข้อมูลต้องระมัดระวังด้วยอาจเกี่ยวข้องกับประเด็นข้อกฎหมาย

5) มีแนวคิดในแง่มุมที่มองว่าการทำความดีไม่ควรหวังผลตอบแทน ที่อาจมีลักษณะที่ย้อนแย้งกับความพยายามในการนำเอาแนวคิด เครดิตสังคม เชิงบวกมาใช้

6) สถาบัน หน่วยงาน หรือแม้แต่ตัวบุคคลที่จะมารับผิดชอบ เครดิตสังคม ต้องมีสถานะเป็นที่ยอมรับจากทุกภาคส่วนในสังคม และไม่มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบ ซึ่งอาจหาได้ลำบาก

6. กรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติ (Conceptual Framework) เกี่ยวกับการพัฒนาการใช้เครดิตสังคม (Social Credit) ในประเทศไทย

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดเครดิตสังคม (Social Credit) ถูกนำมาใช้ในฐานะเครื่องมือของการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมเพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ ผ่านการให้เครดิตหรือคะแนนแก่ผู้ที่แสดงพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของสังคม อีกทั้ง ผลของคะแนนนี้ส่งผลต่อสิทธิประโยชน์หรือผลตอบแทนที่ตามมา รูปแบบการใช้ระแบบเครดิตสังคมนี้ถูกนำไปปรับใช้แตกต่างกันตามบริบทของประเทศ สำหรับประเทศที่นำระบบเครดิตสังคมไปปรับใช้อย่างชัดเจน คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหรัฐอเมริกา ซึ่งทั้ง 2 ประเทศนี้มีการใช้ระบบเครดิตสังคมที่แตกต่างกัน แค่ยังคงแนวคิดว่าระบบเครดิตสังคมเป็นกลไกในการสร้างความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคม

สาธารณรัฐประชาชนจีน มีการใช้ระบบเครดิตสังคมอย่างเข้มข้น กล่าวคือ รัฐบาลจีนดำเนินการบันทึกพฤติกรรมของประชาชนอย่างจริงจัง โดยพฤติกรรมที่ทางรัฐบาลนำมาใช้ประเมินเครดิตสังคมประกอบด้วย พฤติกรรมตามบรรทัดฐาน พฤติกรรมการใช้เงิน และพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งพฤติกรรมของประชาชนจะถูกบันทึกเอาไว้เพื่อสะสมคะแนนพฤติกรรมเชิงบวกและพฤติกรรมเชิงลบ ซึ่งคะแนนเหล่านี้มีผลต่อสิทธิและสวัสดิการบางประการ เช่น หากได้คะแนนพฤติกรรมเชิงบวกตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้นั้นจะสามารถเข้าถึงการกู้เงินได้ง่ายขึ้น แต่หากได้คะแนนพฤติกรรมเชิงลบตามเกณฑ์ ผู้นั้นจะไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงได้ เป็นต้น รูปแบบการใช้เครดิตสังคมของประเทศจีนนี้แตกต่างไปจากสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมากภายใต้บริบทของสังคมที่แตกต่างกัน สำหรับสหรัฐอเมริกา กฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนทำให้การใช้ระบบเครดิตสังคมอยู่ภายใต้การดำเนินงานของเอกชนเป็นสำคัญ เพื่อให้คะแนนผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ซึ่งระบบเครดิตสังคมนี้ถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการคัดเลือกผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนในสังคมเป็นสำคัญ

จากที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การนำเอาระบบเครดิตสังคมมาปรับใช้ในแต่ละประเทศจำเป็นจะต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ เพื่อให้มีรูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมและก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบที่ตามมาต่อประชาชนน้อยที่สุด นอกจากนี้ การใช้ระบบเครดิตสังคมเป้าหมายหลักคือ การสร้างสังคมที่สมาชิกอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขภายใต้บรรทัดฐานเดียวกัน จากการทบทวนบทเรียนการใช้เครดิตสังคมกรณีศึกษาในต่างประเทศและการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยหน่วยงานและองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในประเทศไทย ชี้ให้เห็นถึง ข้อควรตระหนัก ข้อดีข้อเสีย และผลที่ตามมาของการนำเอาเครดิตสังคมมาปรับใช้ในประเทศไทยที่ควรได้รับการตระหนักถึงอย่างเคร่งครัด ได้แก่ 1) การละเมิดสิทธิส่วนบบุคคลและความเป็นส่วนตัวของประชาชนในการเข้าถึงและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชน เพื่อมิให้ขัดต่อข้อกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย 2) การเก็บ

รวบรวมข้อมูลเครดิตสังคมอย่างโปร่งใสและความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคล 3) พฤติกรรมเชิงบวกหรือ “ความดี” รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งสามารถตีความได้หลากหลายมิติขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม 4) แรงจูงใจและผลตอบแทนของระบบเครดิตสังคมจะต้องไม่เกี่ยวพันกับสิทธิขั้นพื้นฐานเพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำและผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมทางสังคม และ 5) การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อระบบเครดิตสังคมและการเข้าร่วมเครดิตสังคมแบบสมัครใจ เนื่องจากผู้คนสังคมมีภาพเหมารวมของระบบเครดิตสังคมในรูปแบบของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นหลัก การสร้างมุมมองเชิงบวกต่อระบบเครดิตสังคมในประเทศไทยจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพื่อมุ่งสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเชิงบวกด้วยตนเองมากกว่าการทำเพื่อหวังผลประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การปรับใช้ระบบเครดิตสังคม หากสามารถคลายข้อกังวลตามที่ได้กล่าวไปได้นั้น อาจส่งผลเชิงบวกต่อการจูงใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในสังคมให้อยู่ภายใต้กรอบบรรทัดฐานเดียวกัน และนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมระดับมหภาคได้

การพิจารณาการปรับใช้ระบบเครดิตสังคมในประเทศไทยอาจจำเป็นจะต้องเริ่มต้นในระดับชุมชน เนื่องจาก ระบบเครดิตสังคมที่เป็นที่รับรู้กันทั่วโลกอ้างอิงรูปแบบระบบเครดิตสังคมตามแบบประเทศจีน ทำให้มุมมองของสังคมที่มีต่อระบบเครดิตสังคมเป็นไปในเชิงลบ นอกจากนี้ เพื่อลดแรงเสียดทานของสังคมรูปแบบระบบเครดิตสังคมในประเทศไทยควรมุ่งเน้นไปที่กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกเท่านั้น อีกทั้ง แรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกภายใต้ระบบเครดิตสังคมนี้ควรเป็นสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมต่อชุมชน เพื่อไม่เป็นการตอกย้ำความเหลื่อมล้ำทางสังคมในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การเริ่มต้นปรับใช้ระบบเครดิตสังคมนั้นอยู่ภายใต้ฐานคิดเชิงทฤษฎีจิตวิทยาและสังคมวิทยา คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) ของ Albert Bandura ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย (Subcultural theory) ของ Albert K. Cohen และทฤษฎีระบบนิเวศ (Ecological system theory) ของ Urie Bronfenbranner ที่กล่าวถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมในฐานะแหล่งเรียนรู้และแหล่งอ้างอิงในการแสดงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล

ด้วยเหตุนี้ การสร้างทัศนคติเกี่ยวกับระบบเครดิตสังคมในเชิงบวกและการกระตุ้นการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกของปัจเจกบุคคลควรเริ่มต้นขึ้นจากการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีต้นแบบหรือการวางแนวทางในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวก หากจะกล่าวถึงสภาพแวดล้อมและหน่วยย่อยทางสังคมที่อยู่ในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลทุกเพศและทุกวัยจำเป็นจะต้องอ้างอิงถึงครอบครัว ชุมชน และองค์กร ในฐานะหน่วยย่อยทางสังคมที่ปัจเจกบุคคลใช้เวลาไปอย่างมากในชีวิตประจำวัน หากหน่วยย่อยเหล่านี้มีการวางแนวทางในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวก มีการสร้างแรงจูงใจ มีต้นแบบของการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกได้ นำไปสู่การเรียนรู้ในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกของสมาชิกชุมชนในวงกว้างได้ อย่างไรก็ตาม การกำหนดพฤติกรรมและตัวชี้วัดในการประเมินจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนในแต่ละระดับทั้งในครอบครัว ชุมชน และองค์กรมีส่วนร่วมใน

การกำหนดตัวชี้วัดให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพปัญหาของชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเข้าร่วมระบบเครดิตสังคม

จากกรอบของทฤษฎีทำให้สามารถกำหนดขอบเขตเชิงพื้นที่หรือหน่วยย่อยของการนำร่องและปรับใช้ระบบเครดิตสังคม สิ่งที่จำเป็นจะต้องพิจารณาต่อไป คือ พฤติกรรมพึงประสงค์ที่นำมาใช้เป็นกรอบของระบบเครดิตสังคม ข้อพึงระวังของการกำหนดขอบเขตพฤติกรรม คือ การให้คุณค่าทางสังคมต่อพฤติกรรมเดียวกันอาจแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคมวัฒนธรรม ดังนั้น การกำหนดของเขตพฤติกรรมนี้ควรเป็นพฤติกรรมที่ถูกนิยามว่าเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ข้ามเวลาและพื้นที่ หรือ ทุกสังคมและวัฒนธรรมเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นพฤติกรรมเชิงบวก เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ สุขภาพและสุขอนามัยที่ดี การรักษาสิ่งแวดล้อมและการรีไซเคิล เป็นต้น เพื่อไม่ให้เกิดข้อถกเถียงในเกี่ยวกับการนิยามและการให้คุณค่าพฤติกรรม นอกจากนี้ภายใต้แนวคิดระบบเครดิตสังคม กรอบพฤติกรรมเชิงบวกนั้นจะต้องนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม

และในส่วนของพฤติกรรมที่ถูกให้คุณค่าในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กร พบว่าล้วนเกี่ยวข้องกับการมีสำนึกที่ดีในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกซึ่งทัศนคติและพฤติกรรมต่อผู้อื่นที่เป็นไปในลักษณะเชิงบวก และไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ตลอดจนมีความเป็นจิตสาธารณะหรือตระหนักถึงผลประโยชน์ของผู้อื่นอยู่เสมอ ซึ่งผู้อื่นที่หมายถึงนั้นไม่ได้หมายถึงบุคคลรอบข้างหรือสังคมในระดับจุลภาค (Micro Level) อย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงชุมชน องค์กร และประเทศชาติหรือสังคมในระดับมหภาค (Macro) ด้วย อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมที่พึงประสงค์และให้คุณค่าทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กรย่อมมีรายละเอียดและให้ความสำคัญในพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เช่น ในระดับครอบครัวจะมุ่งเน้นให้แสดงพฤติกรรมเชิงบวกเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองและสามารถปรับตัวร่วมกับคนในครอบครัวได้อย่างมีความสุข ขณะที่ระดับชุมชนจะขับเน้นความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเชิงบวกที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคนในชุมชน และระดับองค์กรจะส่งเสริมให้ผู้คนแสดงพฤติกรรมเชิงบวกในลักษณะของการสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น และการส่งมอบและสร้างสมดุลของคุณค่าระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นหลัก เพื่อสนับสนุนให้ผู้คนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะของการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับที่เป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

ด้วยเหตุนี้ จากกรอบแนวคิดเครดิตสังคมและทฤษฎี จึงนำมาสู่แนวทางการปรับใช้ระบบเครดิตสังคมที่มีหน่วยย่อยของการปรับใช้ระบบเครดิตสังคม คือ ครอบครัว ชุมชน และองค์กร โดยพฤติกรรมเชิงบวกที่นำมาใช้ประเมินนั้น เป็นพฤติกรรมเชิงบวกที่ถูกให้คุณค่าไปในทิศทางเดียวกันในสังคม เช่น ความเอื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ การมีสุขภาพและสุขอนามัยที่ดี การรักษาสิ่งแวดล้อมและการรีไซเคิล เป็นต้น ทั้งนี้ การกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัดของพฤติกรรมเชิงบวกนี้ให้หน่วยย่อยต่าง ๆ ร่วมกันกำหนดเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทและสภาพปัญหาของหน่วยย่อยนั้น ๆ เป็นสำคัญ

7. ข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้เครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมกลุ่มย่อย และการศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีนำมาสู่ข้อเสนอแนะในการปรับใช้ระบบเครดิตสังคม พบว่า มีประเด็นที่สามารถสังเคราะห์เพื่อพัฒนาไปเป็นข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติ 4 ประเด็นสำคัญ คือ

1) หน่วยย่อยของการดำเนินการปรับใช้ระบบเครดิตสังคมในประเทศไทย คือ ระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่อยู่ในเขตพื้นที่เมือง กึ่งเมือง และชนบท

2) พฤติกรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินโครงการระบบเครดิตสังคม คือ พฤติกรรมเชิงบวก และเป็นพฤติกรรมที่สังคมในทุกระดับเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นพฤติกรรมเชิงบวก เช่น ความเอื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ การมีสุขภาพและสุขอนามัยที่ดี การรักษาสิ่งแวดล้อมและการรีไซเคิล เป็นต้น รวมถึงพฤติกรรมภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาในระดับสากล สำหรับการกำหนดตัวชี้วัดนั้นควรให้หน่วยย่อยในแต่ละระดับเป็นมีส่วนร่วมในการกำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของพื้นที่และชุมชนและเป็นที่ยอมรับร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน

3) การกระตุ้นหรือแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกจะต้องเป็นผลตอบแทนที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานของรัฐ เพื่อมิให้เป็นการตอกย้ำความเหลื่อมล้ำทางสังคม อีกทั้งแรงจูงใจนี้ควรมีลักษณะเป็นผลตอบแทนแบบส่วนรวมให้แก่ครอบครัว ชุมชน และองค์กรมากกว่าผลตอบแทนแก่ปัจเจกบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเครดิตสังคมที่มุ่งเน้นการสร้างกลไกในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม นอกจากนี้ แรงจูงใจนี้อาจประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนโดยอาจนับว่าเป็นการทำ CSR ขององค์กร

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลจำเป็นจะต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและความเป็นส่วนตัวของประชาชน การตัดสินใจเข้าร่วมระบบเครดิตสังคมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ การบันทึกข้อมูลการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกของปัจเจกบุคคลนี้จะต้องถูกเก็บไปความลับและอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงาน สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบระบบเครดิตสังคมนี้อาจจำเป็นจะต้องแบ่งอำนาจการบริหารจัดการและการควบคุมดูแลของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อความโปร่งใส การป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลและการปรับแต่งข้อมูลเพื่อผลประโยชน์

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนำมาสู่ร่างข้อเสนอแนะเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้เครดิตสังคมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ทั้งหมด 8 ข้อ ดังนี้

1) การพัฒนาและนำกลไกเครดิตสังคม (Social Credit) มาปรับใช้ในประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยนั้นมีข้อที่จะต้องพึงระวังและเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณา ซึ่งอยู่ในรูปแบบของปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค สถานะทางด้านเศรษฐกิจ และสภาพเงื่อนไขทางสังคม เช่น ความเป็นเมืองหรือชนบทซึ่งมีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนแตกต่างกัน เป็นต้น เนื่องด้วยปัจจัยเหล่านี้จะเป็นเงื่อนไขในการจำกัดขอบเขตของการนำเอาเครดิตสังคม ไปปรับใช้ในแต่ละชุมชน

2) พฤติกรรมและตัวชี้วัดที่สามารถพัฒนาเป็นเครดิตสังคม ได้อาจพัฒนาจากสิ่งที่เป็นหลักคุณธรรมที่ไม่มีลักษณะแบบสุดโต่งและเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับร่วมกันในทุกกลุ่มศาสนา ความเชื่อ รวมถึงวัฒนธรรมว่าเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Altruism) หรือความซื่อสัตย์ (Honesty) การส่งเสริมสุขภาพและสุขภาวะ การรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร เป็นต้น รวมถึงการนำเอาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) บางประการมาปรับใช้เป็นพฤติกรรมเชิงบวก เพราะเป็นเป้าหมายที่ได้รับการยอมรับโดยกว้างขวาง และการส่งเสริมเป้าหมายดังกล่าวจะนำมาซึ่งการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน อาจใช้ตัวชี้วัดเริ่มต้น ดังนี้

เป้าหมายที่ 3 การส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคน (good health and well-being) โดยอาจกำหนดตัวชี้วัดพฤติกรรมที่ช่วยลดความเสี่ยงในการก่อโรคเรื้อรังและการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร เช่น การบริโภคผักผลไม้ การออกกำลังกาย การลดการดื่มแอลกอฮอล์ การลดอัตราการสูบบุหรี่ การป้องกันการใช้สารเสพติด เป็นต้น

เป้าหมายที่ 4 การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ โดยอาจกำหนดตัวชี้วัดพฤติกรรมที่ส่งเสริมการเข้าศึกษาทักษะและอาชีพ การศึกษาตลอดชีวิตของทุกช่วงวัย อัตราการสำเร็จการศึกษาของคนในชุมชน เป็นต้น

เป้าหมายที่ 5 การสร้างความเท่าเทียมทางเพศสตรีและเด็กหญิงทุกคน โดยอาจกำหนดตัวชี้วัดพฤติกรรมเกี่ยวกับการลดความรุนแรงในครัวเรือน การส่งเสริมให้สตรีและเด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชุมชน เป็นต้น

เป้าหมายที่ 6 น้ำสะอาดและอนามัย โดยอาจกำหนดตัวชี้วัดพฤติกรรมที่ส่งเสริมการจัดการน้ำ การบำบัดน้ำเสีย การยกระดับคุณภาพน้ำ การคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาใช้หรือการรีไซเคิล เพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน การจัดการขยะ เป็นต้น

เป้าหมายที่ 14 การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนโดยอาจกำหนดตัวชี้วัดพฤติกรรมที่ช่วยลดและป้องกันมลพิษทางทะเล การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและชายฝั่งทะเล การป้องกันการทำประมงผิดกฎหมาย เป็นต้น

เป้าหมายที่ 15 การส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศ โดยอาจกำหนดตัวชี้วัดพฤติกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม การปลูกป่า การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นต้น

3) การประยุกต์ใช้เครดิตสังคมในระดับมหภาค เช่น การใช้กับทั้งประเทศ อาจเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ดังนั้นจึงควรเริ่มทดลองนำร่องในระดับชุมชน ที่มีค่านิยม สภาพพื้นฐานทางสังคมร่วมกันอยู่แล้ว โดยการทดลองปรับใช้เครดิตสังคมอาจมีเป้าหมายเบื้องต้นเพื่อการยกระดับหรือพัฒนาคุณภาพของชุมชนนั้น ๆ หรืออาจทดลองกับในระดับองค์กรเพื่อเป้าหมายเดียวกันก็ได้

4) การประยุกต์ใช้เครดิตสังคม ในประเทศไทยควรมุ่งเน้นส่งเสริมพฤติกรรมในเชิงบวก เพื่อเป็นเครื่องมือหนุนเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์สำหรับสังคม และการใช้เครดิตสังคม ไม่ควรนำมาใช้ในการจำกัดสิทธิ์หรือการเข้าถึงสิทธิ์บางอย่างของประชาชน และควรพิจารณาแยกออกจากการได้รับสวัสดิการขั้นพื้นฐานจากรัฐ เพื่อไม่ก่อให้เกิดข้อกังขาเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและความเท่าเทียมของสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐาน แต่ควรเป็นการนำมาใช้ในเชิงบวกมากกว่า และสามารถพัฒนารูปแบบการนำมาใช้ร่วมกับภาคีที่เป็นภาคเอกชน เช่น ในชุมชนที่มีระดับเครดิตสังคมในระดับสูงอาจได้ประโยชน์บางอย่างจากเอกชน เช่น เกิดการดำเนินโครงการ CSR ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพของชุมชน หรือหาคู่ภาคีที่เป็นบริษัทด้านสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ให้จัดหาสินค้าในราคาส่วนลดไปวางจำหน่ายในร้านค้าของชุมชน จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพให้กับประชาชนในชุมชน เป็นต้น และหากการนำมาใช้กับชุมชนจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้นแล้ว อาจพิจารณานำมาขยายผลในระดับที่สูงขึ้นในระยะต่อไป

5) เครดิตสังคมเป็นสิ่งที่ต้องมีพลวัต กล่าวคือ เมื่อสภาพแวดล้อมขององค์กร ชุมชน หรือสังคมเปลี่ยนแปลงไป เครดิตสังคมจำเป็นต้องมีการทบทวนใหม่เป็นระยะ เพราะแบบแผนพฤติกรรมบางอย่างก็เหมาะสมกับเงื่อนไขหรือช่วงเวลาหนึ่งๆเท่านั้น เช่น ในบางช่วงเวลาพฤติกรรมการบริจาคเงินหรือสิ่งของอาจจำเป็น แต่เมื่อมีคนบริจาคมากขึ้นเงินหรือสิ่งของเหล่านั้นก็อาจเป็นสิ่งที่จำเป็นน้อยลง หรือมีการส่งเสริมให้ผู้คนทำความดีโดยการช่วยพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อผู้พิการทางสายตา และถ้าเทคโนโลยีในการเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตาดีขึ้น อาจไม่จำเป็นต้องมีจิตอาสาช่วยอ่านหนังสือ หรืออาสาสมัครทำหนังสืออักษรเบลให้ผู้พิการแล้ว ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมความดีที่เป็นไปอย่างยั่งยืน เป็นต้น ดังนั้นการนำเครดิตสังคมมาใช้ก็ควรต้องมีพลวัต โดยต้องมีการพิจารณาทบทวนเป็นระยะ ๆ ด้วย

6) หน่วยงานหรือกลไกที่จะทำหน้าที่รับผิดชอบการทำเรื่องเครดิตสังคม เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและละเอียดอ่อนยิ่ง เพราะหน่วยงานและกลไกดังกล่าวต้องเป็นที่ยอมรับในสังคม ว่ามีความเป็นกลาง ปราศจากอคติ ปลอดจากการเมืองและผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม รวมถึงสามารถทนต่อแรงเสียดทานในลักษณะต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการทำงาน อีกทั้งยังต้องหลีกเลี่ยงอัตวิสัย (Subjective) ในกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ควรมีการป้องกันการใช้ดุลพินิจที่ไม่จำเป็น ในเบื้องต้นจึงเสนอหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนี้ 1) หน่วยงานหรือกลไกระดับชาติที่รับผิดชอบเรื่องการปรับใช้เครดิตสังคม โดยอาจดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการ ภายใต้ชื่อ “คณะกรรมการเสริมสร้างแบบแผนพฤติกรรมเพื่อสังคมในระดับชุมชน” ชุดคณะกรรมการนี้มีลักษณะเป็นไตรภาคี ประกอบด้วย ตัวแทนจากส่วนราชการ (เช่น ผู้แทนจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ตัวแทนจากภาคธุรกิจ ตัวแทนภาคประชาสังคม และอาจครอบคลุมถึงผู้ทรงคุณวุฒิ โดยจำนวนตัวแทนแต่ละภาคส่วนมีสัดส่วนเท่า ๆ กัน

คณะกรรมการชุดดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ในระยะนำร่องดังนี้

(1) กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาแบบแผนพฤติกรรมของประชาชนในระดับชุมชน

(2) เสนอกรอบแบบแผนพฤติกรรมที่ควรได้รับการส่งเสริมเพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชน

(3) กำหนดตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการแบบแผนพฤติกรรมของประชาชนในระดับชุมชน

(4) ประเมินผลความก้าวหน้าของการเสริมสร้างแบบแผนพฤติกรรมเพื่อสังคมในระดับชุมชน

(5) กำหนดแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแบบแผนพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อสังคมในระดับชุมชน

ทั้งนี้ ให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มอบหมายหน่วยงานในสังกัดปฏิบัติหน้าที่เป็นฝ่ายธุรการของคณะกรรมการ รวมทั้งมอบหมายให้บุคลากรในสังกัดปฏิบัติหน้าที่เป็นเลขานุการของคณะกรรมการ และในระยะเริ่มต้น การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวให้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและให้ความเห็นชอบในการจัดตั้งคณะกรรมการ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ

7) การประเมินพฤติกรรมเพื่อให้เครดิตสังคม หากมีการทดลองในระดับองค์กร หรือชุมชน ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกในองค์กรหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง ตัวชี้วัด และวิธีการในการประเมินด้วย เพื่อให้การประเมินสอดคล้องกับบริบทและสภาพของพื้นที่ ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้คนในชุมชนและองค์กรรู้สึกอยากเข้าร่วมมากยิ่งขึ้น

8) เครดิตสังคมเป็นแนวคิดที่มีการนำไปใช้ในเชิงลบในหลายประเทศ จนทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์และเกิดการต่อต้าน และเมื่อค้นคว้าเข้าไปในฐานข้อมูลต่าง ๆ ก็มักพบข้อถกเถียงในทางลบ ดังนั้น อาจพิจารณาหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า “เครดิตสังคม” แต่เลือกใช้คำที่แตกต่างออกไป โดยอาจพิจารณาใช้คำที่มีความหมายเชิงบวก เช่น แบบแผนพฤติกรรมเพื่อส่วนรวม หรือ แบบแผนพฤติกรรมที่เป็นพลังสังคม เป็นต้น

8. การประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษา

การประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษาแนวคิดและความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลไกระบบเครดิตสังคม (Social Credit) จัดขึ้นเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 13 มกราคม พ.ศ.2565 เวลา 13.00-15.00 น. ผ่านโปรแกรมประชุมออนไลน์ Cisco Webex โดยมีผู้เข้าร่วม 59 ท่าน ดังนี้

ตาราง 11 รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมนำเสนอผลการศึกษา

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี	ผู้อำนวยการ	ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
2	ธัญลักษณ์ ศรีสง่า	หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยนวัตกรรมและระบบพฤติกรรรมไทย	ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
3	ประมวล บุญมา	หัวหน้ากลุ่มงานสมัชชาคุณธรรมและความร่วมมือนานาชาติ	ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
4	คุณเปรมกมล สมใจ		ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
5	รศ.ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์	หัวหน้าโครงการ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6	ผศ.อัครนัย ขวัญอยู่	นักวิจัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7	คุณอินทราณี ศรีบุญเรือง	ผู้ช่วยนักวิจัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8	คุณสุชาดา โพธิสิงห์	ผู้ช่วยนักวิจัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9	คุณอินทิรา ประกายวงศ์	ผู้ช่วยนักวิจัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10	คุณภัทรพร เล้าวงค์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
11	วรรณวิมล ฐอสุวรรณ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
12	คุณสุเชาว์ ชยมชัย	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.)

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
13	ดร.ศรัณยุ หมั้นทรัพย์	นักวิชาการผู้ชำนาญการ	สถาบันพระปกเกล้า
14	คุณภูวิศ ประสาทไทย		องค์กรพัฒนาเด็กและครอบครัว
15	คุณชัชฎา ประสาทไทย		องค์กรพัฒนาเด็กและครอบครัว
16	ดร.เอกชัย ชินโครตร	ผู้จัดการโรงเรียน	โรงเรียนมารีย์อนุสรณ์
17	คุณสมบัติ พิมพ์จันทร์	คุณครูใหญ่	โรงเรียนมารีย์อนุสรณ์
18	คุณศิวโรฒ จิตนิยม	ประธานสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี	ธนาคารความดีตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี
19	คุณแรม เชียงกา	ประธานกลุ่มวิสาหกิจทำนาตำบลหนองสาหร่าย	ธนาคารความดีตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี
20	ดร.นภัษ ลิ้มอรุณ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) กระทรวงการคลัง (สพพ.)
21	ผศ.ดร.เสาวธาร โพธิ์กลัด	รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและวิชาการ	สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
22	กัณฐมณี อินต๊ะเสน	นักวิจัย	ภาคเอกชน
23	ยุทธภัณฑ์ เตชะแก้ว	นักวิจัย	ภาคเอกชน
24	ณริศรา ทองจิต	นักวิจัย	ภาคเอกชน
25	นิติกร ศรีบุญเรือง	นักวิจัย	ภาคเอกชน
26	สุมนมาลย์ เตียวฉิ้ม		ภาคประชาชน
27	ณัฐชนนท์ ทารัตน์		ภาคประชาชน
28	รวิพร พุ่มเสียง		ภาคประชาชน
29	พิมพ์พิชศา วิริยะดำรงค์		ภาคประชาชน
30	ธัญชนก จันทา		ภาคประชาชน
31	สุดหทัย สนแก้ว		ภาคประชาชน
32	เปมิกา ปัญญาณิชชกุล		ภาคประชาชน

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
33	สุดารัตน์ พึ่งเล็ก		ภาคประชาชน
34	บานจิตร ศรีบุญเรือง		ภาคประชาชน
35	รุจิรา แก้วแกมทอง		ภาคประชาชน
36	อภิษฐา ดวงมณี		ภาคประชาชน
37	ธีรพัทธดนย์ โอมาน มะหะหมัด		ภาคประชาชน
38	จิรัชญา บุญประกอบ		ภาคประชาชน
39	สุภาวดี สุดศรี		ภาคประชาชน
40	กันยารัตน์ ยอดทอง		ภาคประชาชน
41	ศุภนุช จันทร์อำไพ		ภาคประชาชน
42	ยุทธภูมิ พงษ์จีน		ภาคประชาชน
43	พีรวิชญ์ ชีวพิทักษ์ผล		ภาคประชาชน
44	พันธุ์ทิพย์ จิตใจ		ภาคประชาชน
45	ปรียาภรณ์ พูลศรี		ภาคประชาชน
46	อิทธิพล ชนะภัย		ภาคประชาชน
47	มิลาน กล้ามาก		ภาคประชาชน
48	กนกวรรณ อบเชย		ภาคประชาชน
49	กรกนก จิรสถิตย์พรพงษ์		ภาคประชาชน
50	รัตนาภรณ์ ศรแก้วดารา		ภาคประชาชน
51	สุระชด โพธิสิงห์		ภาคประชาชน
52	สุวรรณ ศรีบุญเรือง		ภาคประชาชน
53	ณัฐณิชา แสงสุระธรรม		ภาคประชาชน
54	ปรางทิพย์ เรี่ยวแรงบุญญา		ภาคประชาชน
55	ณริศรา ทองจิต		ภาคประชาชน
56	อลงกรณ์ เพียวคำ		ภาคประชาชน
57	ชลธิชา ชนะดี		ภาคประชาชน
58	เบญญาภา บุญวงศ์		ภาคประชาชน
59	ศศิพงศ์ บุญคง		ภาคประชาชน

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมนำเสนอผลการศึกษา สามารถสรุปประเด็นหลักได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1) การนำระบบเครดิตสังคมมาใช้ เห็นควรตามข้อเสนอของคณะวิจัยว่า ควรมีการทดลองใช้ในระดับชุมชนหรือองค์กรก่อน หากได้รับการยอมรับในระดับชุมชนหรือองค์กรและเห็นประโยชน์จากการใช้เครดิตสังคม ต่อไปหากจะนำมาใช้ในระดับที่ใหญ่ขึ้นจะมีแนวโน้มที่จะได้รับการยอมรับและนำไปปฏิบัติมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง หรือวิธีการในการประเมิน เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชนและเกิดการยอมรับร่วมกันด้วย

2) ตัวชี้วัดที่จะใช้ในการวางกรอบแนวทางนั้น เห็นควรที่จะใช้ SDGs มาประยุกต์ใช้ และนอกจากนี้หากจะกำหนดตัวชี้วัดอาจเริ่มจากตัวชี้วัดพื้นฐานอย่างเรื่องสุขภาพก่อนเป็นตัวชี้วัดแรก แล้วจึงขยายไปยังด้านอื่น ๆ จะช่วยให้การปฏิบัติตามกรอบเครดิตสังคมเป็นไปอย่างไม่ยากลำบากจนเกินไป หากทำตัวชี้วัดแรกสำเร็จ ตัวชี้วัดต่อไปก็จะมีแรงผลักให้บรรลุเป้าหมายของตัวชี้วัดได้ง่ายขึ้น

3) หน่วยงานที่จะเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลเครดิตสังคมนั้น เห็นสมควรตามที่คณะวิจัยเสนอ คือ ให้มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและเกิดการทำงานร่วมกัน เนื่องจากหากมีการนำเครดิตสังคมมาใช้ในระดับประเทศ จะต้องคำนึงถึงหลายด้าน แต่ละด้านจำเป็นต้องมีหน่วยงานมารับผิดชอบเฉพาะ ทั้งหน่วยงานที่กำหนดกฎเกณฑ์หรือตัวชี้วัด หน่วยงานที่ให้สิทธิประโยชน์ และอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย. (2559). **คู่มือ การจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2560-2564**. สืบค้นจาก https://rdic.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/154/2017/07/bManualBook_BMN60.pdf.

กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม. (ม.ป.ป.). **แบบอย่างพฤติกรรมการมีจริยธรรมในที่ทำงาน**. สืบค้นจาก https://hq.prd.go.th/ethics/ewt_news.php?nid=12&nid=12.

กองส่งเสริมสถาบันครอบครัว. (2563). **สถานการณ์ครอบครัวเข้มแข็ง**. สืบค้นจาก stat.thaifamily.in.th/GaugeReports/frmViewReportParameters_New01.aspx.

กองส่งเสริมสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564). **สถานการณ์ครอบครัวเข้มแข็ง**. สืบค้นจาก http://stat.thaifamily.in.th/StartpageFamily01.aspx.

การตลาดเพื่อสังคม. (2558). **ชุมชนสุขภาพดี จุดเริ่มต้นของสังคมคุณภาพ**. สืบค้นจาก https://socialmarketing.thaihealth.or.th/index.php/component/content/article/1 0 - activitiestrends/4569-.

กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2550). **เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง รัฐสวัสดิการ: เครื่องมือสร้างความเป็นธรรมในสังคม**. สืบค้นจาก http://v-reform.org/wp-content/uploads/2012/07/รัฐสวัสดิการ_คณะสังคมสงเคราะห์-มธ.pdf.

เกตน์สิรี ทศพลไพศาล. (2562). **รัฐสวัสดิการสวีเดน ความอุ่นใจในชีวิต ที่ช่วยให้คนผลักดันประเทศไปข้างหน้า**. สืบค้นจาก https://workpointtoday.com/sweden-welfare-tax/.

ข่าวสด. (2562). **สารคดีเสียงจากแผ่นดิน#6 - EP.2 ตอน : "ธนาคารชุมชนบ้านม้าร้อง" ขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ ด้วยการส่งเสริมการออมเพื่อสร้างวินัยให้กับคนในชุมชน เป็นภูมิคุ้มกันที่ยั่งยืน**. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_3056441.

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2561). **การส่งเสริมคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา สร้างคนดีสู่สังคม**. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด ใน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).

คมลิขิต นามไว และคณะ. (2562). การพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์โรงเรียนคุณธรรม. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด**. 9(1): 131-132.

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัด วฑฒโน. (2561). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, 6(ฉบับพิเศษ): 527-538.

จันจิรา สมบัติพูนศิริ. (2561). **อำนาจนิยมดิจิทัล : AI กับการกำกับพฤติกรรมคนและป้องปราบการประท้วง**. สืบค้นจาก https://www.the101.world/digital-authoritarianism/.

จันทร์เพ็ญ ทองดี, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ และ สุวิมล ติรกานันท์. (2563). **การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมเขต 2**. หน้า 6-9.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (ม.ป.ป.). **การเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม (Ethical Leadership)**. สืบค้นจาก https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/july_sep_06/pdf/Executive%20Journal_F4_22-27.pdf.

ณภัทร จาตุศรีพิทักษ์. (2561). **Big Data สีเทา: ว่าด้วย "คะแนนทางสังคม"**. สืบค้นจาก https://thaipublica.org/2018/04/settakid-41/.

ณภัสสรส์ เหมาะประสิทธิ์. (2560). **องค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย**. หน้า 123-134

ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (2561). **อันดับเมืองที่มีความปลอดภัยมากที่สุดในโลก**. สืบค้นจาก https://thestandard.co/world-cities-safety-index/.

ดลวีร์ วรานนท์ และสวิตา ศิริรัตน์. (2564). **สวีเดนกับรัฐสวัสดิการ ความฝันที่มีต้นทุน (1)**. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/foreign/news_2568208.

ทรูปลูกปัญญา. (2560). **ลักษณะของครูที่ดี เป็นที่รักของนักเรียน**. สืบค้นจาก https://www.trueplookpanya.com/blog/content/62291/-teaartedu-teaart-teaarttea-.

ทรูปลูกปัญญา. (2564). **การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน**. สืบค้นจาก https://www.trueplookpanya.com/learning/detail/33658.

ทิพวัลย์ รามรง และ มาตรินี รักษ์ตานนท์ชัย. (2554). การพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวเข้มแข็ง. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 37(1): 198-208.

ทีม Reality Check. (2561). **Social Credit เครื่องมือควบคุมชีวิตประชาชนเต็มรูปแบบของรัฐบาลจีน?**. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/international-45904774.

ไทยโพสต์. (2562). **จีนกับระบบ 'เครดิตสังคม'**. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/42577.

ธนสาร บัลลังก์ปัทมา. (2564). **ธนาคารความดี จุดเริ่มระบบเครดิตสังคม (Social Credit System : SCS)**. สืบค้นจาก https://www.gotoknow.org/posts/689560.

ธนาคารความดี. (2555). **ธนาคารความดีตำบลป่าหุ่ง**. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://pahunggoodnessbank.blogspot.com/2012/05/blog-post.html?m=1.

ธนาคารเวลา. (ม.ป.ป.). **ความแตกต่างระหว่าง "ธนาคารความดี" "จิตอาสา" และ"ธนาคารเวลา"**. สืบค้นจาก https://www.thaitimebank.net/webdev/?page_id=2105

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2560). **รายงานพิเศษ : จีนสร้างภาพลักษณ์ใหม่ด้วยระบบเครดิตสังคม ในรายงานเศรษฐกิจและการเงินมณฑลยูนาน**. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconMakhongCanelArea/Yunnan/DocLib_YNArticle/2017--Article1_China%20Social%20Credit.pdf.

นภัษ ลิ่มอรุณ. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ. สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) กระทรวงการคลัง (สพพ.). (28 พฤศจิกายน 2564). สัมภาษณ์.

นรินทร์ สังข์รักษา, สมบูรณ์ ยืนยงสุวรรณ และสมชาย ลักขณานุรักษ์. (2561). รูปแบบการจัดการธนาคารความดีเพื่อเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข และการเปลี่ยนผานการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการตนเอง. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**, 38(6): 1-23.

นิภาพร ปานสวัสดิ์, พระมหาหรรษา ธมมหาโส และบรรจบ บรรณรุจิ. (2562). คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึ่งประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 7(6): 1601

บริษัท บางกอก โพสต์ จำกัด (มหาชน). (2562). **อาชญากรรมในเยอรมนีต่ำสุดนับตั้งแต่รวมประเทศ**. สืบค้นจาก https://www.posttoday.com/world/585322.

บูรณ์ โตสงวน, ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฎ์ และหทัยชนก สุมาลี. (2553). การกระจายอำนาจด้านการส่งเสริมสุขภาพในประเทศเม็กซิโก สวีเดน และนิวซีแลนด์. **วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข**, 4(1): 108-122.

ประชาชาติธุรกิจ. (2560). **อยู่แล้วรู้สึกปลอดภัย! เปิด 11 อันดับเมืองจากทั่วโลก ที่มี "อาชญากรรมต่ำ-ความปลอดภัยสูง"**. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/world-news/news-54752.

พ่อบ้านเยอรมนี. (2563). **รวมสวัสดิการเยอรมนีที่คุณแม่ต้องรู้**. สืบค้นจาก https://phorbangerman.com/2020/08/29/german_welfare_for_mother/.

พระมหาเสรีชน นริสสโร (พันธ์ประโคน), กมลาศ ภูวชนาธิพงศ์ และสุกิจจ์ บุตรเคน. (2563). **การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)**. หน้า 14-15

พระราชปัญญาภรณ์ (สิงห์คำ ชยวโส). (2555). **กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมภายใต้รูปแบบธนาคารความดีสำหรับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล หนเหนือ**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.

พระราชปัญญาภรณ์ (สิงห์คำ ชยวโส) (2556)**กรณีศึกษาธนาคารความดีของชุมชนวัดศรีเมืองมูลตำบลหัวง้มและตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย**.สืบค้นจากhttps://www.gotoknow.org/posts/689560

ผู้จัดการออนไลน์. (2562). **ระบบเครดิตสังคมจีนสำแดงฤทธิ์ ห้ามคนนับสิบล้านเดินทางโดยเที่ยวบิน และรถไฟ**. สืบค้นจาก https://mgronline.com/china/detail/9620000017982.

มติชนออนไลน์. (2560). **ความสูงส่งของคนผิวขาวในอเมริกา : โดย ดร.วีรพงษ์ รามางกูร**. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_637670.

มติชนออนไลน์. (2561). **หลักสูตรต้านทุจริตศึกษา : พลเมือง(ดี) และความรับผิดชอบ : โดย ดร.ดำรงค์ ชลสุข**. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/article/news_1059691.

มติชนออนไลน์. (2563). **ชาวบ้านบางสะพานปลื้มแนวทางกำจัดขยะใช้คะแนนลดดอกเบี้ย เพิ่มวงเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน**. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/region/news_2300790.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2559). **เกณฑ์การพิจารณาความประพฤติที่แสดงว่าเป็นผู้กระทำความดี**. สืบค้นจาก https://web2.camt.cmu.ac.th/attachments/article/91/cmu_project2_59.pdf

มัณฑนา แจ่มศรี. (2555). **ธนาคารความดี: เปิดพื้นที่ทางสังคม 'เอื้อ' ให้คนทำดี**. สำนักงานข่าวอิศรา. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/thaireform/thaireform-documentary/10897-2012-04-09-15-49-22.html

มาณริกา จันทาโก. (2563). **ความอุ่นใจในชีวิตกับรัฐสวัสดิการแบบสวีเดน ใน โครงการขับเคลื่อนการจัดทำเอกสารวิชาการของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา**. สืบค้นจาก https://online.fliphtml5.com/rkuhq/qkzo/#p=1.

ยุทธนา ไชยจูกุล และคณะ. (2552). การวิจัยและพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล. **วารสารพฤติกรรมศาสตร์**. 15(1): 169-172

รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ. (2561). **แต้มบุญแดนมังกร ระบบกำกับประชาชนเพื่อสังคมที่ดีกว่า ?**. สืบค้นจาก https://themomentum.co/chinas-social-credit/.

รัชกรณ์ นภาพรพิพัฒน์ และคณะ. (ม.ป.ป.). **มุมมอง "บวร" เพื่อความมั่นคง.** หน้า 27

เรืองวิทย์ นนทภา. (2559). คุณลักษณะของครูที่ผู้เรียนประทับใจ: ต้นแบบของครูดี. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น**. 10(2): 147-152.

ลฎาภา อินทรมหา. (2564). **รัฐสวัสดิการกับการแก้ปัญหาสังคม (1)**. สืบค้นจาก https://www.schoolofchangemakers.com/knowledge/28369/.

ลฎาภา อินทรมหา. (2564). **รัฐสวัสดิการกับการแก้ปัญหาสังคม (2)**. สืบค้นจาก https://www.schoolofchangemakers.com/knowledge/28373/.

วนัญญา แก้วแก้วปาน. (2560). สัมพันธภาพครอบครัวกับปัญหาการกระทำความผิดในวัยรุ่น. **Veridian E-Journal, Silpakorn University**, 10(1): 361-371.

วรากรณ์ สามโกเศศ. (2562). **อยู่ในโอวาทด้วยระบบแต้มของจีน**. สืบค้นจากhttps://thaipublica.org/2019/09/varakorn-304/.

วัดศรีเมืองมูล. (2561). **ธนาคารความดี GOODNESSBANK**. สืบค้นจาก http://www.goodnessbank.org/.

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (2560). **รางวัลพระปกเกล้า' 60**. (น.228-237) สืบค้นจาก https://kpi-lib.com/multim/FlipPdf/kpi11663/kpi11663.html#p=229.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2559). **โครงการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย**. สืบค้นจาก https://www.moralcenter.or.th/สมัชชาคุณธรรม/การสำรวจสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย.html.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2562). **10 ปรากฏการณ์ คุณธรรม จริยธรรมในสังคมไทย**. สืบค้นจาก http://1.179.131.171/namomweb/post/virtue(5).pdf.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2562). **รายงานประจำปี 2562 ANNUAL REPORT 2019**. สืบค้นจาก https://www.moralcenter.or.th/images/AW/2019/AW%20ศูนย์คุณธรรม%20รายงานประจำปี2562.pdf.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). **ความเป็นมา**. สืบค้นจาก https://www.moralcenter.or.th/ศูนย์คุณธรรม/เกี่ยวกับองค์กร/ความเป็นมา.html.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). **ทิศทาง นโยบายองค์กร**. สืบค้นจาก https://www.moralcenter.or.th/ศูนย์คุณธรรม/ทิศทาง-นโยบายขององค์กร.html.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). **วิสัยทัศน์ พันธกิจ**. สืบค้นจาก https://www.moralcenter.or.th/ศูนย์คุณธรรม/เกี่ยวกับองค์กร/วิสัยทัศน์-พันธกิจ.html.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). **ข้อมูลภารกิจหลัก และแผนยุทธศาสตร์ และข้อมูลที่สำคัญ**. สืบค้นจาก https://www.moralcenter.or.th/ศูนย์คุณธรรม/แผนยุทธศาสตร์-และข้อมูลที่สำคัญ.html.

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2560). **ชุมชนคุณธรรม.** 2,(2): 26.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2564). **เศรษฐกิจฐานราก**. สืบค้นจาก https://web.codi.or.th/index.php/development_project/20201125-20029/

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2553). **ทางเลือกของสวัสดิการสังคมสำหรับคนไทย**. สืบค้นจาก https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2012/09/wb87.pdf.

สนอง ศิริกุลวัฒนา. (ม.ป.ป.). **4) คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์**. สืบค้นจาก https://teachermaykricy047.wordpress.com/.

สมฤทัย ทองบุญนุ่ม และ น้ำทิพย์ องอาจวาณิชย์. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะบรรยากาศห้องเรียนเชิงบวกสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. **วารสารราชพฤกษ์**. 18(3). 121-123.

สยามรัฐออนไลน์. (2562). **ธกส. ประจวบฯ และคณะเยี่ยมศูนย์เรียนรู้ ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นจาก https://siamrath.co.th/n/61751.

สุพัตรา ศรีวณิชชากร. (2552). สาธารณสุขมูลฐาน ระบบบริการปฐมภูมิ และเวชศาสตร์ครอบครัว นิยาม ความหมาย และความเชื่อมโยง. **วารสารระบบบริการปฐมภูมิและเวชศาสตร์ครอบครัว**, 1(1): 11-15.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). **ฟินแลนด์ แชมป์ระบบการศึกษาดีที่สุดในโลก**. สืบค้นจาก https://www.nia.or.th/FinlandEducationSystem.

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2529). **ระเบียบวินัย**. สืบค้นจาก https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/6410/9/Chapter2.pdf.

องค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา. (ม.ป.ป.). **ธนาคารความดี องค์การบริหารส่วนตำบลข่วงเปา**. สืบค้นจาก https://www.khuangpao.go.th/content.php?cid=20150609132507Chuhtuw.

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง. (2563). **ข้อมูลทั่วไป**. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://pahung.go.th/data.php?id=2.

อธิป อัศวานันท์. (2561). **โซเชียลเครดิต:เพื่อความมั่นคง หรือคุกคามความเป็นส่วนตัว**. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/645603.

อมรเทพ จาวะลา. (2555). **ระบบการบริหารจัดการสวัสดิการแบบ 'Workfare'**. สืบค้นจาก http://v-reform.org/wp-content/uploads/2012/06/presentation_อ.อมรเทพ.pdf.

อัจฉรา ชิดเครือ. (2562). **แต้มบุญแดนมังกร : ระบบเครดิตสังคม (Social Credit System)**. สืบค้นจาก http://www.fpo.go.th/main/getattachment/General-information-public-service/FPO-KM/11096/(23)-7-June-19-เปิดโลกกว้าง-Social-Credit-System.pdf.aspx.

อารีนา นิยะมะ. (2560). **สวัสดิการประเทศฟินแลนด์**. สืบค้นจาก https://prezi.com/stzoepitpkno/presentation/.

Ahead. ASIA. (2562). **จอร์จ โซรอส ซัด Social Credit System จีนบ่อนทำลายโลก**. สืบค้นจาก https://ahead.asia/2019/01/25/soros-slam-social-credit-system/.

Apisak Phan. (2556). **ธนาคารความดี ตำบลหัวง้ม**. สืบค้นจากเว็บไซต์ https://www.youtube.com/watch?v=SuSrfOLLDzo.

Bandura, A. (1977). **Social learning theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Bandura, A. (1986). **Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall

Bandura, A. (1989). **Social cognitive theory**. In R. Vasta (Ed.), Annals of Child Development, 6. Six theories of child development (pp. 1–60). Greenwich, CT: JAI Press.

Bandura, A. (2006). Toward a Psychology of Human Agency. **Perspectives on Psychological Science**. 1 (2): 164–80

BBC News. (2561). **Social Credit เครื่องมือควบคุมชีวิตประชาชนเต็มรูปแบบของรัฐบาลจีน?**. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/international-45904774.

Blockdit. (2563). **ประเทศกลุ่มนอร์ดิก ต้นแบบของรัฐสวัสดิการ**. สืบค้นจาก https://www.blockdit.com/posts/5f7be53180b2c80cb922d2c5.

Bronfenbrenner, U. (1992). **Ecological systems theory**. In R. Vasta (Ed.), Six theories of child development: Revised formulations and current issues (pp. 187–249). Jessica Kingsley Publishers.

Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). **The Bioecological Model of Human Development**. In R. M. Lerner & W. Damon (Eds.), Handbook of child psychology: Theoretical models of human development (pp. 793–828). John Wiley & Sons Inc.

Cohen, A. K. (1955). **Delinquent Boys: The Culture of the Gang**. New York: Free Press.

Coraline. (ม.ป.ป.). **Social Credit ในปี 2020 เพื่อใช้ตัดสินความน่าเชื่อถือต่าง ๆ ของประชาชนจีน**. สืบค้นจาก https://www.coraline.co.th/single-post/social-credit

DAAD. (2021). **Social security**. Retrieved from https://www.research-in-germany.org/en/plan-your-stay/social-security.html.

Explained: The French welfare state. (2018). **Complete France**. Retrieved from https://www.completefrance.com/living-in-france/healthcare/explained-the-french-welfare-state-1-5427308 [17 August 2021]

European Union, (2020) **Your social security rightsin Sweden**. Retrieved from https://ec.europa.eu/social/main.

John F. Heliwell and et. Al. (2020). **World Happiness Report 2020**. Retrieved from https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2020/WHR20.pdf.

J.t. Morley. (2006). **Social Credit**. Retrieved from https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/social-credit#.

Karoonp. Chetpayark. (2561). **จงทำดี เพื่อแลกคะแนน Social Credit วิธีจัดระเบียบบ้านเมืองแนวใหม่ของรัฐบาลจีน**. สืบค้นจาก https://thematter.co/social/social-credit-in-china/49595.

Kenneth Barkin. (2021). **Health and Welfare**. Retrieved from https://www.britannica.com/place/Germany/Health-and-welfare.

K. Hong. (2017). **Big data meets Big Brother as China moves to rate its citizens**. Retrieved from https://www.wired.co.uk/article/chinese-government-social-credit-score-privacy-invasion.

K. Houser, Futurism. (2562). **America Has a Social Credit System Much Like China's**. Retrieved from https://futurism.com/america-social-credit-system-china.

Next Empire. (2561). **เรื่องจริงยิ่งกว่า Black Mirror : จะเป็นไงถ้าต่อไปคนต้องอยู่ด้วย Social Credit**. สืบค้นจาก https://today.line.me/th/v2/article/เรื่องจริงยิ่งกว่า+Black+Mirror+จะเป็นไงถ้าต่อไปคนต้องอยู่ด้วย+Social+Credit-lrv5B0.

Olga Restrigina, (2020). **The OECD tax-benefit model for Finland.** Retrieved from https://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages/TaxBEN-Finland-2020.pdf.

Peter John Heather. (2021). **Germany**. Retrieved from https://www.britannica.com/place/Germany.

PPTV Online. (2564). **ส่อง 10 ประเทศที่ถูกยกให้เป็น "รัฐสวัสดิการ" ดีสุดในโลก**. สืบค้นจาก https://www.pptvhd36.com/news/ไลฟ์สไตล์/152599.

Prochaska. (1997). **The transtheoretical model of health behavior change**. Am J Health Promot. 12(1): 38-48

Rath Panyowat. (2559). **ระบบบริการสุขภาพของสวีเดน (Swedish Health Care System) – A Short Introduction**. สืบค้นจาก https://rath.asia/2016/12/swedish-health-care-system/.

Sirintip. (2553). **ธนาคารความดีคลังความดีของชุมชน**. สืบค้นจาก https://www.thaihealth.or.th/Content/17294-ธนาคารความดีคลังความดีของชุมชน.html.

Sutheemon Kumkoom. (2564). **เมื่อโลกเข้าสู่สังคมสูงวัย สำรวจสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละประเทศเป็นยังไงบ้าง?**. สืบค้นจาก https://thematter.co/social/social-welfare-in-other-country/134828.

Techhangout. (2562). **Social Credit System คืออะไร? จับตาทุกฝีก้าว**. สืบค้นจาก https://www.tech-hangout.com/social-credit-system-คืออะไร-จับตาทุกฝีก้/.

Thai BIC USA. (2562). **ธุรกิจสหรัฐฯ พร้อมเดินหน้าสู่สังคมไร้เงินสดจริงหรือ**. สืบค้นจาก https://www.thaibicusa.com/2019/04/09/cashless-in-usa/.

ThaiPR.NET. (2564). **ลดของเสียชุมชน-เปลี่ยนเป็นเงินออม กลุ่มเหล็กสหวิริยาหนุนตั้ง 5 ธนาคารขยะ**. สืบค้นจาก https://www.thaipr.net/general/3021664.

ThaiWISE. (2563). **สิทธิและสวัสดิการของรัฐบาลสวีเดน ใน การมาทำงานในประเทศสวีเดน**. สืบค้นจาก https://www.thaiwise.se/moving-to-sweden/work-in-sweden/rights-to-services/.

Tharadhol. (2562). **เมื่ออเมริกากำลังสร้าง Social Credit System เลียนแบบประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน**. สืบค้นจาก https://www.tharadhol.com/america-social-credit-system/.

The Active. (2564). **รัฐสวัสดิการ ทางเลือกสู่การสร้างคนให้เท่ากันในสังคม?**. สืบค้นจาก https://theactive.net/dataviz/welfare/.

The Active และ Thai PBS. (2564). **รัฐสวัสดิการ ทางเลือกสู่การสร้างคนให้เท่ากันในสังคม?**. สืบค้นจาก https://theactive.net/dataviz/welfare/

Thinkaboutwealth. (2563). **Social Credit เครื่องมือควบคุม-ของรัฐบาลจีน**. สืบค้นจาก https://www.thinkaboutwealth.com/socialcreditเครื่องมือควบคุม/.

Voice Online. (2563). **“แม้บริษัทลดเงินเดือน แต่รัฐบาลก็ช่วยจ่ายเพิ่มให้” เสียงคนไทยในเยอรมนี-สวีเดนช่วงโควิดระบาด**. สืบค้นจาก https://voicetv.co.th/read/MftnM9hZA.

Laura Edgar (2554). **การนำเอาระบบเครดิตสังคมมาใช้ในประเทศแคนนาดา**. สืบค้นจากhttps://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt6/IS/IS6024.pdf.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์